

Saurashtra University

Re – Accredited Grade 'B' by NAAC
(CGPA 2.93)

Joshi, Chandresh M., 2005 *Effectiveness of Work-card and Programmed Learning as a Self learning Technique with Reference to Teaching of English Grammar*, thesis PhD, Saurashtra University

<http://etheses.saurashtrauniversity.edu/id/eprint/3>

Copyright and moral rights for this thesis are retained by the author

A copy can be downloaded for personal non-commercial research or study, without prior permission or charge.

This thesis cannot be reproduced or quoted extensively from without first obtaining permission in writing from the Author.

The content must not be changed in any way or sold commercially in any format or medium without the formal permission of the Author

When referring to this work, full bibliographic details including the author, title, awarding institution and date of the thesis must be given.

Saurashtra University Theses Service
<http://etheses.saurashtrauniversity.edu>
repository@sauuni.ernet.in

**EFFECTIVENESS OF WORK-CARD AND
PROGRAMMED LEARNING AS A SELF
LEARNING TECHNIQUE WITH
REFERENCE TO TEACHING
OF ENGLISH GRAMMAR**

Researcher

RAMESH B. SAKHIYA
M.A., Saurashtra University, 1998
M.Ed., Saurashtra University, 2001

THESIS

**Submitted to the Saurashtra University
In the fulfilment of the requirements
For the degree of
DOCTOR OF PHILOSOPHY (EDUCATION)**

DEPARTMENT OF EDUCATION

SAURASHTRA UNIVERSITY

**RAJKOT-360005
DECEMBER, 2005**

**STATEMENT UNDER UNIVERSITY Ph.D.
RULES ORD. Ph.D.7**

I here by declare that,

- (a) the research work embodied in this thesis on *Effectiveness of Work-card and programmed learning as a self-learning technique with reference to teaching of English grammar* submitted for Ph.D. degree has not been submitted for my other degree of this or any other University on any previous occasion;
- (b) to the best of my knowledge no work of this type has been reported on the above subject. Since I have discovered new relations of facts, this work can be considered to be contributory to the advancement of knowledge on Education; and
- (c) all the work presented in the thesis is original and wherever reference have been made to the work of others, it has been clearly indicated as such and the sources of information included in the bibliography.

Counter Signed by
the Guiding Teacher

Signature of the
Research Student

Date:

Date:

CERTIFICATE OF APPROVAL

This thesis, directed and supervised by the candidate's guide, has been accepted by the Department of Education, Saurashtra University, Rajkot in the fulfilment of the requirements for the degree of

DOCTOR OF PHILOSOPHY
[EDUCATION]

**Title : EFFECTIVENESS OF WORK-CARD AND PROGRAMMED
LEARNING AS A SELF-LEARNING TECHNIQUE
WITH REFERENCE TO TEACHING OF
ENGLISH GRAMMAR**

Candidate : RAMESH B. SAKHIYA

Guide

(Dr. D.A. Uchat)

Professor and Head

(Dr. D.A. Uchat)
Department of Education
Saurashtra University
Rajkot-360 005

Date :

Date :

ACKNOWLEDGEMENTS

Research is a vital input in the process of development and change whatever is the sphere of productive activity. The investigation required help and co-operation of many individuals. It is a matter of great satisfaction that the researcher could finish the work in due time with his keen sense of duty, sincerity and urgency. But, at this juncture, it is his pious duty to express his feelings of gratitude to those who have helped him, co-operated him and motivated him. The researcher firmly believes that the credit goes to them for this research work.

I am fortunate enough to have an opportunity to work under the able guidance of Dr. D. A. Uchat (Head, Department of Education, Saurashtra University, Rajkot). Without his help, this work could not have been possible. I, therefore, owe an enormous debt to him, not for his timely valuable guidance and parental care but for his deep insight and critical out-look with positive attitude.

Let me take this opportunity to extend my thanks to the Saurashtra University, Rajkot that has given an opportunity to conduct this research work.

It is my pleasure to express my deep sense of gratitude to the principal of K. J. Kotecha Girls High School, Rajkot and the principal of Virani High School, Rajkot, who allowed and helped me to conduct the experiment in their schools.

I am also thankful to all the experts for their valuable service, students for their co-operation in the experiment.

The researcher is indebted to Dr. H. O. Joshi (Professor, Department of Education, Saurashtra University, Rajkot) who helped a lot in the process of analysis of the data through SPSS programme in computer.

I am thankful to Dr. N. S. Donga, Dr. A. D. Ambasana and Dr. M. S. Molia, who directly or indirectly provided help to me in completing the research work.

I have no words to express my deepest sense and feeling of indebtedness to my loving parents and my family who gave me a strength to fulfill their earnest desire for me to do something special in the field of education.

The last but not least is my beloved wife Mrs. Shilpa Sakhiya, her loving care made it easy for me to complete this study. And Oh! my daughter and son, Hemanshi and Manan, How can I forget you. You were deprived of Papa's company but you never complained.

I am also thankful to Mr. Pinakin for typing the thesis neatly within a short period of time.

Rajkot

December- 2005

Ramesh B. Sakhiya

CONTENTS

CHAPTER NO.	DETAILS	PAGE NO.
	• Declaration	i
	• Certificate of Approval	ii
	• Acknowledgements	iii
	• Contents	v
	• List of Tables	ix
	• List of Figures	x
1.	INTRODUCTION TO THE PROBLEM	1 to 14
	1.0 Introduction	1
	2.0 Statement of the Problem	3
	3.0 Objectives of the Study	3
	4.0 Area of Research	3
	5.0 Type of Research	5
	6.0 Hypotheses to be Tested	6
	7.0 Variables involved in the study	7
	8.0 Diagrammatic Presentation of Variables	9
	9.0 Operational Definitions of Terms	10
	10.0 Importance of the Study	11
	11.0 Scope of the Study	12
	12.0 Limitations of the Study	12
	13.0 Functional outline of the study	13
	14.0 Organization of the Remaining report	13
2.	REVIEW OF RELATED LITERATURE	15 to 61
	1.0 Introduction	15
	2.0 Theoretical Review	15
	2.1 Educational Technology	16
	2.2 Self Learning Material	17
	2.2.1 Importance of Self-learning material	20
	2.2.2 Kinds of self learning material	20
	2.3 Work-card Material	21
	2.4 Work-card as a method of self-learning	22
	2.5 Programmed learning material	24
	2.5.1 Principles of Programmed learning	24
	2.5.2 Types of the programmed learning method	25
	2.5.3 Types of Frames	27
	2.5.4 Patterns of the programmed learning Material	27

	2.5.5	Presentation Devices in Programmed learning method	28
	2.5.6	Objectives of Programmed Learning	28
3.0		Review of Related Researches	29
3.1		Foreign Studies	29
	3.1.1	Analytical Review of Past foreign studies	34
3.2		Indian Studies	38
	3.2.1	Studies on work card material	38
	3.2.2	Studies on programmed learning material	45
	3.2.3	Analytical Review of past indian Studies	51
4.0		Significance of the study	60
3.		RESEARCH SETTING AND RESEARCH DESIGN	62 to 87
	1.0	Origin of the Problem	62
	2.0	Population	63
	3.0	Sample of the Present Study	63
	4.0	Research Method	67
	4.1	Selecting the Research design	68
		4.1.1 Pre-Experimental Designs	70
		4.1.2 True-Experimental Designs	70
		4.1.3 Quasi-Experimental Designs	70
	4.2	Experimental design of the study	70
	4.3	Characteristics of Experimental Research	72
		4.3.1 Control	72
		4.3.2 Manipulation	73
		4.3.3 Observation/Measurement of the dependent variable	73
		4.3.4 Replication	74
	4.4	Validity of the Design	74
		4.4.1 Internal Validity	74
		4.4.2 External Validity	77
	5.0	Programme / Treatment	78
	6.0	Research Tool	79
	6.1	Deciding the Objectives of a Test	79
	6.2	The form of a Test	80
	6.3	Planning of a Test	80
	6.4	Writing of Test-Questions	82
	6.5	Decision about external Facets of a test	82
	6.6	Standardization of Research Tools	82
	7.0	Collection of Data	83
	7.1	Execution of the experiment	84
	7.2	Administration of Research Tools	86
	8.0	Procedure of Data Collection	87

	9.0	Procedure of Data Analysis	87
4.		CONSTRUCTION OF WORK-CARD MATERIAL	88 to 106
	1.0	Introduction	88
	2.0	Work-card as the self learning technique	88
	3.0	Construction of Work-card Material	88
	3.1	Planning of the work-card material	89
	3.2	Identifying the Objectives	94
	3.3	Specifying the Objectives in Behavioural Terms	95
	3.4	Writing the Work-card Material	99
	3.5	Views, comments and evaluation by experts	100
	3.6	Try-out (Piloting) of the Work-card Material	101
	3.7	Final writing of the Work-card Material	102
	4.0	Final Form of Constructed Work-card Material	103
	5.0	Guiding Instructions for the use of Work-card Material	105
5.		CONSTRUCTION OF PROGRAMMED LEARNING MATERIAL	107 to 135
	1.0	Introduction	107
	2.0	Programmed Learning as the self Learning Technique	107
	3.0	Construction of Programmed Learning Material	108
	3.1	Planning of the Programmed Learning material	108
	3.2	Identifying the Objectives	109
	3.3	Specifying the Objectives in Behavioural Terms	110
	3.4	Writing the Programmed Learning Material	115
	3.5	Views, comments and Evaluation by Experts	116
	3.6	Try-out (Piloting) of the Programmed Learning Material	117
	3.7	Final Writing of the programmed learning material	118
	4.0	Final form of constructed programmed learning material	118
	5.0	Guiding Instructions for the use of programmed learning material	119
	6.0	Planning for the traditional method	120
6.		ANALYSIS AND INTERPRETATION OF DATA	136 to 153
	1.0	Introduction	136
	2.0	Presentation, analysis and Interpretation of Data	136
	2.1	Analysis and interpretation of post tests scores of the boys having High achivement level in English	142
	2.2	Analysis and Interpretation of post tests scores of the boys having low achievement level in English	144

2.3	Analysis and Interpretation of post tests scores of the Girls having high achievement level in English	146
2.4	Analysis and Interpretation of post tests scores of the girls having low achievement level in English	148
3.0	Discussion of the Results	150
7.	SUMMARY, RESULTS, IMPLICATIONS AND RECOMMENDATIONS FOR FURTHER STUDIES	154 to 163
1.0	Introduction	154
2.0	Summary	154
3.0	Hypotheses Testing	155
3.1	First Null Hypothesis	155
3.2	Second Null Hypothesis	155
3.3	Third Null Hypothesis	156
3.4	Fourth Null Hypothesis	157
4.0	Results of the Study	157
5.0	Additional Outputs (Products) of the Study	159
5.1	Work-Card Materials	159
5.2	Programmed Learning Materials	159
5.3	Tools (Unit Tests)	160
6.0	Review of the Obtained Results	160
7.0	Implications of the Study	162
8.0	Recommendations for further studies	163
•	BIBLIOGRAPHY	164 to 168
Appendix-1	Work-card material on 'tenses'	169
Appendix-2	Work-card material on 'active & passive voice'	234
Appendix-3	Work-card material on 'clauses'	299
Appendix-4	Programmed learning material on 'tenses'	364
Appendix-5	Programmed learning material on 'active & passive voice'	395
Appendix-6	Programmed learning material on 'clauses'	425
Appendix-7	Unit test (post test) on 'tenses'	455
Appendix-8	Unit test (post test) on 'active & passive voice'	457
Appendix-9	Unit test (post test) on 'clauses'	459
Appendix-10	High achieving boys' achievement scores (exp.1)	462
Appendix-11	Low achieving boys' achievement scores (exp.2)	463
Appendix-12	High achieving girls' achievement scores (exp.3)	464
Appendix-13	Low achieving girls' achievement scores (exp.4)	465
Appendix-14	Students' achievement scores on post tests for establishing reliability and validity	466
Appendix-15	A copy of the Letter to Experts	467
Appendix-16	A list of experts and English teachers	468

LIST OF TABLES

TABLE NO.	TITLE	PAGE NO.
2.1	Analytical Review of Past Foreign Studies	35
2.2	Analytical Review of Past Indian Studies	52
3.1	Treatments applied to the different groups of the experiment	65
3.2	Group wise sample of the experiments conducted on the boys	66
3.3	Group wise sample of the experiments conducted on the girls	67
3.4	The Counter Balanced Design of the Present Study	71
3.5	Analysis of a test for the unit 'Active & Passive Voice'	80
3.6	Analysis of a test for the unit 'Tenses'	81
3.7	Analysis of a test for the unit 'Clauses'	82
3.8	Time schedule of the experiment	86
6.1	Treatment and group wise sample of the experiment conducted on the boys having high achievement level in English	138
6.2	Treatment and group wise sample of the experiment conducted on the boys having low achievement level in English	139
6.3	Treatment and group wise sample of the experiment conducted on the girls having high achievement level in English	140
6.4	Treatment and group wise sample of the experiment conducted on the girls having low achievement level in English	141
6.5	Analysis of the post tests scores of the boys having high achievement level in English	143
6.6	Analysis of the post tests scores of the boys having low achievement level in English	145
6.7	Analysis of the post tests scores of the girls having high achievement level in English	147
6.8	Analysis of the post tests scores of the girls having low achievement level in English	149
6.9	Results of the various experiments conducted in the present study	151

LIST OF FIGURES

FIGURE NO.	TITLE	PAGE NO.
1.1	Diagrammatic Presentation of variables	9
3.1	Experimental Designs	69
4.1	Specimen of Work-Card	104
5.1	Specimen of Linear Type of Programme	119

CHAPTER-1

INTRODUCTION TO THE PROBLEM

1.0 INTRODUCTION

It is time's demand that education should be provided to all kind of students of the country and no student should be deprived from the benefits of it. In this context, many steps and efforts have been taken to improve the educational system and class room teaching. One of the most important innovations in the field of education is that of the unprecedented advancement and enhancement in the use of educational technology. This change has influenced the classroom teaching and learning process.

According to Kothari commission report, "In a modern society, knowledge increases at terrific pace and social change is very rapid. This needs a radical transformation in the educational system. Education is no longer taken as primarily concerned with the imparting knowledge or the preparation of a finished product, but with the awakening of curiosity, the development of proper interests, attitudes, values and building up of such essential skills as independent study and capacity to think."¹

We all know and most of the educationists, philosophers and psychologists have accepted that the 'learning' is the most important process. We should make the child learn and the whole education system should be self-learning oriented. The Mudaliar commission has rightly pointed out that "the contemporary education system has failed to influence the students".²

What we find today is the difficulty value of the syllabus is higher than the level of the students. The school in the remote place, away from town or city must have the dearth of excellent teachers. The classroom interaction between teachers and students may be faulty. The content of the syllabus is above the level of the pupils and may not be based on the previous

¹ D. S. Kothari, **Report of Education Commission**. New Delhi : Government of India Press, 1964-66, p. 614.

² P. D. Pathak, **Problems of Indian Education**. Agra : Vinod Pustak Mandir, 1976, p. 206.

knowledge possessed. The teaching has been mechanically dominated by verbal exposition and written work much less has been done to involve them to participate into arriving at a solution by discussing various axioms and logical sequence. To support the above point of view, the opinion of the Kothari commission has reported as under:

“In the average school, today, instruction still adheres to a mechanical routine, continuous to be dominated by the old besetting of verbalism and therefore remains as dull and uninspiring as before”.³

The overcrowded classes always affect the students’ teaching process. In country like India, the proper learning method is the only solution. Methods of teaching in classes of fifty pupils and more can not be satisfactory. We do not, however, support those educational theorists who contend that a class should not have more than twenty or twenty-five pupils. It would be extremely unrealistic for our teachers to think in terms of this idea. In our country, classes of a somewhat larger in size than what may be strictly considered as desirable can not be avoided for a long time. The teachers should reconcile themselves to the acceptance of this inescapable necessity.

New methods and techniques in education are having an increasing effect on the traditional approach to teaching and learning. Among the new approaches and innovations that have gained great acceptance in recent years are Work card and Programmed learning. Today, we need such self learning methods and techniques in education that the students can learn independently even without the help of teachers and others. Work card and Programmed learning are such types of self learning techniques that the learners can study with their own speed and pace. The physical presence of teacher is no essential in these strategies. The hard and difficult topics of the subject like English, Science etc. can be presented effectively before the learners using the self learning methods and techniques like Work card and Programmed learning.

Hence in the present study the researcher has conducted the various experiments to examine the effectiveness of Work card and Programmed

³ Kothari, **op, cit.**, p. 224.

learning as self-learning techniques with reference to teaching of English grammar.

2.0 STATEMENT OF THE PROBLEM

The title of the present study is as given below.

Effectiveness of Work card and Programmed learning as a self learning technique with reference to teaching of English Grammar

In the present study, the researcher has constructed the Work card material and the Programmed learning material on English grammar taking the three units like Active & Passive Voice, Tenses and Clauses. The researcher has implemented the self-learning materials on the students of the 9th standard in Gujarati medium schools to examine its effectiveness on English grammar achievement. Using the proper experimental design, the researcher has conducted the various experiments with reference to the achievement level and sex of the students.

3.0 OBJECTIVES OF THE STUDY

For the present study the researcher has decided the following objectives.

- 3.1 To prepare the Work card material on the three units of English grammar like Active & Passive voice, Tenses and Clauses.
- 3.2 To construct the Programmed learning material on the three units of English grammar like Active & Passive voice, Tenses and Clauses.
- 3.3 To develop the teacher made test as a research tool.
- 3.4 To study the effectiveness of the Work card material and the Programmed learning material on English grammar achievement with reference to the achievement level and sex of the students.

4.0 AREA OF RESEARCH

Many areas and directions have been developed to conduct the research. To lead the research in education, there are many areas available for selection. Before conducting the study of research, the investigator thinks on the area of research, which is related to the problem of the study.

Fifth Survey of Educational Research (1988-92)⁴ indicates the following areas of research.

- (1) Language Education
- (2) Philosophy of Education
- (3) Sociology of Education
- (4) History of Education
- (5) Economics of Education
- (6) Psychology of Education
- (7) Mental Health
- (8) Cognitive Processes
- (9) Social Processes
- (10) Motivation
- (11) Creativity and innovations
- (12) Guidance and counselling
- (13) Curriculum Development
- (14) Pre-Primary Education
- (15) Primary Education
- (16) Secondary Education
- (17) Higher Education
- (18) Social Science Education
- (19) Science Education
- (20) Mathematics Education
- (21) Physical and Health Education
- (22) Moral, Art and Aesthetic Education
- (23) Educational Technology
- (24) Teaching strategies
- (25) Teacher Education : Pre-service and In-service
- (26) Vocational and Technical Education
- (27) Special Education
- (28) Open and Distance Education
- (29) Adult, continuing and Non-formal Education

⁴ M.B. Buch, **Fifth Survey of Educational Research**. New Delhi : National Council of Educational Research and Training, Sri Aurobindo Marg, 2000.

- (30) Education of Scheduled Castes, Scheduled Tribes and Minorities
- (31) Education of Girls and women
- (32) Demographic Studies in Education and Population Education
- (33) Ecological and Environmental studies in Education
- (34) Comparative Education
- (35) Educational Assessment and Evaluation
- (36) Educational planning and policy research
- (37) Organization, Administration and management of Education
- (38) Correlates of Achievement

In the present study, the researcher has constructed the Work card method material and the Programmed learning material on the units of English grammar. So the study was included in the area of language Education and curriculum development and teaching strategies.

The main aim of the study was to find out the effect of the Work card and the Programmed learning method. In comparison of the lecture method, the effectiveness of Work card material and Programmed learning material was examined using the proper experimental research design. Hence, the problem of the study was more related to the area of the educational technology.

5.0 TYPE OF RESEARCH

There are three kinds of research, (1) Basic research (2) Applied research and (3) Action research. In the present study, the experiments were conducted using theoretical knowledge. So the study was considered as an applied research.

In another way, there are two types of research, (1) Qualitative research and (2) Quantitative research. In the present study, the data in terms of the scores of the post-tests was collected and analysed. The result of the study was found out with the help of the proper statistical techniques. Hence, the present study was classified under the quantitative research.

6.0 HYPOTHESES TO BE TESTED

Hypothesis is the presumptive statement of a proposition or a reasonable guess, based upon the available evidence, which the researcher seeks to prove through his study. A hypothesis is a statement of what the investigator believes will be the relationship between two or more variables in a study.

In the present study, the researcher has constructed the following research and null hypotheses keeping the objectives of the study in mind.

6.1 Research Hypotheses

A research hypothesis states what the researcher believes that he or she will find as a result of the study. The researcher has formulated the following research hypotheses.

6.1.1 There will be significant difference in the mean scores of English grammar achievement of the high achieving boys taught through Work card method, Programmed learning method and lecture method.

6.1.2 There will be significant difference in the mean scores of English grammar achievement of the low achieving boys taught through Work card method, Programmed learning method and lecture method.

6.1.3 There will be statistically significant difference in the mean scores of English grammar achievement of the high achieving girls taught through Work card method, Programmed learning method and lecture method.

6.1.4 There will be significant difference in the mean scores of English grammar achievement of the low achieving girls taught through Work card method, Programmed learning method and lecture method.

6.2 Null Hypotheses

The null hypothesis is merely the statistical and logical equivalent of the opposite of the research hypothesis. Like the research hypothesis, the null hypothesis always identifies the population and comparison group involved, the always specifies the nature of the difference to be tested and how it will be measured. The researcher formulated the following Null hypotheses.

- 6.2.1 There will be no significant difference in the mean scores of English grammar achievement of the high achieving boys taught through Work card method, Programmed learning method and lecture method.
- 6.2.2 There will be no significant difference in the mean scores of English grammar achievement of the low achieving boys taught through Work card method, Programmed learning method and lecture method.
- 6.2.3 There will be no significant difference in the mean scores of English grammar achievement of the high achieving girls taught through Work card method, Programmed learning method and lecture method.
- 6.2.4 There will be no significant difference in the mean scores of English grammar achievement of the low achieving girls taught through Work card method, Programmed learning method and lecture method.

7.0 VARIABLES INVOLVED IN THE STUDY

Variables are the conditions or characteristics that the experimenter manipulates, controls or observes. The following variables were involved in the present study.

7.1 Independent variable

The independent variables are the conditions or characteristics that the experimenter manipulates or controls in his or her attempt to ascertain their relationship to observed phenomena.

In the present study, the Independent variable was 'Teaching method'. Three levels of the Independent variable were: (1) Work card method (2) Programmed learning method (3) Lecture method.

7.2 Dependent variable

The dependent variables are the conditions or characteristics that appear, disappear, or change as the experimenter introduces, removes, or changes independent variables.

The Dependent variable of the study was English Grammar achievement.

7.3 Controlled Variables

The following variables were controlled during the implementation of the treatment. They were namely:

- (1) Standard
- (2) Unit
- (3) Area
- (4) Medium
- (5) Subject

7.4 Moderator Variables

In the present study, the following variables were considered as the moderator variables.

- (1) Sex
- (2) Achievement level of the students

7.5 Intervening Variables

It was assumed that the following variables might have been affected during the study.

- (1) Interest and enthusiasm towards the subject
- (2) Novelty (innovative aspect) of the study
- (3) Other's help
- (4) Inter process among the groups

8.0 DIAGRAMMATIC PRESENTATION OF VARIABLES

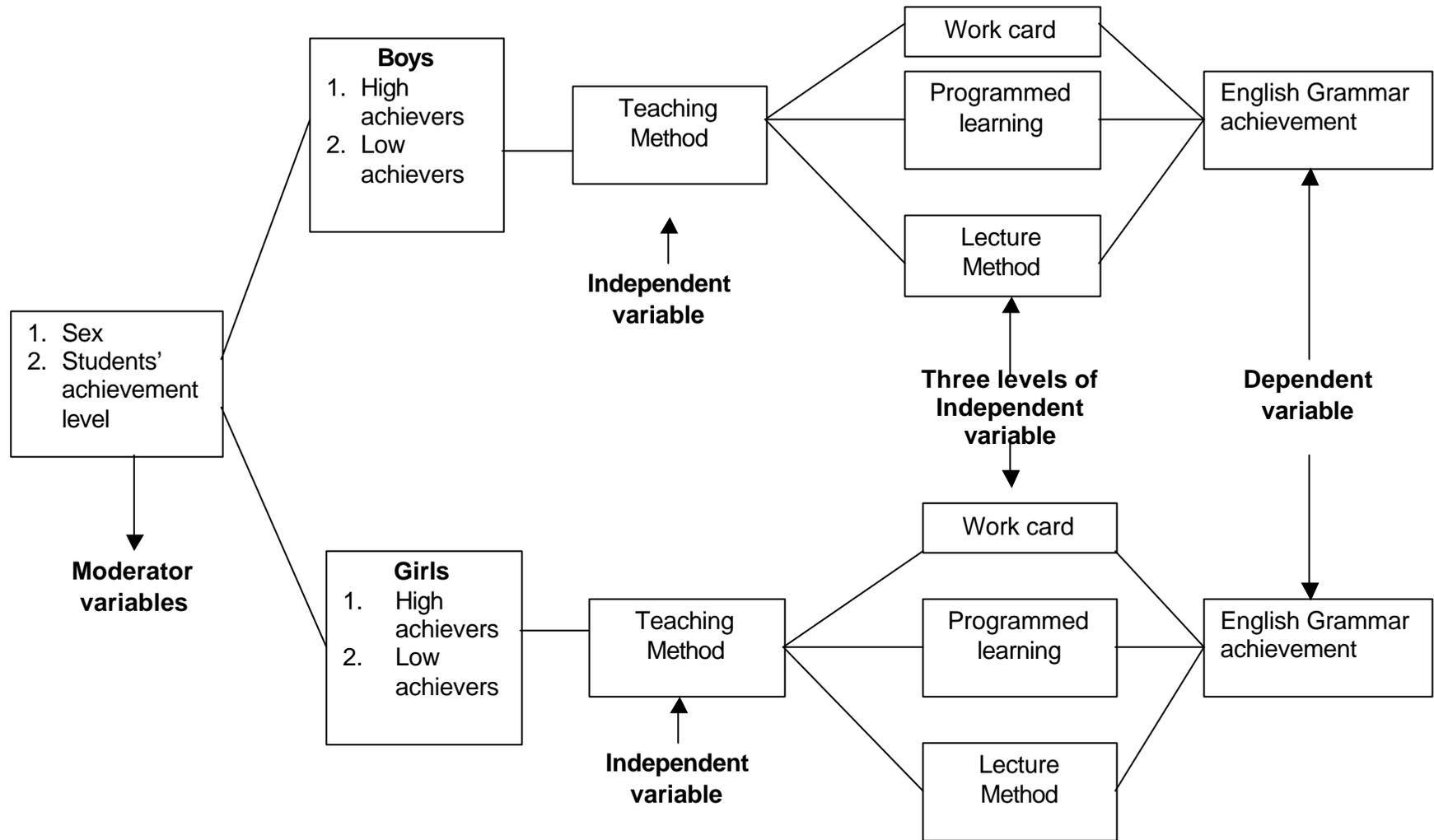

FIGURE 1.1

9.0 OPERATIONAL DEFINITIONS OF TERMS

The researcher has defined the terms used in the study. The operational definitions of the terms used in the present study are given below.

9.1 Work card

Work card is such a self-learning method or technique through which students can learn without the help of teachers and others. With the help of this method, students can learn the difficult units effectively with their own speed and pace. In this method, the small unit of the topic is presented very effectively in form of the Work card. The students study the Work card one by one completing the exercise given at the end of the Work card. In a separate answer sheet, students give the answers of the questions given in the exercise of the work card.

9.2 Programmed learning

Programmed learning is one kind of self-learning method or technique. In this method, the subject matter is arranged in form of small steps are called frames. Each frame presents some information and has some blanks or questions. The answers for the blanks or questions are provided on the top of the next frame. Each student has a response sheet, which provides a space for answers to a frame. The student works through a frame and writes his answer on the response sheet. The student then turns the frame and checks his answers. If his answer is right, he works on the next frame. If not, he reads the same frame and corrects his answer. In this way, the student completes the programme.

9.3 Lecture method

Lecture method is a very traditional way of teaching. It is very common method in which teacher teaches through verbal skills and black board work is done frequently. Hence, this method can be called the chalk and talk method.

9.4 Self-learning technique

In self-learning method or technique the learner studies independently without the help of others. Students learn with their own speed and ways. In absence of teachers, this method can be very helpful. In the present study,

the Work card and the Programmed learning were considered as the self-learning methods of teaching.

9.5 Effectiveness

Significant difference in mean achievement scores of the post-test of the students taught through the Work card method, the Programmed learning method and the lecture method was considered as the effectiveness of the teaching methods. The method or technique with the higher mean score was considered as an effective method.

9.6 High achievers

The students who obtained more than 75 marks out of 100 in the subject of English in the annual exam were considered as the high achievers or high achieving students or students having high achievement level in English.

9.7 Low achievers

The students who got 75 or less marks out of 100 in the subject of English in the annual exam were considered as the low achievers or low achieving students or students having low achievement level in English.

9.0 IMPORTANCE OF THE STUDY

- In the present study, the researcher has constructed the Work card and programmed learning material on the three grammatical units of English. The units of English were, (1) Active & Passive Voice (2) Tenses and (3) Clauses. The self-learning material was implemented on the students of 9th standard of Gujarati medium schools. The self-learning material can provide the opportunities to the student to make progress at his own speed and pace.
- The Work card and Programmed learning material can be helpful to the students in learning the English grammar units like (1) Active & Passive voice (2) Tenses and (3) Clauses.
- The Work card and the Programmed learning material can perform the role of a substitute teacher in absence of a class-room teacher.

- The students and learners can study with their own speed and can easily understand the difficult topics of English grammar with the help of these self-learning methods or techniques.
- To create the innovations into the class-room teaching the Work card and the Programmed learning can be very useful strategies.
- Teachers and researchers can use these self-learning materials in their schools, colleges in the presence or absence of teachers for the effective class-room learning and teaching.
- The Work card and the Programmed learning strategies can be helpful to the teachers and schools for creating the learning or learner centred education and environment.
- The study can probably give the guidelines to the English teachers and researchers to construct the Programmed learning material and the Work card material.

10.0 SCOPE OF THE STUDY

The research findings of the study can not be applicable in all the conditions. Then, it becomes necessary to know the scope of the study.

The researcher conducted the experiments of the study in the area of Rajkot city. The present study was carried out taking the three units of English grammar like (1) Active & Passive Voice (2) Tenses and (3) Clauses. The present study was for the 9th standard students of Gujarati medium schools. The experiments were conducted on the students of the two schools. One School was the Virani boys' high school and the other was Shree Kotecha girls' high school. The sample for the study was selected from these two schools.

11.0 DELIMITATIONS

Due to limitations of time and resources, the present study has been delimited to the following aspects.

- To measure the English grammar achievement, the teacher made test was used as a research tool.

- The researcher has selected only the Gujarati medium schools. The research findings of the study would be different for the English medium schools.
- The present study was conducted only on the 9th standard students of Rajkot city.

12.0 FUNCTIONAL OUTLINE OF THE STUDY

The aim of the study was to find out the effect of Work card and Programmed learning as a self-learning technique with reference to teaching of English grammar. So the researcher selected the three units of English grammar like (1) Active & Passive Voice (2) Tenses (3) Clauses. In the beginning of the Study, the investigator formulated the objectives and the hypotheses of the study. Then, the researcher took the help of the guide, subject-experts, teachers and students to develop the Work card and the Programmed learning material. To measure the English grammar achievement, the teacher-made tests were constructed. Population of the present study was the 9th standard students of the Gujarati medium schools of Rajkot city. The researcher selected two schools purposely. One was the boys' school and the other was the girls' school. The experiments were conducted using 'Counter Balanced design', which was experimental research design. The researcher selected randomly the experimental groups and the control groups. The experimental groups were treated with Work card and programmed learning methods and the control group was taught through the lecture method. At the end of the experiment, the achievement post-test of 40 marks was given to the subjects of the experiment.

13.0 ORGANIZATION OF THE REMAINING REPORT

The researcher classified the present study into seven chapters. The brief outline of the remaining chapters of the present study was given here. The second chapter contains the review of the related literature and previous studies done in this field. The innovative aspect of the present study was given in this chapter.

The third chapter is based on research setting and research design. This chapter presents the description of the study employed, population and

sample selected, tools used, procedure adopted for data collection and statistical treatment carried out.

The fourth chapter throws the light on the construction of the Work card material.

The fifth chapter presents the information about the construction of the Programmed learning material.

The sixth chapter provides the information on the presentation, analysis and interpretation of the collected data.

The seventh chapter reflects summary, findings and implications of the study and recommendations for further researches.

CHAPTER – 2

REVIEW OF RELATED LITERATURE

1.0 INTRODUCTION

One of the most indispensable part of the research is reviewing the literature. This helps a researcher in many ways like knowing quantum of works done in the field, knowing how to tackle his own problem and avoiding the risk involved in duplication of research. Besides, it gives an understanding of problems related to this field. Essentially, review economizes time and energy of the researcher.

The survey of related literature may provide guiding hypotheses, suggestive methods of investigation and comparative data for interpretive purposes. In order to prepare a base for defining the problem precisely, for making interpretation of data meaningful and for making comparisons among similar studies, the researcher studies the related literature extensively. The review provided an insight into various dimensions of the problem and related issues at different stages. In this attempt, the researcher reviewed researches, which have direct bearing on the present study.

This chapter has the details of related literature for the present study. The chapter is divided mainly into two broad sections, (1) Theoretical discussions and (2) Review of related researches.

2.0 THEORETICAL REVIEW

For theoretical review the researcher studied many reference books, journals and other research studies. The detail of the theoretical review of the literature is presented here. The researcher has classified the theoretical review into four sections. They are as follows.

1. Educational technology
2. Self learning material
3. Work card material
4. Programmed learning material

2.1 Educational Technology

With recent development and advances, technology in education is virtually a new source of concern for educators, teachers and students. Technology is being successfully utilized in resolving many of our problems. Hence, its success is generalized to the teaching-learning situations. H. J. Leavit defines technology as problem solving inventions.

The concept of 'Educational Technology' has developed during last few years. It is a new area in the discipline of education like : educational Psychology, educational philosophy, educational measurement and evaluation. It makes a functional analysis of teaching-learning process and locates the various components that operate from the stage of input to that of the output. Recently, National council of Educational Research and Training (NCERT) realized its importance in the area of education and has established a 'Centre of Educational Technology' (CET).

"The scientific inventions have influenced every aspect of human life; even our kitchen has been mechanized. That is why our education process could not remain untouched by it. The computer and language laboratory are now being used frequently in our teaching process. These machines are employed in all the phases of human knowledge: preservation, transmission and advancement. An effective teacher can benefit a large number of students sitting at distant places by using media, radio and television in the teaching process. This mechanization of teaching process has emerged new area of educational technology in education." ¹

G.O.M. Leith has given a comprehensive definition of educational technology : "Educational technology is the systematic application of scientific knowledge to teaching – learning and conditions of learning to improve the efficiency of teaching and training. In the absence of scientifically established principles, educational technology implements techniques of empirical testing to improve learning situation." ²

¹ R. A. Sharma, **Educational Technology**. Meerut : Surya publication, 2004, p. 3.

² **Ibid**, p. 6.

Educational technology involves input, output and process aspects of education. It stresses upon development methods and techniques for effective learning. It is an application of scientific knowledge to education and training. It includes the organization of learning conditions for realizing goals of outcomes. It emphasizes designing and measuring instruments for testing learning outcomes. It facilitates learning by control of environment, media and methods.

Educational technology implies a behavioural science approach to teaching and learning in that it makes use of pertinent scientific and technological methods and concepts developed in Psychology, Sociology, communications, linguistic and other related fields. It also attempts to incorporate the management principles of cost effectiveness and the efficient development and use of available resources in men and materials. It involves media, methods, equipments and resources.

2.2 Self learning material

In terms of Madam Montessori, "Self education is the best educational method by which the child learns in his own way and at his own rate".³

The students have to learn at their own pace by themselves with the help of previous knowledge at their convenient time and place. During the self-learning process, they have to develop the habit of reading, writing and integrating material. To achieve this objective, they can use reference books, textbooks and other instructional materials from the library. According to the Encyclopedia of education.

"Educators have long maintained that the ultimate goal of education is to make each person thinker, life long learner. Those who really believe each child should become increasingly responsible for his own education, as he grows older must focus their attention in that direction. Boys and girls can not learn independent study habits in school unless they are given appropriate time and space."⁴

³ R. C. Das, **Educational Technology**. New Delhi : A Basic Text Sterling Publishers pvt. Ltd., 1993, P.5.

⁴ L. C. Deighton, **The Encyclopedia of Education (vol. 9)**. United State of America : The Macmillan Company and The Free Press, 1991, p. 91.

In an open university, the students are guided and directed in such a way that students can learn by self-efforts. The basic motivation to study can only be produced by the proper quality of the course materials. Education is communication of knowledge through an effective transmission of ideas so that the idea can be translated into clear understanding. A 'lesson' is an important form of course material and an important channel of communication for open University students. But a lesson is not a substitute for a book; it is also not a book.

In fact, "The author of a 'lesson' is a silent teacher. He is a guide in air. He talks, but talks to an audience, which is not present before him. He thinks, explains, analyses, examines, reviews, discusses, evaluates, illustrates, appreciates, criticizes, sums-up and concludes."⁵

A good 'lesson' for Open University students needs the following consideration from its authors:

- (1) Ideas must be presented in a logical manner.
- (2) The language should be simple to understand.
- (3) One should be more practical in his approach by giving multiple examples from the daily life.
- (4) Point should be brief and relevant.
- (5) Ask questions as frequently as possible.
- (6) The reader should be fully involved in the discussion.
- (7) The major points of the material must be identified distinctly.
- (8) Main points should be summarized in the conclusion.
- (9) The whole analysis should be under different headings and sub-headings.
- (10) Continued confusion has to be avoided by explaining the basic concepts.
- (11) What has already been studied must be linked up with the discussions to follow.
- (12) Complicated ideas should be simplified by answering why, how, when, what and who.

⁵ T. P. Maintin, "Production of course materials in Open University system", **University News**, Vol. XXIV, May-1991, p. 7-8.

- (13) The reader should be trained to apply his knowledge to practical situations independently.
- (14) The discussion should be closed at a point when the reader is best involved.
- (15) Questions should be anticipated and answered.

All the above points leads us to the structuring a good work card which can be synonymous to the 'lesson' of an open university. According to Rowntree Derek,

"Self - instruction depends on materials specially written or at least specially selected and modified with particular course objectives in mind. Furthermore, they will be structured in such a way that learners can do most, if not all, their learning from the materials alone. The materials must carry out all the functions a teacher would carry out in the conventional situation, guiding, motivating, intriguing, expounding, explaining, provoking, reminding, asking questions, discussing alternative answers, appraising each learner's progress, giving appropriate remedial or enrichment help and so on." ⁶

According to Sindhu Kulbirsingh,

"The students should be made to understand that independent self-study is most rewarding of all studies. It is the only method, which will pay in long run. Let the child work and learn by himself as far as possible. The teacher should with hold his own self in order to allow the child's self to develop and grow by his self-effort." ⁷

"The presentation of contents is such that one can understand without the help of teacher is called self instruction". ⁸

Through the self-learning material, a student learns in the absence of the teacher. In this method, the content is presented in a simple language with proper examples. The content is arranged and presented in small steps and units. The material is prepared keeping the importance of individual

⁶ Derek Rowntree, **Teaching Through Self-Instruction**. London : Kogan Page, New York : Nicholas Publishing Co. 1986, p. 11

⁷ K. S. Sindhu, **The teaching of Mathematics**. New Delhi : Sterling Publishers Pvt. Ltd. 1986, p.188.

⁸ K. L. Kumar, **Programmed Learning, Educational Technology**. New Delhi : New Age International (p) Ltd. p. 22.

differences. Now a day the importance of self-learning material has been increased and the emphasis is given on the construction of self-learning material.

2.2.1 Importance of self-learning material ⁹

In many schools, the students are taught through the self-learning material. The self-learning material indicates its importance in the following points

1. It provides the double roles like the direct education and textbook.
2. It creates the situations for the students to concentrate on the study.
3. It creates the situations through which students know immediately about their self-progress.
4. Content is arranged in a fixed sequence so that the learning content stays for a longtime in the cognitive structures.
5. The guidance is provided in the beginning of the study on how to learn the given content or self-learning material. So the student learns without any hesitations.
6. It provides the chances to the learner to study in his own speed and way.
7. It also provides the chances for the brilliant students to utilize their skills and competences up to the higher level.

2.2.2 Kinds of self-learning material

There are many kinds or techniques of self-learning material. Some techniques of it are mentioned here.

1. Exercise method
2. Workcard method
3. Simple learning material
4. Programmed learning
5. Language laboratory
6. Teaching machine

⁹ N. S. Donga, **Teaching Psychology**. Rajkot : Nijijjan Psycho Centre, 1995, p. 256.

Self learning material is not an educational tool or test. But it is one kind of teaching method. In the present study the two self learning techniques were used. One was the work card method and the second was the programmed learning method.

2.3 Work card material

According to Dunn Rita and Dunn Kenneth, "A Curriculum work card is a single unit or topic initially outlined by the teacher and selected from a pre-determined course of study. It is expanded or restricted for use based on the teacher's diagnosis of each child's academic strengths, weakness and learning style."¹⁰

According to Rowntree Derek, " Each work card would represent the minimum amount of material a learner might usefully tackle at a single study session. This notion is useful both to learners in scheduling their learner sessions and to the developers of materials in planning their teaching."¹¹

According to the book, "Educator's self-teaching guide to Individualizing Instructional programmes", a work card is a self contained outline of study that clearly indicates to the student in the following way.

1. What he is required to learn and how he may demonstrate what he was required to learn after he has learned it. This is called a 'behavioural objective'.
2. The multisensory 'resource alternative' through which he may learn what he is required to learn (books, magazines, manipulative materials, etc.)
3. The 'activity alternative' through which he uses what he has learned in productive ways to provide reinforcement and retention.
4. The 'reporting alternative' through which he may share and discuss with others what he has produced.

A workcard, therefore, includes behavioural objectives, resource alternative, activity alternative and reporting alternative.

¹⁰ Rita Dunn and Dunn Kenneth, **Practical Approaches to Individualizing Instruction**. New York : Parker Publishing Company, Inc., 1972, p. 79.

¹¹ Rowntree Derek, **Teaching Through self Instruction**. New York : Nicholas Publishing co., 1986, p. 37.

According to the Educational Dictionary, the content in the work card is developed in such a way that students can study independently. During the teaching through work card method, work cards are given to the students. At the end of each work card, the questions for evaluation are provided. Students give the answers of these questions. If their answers are correct, they study the next work card. If their answers are not correct, they try to study the same work card. Moreover, the content is presented on the work card in a proper sequence.

Work card material means the self-learning material prepared in the simple and meaningful language. During the construction of the work card material, the objectives, content points and the level of the students are kept in mind. The sub-units of the topic are presented through different work cards. In each work card, the content is presented effectively. At the end of each work card, the questions for self-learning are given. Each work card is prepared in such a simple language that the students can give the answers of the questions without taking the help of others.

In the present study, most of the work cards have been developed through the Inductive method. In this method, the content is presented through the examples, then, the rules, principles, definitions etc. are explained. In other words, the work card is constructed in such a way that at first the examples are given, then the definitions, rules, principles etc. are explained deeply.

2.4 Work card as a method of self-learning

A work card provides many opportunities for a student to learn independently and build on his potential abilities. As a result, the student begins to develop interest in his accomplishments. Frustration and anxiety are minimized because the student is given:

- (1) An exact list of items that he must learn.
- (2) An exact method for showing the teachers that he has mastered the required learning.
- (3) A clear indication of how well he must do before he will be permitted to end one work-card and begin another.

- (4) A choice of many activities through which information can be used and reinforced so that it becomes knowledge.
- (5) A choice of many ways in which he may share what he has learned with others.

Students who are working on work-cards actually learn how to teach themselves and become independent learners, capable of progressing as quickly or slowly as their individual abilities permit. Motivation is increased because the youngsters are actively involved in the learning process by:

- (a) Assessing their learning requirements.
- (b) Choosing the activities in which they will engage to reinforce their learning.
- (c) Determining how they share their knowledge with others.
- (d) Assessing them.
- (e) Deciding when they are ready to be tested.
- (f) Contributing to the formulation of a subsequent work-card.

Individual learning styles are identified and utilized effectively because youngsters are given the freedom for learning and they will pace themselves and change activities as they progress.

Success in work-card learning is assured for motivated, self-disciplined students who want to learn. These students can focus on what they must learn, determine how they will learn, select reinforcement activities that appeal to them and display their achievements to others – when they are ready. They need not to be fearful that they,

- (1) Cannot learn what the teacher requires.
- (2) Will not learn as quickly as other students in the group.
- (3) Will not score as well on tests, for they will be tested only when they believe that they know the required information.

According to Rita Dunn and Kenneth Dunn, “there is no single teaching technique that works effectively with every student, but curriculum work cards are a powerful means of helping the motivated self-disciplined youngster (bright or slow) assume responsibility for his own learning. Through this method, a bright or superior student can ‘fly’ intellectually, while a slower youngster can learn the basic curriculum requirements with reduced pressure

and deeper involvement in the learning process. Work-cards also offer new hope of reaching non-motivated, apathetic and 'turned off' students through their gradual acceptance of responsibility for learning that which is relevant to them in substance and process.

Moreover, the use of work-cards will tend to change teacher behaviour as well as students' attitude. Teacher will abandon reciting and lecturing once they observe that work cards generate students activity and self-motivated participation in the learning-process".¹²

2.5 Programmed learning material

Programmed learning is highly individualized instructional strategy for the modification of behaviour. It is used for instructional purpose but it can also be employed as a mechanism of feedback device for improving teaching efficiency. The origin of modern programmed instruction is from the psychology of learning and not from technology. It is an application of 'operant conditioning' learning theory to teaching learning situations. It has got a historical momentum only after the publication of "the science of learning and art of teaching" articles by B. F. Skinner in 1954.

In terms of Susan Markle, "It is a method of designing a reproducible sequence of instructional events to produce a measurable and consistent effect on behaviour of each and every acceptable student."¹³

In programmed learning the student is active and proceeds at his own pace and is provided with immediate knowledge or result. The physical presence of teacher is no essential in this strategy.

2.5.1 Principles of programmed learning¹⁴

There are five fundamental principles of programmed learning.

1. Principle of small step
2. Principle of Active responding
3. Principle of Immediate confirmation
4. Principle of self-pacing
5. Principle of student testing

¹² Rita Dunn and Dunn Kenneth, **Op, Cit.** p. 80.

¹³ R. A. Sharma, **Educational Technology**, Meerut : Surya publication, 2004, p. 307.

¹⁴ Sharma, **Loc. Cit.**

These principles are functional in nature and explain the procedure of programmed instructional strategy. The brief description of these principles has been given here.

1. **Principle of small step** : The subject matter is broken down into a sequence of small step. A student can take a step at a time. He has to read a small step by being active.
2. **Principle of active responding** : The student learns that if he should actively respond as he learns. The learner has to construct the response. It is an integral part of learning.
3. **Principle of Immediate confirmation** : The student learns the best if he confirms his response immediately. The confirmation provides the reinforcement to the learner.
4. **Principle of self-pacing** : In programming, each student can work each step as slowly, or as quickly as he can. This is known as principle of self-pacing.
5. **Principle of student testing** : A student leaves the record of his study because he has to write a response for each step on a response sheet. This reminds the principle of student testing.

2.5.2 Types of the programmed learning method

There are three types of the programmed learning method.

1. Linear programme
2. Branching programme or Intrinsic programme
3. Mathetics

The linear style is associated with the name of B.F. Skinner, who suggested a model of the learning process, which he believes, is accurate and general enough for practical educational use. This method postulates that inducing and then reinforcing the desired behaviour can best bring about a desired change in behaviour. This is achieved by developing small learning steps, technically called frames. The subject matter is presented as incomplete statements with some blanks or questions. The correct answers for each blank are given at some convenient place away from the frame. The learner is required to read the frame and construct a response for each blank. After he has formulated his response, he is required to compare it with the

correct response. In this method the frame is written in such a way that the learner more often gives the correct response. In this style, every learner is required to complete every frame with least occurrence of errors. According to Gunvant B. Shah (1997)¹⁵ Linear programme is based on the three main characteristics.

- (1) Active response
- (2) Minimum errors
- (3) Knowledge of results

The branching style emerged out of the work of Pressey, who suggested that the student's choice of an answer to a multiple choice question can be used automatically to direct him to the learning of new material. The detailed systematic procedures followed in this style were later developed and advocated by Crowder. In this style, we develop learning steps called exercises. Each exercise contains a short discussion of the material to be learnt followed by a multiple choice question designed to test the point just discussed. If the student's answer is correct, he goes to the exercise which contains the next unit of material to be learnt and the next question, and so on. If he has chosen an incorrect answer, the exercise to which he is directed contains a discussion of why the answer chosen is incorrect and following this discussion, he is given an instruction to return to the original question page to try again. In this style of programming, the student is not to construct a response but merely choose a response. His choice of response serves a diagnostic purpose and the basis of this technique is that this diagnosis can be promptly utilized to furnish a specific remedial material to the student.

Thomas F. Gilbert developed the mathetics style. This style in fact, follows the linear model suggested by Skinner. The unit of learning in a mathetics programme is an exercise. The teaching exercises are designed according to the estimated operant span of the learners. They follow a consistent pattern of trios-demonstration phase, prompted phase and release phase. In the first exercise, the learner is demonstrated the response or product of a response. In the second exercise, the learner is required to emit

¹⁵ Gunvant B. Shah, **The Landmarks of Learning in Educational Psychology**. Ahmedabad : University Granth Nirman Board, 1997, p. 369.

the response with the help of prompts and in the third exercise to do so without prompts.

2.5.3 Types of frames

D. B. Dadhaniya (1999)¹⁶ has mentioned in her dissertation that there are fourteen types of frames. The list of these types of frames is given here.

- (1) Lead-in frame
- (2) Augmenting frame
- (3) Interlocking frame
- (4) Review frame
- (5) Rote Review frame
- (6) Restarted Review frame
- (7) Delayed Review frame
- (8) Fading frame
- (9) Generalizing frame
- (10) Specifying frame
- (11) Discrimination frame
- (12) Skip frame
- (13) Copy frame
- (14) Key frame

2.5.4 Patterns of the programmed learning material

A constructor of programmed arranges the frames and answers in certain patterns. Popular patterns of arranging frames are given below.

1. Vertical pattern

In this pattern, a sequence of frames is arranged from top to bottom and after attempting the first page; learner is allowed to attempt the next page. Correct answer of the frame is given on the same page and on the same frame. Sometimes answer is given to the right side or left side or on the top of the next frame.

¹⁶ Dimpal B. Dadhaniya, **A study of Effectiveness of the programmed learning method in teaching “Parts of speech” unit of English Grammar.** Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University, 1993.

2. Horizontal pattern

In this pattern, a learner has to turn a page to check the answer. First, a student has to write the answer, and then only he is allowed to turn the page.

3. Programme book

In this pattern, the content of the textbook is prepared in the form of frames. Each step will be on one page. The student will write his answer on a separate response sheet.

4. Pattern of transparent paper

In this pattern, the answers are printed in black letters on which red printing is done in such a way that a learner has to put red transparent paper on the answer, so that answer can be seen very clearly.

2.5.5 Presentation devices in programmed learning method¹⁷

Different presentation devices may systematically affect the learning outcomes. Programmed instruction materials discharge the function of presenting the content of instruction. The content is presented by the use of different stimulus modes and media. A stimulus mode is the kind of stimulus presented to the student. Thus written symbols represent one mode, pictures another and spoken words still another. The vehicle carrying the stimulus mode is the medium. The written symbols and pictures may be presented through printed books or slides, films or T.V. The spoken words may be presented through Tapes. Books, slides, films, T.V. and tapes are the media. Today, computer can be included in it. A presentation device is the combination of the stimulus mode and a medium.

2.5.6 Objectives of programmed learning¹⁸

The objectives of this strategy have been summarized as follows :

- (1) To help the student to learn by doing.
- (2) To provide the situation to learn at his own pace.
- (3) To help student to learn without the presence of a teacher.

¹⁷ S. P. Mullick, **Strategies in programmed Instruction**. Delhi : Sunday press, 1985, p.5.

¹⁸ R. A. Sharma, **op. cit.**, p. 308.

- (4) To present the content in a controlled manner and in logically related steps.
- (5) To study by himself and assess his own performance by comparing with the given answer.

3.0 REVIEW OF RELATED RESEARCHES

The researcher studied the past researches related to the present study. In this section the researcher has reported review of the previous studies. The review is presented here under the following titles.

1. Foreign studies
2. Indian studies
 - a. Studies on work card material
 - b. Studies on programmed learning material
3. Significance of the present study

3.1 Foreign Studies

Many studies under the areas of Educational technology, Curriculum, Educational psychology and Language teaching have been conducted the world over. However, it was not possible for the researcher to study these researches in the primary form of sources. The researcher has faithfully tried to review the literature through secondary sources as were available within the range of his study, capacity and time. The review of these researches are presented here.

Dodson (1967)¹⁹ of the university college of wales Abersywyth conducted a number of scientifically controlled experiments at the primary and secondary levels. His experiments showed that the systematic use of mother-tongue by the teacher was not detrimental in the progress of acquiring language skills. On the other hand, it made for (a) correct imitation responses, (b) efficient learning and consolidation of new foreign language materials, and (c) the availability of greater amount time for further practice thereby giving the pupils more active contact with the foreign language.

¹⁹ J. Dodson, **Language Teaching and the Bilingual method**. London : Sir ISSAC Pittman & sons Ltd, 1967.

The findings revealed that the best results in terms of speed and quality were obtained when sentence meaning was acquired by means of the mother-tongue, equivalent spoken by the teacher.

Scottish Education Department (1972)²⁰ held an experiment in group teaching in modern languages. This work came as an appendix to Rowland's group work in modern languages, materials department unit, language teaching center, university of York. Ten schools took part in this experiment that ran for a little less than two terms in most cases. The schools represented a reasonable cross-section of Scottish secondary schools.

Before schools embarked on the experiment, teachers were provided material on group techniques. They were given considerable freedom in the way they organized the work. Stress was laid on the need for the gradual introduction of a group system and a careful assessment of what was being achieved. In most cases, schools decided on a limited application of group methods.

A wide range of activities was provided. They included simple activities like listening to recorded material and working out answers to questions based on them, to really challenging ones like writing short stories.

The main advantages of this project as reported by the teachers were as under :

- (1) Increased participation by pupils in their own learning.
- (2) Considerable improvement in the discipline of a difficult class.
- (3) A high level of motivation and interest on the part of the pupils.
- (4) Weak students being able to undertake work with a real expectation of success.

Aziz (1984)²¹ in his study titled 'communicative error evaluation : A study of American Native speaker's evaluations and interpretations of deviant utterances written by Arab EFL learners', tried to establish and investigate the difference between judged intelligibility and naturalness.

²⁰ S. Natraj, **Group Method Techniques**. Vallabh Vidyanagar : Sardar Patel University, 1989, pp. 34-35.

²¹ K. Aziz, 'Communicative Errors and Evaluation : A study of American Native Speakers' Evaluation'; **Studies in Linguistic Science**, Vol. 22, No. 2. Urbana : Department of Linguistics, University of Illinois, 1984, pp. 161-62.

Following were the objectives of the study :

- (1) To investigate the difference between judged intelligibility and naturalness.
- (2) To investigate the extent to which error type (grammatical or semantic).
- (3) To provide validation measures for judgements of intelligibility.

The tool of the study was four-point scale of intelligibility and naturalness. Sample of the study was 240 American under graduates. The study was carried out using two factorial designs. Statistical methods like t test and ANOVA were used.

The findings of the study reveal that there was no association between the students' performance and intelligibility.

Long and Porter (1984)²² presented a paper at the 18th annual TESOL convention in Houston, in March 1984. Both the authors had detailed arguments on the use of group work in classroom for second language learning. A Psycho-linguistic rationale for group work based on the communicative approach has emerged from second language acquisition research. There have been many more pedagogical arguments for the use of group work in second language learning. The authors presented them with logical arrangement.

Finally they have provided research findings to support the following claims.

- (1) Students receive significantly more individual language practice opportunities in group work than in lock step lessons.
- (2) The range of language functions practiced by individual students is wider in group work than in lock step teaching.
- (3) Students perform at the same level of grammatical accuracy in their SL output in unsupervised group work as in 'public', lock step work conducted by the teacher.
- (4) The frequency of other correction and completions by students is higher in group work than in lock step teaching.

²² M. Long and P. Porter, Group work, Interlanguage Talk and Second Language Acquisition, **TESOL Quarterly**, Vol. 19, No. 2, 1984, pp. 207-25.

- (5) Students engage in more negotiation for meaning in the small group than in teacher fronted, whole class settings.

Berns (1985)²³ held a study in Prague and British linguistic traditions. The study had the context of India, Japan and Germany. The title of the study was 'functional Approaches and communicative competence : English Language Teaching in Non-native contexts'.

Findings of the study were : (1) The communicative methodology does not offer any solution to pedagogic problems, (2) It provides means by which such problems may be solved.

Spada (1986)²⁴ of McGill University, Toronto-Canada investigated instructional differences with the relationship of process-product study of communicative language.

Basically the study investigated possible relationship between instructional processes and learning out-comes in three classes of an adult communicative programme of English as a second language.

Results of the study revealed that there were differences in the ways in which outcomes of three different classes were received. Results also indicated that learners in the communicative class improved more on three tests.

Nunan (1987)²⁵ in a follow-up study demonstrated that it was possible for teachers to foster more communicative language use. The study demonstrates the importance of validating theory against what actually happens in the classroom.

The investigation took place to determine the extent to which genuine communication is evident in communicative language classes, and whether strategies can be developed to encourage such communication.

²³ M. Berns, 'Functional Approaches and communicative competence : Language Teaching in Non native context. **Studies in Linguistic Sciences**, Vol. 22, No. 2, Urbana : Department of Linguistics, University of Illinois, 1985, pp. 115-16.

²⁴ Nina Spada, Relationship Between Instructional Differences and learning outcomes : A process-product study of communicative language Teaching. **Applied Linguistics**, March 1986, pp. 107-10.

²⁵ David Nunan, **Communicative language Teaching** : Making it work, ELT Journal, Vol-41/2, Oxford University Press, 1987, pp. 136-45.

The study was undertaken in order to investigate the degree to which features of genuine communication were present in language classes. For this purpose five communicative language lessons were recorded, transcribed and analysed.

The results show growing evidence that in communicative classes, interactions may, in fact, not be very communicative after all the efforts.

At the university of Nebraska-Lincoln, USA, **Speth and Brown (1988)**²⁶ held their study using a series of factor analyses of items and sub scales. A sample of 383 students in educational psychology classes at a large American University Completed the inventories based on the communicative approach.

The purpose of the study was to compare inventories from three theoretical perspectives: cognitive process, approaches to learning and autonomous study.

The findings of the study reveal that the students at large preferred learning through the communicative approach. They had attraction and liking for student centred nature of the communicative approach.

White (1989)²⁷ launched a programme on the communicative approach for students who had a traditional orientation to language learning in China. The study was carried out with the purpose of motivating students to learn English through a more communicative approach. It is important to note that the study was undertaken taking into account the habitual learning styles of the students.

The results of the experiment reveal that the attractiveness of this approach from the students' point of view arose largely from the fact that they had expressed desire for such an approach.

Activities provided opportunities for fluency in which students were constantly challenged to express their understanding and develop it in new

²⁶ C. Speth and R. Brown, Study approaches, Process and Strategies. **British Journal of Psychology**, Vol. 58, 1988, pp. 247-57.

²⁷ Cynthia white, Negotiating Communicative language learning in a Traditional setting. **ELT Journal**, vol. 43/2, Oxford University Press, 1989, pp. 213-19.

directions. Students could become autonomous users of the language they had acquired.

Gale (1958)²⁸ held the experiment to investigate the effectiveness of the film method and the traditional method for the teaching of the subject Physics.

The results show that both the methods (Film method and the traditional method) were found to be equally effective in teaching of Physics. The film method was less effective in the absence of the classroom teacher.

John and William Russel (1962)²⁹ investigated the effectiveness of T.V. lessons and the traditional way of teaching in the subject of Biology.

The result shows that both the methods were found equally effective for the teaching of Biology.

Bin Donald (1962)³⁰ conducted an experiment to examine the effectiveness of the linear programmes and the Branching programmes prepared in the subject of Geometry.

The result shows that the linear programmes were more effective than the branching programmes.

3.1.1 Analytical review of past foreign studies

The descriptive review of related past studies in foreign countries led the researcher to prepare some review questions. Following were the questions prepared by the researcher.

- (1) Who were the researchers and during which years they conducted their studies?
- (2) Which type of research method was used in a particular study?
- (3) Which approach or method did they select under their studies?
- (4) What were the results of the studies?

The detail collected through the questions discussed above is presented in Table 2.1

²⁸ R. B. Sakhiya, **Construction of the work card material on the unit 'Active and Passive voice' in the subject of English and to examine its effectiveness on English achievement and retention with reference to the achievement level and sex of the student.** Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University, 2001.

²⁹ **Ibid**, p. 19

³⁰ **Ibid**.

It is evident from table 2.1 that the researcher could review twelve studies. The studies were conducted from the year 1958 to 1989. There was only one study in the period of 50s and 70s each. Three studies were conducted during the period of 60s. The other seven studies had been conducted during the period of 80s.

Four studies out of twelve had survey as research method. Other seven studies were conducted using experimental method. Only one study, out of twelve had both the research methods – survey and experimental.

Out of twelve studies, the three studies compared the communicative approach with the conventional approach. Two studies had group techniques under communicative approach. Another two studies were conducted to examine the effectiveness of the Film method with the traditional method and T.V. lessons with traditional method. One study was a survey of grammar translation and structural approach, whereas two surveys were conducted to inquire position of the communicative and the structural approach. The only one study out of twelve was conducted using linear and the Branching programmes. The study based on experiment and survey was to compare bilingual approach with the conventional approach.

It is further clear that the communicative approach proved to be effective in four out of five studies. In one study, it was noticed that the communicative approach is not the only solution to the pedagogic problems. In two studies conducted under group method techniques the communicative approach proved useful. In the survey conducted by Aziz (1984) on grammar translation and structural approaches, no association was found out between students' performance and intelligibility. Bilingual approach proved effective in the study conducted by Dodson (1967). Studies conducted by Gale (1958) and by John and William Russel (1962), the film method was compared with the traditional way of teaching and T.V. lessons were compared with the traditional method and they were found equally effective. The linear programmes were found to be effective than the branching programmes in the study conducted by Bin Donald (1962).

3.2 Indian Studies

The researcher had studied and reviewed the related studies carried out in India. These studies were reviewed under the following sub-titles.

- (1) Studies on work card material
- (2) Studies on programmed learning material

3.2.1 Studies on work card material

The researcher reviewed the studies conducted on work card material. The review of these researches is presented here.

Bhanubhai B. Patel (1993)³¹ has conducted the research on the title 'Comparison of the achievements of Pupils of standard XI learning through work-cards and taught through traditional teaching in the subject of Mathematics. The objectives of the study were:

- (1) To analyze the content of the course into its meaningful elements along with the activity of learning and drilling.
- (2) To prepare the self-learning material in the form of a work card in the subject of Maths-I for the pupils of std. XI of higher secondary schools.
- (3) To know the achievement of pupils of Std. XI of Science stream studying Mathematics with the help of work-card.
- (4) To try-out the efficacy and efficiency of the use of work cards as the method of learning in terms of the achievement of pupils.
- (5) To compare the achievements of pupils learning through work cards and those taught through the traditional teaching.
- (6) To know the method of work card learning as the proved solution of self-learning.

He selected 70 students as the sample of the study. One group pre-test post test Design was used. The teacher made test was developed as the research tool. The researcher analysed the data using t-test.

³¹ Bhanubhai B. Patel, **Comparison of the achievements of Pupils of Standard XI learning through work cards and taught through Traditional Teaching in the subject of Mathematics.** Unpublished Ph.D. thesis, South Gujarat University, 1993.

According to the findings of the study, the work card method was found more effective than the traditional method.

Mala C. Kundaliya (1996)³² held an experiment on the title 'Effectiveness of self learning technique with reference to the educational achievement of the unit 'cell division of Biology of the 11th standard'. The objectives of the study were:

- (1) To construct the linear programmed learning material for the teaching of the unit 'cell division'.
- (2) To develop the work card material for the teaching of the unit 'cell division'.
- (3) To compare the programmed learning method and the work card method in respect of the educational achievement of the students.

In the experiment, fifty-two students were selected from std. XI. Two randomized groups only post-test design was selected. The data was analysed through ANOVA and concluded that both the methods were equally effective on boys and girls.

Ila Kumari C. Zala (1997)³³ examined the effectiveness of the work card material as the self-learning technique with reference to the unit statistics of the subject Maths of standard 10th. The objectives of the study were:

- (1) To construct the work card material.
- (2) To compare the effectiveness of the work card method with the traditional way of teaching on boys & girls for the teaching of the unit 'Statistics'.

The researcher selected 179 students as the sample. The teacher made test was used as the research tool. 'Two groups randomized subjects post test only design' was used as the experimental design.

³² Mala C. Kundaliya, **Effectiveness of self learning technique with reference to the educational achievement of the unit 'cell division' of Biology of the 11th std.** Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University, 1996.

³³ Ilakumari C. Zala, **Effectiveness of the work card material as the self learning technique with reference to the unit statistics of the subject maths of standard 10th.** Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University, 1997.

The major findings of the study revealed that the teaching through the work card method and the traditional method on boys & girls were found equally effective with reference to the educational achievement.

Kirti M. Dedaniya (1998)³⁴ conducted the experiment to examine the effectiveness of the work card material prepared on the unit 'Trigonometry' of the subject maths of standard-10th. The objectives of the study were:

- (1) To construct the work card material.
- (2) To study the effectiveness of the work-card material and the traditional way of teaching on the educational achievement of boys and girls.
- (3) To study the retention of the teaching occurred through the work card method and the traditional method on the educational achievement of the boys and girls.

Researcher included 196 students as the sample in the study. The teacher made test was used as the research tool. The work card method and the traditional method were compared. 'Randomized two groups, pre-test post test Design' was used as the experimental design. The obtained data was calculated and analysed through t-test and f-test.

The findings of the study were :

- (1) Teaching through the work card method and the traditional method was found equally effective on boys in respect of the educational achievement.
- (2) Educational achievement of the girls taught through the work card method was higher than the girls taught through the traditional method.
- (3) The work card method was found more effective than the traditional method for the retention of the educational achievement of boys and girls.

³⁴ Kirti M Dedaniya, **Effectiveness of the work card material prepared on the unit 'Trigonometry' of the subject maths of standard 10th**. Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University, 1998.

Trupti C. Surani (1999)³⁵ held an experiment on the title 'to construct the work card material and to examine its effectiveness for the teaching of the unit 'set process', of the subject Maths of standard 9th. The objectives of the study were as given below.

- (1) To construct the work card material for the teaching of the unit 'set process'.
- (2) To examine the effectiveness of constructed work card material in comparison of traditional method in respect of the educational achievement of the boys and girls.

The researcher selected 196 students as the sample. The sample was selected with the technique of randomization. The teacher made test was used as the research tool. Work card method and the traditional method were selected in the study. 'Two groups, randomized subjects post test only design' was selected as the experimental design. The data was analysed using t-test and f-test.

The results of the study were:

- (1) The effect of the teaching occurred through the work card material and the traditional method on boys was equally significant.
- (2) The work card material was found effective on the girls.

Rajbala R. Singh (1999)³⁶ had conducted an experiment on the title – 'to construct the work card material on the unit 'set introduction' in the subject of Maths of standard 8th and to examine its effectiveness on achievement of Maths and retention. The objectives of the study were:

- (1) To develop the work card material for the teaching of the unit 'set introduction'.
- (2) To compare and examine the effectiveness of the work card method and the traditional method with reference to the achievement level and sex.

³⁵ Trupti C. Surani, **To construct the work card material and to examine its effectiveness for the teaching of the unit 'set process' of the subject maths of standard 9th**. Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University, 1999.

³⁶ Rajbala R. Singh, **to construct the workcard material on the unit 'set introduction' in the subject of Maths of standard 8th and to examine its effectiveness on achievement of Maths and retention**. Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University, 1999.

- (3) To study the effect of the work card method and the traditional method on the retention of the educational achievement of the boys and girls having high, middle and low achievement level.

The researcher selected 310 students in the sample. The sample was selected from the two schools of Rajkot city. The teacher made test was used as the research tool. 'Two groups, randomized matched subjects, post test only design' was selected as an experimental design. The data was analysed through t-test.

The results of the study reveals that,

- (1) The work card method was more effective than the traditional method for the high achieving boys, high achieving girls and for the middle achieving boys.
- (2) Both the methods were equally significant for the low achieving boys, middle achieving girls.
- (3) The traditional method was more effective than the work card method for the low achieving girls.
- (4) The retention of educational achievement of the students taught through the work card method and the traditional method was decreased.

Ramesh B. Sakhiya (2001)³⁷ conducted the experiments on the title – 'Construction of the work card material on the unit Active & Passive voice in the subject of English and to examine its effectiveness on English achievement and retention with reference to the achievement level and sex of the students' The objectives of the study were:

- (1) To construct the work card material for the teaching of the unit Active & Passive voice.
- (2) To develop the teacher made test for the unit Active & Passive voice.

³⁷ Ramesh B. Sakhiya, **Construction of the work card material on the unit Active & Passive voice in the subject of English and to examine its effectiveness on English achievement and retention with reference to the achievement level and sex of the student.** Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University, 2001.

- (3) To study the educational achievement of the students in respect of the teaching methods for the unit Active & Passive voice.
- (4) To study the retention of the educational achievement of the students in respect of the teaching methods for the unit 'Active & Passive Voice'.

The researcher selected 116 boys and 112 girls in the sample of the study. The sample was selected with the help of randomization. Two groups, randomized subjects, post test only design was used as the experimental design. The traditional method and the work card method were compared with reference to the achievement level and sex of the students. The data was analysed using t-test.

The results of the study indicates that,

- (1) The work card method was found to be more effective than the lecture method for the high achieving boys and girls, for the middle achieving boys and girls, and for the low achieving girls.
- (2) Where as both the methods were found to be equally effective for the low achieving boys.

Vikram C. Patel (2001)³⁸ conducted the experiment on the title – 'To construct the work card material on the unit "Euphonic coalition of letters" of the Sanskrit subject of standard 9th and to examine its effectiveness on students' achievement. The main aim of the study was to examine the effectiveness of the work card material for the teaching of Sanskrit grammar.

One hundred and twenty students were selected from the standard 9th for the sample of the study. Two groups, randomized subjects, post test only design was used as an experimental design. The teacher made test was used as a research tool. The work card method and the lecture method were compared. The data was analysed using t-test.

The result of the study reveals that both the methods created the similar effect on the students' educational achievement.

³⁸ Vikram C. Patel, **To construct the work card material on the unit "Euphonic coalition of letters" of the Sanskrit subject of standard 9th and to examine its effectiveness on students' achievement.** Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University, 2001.

Alka B. Pandya (2002)³⁹ conducted the experiment on the title – ‘To construct the work card material on the unit of English – ‘Direct and Indirect speech’ and to examine its effectiveness on English achievement and attitudes towards the subject of English with reference to the sex of the students’. The study was aimed to examine the effectiveness of the work card material for the teaching of English Grammar.

Sixty students of standard twelve were included in the sample of the study. Two groups, randomized subjects, post test only design was used as the experimental design. The work card method and the lecture method were compared with reference to the sex of the students. The data was analysed using t-test.

The result of the study indicates that both the methods created the similar effects on English achievement and the attitudes towards the subject of English in respect of the sex of the students.

Dipak M. Vadhel (2002)⁴⁰ conducted the study on the title – ‘to construct the work card material on the unit of Sanskrit of Standard 12th ‘A figure of speech’ and to examine it’s effectiveness on Sanskrit achievement and attitudes towards the subject of Sanskrit with reference to the sex of the students.’ The study was aimed to examine the effectiveness of the work card material for the teaching of Sanskrit grammar.

Sixty boys and girls were selected from standard twelve as the sample. Two groups, randomized subject, post test only design was used. The work card method and the lecture method were compared. The data was analysed using t-test.

³⁹ Alka B. Pandya, **To construct the work card material on the unit of English – ‘Direct and Indirect speech’ and to examine its effectiveness on English achievement and attitudes towards the subject of English with reference to the sex of the students.** Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University, 2002.

⁴⁰ Dipak M. Vadhel, **To construct the work card material on the unit of Sanskrit of standard 12th ‘a figure of speech’ and to examine its effectiveness on Sanskrit achievement and attitudes towards the subject of sanskrit with reference to the sex of the students.** Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University, 2002.

The result of the study shows that for boys and girls the work card method was found more effective than the traditional method for the teaching of Sanskrit grammar.

Parul C. Dave (2005)⁴¹ conducted the experiment on the title – ‘Effectiveness of work-card and computer assisted learning with reference to ‘Journal Entry’ unit of Accountancy Fundamentals subject.’

The main aim of the study was to examine the effectiveness of the work card material, computer assisted learning and lecture method with reference to the educational achievement and the sex of the students.

Sixty boys and sixty-six girls of eleven standard were included in the sample. The teacher made test was used as the research tool. Three groups, randomized subjects, post test only design was selected as the experimental design. The collected data was analysed using ftest & ttest with the help of SPSS programme through computer.

The result of the study reveals that the educational achievement of the boys and girls taught through the computer assisted learning and the work card material were found equally effective. Whereas the educational achievement of the boys and girls taught through the lecture method was found more effective than the boys and girls taught through computer assisted learning and work card material.

3.2.2 Studies on Programmed learning material

The researcher studied and reviewed the researches conducted using the programmed learning material. The reviews of these researches are presented here.

Bhal (1974)⁴² studied the effectiveness of the programmed learning method in std. VIII for the unit ‘Gender, Number and Case’ of Gujarati Grammar. The objectives of the study were as given below.

⁴¹ Parul c. Dave, **Effectiveness of work card and computer Assisted learning with reference to ‘Journal Entry’ unit of Accountancy Fundamentals subject.** Unpublished Ph.D. Thesis, Saurashtra University, 2005.

⁴² Arun kumar Bhal, **to construct the programmed learning material on ‘Gender, Number and case’ in Gujarati Grammar for Std. VIII and to test its effectiveness.** M.Ed. Dissertation (Bhavnagar University, 1974). Ref : D. J. Modi, Sansodhanoni Madhukari, Bhavnagar University. pp. 14-15 (First edition June, 1995).

- (1) To construct the programmed learning material for the unit 'Gender, Number and Case'.
- (2) To test the effectiveness of the programmed learning method.
- (3) To test the co-relation between academic achievement and intelligence level and between academic achievement and the programmed learning method.

For the sample, sixty students of std. VIII were selected. Experimental group was taught by the Linear programmed learning method, whereas control group was taught by the traditional method. The obtained data was analysed through critical ratio.

The result of the study indicates that there was no significant difference between academic achievement of the students taught by the programmed learning method and the academic achievement of the students taught by traditional method.

Pandya (1975)⁴³ constructed the programmed learning material in Gujarati grammar for the unit 'the Adjective' of std. VIII and tested its effectiveness. The objectives of the study were :

- (1) To construct the programmed learning material in Gujarati Grammar on the unit 'The Adjective' of std. VIII.
- (2) To test the effectiveness of the constructed programmed learning material.

Seventy-two students of std. VIII were selected as the sample. Experimental group was taught through the programmed learning method and control group was taught by the traditional method. The collected data was analysed through critical ratio.

The study concluded that the programmed learning method was more effective than the traditional method.

Patel (1980)⁴⁴ constructed the programmed learning material on 'Waves' of Science for std. IX. The objective of the study was to prepare the

⁴³ Mansukhlal Pandya, **To construct the programmed learning material on the unit 'The objective' of Gujarati Grammar in std. VIII.** M.Ed. Dissertation, Bhavnagar University, 1975, Ref: D. J. Modi, Sansodhanoni Madhukari, Bhavnagar University, pp. 15-16 (First Edition June, 1995).

programmed learning material on 'waves' of science for std. IX and to examine its effectiveness.

Forty-five students were selected from std. IX as the sample. One group pre-test post-test design was used. Students of the experiment were taught through Linear programmed learning material. The data was analysed through mean and ANOVA.

The study concluded that students scored higher on post-test than pre-test. That means the programmed learning material was found effective.

Bhatt (1982)⁴⁵ prepared the programmed learning material on 'Power and Indices' of algebra for std. VIII and tested its effectiveness. The objectives of the study were:

- (1) To construct the programmed learning material on 'power and Indices' of algebra.
- (2) To examine the effectiveness of the constructed programmed learning material.

Two groups of std. VIII were selected. These two groups were equivalent. One group was taught through the programmed learning method and the other group was taught through the traditional method. The data was analysed through critical ratio and concluded that the mean achievement score of the experimental group and the control group were found equally effective. That means there was no significant difference between the two methods.

Sharma (1986)⁴⁶ constructed the programmed learning material in Physics of std. XI. The objectives of the study were as given below.

⁴⁴ Narendra Patel, **To construct the programmed learning material on the unit 'Waves' of science for std. IX and to test its effectiveness.** Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University, 1980

⁴⁵ Hemangini, Bhatt, **To construct the programmed learning material on 'Power and Indices' of Algebra for Std. VIII.** M.Ed. Dissertation, Bhavnagar Uni., 1982, Ref. : D. J. Modi, Sanshodhanoni Madhukari, Bhavnagar Uni., pp. 246-247 (First Edi.).

⁴⁶ Dinesh Sharma, **To construct the programmed learning material on the subject Physics and to examine its effectiveness.** M.Ed. Dissertation, Education department (Modasa), 1986. Ref: Dr. G. G. Chaudhary, Dr. M. M. Joshi, Sanshodhan Sarsanchay, Education Department (Modasa), pp. 23-24 .

- (1) To construct the programmed learning material on the unit 'vector' of Physics for std. XI.
- (2) To compare the educational achievement of the students taught through the traditional method and the programmed learning method.

Sixty students were included in the sample of the study. Students were divided into two equal groups. One was experimental group and the other was control group. Experimental group was taught through the programmed learning method and the control group was taught through the traditional method. The data was analysed through t-test.

The study concluded that the programmed learning method was found more effective than the traditional method.

Jani (1988)⁴⁷ developed the programmed learning material on 'Variation' in the subject Maths for std. X and tested its effectiveness. The objectives of the study were:

- (1) To construct the Linear programmed learning material on 'Variation' in Maths for std. X.
- (2) To compare the Programmed learning method with the traditional method.

Seventy students were selected from the std. X for the sample. Randomized two groups, pre-test post-test design was used as the experimental design. One group was taught through the traditional method and the other group was taught through the programmed learning method. The data was analysed through t-ratio.

The study concluded that the programmed learning method was more effective than the traditional method.

Bhatt (1990)⁴⁸ constructed the programmed learning material on the unit 'Real Numbers' in Algebra for std. VIII. The objectives of the study were:

⁴⁷ Kalpana Jani, **To construct the programmed learning material on 'variation' in Maths for std. X and to test its effectiveness.** M.ed. dissertation, Bhavnagar University, 1988. Ref: D. J. Modi, Sansodhanoni Madhukari, Bhavanagar : Bhavnagar Univesity pp. 248-249.

⁴⁸ Vijaykumar Bhatt, **To construct the programmed learning material on 'Real Number' in Algebra for Std. VIII and to test its effectiveness.** M.Ed. Dissertation, Bhavnagar Uni., 1990. Ref : D. J. Modi, Sanshodhanoni Madhukarni, Bhavnagar University, pp. 249-50 (first edi.).

- (1) To construct the programmed learning material on 'Real Numbers' in Algebra for std. VIII.
- (2) To examine the effectiveness of the prepared self learning material.

Seventy students were selected from the std. VIII for the sample. Randomized two groups, pre-test post-test design was used as the experimental design. One group was taught through the traditional method and the other group was taught through the programmed learning method. The data was analysed through f-value.

The study concluded that the programmed learning material was found more effective than the traditional method.

Dave (1992)⁴⁹ compared the effectiveness of Mathematical games, the programmed learning method and the self learning method as a supplementary instructional devices with reference to academic achievement of 'set theory' of Maths for std. VIII. The objectives of the study were:

- (1) To compare the effectiveness of Mathematical games and self learning method with reference to academic achievement on 'Set Theory' of Maths for std. VIII.
- (2) To compare the effectiveness of the programmed learning method and self-learning method with reference to academic achievement on 'set theory' of Maths for std. VIII.

Seventy-two students were selected from std. VIII for the sample of the study. Three groups, randomized subjects, post-test design was selected. The data was analysed through F-value.

The study concluded that Mathematical games were found to be more effective than the programmed learning method and the self-learning method.

⁴⁹ Pravinchandra Dave, **To compare the effectiveness of Mathematical games, Programmed learning method and self learning method as a supplementary instructional devices.** Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University, 1992.

Lavadiya (1995)⁵⁰ constructed the Linear programmed learning material and Branching programmed learning material. The objectives of the study were:

- (1) To construct the Linear programmed learning material on 'Energy and its sources' in science for std. X.
- (2) To construct the Branching programmed learning material on 'Energy and its sources' in science for std. X.

Seventy students were selected from std. IX as the sample of the study. Two groups, randomized subjects, post test only design was used. One group was taught through the linear programmed learning method and the other group was taught by the branching programmed learning method. The data was analysed through t-value.

The results of the study indicate that the linear programmed learning material was more effective than the Branching programmed learning material.

Dimpal B. Dadhaniya (1999)⁵¹ conducted the experiment on the title – 'A study of effectiveness of the programmed learning method in teaching 'Parts of speech' unit of English Grammar'. The objectives of the study were:

- (1) To construct the programmed learning material to teach 'Parts of speech' unit of English grammar.
- (2) To study the effectiveness of the programmed learning method with reference to the traditional method.

Eighty-six students were selected from the two English medium schools of the standard Vth. A teacher made test was constructed as the research tool. Two groups, randomized subjects, only post test design was selected as an experimental design.

The subjects of the experiments were divided into two groups. One group was taught through the programmed learning method and the other

⁵⁰ Raydhanbhai Lavadiya, **To construct the linear programmed learning material and the Branching programmed learning material.** Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University, 1995.

⁵¹ Dimpal B. Dadhaniya, **A study of effectiveness of the programmed learning method in teaching 'parts of speech' unit of English grammar.** Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University, 1999.

group was taught through the traditional method. The collected data was analysed through the t-test.

The findings of the study reveal that the programmed learning method was as good as the traditional method to teach the unit 'parts of speech' of English grammar.

3.2.3 Analytical Review of Past Indian Studies

The descriptive review of related past Indian studies led the researcher to prepare some review questions. Following were the questions prepared by the researcher.

- (1) Who were the researchers and during which years they conducted their studies?
- (2) Under which standard and subject did the researcher conduct the study?
- (3) What was the sample of the study?
- (4) Which type of experimental design did the researcher select?
- (5) Which approach or method did they select under their studies?
- (6) Which technique of Analysis did they use?
- (7) What were the results of the studies?

The detail collected through the questions discussed above is presented in Table 2.2

Table 2.2 reveals that the researcher could review twenty one studies. He reviewed eleven studies on work card material and other ten studies on programmed learning material. The studies were conducted from the year 1974 to 2005. All the studies were conducted using the experimental research designs. In all the twenty one studies, the size of the sample was from 45 to 310. In most of the studies, the data was analysed through t-test.

In nine studies, the work card method and the traditional method were compared. In one study the work card method was compared with the programmed learning method. In another one study, the work card method was compared with computer assisted learning and the lecture method. In other seven studies, the programmed learning method was compared with the traditional method. Whereas in one study the programmed learning method was compared with the mathematical games and self learning method. One study was carried out comparing two methods like linear programmed learning and branching programmed learning.

It is further clear that the work card method proved to be effective in the studies conducted by Bhanubhai (1993), Rajbala (1999), Ramesh (2001) and Dipak (2002). Whereas the work card method and the traditional method were found equally effective in the studies conducted by Ilakumari (1997), Vikram (2001) and Alka (2002). Programmed learning method and the work card method to be equally effective in the study conducted by Mala (1996). The work card method and the traditional method were found to be equally effective on boys whereas work card method was found more effective than the traditional method on girls in the studies conducted by kirti (1998) and Trupti (1999).

The lecture method was found more effective than the computer assisted learning (CAL) and the work card method, whereas the computer assisted learning (CAL) and the work card method were found equally effective in the study conducted by Parul (2005).

Moreover programmed learning method was found effective in the studies conducted by Mansukhlal (1975), Narendra Patel (1980), Dinesh (1986), Kalpana Jani (1988), Vijay (1990). Programmed learning method and the traditional method were found to be equally effective in the studies

conducted by Arun (1974), Hemangini (1982) and Dimpal (1999). Mathematical games were found to be more effective than the programmed learning method and Self-learning method in the study conducted by Pravinchandra (1992). Linear programmed learning method was more effective than the Branching programmed learning in the study conducted by Raydhanbhai (1995).

4.0 SIGNIFICANCE OF THE STUDY

Review of literature reveals that a considerable number of studies have been conducted to examine the effectiveness of different approaches and method of various subjects like English, Science, Maths, Biology, and Gujarati etc. It is further understood that these studies have been conducted using experimental methods. The present study was conducted to examine the effectiveness of work card and programmed learning as a self-learning technique with reference to teaching of English grammar. This was the first effort that the work card method, the programmed learning method and the lecture method were compared.

In the past studies the work card material and the programmed learning material were constructed on various subjects like Maths, Science, etc. But the first time the effort was made by the researcher in the present study that the work card material and the programmed learning material were prepared on the three units of English grammar like Active & Passive voice, Tenses and Clauses. This was the innovative factors for the researcher. In the present study the complex and difficult units of English grammar like Clauses, Tenses and Active and Passive voice were presented in the form of work card material and the programmed learning material.

In most past studies, maximum 32 work cards were constructed. Whereas in the present study 96 work cards were developed as the self learning material. 32 work cards were constructed on Active & Passive voice, 32 work cards on Tenses and 32 work card on Clauses. Moreover the researcher constructed 339 frames in the programmed learning material. He constructed 112 frames on Active & Passive voice. 115 frames on Tenses and 112 frames on Clauses. The first time, this type of study was conducted.

The present study was conducted on the boys and girls of standard 9th with reference to the achievement level and sex of the students. Moreover the experiments of the study were conducted upto the 36 periods. On the other hand, in most of the past studies the experiments were conducted upto 12 periods.

The sample of the study was 294 boys and girls. The counter balanced design was used. The three teacher made tests were constructed as the research tools and data was analysed using t-test to examine the hypotheses of the study.

TABLE 2.1
Analytical Review of Past Foreign Studies

No.	Investigator (Year)	Research Method	Approach or Method	Results
1.	Gale (1958)	Experimental	Film method, traditional method	<ul style="list-style-type: none"> • Both the methods film and traditional were equally effective in teaching of Physics.
2.	John and William Russell (1962)	Experimental	T.V. lessons, Traditional method	<ul style="list-style-type: none"> • Both the methods (1) T. V. lessons (2) Traditional method were equally effective in teaching of Biology.
3.	Bin Donald (1962)	Experimental	Linear programme, Branching programme	<ul style="list-style-type: none"> • The linear programmes were more effective than the Branching programmes in teaching of Geometry.
4.	Dodson (1967)	Experiment & survey	Bilingual & Conventional	<ul style="list-style-type: none"> • Best results can be obtained with the systematic use of mother tongue.
5.	Scottish Edu. Dept. (1972)	Experimental	Communicative & conventional	<ul style="list-style-type: none"> • Group work was success but with problems of shortage of materials, movement of furniture & noise.
6.	Aziz (1984)	Survey	Grammar translation & structural	<ul style="list-style-type: none"> • No association between students' performance and intelligibility.

(Table 2.1 Continue)

7.	Long & Porter (1984)	Survey	Communicative & conventional	<ul style="list-style-type: none">• Students receive more individual language practice opportunities.• Students perform at same level of grammatical accuracy in their SL output.
8.	Berns (1985)	Experimental	Communicative & conventional	<ul style="list-style-type: none">• The communicative methodology does not offer any solutions to pedagogic problems.
9.	Spada (1986)	Experimental	Communicative & conventional	<ul style="list-style-type: none">• Learners in the communicative class improved more.
10.	Nunan (1987)	Survey	Structural & Communicative	<ul style="list-style-type: none">• Communicative strategies are useful to increase the opportunities for genuine communication.
11.	Speth & Brown (1988)	Survey	Structural & Communicative	<ul style="list-style-type: none">• Students at large preferred learning through the communicative approach.• They had attraction and liking for student centred nature of communicative approach.
12.	White (1989)	Experimental	Communicative & conventional	<ul style="list-style-type: none">• The students had expressed desire for such an approach.• Students could become autonomous users of the language they had acquired.

TABLE 2.2
Analytical Review of Past Indian Studies

No.	Investigator & Year & University	Std. & Subject	Unit	Sample	Experimental Design	Methods	Techniques of Analysis	Research Findings
1.	Arun kumar Bhal (1974) Bhavnagar University	VIII Gujarati Grammar	Gender, Number and case	60	-	Programmed learning method & traditional method	Critical ratio	<ul style="list-style-type: none"> No significant difference in academic achievement of the students taught by programmed learning method and traditional method.
2.	Mansukhlal Pandya (1975) Bhavnagar University	VIII Gujarati Grammar	The adjective	72	-	Programmed learning method & traditional method	t-test	<ul style="list-style-type: none"> Programmed learning method was found more effective than the traditional method.
3.	Narendra Patel (1980) Saurashtra Uni.	IX Science	Waves	45	One group pre test post test design	Programmed learning method	Mean & ANOVA	<ul style="list-style-type: none"> Students scored higher on post test than pre test.
4.	Hemangini R. Bhatt (1982) Saurashtra Uni.	VIII Algebra	Power and Indices	Two groups	-	Programmed learning method & traditional method	t-test	<ul style="list-style-type: none"> There was no significant difference between two methods.

(Table 2.2 continue)

5.	Dinesh M. Sharma (1986) Education department (Modasa)	XI Physics	Vector	60	-	Programmed learning method & traditional method	t-test	<ul style="list-style-type: none"> Programmed learning method was more effective than the traditional method.
6.	Kalpna Jani (1988) Bhavnagar Uni.	X Maths	Variation	70	Randomized two groups, pre test post test design	Programmed learning method & traditional method	t-test	<ul style="list-style-type: none"> Programmed learning method was more effective than the traditional method.
7.	Vijaykumar Bhatt (1990) Bhavnagar University	VIII Algebra	Real Numbers	70	Randomized two groups, pre test post test design	Programmed learning method & traditional method	t-test	<ul style="list-style-type: none"> Programmed learning method was more effective than the traditional method.
8.	Pravinchandra Dave (1992) Saurashtra University	VIII Maths	Set Theory	72	Three groups randomized subjects post test design	Mathematical games, programmed learning method, self learning method	f-value	<ul style="list-style-type: none"> Mathematical games were more effective than programmed learning method and self learning method.

(Table 2.2 Continue)

9.	Bhanubhai B. Patel (1993) South Guj. Uni.	XI Maths	-	70	One group pre-test post-test Design	Work card method & Traditional method	t-test	<ul style="list-style-type: none"> The work card method was more effective than the traditional method.
10	Raydhanbhai Lavadiya (1995) Saurashtra University	X Science	Energy and its sources	70	Two groups, randomized subjects, post test only design	Linear programmed learning & Branching programmed learning	t-value	<ul style="list-style-type: none"> Linear programmed learning method was more effective than the branching programmed learning method.
11.	Mala C. Kundaliya (1996) Saurashtra University	XI Biology	Cell Division	52	Two groups randomized subjects post test only design	Programmed learning method & work card method	Analysis of co-variance	<ul style="list-style-type: none"> Both the methods were found equally effective on boys and girls.
12.	Ilakumari C. zala (1997) Saurashtra Uni.	X Maths	Statistics	179	Two groups, randomized subjects, post test only design	Work card method & traditional method	t-test	<ul style="list-style-type: none"> Teaching through the work card method and the traditional method on boys & girls were found equally effective with reference to the educational achievement.

(Table 2.2 Continue)

13.	Kirti M. Dedaniya (1998) Saurashtra Uni.	X Maths	Trigonometry	196	Randomized two groups, pre test post test design	Work card method & traditional method	t-test	<ul style="list-style-type: none">• Both the methods were found equally effective on boys whereas work card method was more effective on girls.• More retention of educational achievement was found in work card method.
14.	Trupti C. Surani (1999) Saruashtra Uni.	IX Maths	Set Process	196	Two groups randomized subject post test only design	Work card method & traditional method	t-test & f-test	<ul style="list-style-type: none">• Work card and traditional methods were found equally effective on boys whereas work card method was found effective on girls.

(Table 2.2 Continue)

15.	Rajbala R. Singh (1999) Saurashtra University	VIII Maths	Set Introduction	310	Two groups, randomized subjects, post test only design	Work card method & traditional method	t-test	<ul style="list-style-type: none">• The work card method was more effective than the traditional method for the high achieving boys & girls and for the middle-achieving boys.• Both the methods were equally significant for low achieving boys, middle achieving girls.• Traditional method was more effective than work card method for low achieving girls.
16.	Dimpal B. Dadhaniya (1999) Saurashtra University	V English Grammar	Parts of speech	86	Two groups, randomized subjects, post test only design	Programmed learning method & traditional method	t-test	<ul style="list-style-type: none">• Programmed learning method & traditional method were found equally effective.

(Table 2.2 Continue)

17.	Ramesh B. Sakhiya (2001) Saurashtra University	IX English	Active & Passive Voice	116 boys & 112 girls	Two groups, randomized subjects, post test only design	Work card method & traditional method	t-test	<ul style="list-style-type: none"> The work card method was found to be more effective for the high achieving boys & girls, middle achieving boys & girls and for the low achieving girls. Both the methods were found to be equally effective for the low achieving boys.
18.	Vikram C. Patel (2001) Saurashtra University	IX Sanskrit Grammar	Euphonic coalition of letters	120	Two groups, randomized subjects, post test only design	Work card method & lecture method	t-test	<ul style="list-style-type: none"> Both the methods created the similar effect on the students' educational achievement.
19.	Alka B. Pandya (2002) Saurashtra University	XII English grammar	Direct and Indirect speech	60	Two groups, randomized subjects, post test only design	Work card method & lecture method	t-test	<ul style="list-style-type: none"> Both the methods created the similar effects on English achievement and the attitudes towards the subject of English in respect of the sex of the students.

(Table 2.2 Continue)

20.	Dipak M. Vadhel (2002) Saurashtra University	XII Sanskrit grammar	A figure of speech	60	Two groups, randomized subjects, post test only design	Work card method & lecture method	t-test	<ul style="list-style-type: none"> The work card method was found more effective than the traditional method for the teaching of Sanskrit Grammar.
21.	Parul C. Dave (2005) Saurashtra University	XI Accountancy Fundamental	General Entry	60 Boys, 66 Girls	Three groups, Randomized subjects, post test only design	Computer assisted learning, work card, lecture method	f-test, t-test	<ul style="list-style-type: none"> The educational achievement of the students taught through the computer assisted learning and the work card material were equally effective. Whereas the educational achievement of the students taught through the lecture method was found more effective than the boys taught through CAL and WM

CHAPTER – 3

RESEARCH SETTING AND RESEARCH DESIGN

1.0 ORIGIN OF THE PROBLEM

A Language enables man to live in society. Language is an essential part in human life. For almost two centuries now, the English Language has been playing important role in our educational system as well as in our national life. English is a language, which is rich in literature – humanistic, scientific and technical. If under sentimental urges we should give up English, we should cut ourselves from the living stream of ever growing knowledge. English is the only means of preventing our isolation from the world. The education commissions and committees appointed so far have unanimously accepted its role not only as a major language in the world but also as a source of scientific and technical knowledge.

The researcher has been working in the field of English language teaching. The position of English Language teaching in India, particularly in Gujarat is not viewed satisfactorily. Lack of good syllabuses, over crowded class rooms, lack of teaching aids, ever changing language policies and above all immature teaching learning approaches or methods and techniques add fuel to the fire of predicament of English language teaching. The researcher himself has so far experienced a number of querries in his mind during the classroom teaching.

The questions realised during the class room practice are :

- (1) What can be the effective way of teaching English?
- (2) Can the work card method be more useful in learning English Grammar?
- (3) Is the programmed learning method more suitable in teaching of English Grammar?

The questionr mentioned above and the study of related literature led the researcher to take up the present study.

2.0 POPULATION

The term 'Universe' refers to the total of the items or units in any field of inquiry, whereas the term 'population' refers to the total of items about which information is desired. According to Lokesh Koul, "A Population refers to any collection of specified group of human beings or non-human entities such as objects, educational institutions, time units, geographical areas, prices of wheat or salaries drawn by individuals. Some statisticians call it universe."¹

The population is properly defined so that there is no ambiguity as to whether a given unit belongs to the population. If a population is not properly defined, a researcher does not know what units to consider when selecting the sample.

In the present study the researcher wanted to find out the effectiveness of work card and programmed learning as a self learning technique with reference to teaching of English grammar. The study was carried out on the students of the 9th std. The researcher selected the Gujarati medium schools of Rajkot city. Here the researcher delimited the population of the present study. Thus, the population of the study was the students of std. 9th studying in Gujarati medium schools during 2004-2005 in the Rajkot City, Gujarat.

3.0 SAMPLE OF THE PRESENT STUDY

The representative proportion of the population is called a sample. It is a group representing the population, with all the characteristics present in the population.

The selection of the sample and the size of the sample are based on the design of the study, the size of the population and accuracy expected in the experiment.

In the present experimental study, the researcher selected a small size of the sample. The study was divided into four experiments according to the

¹ Lokesh Koul, **Methodology of Educational Research (Third Edition)**. New Delhi : Vikas Publishing House Pvt. Ltd., 1997, P.111.

objectives and population of the study. The experiments of the study were as given below.

Experiment – 1 was conducted on the boys having high achievement level in English.

Experiment – 2 was conducted on the boys having low achievement level in English.

Experiment – 3 was conducted on the girls having high achievement level in English.

Experiment – 4 was conducted on the girls having low achievement level in English.

For the implementation of the above four experiments, the researcher selected two High Schools out of total High Schools of Rajkot city. Experiments on boys were conducted in Shree Virani High school and the experiments on girls were conducted in Shree K. J. Kotecha Girls High School, Rajkot.

The researcher selected the schools purposively because the experiments of the study were to be conducted in 39 days, whereas groups of the experiments were selected using the method of randomization.

To examine the effectiveness of the work card method, the programmed learning method and the lecture method, the four experiments were conducted. The subjects of the experiments were selected from the standard 9th of Gujarati Medium schools. Two experiments on boys were conducted in Virani High School, Rajkot. Whereas another two experiments on girls were conducted in K. J. Kotecha Girls High school, Rajkot. Six groups out of three classes of standard 9th were selected from Virani High school. Out of six groups, the three groups of the first experiment were of the boys having high achievement level in English. The other three groups of the second experiment were of the boys having low achievement level in English. Six groups out of three classes of standard 9th were selected from K. J. Kotecha Girls High school. Out of six groups, the three groups of the third experiment were of the girls having high achievement level in English. The remaining three groups of the fourth experiment were of the girls having low

achievement level in English. By draw of chits the different treatments were applied to the different groups of the experiment.

As the detail given in Table 3.1, in all the four experiments, the treatments were applied to the different groups during the teaching of Tenses, Active and Passive voice and Clauses.

Table 3.1 presents the treatments applied to the different groups, number of replication of the experiment.

TABLE 3.1
Treatments applied to the different groups of the experiment

Replication No.	Treatments applied to the different groups		
	Work card method	Programmed learning method	Lecture method
1. Tenses	Group – A	Group – B	Group – C
2. Active & Passive voice	Group – C	Group – A	Group – B
3. Clauses	Group – B	Group – C	Group – A

Table 3.1 reveals that in each experiment Group-A was taught through the work card method, group – B was taught through the programmed learning method and group – C was taught through the lecture method during the first replication (for the teaching of Tenses). During the second replication (for teaching of Active & Passive voice) group – C was taught through the work card method, group – A was taught through the programmed learning method and Group – B was taught through the lecture method. During the third replication (for the teaching of Clauses) group – B was taught through the work card method, group-C was taught through the programmed learning method and group – A was taught through the lecture method. All the three different groups of the experiment were treated through the work card method, through the programmed learning method and through the lecture method for the teaching of Tenses, Active & Passive Voice and Clauses.

The Table 3.2 presents the detail of the experiments conducted on the boys. Number of experiments, number of groups, and number of subjects in

the beginning of the experiment and at the end of the experiment are given here.

TABLE 3.2

Group wise sample of the experiments conducted on the boys

Experiment	Group	Number of subjects in the beginning of the experiment	Number of subjects at the end of the experiment
Experiment-1 (High achieving boys)	1(A)	24	23
	1(B)	24	24
	1(C)	25	25
Total	-	73	72
Experiment-2 (Low achieving boys)	2(A)	25	25
	2(B)	24	24
	2(C)	25	23
Total	-	74	72
Total sample of two experiments		147	144

Table 3.2 reveals that the number of subjects in the beginning of the experiment-1 were 24 for group 1(A), 24 of group-1(B) and 25 for the group 1 (c). The number of subjects at the end of the experiment-1 were 23 for group 1(A), 24 for group-1(B) and 25 of group 1(C). For the experiment-2, the number of subjects in the beginning was 25 for the group 2(A), 24 for the group 2(B) and 25 for the group 2(C). The number of subjects at the end of the experiment-2 was 25 for the group 2(A), 24 for the group 2(B) and 23 for the group 2(C).

Thus, the total sample in the beginning of the experiment-1 was 73 and at the end were 72. The total sample in beginning of the experiment-2 was 74 and at the end were 72. The total sample in the beginning of the two experiments conducted on the boys was 147 and at the end was 144.

Table 3.3 presents the detail of the experiments conducted on the girls. Numbers of experiments, numbers of subjects in the beginning of the experiment and at the end of the experiment are given here.

TABLE 3.3
Group wise sample of the experiments conducted on the girls

Experiment	Group	Number of subjects in the beginning of the experiment	Number of subjects at the end of the experiment
Experiment-3 (High achieving girls)	3(A)	26	26
	3(B)	26	26
	3(C)	26	24
Total	-	78	76
Experiment-4 (Low achieving girls)	4(A)	26	24
	4(B)	26	24
	4(C)	26	26
Total	-	78	74
Total sample of two experiments		156	150

Table 3.3 reveals that the number of subjects in the beginning of the experiment-3 were 26 for group 3(A), 26 for group-3(B) and 26 for the group 3 (c). The number of subjects at the end of the experiment-3 were 26 for group 3(A), 26 for group-3(B) and 24 for group 3(C). For the experiment-4, the number of subjects in the beginning was 26 for the group 4(A), 26 for the group 4(B) and 26 for the group 4(C). The number of subjects at the end of the experiment-4 was 24 for the group 4(A), 24 for the group 4(B) and 26 for the group 4(C).

The total sample in the beginning of the experiment-3 was 78 and at the end of the experiment-3 were 76, whereas the total sample in beginning of the experiment-4 was 78 and at the end of experiment-4 was 74. Thus, the total sample in the beginning of the two experiments was 156 and at the end were 150.

4.0 RESEARCH METHOD

Research method is an important part of research process. In the planning process, the researcher has to decide about research method that he could use in solving his research problem.

“Research methods are of utmost importance in a research process. They describe the various steps of the plan of attack to be adopted in solving a research problem, such as the manner in which the problems are formulated, the definition of terms, the choice of subjects for investigation, the validation of data gathering tools, the collection, analysis and interpretation of data, and the processes of inferences and generalizations”².

Research methods are divided in the three basic categories according to the experts of research methodology.

1. Historical method
2. Descriptive method
3. Experimental method

The selection of a method and the specific design within that method appropriate in investigating a research problem will depend upon the kind of data that the problem entails.

When the researcher wants to observe the effects of independent variables on dependent variables within certain controlled situation, experimental method is preferred. In the present study, the researcher selected the experimental method.

Experimental method provides for much control and, therefore, establishes a systematic and logical association between manipulated factors and observed effects. The researcher defines a problem and proposes a tentative answer or hypothesis. He tests the hypothesis and accepts or rejects it in the light of controlled variable relationship that he has observed.

4.1 Selecting the research design

In the experimental research, the selection of the research design is an important step. An experimental design is to the researcher what a blueprint is to an architect.

“A research design is the arrangement of conditions for collection and analysis of data in a manner that aims to combine relevance to the research purpose with economy in procedure. It is the conceptual structure within which research is conducted; it constitutes the blueprint for the collections, measurement and analysis of data”³.

² **Ibid**, p. 417.

³ C.R. Kothari, **Research Methodology : Methods & Techniques (Second Edi.)**. New Delhi : Wishva Prakashan., 1990, P. 39.

There are many experimental research designs. The researcher selects the proper research design keeping the objectives of the study in mind. According to D. A. Uchat (2000)⁴, experimental designs can be described into three broad categories, which are presented through figure 3.1 in order to give overall picture of these experimental designs.

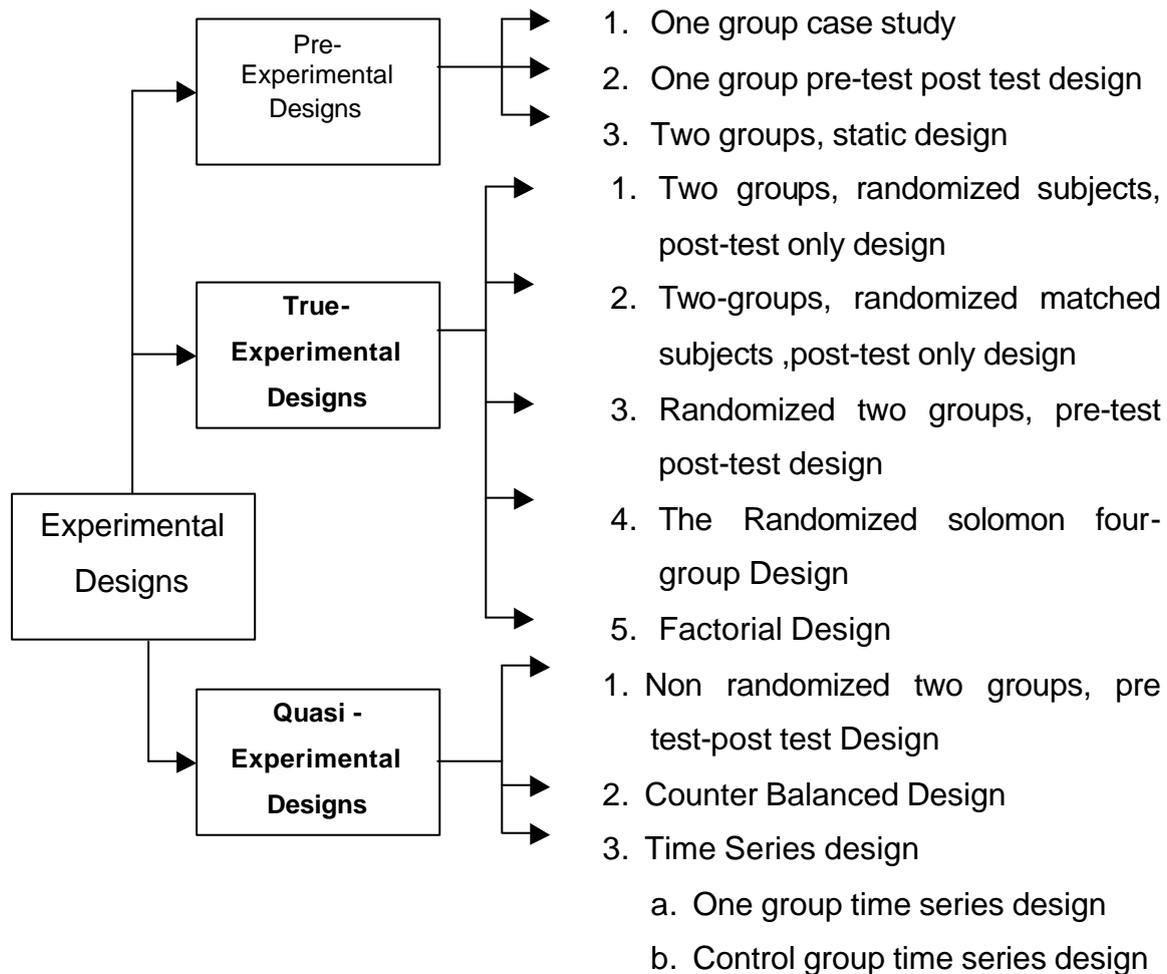

FIGURE 3.1
Experimental Designs

⁴ D.A. Uchat, **Specific Methods of Research**. Rajkot : 'Shant', 3, Tagor Nagar, Amin Marg, 2000, pp. 98-114.

4.1.1 Pre-Experimental Designs

Pre-Experimental designs provide little or no control of extraneous or situation variable. These designs are also called “Non-designs”. They are, however, still being used in the study of educational problems.

4.1.2 True-Experimental Designs

True Experimental designs are mostly used for experimental research in education because they seek to control the main effects of history, maturation, testing, measuring instruments, statistical regression, selection and mortality.

4.1.3 Quasi-Experimental Designs

The true Experimental designs provide full experimental control through the use of randomization procedures. There are many experimental situations in which it is not possible for the experimenter to assign subjects randomly to groups or exercise full control over the scheduling of experimental conditions. In such situations, he uses quasi-experimental designs that provide as much control as possible under the existing conditions.

4.2 Experimental Design of the study

The present study was aimed to examine the effect of three different methods with reference to teaching of English grammar. The researcher was to teach three groups using different treatments. The researcher had to conduct the experiment for a long period. It was not possible and advisable to disturb the school schedules. The school however was ready to give three intact classes. In such a situation after the discussion with experts, including his guide the researcher selected the “Counter Balanced Design” for conducting the experiment.

As compared with true-experimental designs, this design does not provide full experimental control. Yet the internal validity of this design is quite satisfactory. About the validity of this design Best (1986)⁵ writes, “This design has excellent internal validity because history, maturation, regression, selection and mortality are all generally well controlled.”

⁵ John Best, **Research in Education**. New Delhi : Prentice Hall of India Private Limited, 1986, p. 136.

The other important aspect was counter balancing of the treatments. The process was so well arranged that the counter balancing worked indirectly as the equalization of the groups.

In case of uncontrolled variables, if any, there remained no problem because all the groups were having the same effects at the same time.

In the present study, the researcher selected intact three classes of boys and another three intact classes of the girls. In each experiment, two experimental groups were taught with the work card method and the programmed learning method and the control group was taught using lecture method.

Thus, each group was assigned different treatment for teaching of the first unit (Tenses). All the three groups were administered a common unit-test at the end of the first teaching unit. The treatments were counter balanced for the rest of the teaching units (Active & Passive voice and Clauses). At the end of each teaching unit, a common unit test was administered. Upto the end of the third teaching unit (clauses), each group was experienced each treatment. Thus, for each replication the treatments are shifted. In the successive replications the treatments were rotated. This allows each group to be exposed to different treatments.

The form of the 'Counter Balanced Design' as used for the present study is shown here in Table 3.4

TABLE 3.4

The Counter Balanced Design of the Present Study

Replication	Kind of Treatments			Post-Test (unit Test)
	Treatment X_1	Treatment X_2	Treatment X_3	
1. Unit First (Tenses)	Group – A	Group – B	Group – C	T_{2-1}
2. Unit Second (Active & Passive voice)	Group – B	Group – C	Group – A	T_{2-2}
3. Unit Third (Clauses)	Group – C	Group – A	Group – B	T_{2-3}
Column mean (mean Score)	\bar{X}_1	\bar{X}_2	\bar{X}_3	

Where,

X_1 = Experimental group (Work card method)

X_2 = Experimental group (Programmed learning method)

X_3 = Control group (Lecture method)

T_{2-1} = Post test for unit first (Tenses)

T_{2-2} = Post test for unit second (Active & Passive voice)

T_{2-3} = Post test for unit third (Clauses)

\bar{X}_1 = Column mean for treatment X_1

\bar{X}_2 = Column mean for treatment X_2

\bar{X}_3 = Column mean for treatment X_3

4.3 Characteristics of Experimental Research

In the experimental research, the researcher has some degree of control over the variables involved and the conditions under which the variables are observed. The researcher deliberately manipulates some aspect of the experiment in which he is interested.

There are four essential characteristics of experimental research. They are,

- (1) Control
- (2) Manipulation
- (3) Observation / Measurement
- (4) Replication

4.3.1 Control

Control is the essential ingredient of experimental method. The main purpose of control in an experiment is to arrange a situation in which the effect of variables can be measured.

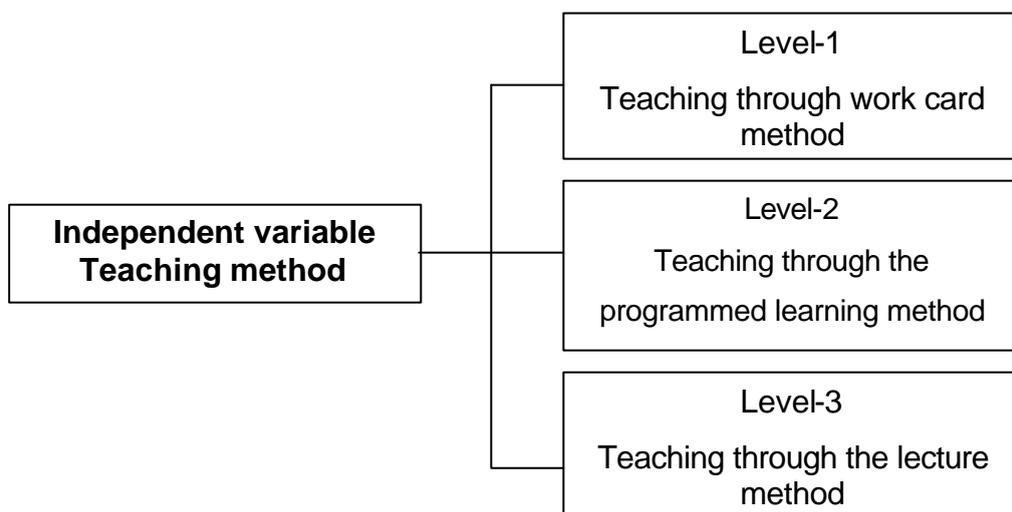
In experimental studies in education the researcher has to direct his effort towards controlling the variables which are significantly related to the dependent variable. The researcher selected the groups of the experiment using the method of randomization.

In the present study the researcher has tried to control the variables except the Independent variable, which create the effect on the dependent variable.

4.3.2 Manipulation

Manipulation of a variable is another distinguishing characteristic of experimental research. It refers to a deliberate operation of the conditions by the researcher. In the process of manipulation, a pre-determined set of varied conditions are imposed on the subjects selected for the experiment. The set of varied conditions is referred to as the independent variable, the experimental variable, or the treatment variable.

In the present study the researcher has assumed the three levels of teaching – method as an Independent variable.

4.3.3 Observation / Measurement of the dependent variable

In the experimental research, the researcher studies the effect of the manipulation of the independent variable on a dependent variable. Dependent variable is scores on tests or observations with respect to some characteristics of the behaviour of the subjects used in the experiment.

In the present study, teaching methods were the Independent variable. Dependent variable was the English grammar achievement.

After teaching of every unit, the teacher made unit test was given to the subjects of the experiment. The scores of the post-tests were considered as dependent variable of the study.

4.3.4 Replication

Researcher attempts to control the extraneous variables through the methods of randomization or other methods, still some discrepancies invariably remain and influence the results of the experiment. The researcher can take care of such discrepancies through the replication of the study.

Replication is a matter of conducting a number of sub-experiments within the framework of an overall experimental design.

In the present study, the researcher has conducted the four experiments. For the replication of the study, he conducted another two experiments with reference to the sex of the students.

4.4 Validity of the design

The researcher must give attention to the validity of the design. Campbell and Stanley (1963)⁶ have suggested that there are two general types of validity : (1) Internal Validity and (2) External Validity.

4.4.1 Internal Validity

One of the major objectives of the researcher in experimentation is to determine whether the variables that have been identified actually have a systematic effect on the dependent variable and whether the observed results were not affected by the extraneous or situational variables. The extent to which this aim is attained is a measure of internal validity of experiment. This validity is basically a problem of control. The extraneous variables that affect the control of a design contribute to it's internal validity.

In the present study, the researcher has tried to control the extraneous variables, which affect significantly to the internal validity of a research design.

[A] History

The term history refers to any extraneous events occurring in the environment at the same time of the experimental is being tested.

In the present study to control over such extraneous events the researcher selected the control group along with the experimental groups. so

⁶ D.A. Uchat, **Op, Cit.**, pp. 86-93.

the current events created the equal effects on all the groups of the experiment.

[B] Maturation

The time period that elapses during the experimentation may produce certain changes in the subjects. The subjects may perform differently on the dependent variable on different occasions as a result of biological or psychological processes like fatigue, age, interest or motivation.

In the present study the researcher selected the subjects of the groups possessing the similar educational achievement in English and similar in age.

[C] Pre-testing

The exposure of the subjects to the pre-test may serve as the learning experience and therefore it may affect their post-test performance.

In the present study the researcher administered the post test only. So there was no threat to the internal validity.

[D] Measuring Instruments

Different measuring instruments, scores, raters, interviewers or the observers used at the pre and post-testing stages may also account for the observed differences in the scores or measures of the dependent variable.

In the present study the English Grammar achievement was measured simultaneously at the end of the experiment (after each replication) through the post-test only. The format of the test was kept uniformly. So this variable could be controlled.

[E] Statistical regression

The groups chosen on the basis of extreme scores may cause statistical regression effect. It refers to the tendency for extreme scores to regress or move towards the common mean on subsequent measures.

In the present study the researcher selected tactic groups for the experiment of the study and tried to control this variable.

[F] Differential selection of subjects

The groups may differ significantly on some important variables related to the dependent variable even before the application of the experimental treatment.

In the present study, by counter balancing treatments, the groups were equalized indirectly. Moreover the groups did not differ in their means before the applications of the experimental treatment.

[G] Experimental Mortality

The differential loss of subjects from the comparison groups may affect the findings of the study.

In the present study the scores of the dropouts were not considered for analysis.

[H] Interaction of selection and maturation

When the two comparison groups have the same scores on the pre-test, some other differences due to interaction between the variables such as intelligence, motivation, interest, age etc, rather than experimental variable may cause one of the groups to get higher post-test scores.

In the present study the researcher selected the groups using the method of randomization for the implementation of the treatment. He took cares in making the groups similar as far as achievement level, age etc. are concerned.

[I] Expectancy

The subjects of an experiment and the experimenter expect more about the result of the study. This kind of effect corrupts the result of the study.

In the study, the researcher conducted the experiment very seriously and tried to create neutral effect during the experiment.

[J] Experimenter Bias

This type of bias introduced when the researcher has some previous knowledge about the subjects involved in an experiment. This knowledge of subject status may cause the researcher to convey some clue that affects reaction or may affect the objectivity of his or her judgement.

In the present study, the researcher has tried to conduct the experiment without creating this type of experimenter's bias.

[K] John Henry Effect

When the subjects of the controlled group and experimenter realize that they are in competition with the experimental group, they perform even

better than their capacity level. This creates the effect on the result of an experiment.

In the present study, the researcher took care and conducted the experiments without giving any information to the controlled group about the experimental group.

4.4.2 External validity

This deals with the question of how far we can generalize the results of a particular experiment beyond the original experimental settings. The following can be threats to external validity. The detail of the control over threats to external validity of this design is summarized here.

[A] Interaction effect of Testing

The use of pre-test at the beginning of a study may sensitize individuals by making them more aware of concealed purposes of the researcher and may serve as stimulus to change.

In the study, pre-test was not given, so there was no effect of pre-testing.

[B] Interaction of selection and treatment

Researchers are rarely, if ever, able to randomly select sample from the wide population of interest or randomly assign to groups; consequently, generalization from samples to populations is hazardous. The results ultimately prove misleading.

Counter balancing the treatment overcame this threat. Moreover, the treatments were assigned to the groups using the method of randomization.

[C] Reactive effects of experimental arrangements

In an effort to control extraneous variables the researcher imposes careful controls, which may introduce a sterile or artificial atmosphere that is not at all like the real life situation about which generalizations are desired. This is called reactive effect, which makes the subjects alert about being experimented.

In the present study the investigator established rapport with the subjects and tried to control this threat to external validity.

[D] Interference of prior treatment

In some types of experiments the effect of one treatment may carry over to subsequent treatments. In an educational experiment, learning produced by the first treatment is not completely erased and its influence may accrue to the advantage of the second treatment.

In the present study, counter balancing the treatments overcame this threat.

[E] Multiple treatments Interference

This affects in case of using different tools of measurement for dependent variable. It is also possible when the researcher takes help of the assistants in the administration of experimental treatment. The effects of this threat can be as a result of immediate effects of the treatment on the subjects.

In the present study, post-tests were common. Format of the post-test was made uniformly.

[F] Hawthorne Effect

Many times the subjects of the experiment become aware that they are participating in the experiment. This awareness plays an important role in their learning process. This creates the effect on the result of the study.

In the present study, the researcher created the proper environment to remove this type of effect. Still it may create the effect on the experiment.

5.0 PROGRAMME / TREATMENT

In the present study, the researcher constructed the work card material and the programmed learning material as the self-learning material. The self-learning material was developed on the three units of English grammar. The units selected in the present study were (1) Active & Passive voice (2) Tenses (3) Clauses. The researcher constructed 32 work cards on 'Active & Passive voice', 32 work cards on 'Tenses' and 32 work cards on 'Clauses'. Thus, he developed total 96 work cards on the three different units of English grammar.

The researcher has developed the programmed learning material on the three units of English Grammar. He constructed 112 frames on 'Active & Passive Voice' with 8 frames of instructions, 115 frames on 'Tenses' with 8 frames of instructions and 112 frames on 'Clauses' with 8 frames of

instructions. Thus he developed total 339 frames including 24 frames of instructions.

The detail of the construction of the self-learning materials is given in the next two chapters. The work card material and the programmed learning material are given in appendices and the lesson planning for the teaching through lecture method is given in the fifth chapter.

6.0 RESEARCH TOOL

The present study was aimed to examine the effectiveness of the work card and the programmed learning as a self learning technique. To know the effectiveness of self-learning methods, the researcher measured the English grammar achievement of the subjects of the experiments. In this regard, the researcher developed the research tools on the grammatical units of English like Tenses, Active & Passive Voice and Clauses. The researcher constructed one unit test on 'Active & Passive Voice', the second unit test on 'Tenses' and the third unit test was developed on 'Clauses'. Thus he constructed three unit tests. These tools of research were used as post-tests.

Each unit test was consisted of 40 marks. The time duration of the unit test was 45 minutes. Objective type of questions and short answer type questions were included in the test. The answers of the questions of the tests were to be given in the tests.

The detail for the construction of three unit tests as post-tests are presented here. To prepare the test, the researcher followed the following points.

6.1 Deciding the objectives of a test

Before constructing the test, a test-constructor decides the objective of the test. The teacher made test is famous;

1. To know students' pre-knowledge,
2. To know students' mastery over the definite unit of a subject,
3. To know the educational achievement.

In the present study, the three unit tests were constructed and administered to know the English Grammar achievement after teaching the three units like Tenses, Active & Passive voice and Clauses.

6.2 The form of a test

In the present study, the researcher wanted to compare the level of educational achievement of the groups taught through the work card, the programmed learning and the lecture method. So his aim was to examine the effectiveness of teaching methods. Thus, the Norm reference test was used to interpret the scores of the subjects with respect to the groups. So the researcher selected the Norm reference test to know students' educational achievement.

6.3 Planning of a test

The test – constructor keeps the three aspects in mind for planning a test.

1. Representative content points of syllabus
2. Learning outcome of content points of syllabus
3. Decisions for the questions of a test.

The researcher used one post-test at the end of each replication. Therefore it was necessary for him to prepare three post-tests for three units like Tenses, Active & Passive Voice and Clauses. Before preparing post-tests, the researcher thoroughly studied the teaching materials on language. The researcher did contact with the experts and decided the weightage of marks, the format of a test and the form of a test.

To create the variation in learning outcomes, the researcher has tried to prepare the varied questions for making a test. The analysis of a test for the unit 'Active & Passive voice' is given in Table 3.5

TABLE 3.5
Analysis of a test for the unit 'Active & Passive Voice'

Learning outcomes	Number of Questions	Question Form	Weightage of Marks
Knowledge	13	Fill in the gaps (selecting true options)	04
Understanding	08	Fill in the gaps	04
Application	09	Matching the pair	04
		True/False type – Questions	05
		Change the Voice	18
		Do as directed	05

Table 3.5 reveals that under the title of learning outcomes, 13 questions of knowledge, 08 questions of understanding and 09 questions of application were involved in the unit test of Active & Passive voice. Different forms of questions like fill in the gaps (with and without selecting true option), matching the pair, true and false type questions, change the voice and 'do as directed' were included in the unit test of Active & Passive voice. The test was consisted of 40 marks.

The analysis of the test for the unit 'Tenses' is given here in Table 3.6

TABLE 3.6
Analysis of a test for the unit 'Tenses'

Learning outcomes	Number of Questions	Question Form	Weightage of Marks
Knowledge	12	Fill in the gaps	10
Understanding	17	True/False type – Questions	06
Application	13	Matching the pair	05
		Translate into Gujarati	06
		Translate into English	07
		Do as directed	06

Table 3.6 depicts that the unit test of 'Tenses' contained 12 questions of knowledge, 17 of understanding and 13 of application. The test had different question forms like 'Fill in the gaps', 'True or false type questions', 'Matching the pair', 'Translate into Gujarati', 'Translate into English' and 'Do as directed'. The test was consisted of 40 marks.

The analysis of a test for the unit 'Clauses' is given here in table 3.7

TABLE 3.7
Analysis of a test for the unit 'Clauses'

Learning outcomes	Number of Questions	Question Form	Weightage of Marks
Knowledge	11	Fill in the gaps	09
Understanding	15	Join the sentences	12
Application	16	True/False type – Questions	06
		Do as directed	13

Table 3.7 reveals that the unit-test of 'Clauses' contained 11 questions of knowledge, 15 questions of understanding and 16 questions of application. Different forms of question like 'fill in the gaps', 'join the sentences', 'true or false' and 'do as directed' were included in the main form of unit test of 'Clauses'. The unit test consisted of 40 marks.

6.4 Writing of test-questions

During writing of the test-item, three aspects are kept in mind.

1. Selection of test questions
2. Language of the questions
3. Place of questions and their options

6.5 Decision about External facets of a Test

To decide about the time of a unit test, the researcher had done the experimental try-out or piloting of it. Tryout or piloting of a test was done along with the try-out of the work card and the programmed learning material. The three unit tests were given to the students who taught by work card and programmed learning material. Thirty students having high and low achievement level in English were selected. During the piloting, the time of a test was decided 45 minutes.

Each test was prepared consisting of 40 marks. Time limit for each test was 45 minutes. All the tests were included five questions in all.

6.6 Standardization of research tools

Reliability and validity are essential to the effectiveness of any data-gathering tool. Reliability is the degree of consistency that the instrument demonstrates. Validity is that quality of a data – gathering instrument that

enables it to measure what it is supposed to measure. In general, a test is valid if it measures what it claims to measure.

The researcher established the reliability of post-tests using the method of test-retest. He prepared the three post-tests in the present study. One post-test was prepared on 'Tenses'. The second was on 'Active & Passive Voice' and the third post-test was prepared on 'Clauses'. The test – retest reliability having one-month interval was established for the three tests. The test – retest reliability for the test prepared on the unit 'Tenses' (involving 50 subjects) was found to be 0.75, which was fairly high. The test retest reliability for the test prepared on the unit 'Active & Passive voice' (involving 50 subjects) was found to be 0.87, which was also reasonably high. The test-retest reliability for the test prepared on 'Clauses' (involving 50 subjects) was found to be 0.79, which was fairly high.

The validity of the tests was determined through the technique of Criterion related validity. The validity of the tests was established on the basis of the scores obtained through the tests and the scores received in annual exam in the subject of English. The validity co-efficient for the test on 'Tenses' was 0.73 (N=50), which was fairly high. The validity co-efficient for 'Active & Passive voice' was 0.63 (N=50), which was fairly high. The validity co-efficient for 'Clauses' was 0.66 (N=50), which was also high. This indicates that the research tools prepared in the study are reliable and valid. Reliability and validity were calculated and established through computer. Students' achievement scores on post-test for establishing reliability and validity are given in appendix-14.

7.0 COLLECTION OF DATA

The researcher collects the data keeping the hypotheses and research method of the study in mind. As the present study was based on experimental method, the following aspects are explained in collecting the data.

1. Execution of the experiment
2. Administration of Research tool

7.1 Execution of the experiment

The researcher divided the present study in four experiments. Two experiments on boys and two experiments on girls were conducted to examine the effectiveness of work card and programmed learning material. The work card material and the programmed learning material were constructed. The experiments were executed in the following ways.

Experiment – 1 was conducted on the boys having high achievement level in English.

Experiment – 2 was conducted on the boys having low achievement level in English.

For implementation of these experiments, the researcher made the contacts with the principal of Shree Virani High School, Rajkot. He also established a rapport with the subjects and English teachers after realizing the proper environment in school. The subjects were explained the importance of an experiment. The researcher selected the three classes of std. 9th. The three groups were of boys having high achievement level in English. Another three groups of the experiment were of boys having low achievement level in English. The groups were selected for the treatments by the draw of chits. Using the method of randomization, the groups were treated in the following ways for the first replication of the experiment.

Group – 1 (A): Teaching through the work card method for the boys having high achievement level in English.

Group – 1 (B): Teaching through the programmed learning method for the boys having high achievement level in English.

Group – 1 (C): Teaching through the lecture method for the boys having high achievement level in English.

Group – 2 (A): Teaching through the work card method for the boys having low achievement level in English.

Group – 2 (B): Teaching through the programmed learning method for the boys having low achievement level in English.

Group – 2 (C): Teaching through the lecture method for the boys having low achievement level in English.

The treatments applied to the groups were different during each teaching unit. The treatments were counter balanced during the second and the third replication of the experiment. At the end of each replication, one common post-test was given to all the groups simultaneously.

Experiment – 3 was conducted on the girls having high achievement level in English.

Experiment – 4 was conducted on the girls having low achievement level in English.

For the implementation of Experiment-3 and 4, the researcher made the contacts with the principal of K. J. Kotecha Girls High School, Rajkot. He established a rapport with the subjects and English teachers of school. The researcher selected the three classes of std. 9th. He made the six groups of girls according to their educational level. The three groups were of girls having high achievement level in English. Another three groups of the experiment were of girls having low achievement level in English. The groups were selected for the different treatments by the draw of chits. Using the way of randomization, the groups were treated in the following ways for teaching of the first unit (replication).

Group – 3 (A): Teaching through the work card method for the girls having high achievement level in English.

Group – 3 (B): Teaching through the programmed learning method for the girls having high achievement level in English.

Group – 3 (C): Teaching through the lecture method for the girls having high achievement level in English.

Group – 4 (A): Teaching through the work card method for the girls having low achievement level in English.

Group – 4 (B): Teaching through the programmed learning method for the girls having low achievement level in English.

Group – 4 (C): Teaching through the lecture method for the girls having low achievement level in English.

The treatments applied to the groups were counter balanced during the second and the third replication of the experiment. At the end of each

replication, one common post-test was given to all the three groups simultaneously. Thus each group was exposed to different treatments.

The time schedule of the experiments conducted in both the schools is given here in table 3.8

TABLE 3.8
Time schedule of the experiment

Replication No.	Teaching Unit	Time duration of teaching		Treatments applied			Post-test	
		From	To	Group A	Group B	Group C	No	Date
1	Tenses	22/7/04	3/8/04	W.C.	P.L.	L.M.	T ₁	4/8/04
2	Active & Passive Voice	5/8/04	17/8/04	P.L.	L.M.	W.M.	T ₂	18/8/04
3	Clauses	19/8/04	31/8/04	L.M.	W.M.	P.L.	T ₃	1/9/04

Where,

W.C. = Work card method

P. L. = Programmed learning method

L. M. = Lecture method

T₁ = Post test for unit first (Tenses)

T₂ = Post test for second teaching unit (Active & Passive Voice)

T₃ = Post test for third teaching unit (Clauses)

Table 3.8 shows the time schedule of the experiment. Three replications of each experiment were completed from 22/7/04 to 1/9/04. All the three groups of each experiment were taught through different treatments. During the second and the third replication, the treatments applied to the groups were rotated. At the end of each replication, the post test (unit test) was given simultaneously to all the three groups of the experiment.

7.2 Administration of research tool

In the present study the subjects of the experiment were taught through the work card method, the programmed learning method and lecture method. The researcher selected the three units of English Grammar for teaching. The units selected in the study were 'Tenses', 'Active & Passive Voice' and 'Clauses'. After teaching of these units, unit tests were administered to all the

three groups to measure the English grammar achievement. At the end of first replication, a unit test of 'Tenses' was given. After second replication, the unit test of 'Active and Passive voice' was given and at the end of the third replication, a unit test of 'Clauses' was administered. Thus, after teaching of each unit, a unit test of 40 marks was given to all the three groups and English grammar achievement was measured.

8.0 PROCEDURE OF DATA COLLECTION

The researcher conducted four experiments in the present study. Two experiments were conducted on boys and two on girls. The researcher selected the three groups in each experiment for teaching of three units of English grammar like Tenses, Active & passive Voice and clause. The three groups of the experiment were taught through three different methods. That means each group of the experiment was treated through the work card method, the programmed learning method and the lecture method.

At the end of each experimental replication, one post-test was administered to examine the effectiveness of self-learning methods. During the entire experiment three post-tests were administered. The post-tests was examined by the researcher himself. The achievement score on each post-test was recorded student wise. The data for all the three groups of the experiment was collected simultaneously.

The data, thus gathered through the tests was kept ready for analysis.

9.0 PROCEDURE OF DATA ANALYSIS

To study the effectiveness of the work card method, the programmed learning method and the lecture method on students' achievement, three post-tests were administered in each experiment. The data gathered on these post-tests was used to calculate mean, standard deviation and t-value. To study the effect of the three methods applied during the experiment, the mean differences of students' achievement in English grammar were calculated. The present study was aimed to find out if any significant difference between the mean achievement score of the students after teaching through different methods. The researcher used t-test technique to compare the significant difference among the groups.

CHAPTER – 4

CONSTRUCTION OF WORK-CARD MATERIAL

1.0 INTRODUCTION

The present study was carried out to examine the effectiveness of work card and programmed learning as a self-learning technique with reference to teaching of English grammar. For this, the researcher conducted various experiments on the students of the standard 9th. The subjects of the experiments were treated through the work card method, the programmed learning method and the lecture method. The English grammar units like 'Tenses', 'Active and passive voice' and 'Clauses' were taught to the students through these methods to examine their effectiveness on English grammar achievement. The researcher constructed the work card materials and the programmed learning materials on the three units of English. In this chapter the researcher has given the detail about the procedure for the construction of the work card material.

2.0 WORK-CARD AS THE SELF LEARNING TECHNIQUE

The work card method can function as the self-learning technique. This method can create the opportunities for the students to learn without the help of teachers. Students can study with their own ways and space. In this method, teaching-learning process becomes the student centred. This method becomes helpful and creates the proper learning conditions for all kind of students to learn difficult units.

3.0 CONSTRUCTION OF WORK-CARD MATERIAL

In the present study the researcher selected the three units of English grammar for the construction of the work card material. He constructed the work card material on 'Tenses', 'Active and Passive voice', and 'Clauses'. The researcher constructed 32 work-cards on Tenses, 32 work cards on Active and Passive voice and 32 work-cards on Clauses. The researcher followed the following steps for the construction of the work card material.

1. Planning of the work card material
 - Selection of the topics
 - Content analysis of the units
2. Identifying the objectives
3. Specifying the objectives in behavioural terms
4. Writing the work card material
5. Views, comments and evaluation by experts
6. Tryout of the work card material
7. Final writing of the work-card material

3.1 Planning of the work card material

Under this title, the researcher followed the two steps; (1) selection of the topics (2) content analysis of the units.

1. Selection of the topics

For the present study, the researcher selected the three units of English grammar. The units selected in the present study were Tenses, Active & Passive voice and Clauses. These units were selected because they were felt difficult to the students. Moreover the researcher had required knowledge about these units. He constructed the workcard material on the three units of English grammar. He developed 32 work cards on Active & Passive voice, 32 work cards on Tense and 32 work cards on Clauses.

Before the construction of the work card material, the researcher had studied the textbooks of standard 9th and of other standards. He also studied English grammar books including the reference books on English and English language teaching. The researcher had also referred the following reference books.

1. High school English grammar and composition (by Wren and Martin)
2. Comprehensive High school English Grammar and composition (by H.S.Bhatia)
3. Contemporary English Grammar (by J. D. Murthy)
4. Progressive English grammar & composition part – 2 (by Anil Bhatt)
5. English conversation practice (by Grant Taylor)

6. A University Grammar of English (by Randolph Quirk & Sidney Greenbaum)
7. The English teacher's Hand book (by T. C. Baruah)
8. Vikas English Grammar & Composition (by Navneet Publication)
9. Active English Grammar and Composition (by Dr. Dawoodbhai A. Ghanchi)
10. Modern Practice work in English grammar (by C. Jamnadas & co.)

2. Content analysis of the units

The researcher analysed the units selected for the present study. For the construction of the work card material on Tenses, the topic was analysed and divided into sub-units. The sub units of 'Tenses' were given below.

- Meaning and kind of Tense
- Kinds and verb forms of present tense
- Kinds and verb forms of past tense
- Kinds and verb forms of future tense
- Various forms of verb used in tense
- Uses of simple present tense
- Construction of positive sentences of simple present tense with its examples and rules
- Negative and interrogative sentences of simple present tense with its construction and examples
- Imperative sentences with construction and examples
- Exclamatory and optative sentences
- Uses of present continuous tense with its positive & negative construction
- Interrogative construction of present continuous tense with verbs generally not used in this tense
- Uses of present perfect tense with its positive and negative construction
- Interrogative construction of present perfect tense and the adverbs used in it.

- Uses of present perfect continuous tense with its positive and negative construction
- Construction of interrogative sentences of present perfect continuous tense
- Uses of simple past tense
- Construction of assertive and interrogative sentences of past tense and time phrases used in it.
- Uses of past continuous tense with its positive-negative construction
- Interrogative construction of past continuous tense with examples and rules
- Uses of past perfect tense with its positive and negative construction
- Interrogative construction of past perfect tense with its rules
- Uses of past perfect continuous tense with its positive-negative construction
- Interrogative construction of past perfect continuous tense with its rules
- Uses of simple future tense
- Positive-negative and interrogative construction of simple future tense
- Uses of future continuous tense with its positive-negative construction
- Interrogative construction of future continuous tense and uses of future perfect tense
- Construction of assertive sentences of future perfect tense
- Interrogative construction of future perfect tense and uses of future perfect continuous tense
- Construction of assertive and interrogative sentences of future perfect continuous tense
- More information about the tense

For the construction of work card material on Active and Passive voice, the topic was analysed and divided into sub units. The sub units of Active – Passive voice were given below.

- Meaning and kinds of voice
- Meaning of Active & passive voice
- Prepositions used before the agent in the passive (voice) construction

- Changing forms of pronouns used in place of subject and object
- Passive construction of the sentences having two objects
- Use of proper auxiliary verb in passive (voice) construction
- Verb form used in the passive construction of simple present tense
- Active – Passive construction of positive sentences of simple present tense
- Active – Passive construction of negative sentences of simple present tense.
- Active – Passive construction of interrogative sentences of simple present tense
- Active – Passive construction of imperative sentences
- Active – Passive construction of positive sentences of present continuous tense
- Active – Passive construction of negative sentences of present continuous tense
- Active – Passive construction of interrogative sentences of present continuous tense
- Active – Passive construction of positive sentences of present perfect tense
- Active – Passive construction of negative sentences of present perfect tense
- Active – Passive construction of interrogative sentences of present perfect tense
- Active – Passive (voice) construction of 'Infinitive'
- Active – Passive construction of 'Modal Auxiliaries'
- Active – Passive construction of positive sentences of simple past tense
- Active – Passive construction of negative sentences of simple past tense
- Active – Passive construction of interrogative sentences of simple past tense

- Active – Passive construction of positive sentences of past continuous tense
- Active – Passive construction of negative sentences of past continuous tense
- Active – Passive construction of interrogative sentences of past continuous tense
- Active – Passive construction of positive and negative sentences of past perfect tense
- Active – Passive construction of interrogative sentences of past perfect tense
- Active – Passive construction of positive and negative sentences of simple future tense
- Structure of Active – Passive voice of interrogative sentences of simple future tense
- Structure of Active – Passive voice of positive – negative sentences of future perfect tense
- Structure of Active – Passive voice of interrogative sentences of future perfect tense
- More information about Active & Passive voice

For the construction of work card material on 'Clauses', the topic was analysed and divided into sub-units. The sub-units of 'Clauses' were given below.

- Meaning of subject, predicate, object and kinds of object
- Meaning and kinds of complement and finite verb
- Meaning and kinds of clause
- Simple and compound sentences
- Complex sentence and kinds of sentence
- Principal / main and subordinate clause
- Co-ordinate clause and difference between phrase and clause
- Kinds of subordinate clause with examples
- Role and kinds of noun clause
- Noun Clause as the subject and object to a verb

- Noun clause as an object to a preposition and participle
- Noun clause as an object to infinitive and case in apposition to a noun or pronoun
- Noun clause as a complement to a verb and the adjective
- The adjective clause (Relative clause)
- The adjective clause with its specific uses
- The adjective (relative) clause with its specific constructions
- Role and various kinds of adverb clause
- Structure and examples of adverb clause of time
- Structure and examples of adverb clause of place and purpose
- Structure and examples of adverb clause of comparison, adverb clause of degree and manner
- Construction and examples of adverb clause of condition
- Structure and examples of adverb clause of result or consequence
- Specific structures of adverb clause of result
- Construction of adverb clause of cause or reason
- Structure and examples of adverb clause of supposition or concession, contrast
- Meaning of synthesis
- Synthesis of simple sentence through various ways
- Synthesis of simple sentences into compound sentences
- Synthesis of two or more simple sentences into one complex sentence
- Meaning and various ways of transformation of sentences
- Various specific ways of Transformation of sentences
- Transformation of simple, compound and complex sentences

3.2 Identifying the objectives

Under this title, the researcher identified the broad objectives means broad aims of the selected units of English grammar. They were generally stated in hypothetical dispositional states of learner, like his knowing, understanding etc. For teaching of tenses, it was decided that the students should be able to know various kinds of Tenses with its meaning and

examples. They should know the detail of the structures and function of various kinds of Tenses. For teaching of Active and Passive voice, the students should be able to know about the different structures of Active – passive voice with its meaning and examples. For teaching of Clauses, the students should be able to know the meaning of Clauses, kinds of Clauses, kinds of sentences, synthesis and transformation of sentences.

3.3 Specifying the objectives in behavioural terms

In order to develop the work card materials on Tenses, Active & Passive voice and Clauses, the researcher had identified the broad objectives of these units. Then, he specified the objectives in behavioural terms. These objectives were the statements in terms of observable and measurable behaviour. These objectives formed the base for designing the teaching – learning steps in work card materials.

The behavioral objectives of the work card material prepared on ‘Tenses’ were formulated as follows.

Students will be able to,

- define Tenses with its kinds.
- state kinds of present tense with its verb-forms.
- state kinds of past tense with its verb forms.
- give kinds of future tense with its verb forms.
- describe various forms of verbs used in Tense.
- state the uses of simple present tense.
- explain the structure and rules with examples of positive sentences of simple present tense.
- give the structure with examples of negative and interrogative sentences of simple present tense.
- make the construction with examples of imperative sentences.
- make exclamatory and optative sentences.
- explain the uses of present continuous tense and will make positive and negative structure of it.
- make the structure of interrogative sentences of present continuous tense stating the verbs not used in this tense.

- explain the uses of present perfect tense and make structure with examples of positive-negative sentences of it.
- state the structure with examples of interrogative sentences of present perfect tense identifying the adverbs used in this tense.
- express the uses of present perfect continuous tense with the construction of positive – negative and interrogative sentences of it.
- state the uses with examples of simple past tense.
- make the structure of positive – negative and interrogative sentences of simple past tense stating the time phrases used in it.
- express the uses of past continuous tense with the structure of positive-negative and interrogative sentences of it.
- utter the rules occurred in past continuous tense.
- express the uses of past perfect tense.
- construct positive-negative and interrogative sentences of past perfect tense stating the rules occurred in it.
- describe the uses of past perfect continuous tense.
- make the structure of positive – negative and interrogative sentences of past perfect continuous tense.
- express rules existed in past perfect continuous tense.
- state the uses of simple future tense with specific roles of 'will' and 'shall'.
- construct the positive – negative and interrogative sentences of simple future tense.
- narrate the uses of future continuous tense and construct positive-negative and interrogative sentences of it.
- describe the uses of future perfect tense and construct positive – negative and interrogative sentences of it.
- state the uses of future perfect continuous tense and construct positive-negative and interrogative sentences of it.
- express more information about tense.

The behavioural objectives of the work card material prepared on 'Active & Passive Voice' were formulated as follows.

Students will be able to,

- define and state the kinds of 'voice'.
- give the meaning of Active & Passive voice.
- put the proper preposition before the agent in passive voice.
- put the changing forms of pronoun in place of subject and object
- make the structure of passive voice of the sentences of Active voice which have two objects.
- put the proper Auxiliary verb in the structure of passive voice.
- state the verb form used in the construction of passive voice of simple present tense.
- make the active and passive construction of positive – negative and interrogative sentences of simple present tense.
- construct the sentences of active-passive voice of imperative sentences.
- make the active – passive construction of positive – negative and interrogatives sentences of present continuous tense.
- translate positive – negative and interrogative sentences of present perfect tense into Active & Passive voice.
- translate the sentences of Infinitive into active – passive voice.
- make the active – passive construction of Modal Auxiliaries.
- translate the positive – negative and interrogative sentences of simple past tense into active and passive voice.
- transform positive – negative and interrogative sentences of past continuous tense into active and passive voice.
- change the positive – negative and interrogative sentences of past perfect tense into the active – passive voice.
- translate the positive – negative and interrogative sentences of simple future tense in the form of active-passive voice.
- transform the positive – negative and interrogative sentences of future perfect tense into active and passive voice.

- state the names of the verbs which are not transformed into passive voice.
- make the sentences of passive voice in which the subject is not present.
- make the sentences of active and passive voice which start with “It was time ...” , “It is time ...” and includes “that clause”.

The behavioural objectives for the work card material prepared on ‘Clauses’ were formulated as follows.

The student will be able to,

- define subject, predicate, object and state the kinds of object.
- define complement, finite verb and state kinds of complement.
- give the meaning of clause with its kinds.
- identify simple and compound sentences and give their examples.
- identify the complex sentence and state kinds of sentence.
- identify the main clause and give more information about subordinate clause.
- give the examples of co-ordinate clause and discriminate phrase and clause.
- state the types of subordinate clause with their examples.
- express the role of noun clause and classify the noun clause into its various kinds.
- state the role of noun clause as the subject and object to a verb.
- express the role of noun clause as the object to preposition and participle.
- indicate the role of noun clause as an object to an Infinitive and case in apposition to a noun or pronoun.
- show the role of noun clause as complement to the verb and adjective.
- state the examples with details of the adjective (relative) clause.
- express the specific uses of the adjective clause.
- frame some specific constructions of the adjective (relative) clause.
- convey the different roles of the adverb clause and classify it into its various kinds.

- make the construction with examples of adverb clause of time.
- show the structures with examples of adverb clause of place and purpose.
- describe the structures with their examples of adverb clause of comparison, adverb clause of degree and manner.
- express the structure of adverb clause of condition with its examples.
- state the construction of adverb clause of result or consequence with their examples.
- express some specific constructions of adverb clause of result.
- describe the structure of adverb clause of cause or reason.
- state the construction with examples of adverb clause of supposition or concession, contrast.
- give the meaning of synthesis.
- make synthesis of simple sentences using Infinitive, a noun or phrase in apposition, a participle, absolute (nominative) construction, an adverbial phrase and a preposition with noun or gerund.
- make synthesis of simple sentences into compound sentences.
- make synthesis of two or more simple sentences into a complex sentence.
- express the meaning and various ways of transformation of sentences.
- describe with examples the various methods of Transformation of sentences.
- transform simple, compound and complex sentences mutually.

3.4 Writing the work-card material

The researcher constructed the work-card materials on English grammar units. One work card material was prepared on 'Tenses'. The second work-card material was prepared on 'Active & Passive voice'. The third work-card material was prepared on 'Clauses'. Under the guidance of his guide, the researcher kept the following aspects in mind during the writing of the work card materials.

- Division of the topic into sub-units.

- To arrange the sub-units (behavioural objectives) consistently and in a proper sequence.
- To construct separate work card for each sub-unit.
- To present the work card in a simple and meaningful language.
- No place to the artificial and complicated language.
- To present the content in a work card according to the sub-unit and behavioural objectives of it.
- No place for the unnecessary content.
- To put various questions for evaluation at the end of each work card.
- The questions for evaluation should be reflected or asked from the same (that particular) work card.
- The questions of evaluation should be written in simple and meaningful language.

Keeping the above aspects in mind, the researcher constructed 32 work cards on 'Tenses', 32 work cards on 'Active & Passive voice' and 32 work cards on 'Clauses'.

3.5 Views, Comments and Evaluation by Experts

In the present study, the researcher constructed the work card materials on the three units of English grammar. The guide, experts and English teachers examined the prepared work card materials. The list of the experts and English teachers is given in appendix 16.

The experts and English teachers gave a few suggestions, which are mentioned here.

- Language of the questions asked in evaluation should be simple.
- Number of questions of evaluation should be increased.
- Questions of evaluation in a work card should be asked from that particular work card only.
- Various forms of questions like fill in the blank, true or false, matching the pair etc. should be included in the evaluation section of a work card.

- In each work card, the first question of evaluation section should be simple. For example, give the simple paragraph and ask to the students to underline the words like subjects, object, verb, etc.
- Content in each work card should be presented using the inductive method.
- Any definition, concept, rules, uses, structure etc. should be presented with examples.
- Present the content with examples at first and then definition, rules, structure, principles etc.

The guide had suggested the valuable instructions, which are given here.

- Keep one work card for one sub unit.
- The content of the work card should be presented using simple and meaningful language.
- There should be no inconsistency in presenting the content.
- Avoid useless discussion that means not to write any meaningless information.
- Each work card should be written with consistency and in a proper sequence of the content.
- Avoid complicated language in writing the work card material.
- To give various questions of evaluation.
- The presentation of the questions should be in a simple and clearly indicated language.
- The presentation of work card should be very attractive and systematic.

Thus, the proper changes were made in writing the work card materials keeping the valuable suggestions given by the guide, experts and English teachers.

3.6 Try-out (Piloting) of the work card material

Before implementing any self-learning material, primary experiment or piloting or try-out of it is necessary. Piloting or try-out process indicates what the researcher has made mistakes in writing the self-learning material.

Through this process, the researcher can improve his programmes (self-learning materials).

After writing the work card materials, the researcher selected thirty students for piloting or try-out. The thirty students having different achievement level (high and low achievers) were selected from standard 9th of Gujarati medium school. During the study of the work card materials, the researcher observed the students and noticed necessary points keeping the following aspects in mind.

- Number of work cards completed by the students in one period.
- The difficulties felt by the students in understanding or reading the work card.
- The difficulty level of the content presented in a work card.
- The difficult and complicated words written in a work card.
- Difficulties and confusions felt by the students in understanding the instructions of questions of evaluation given in a work card.
- Difficulties realized by the students in solving the questions given at the end of a work card.
- Time period of tests and other difficulties felt by the students in solving the tests.

After try-out of the work card materials, the researcher improved and made a few changes in it. These changes had been made after the discussion with the guide and experts. The researcher made the changes in the directions like (1) the time period for finishing the work card and work card material, (2) the mistakes found in the work card materials, (3) problems occurred during class room management.

3.7 Final writing of the work card material

The researcher developed the final form of work card materials after piloting (try-out). He kept in mind the suggestions given by the guide, experts and English teachers during the writing of final form of self –learning materials. In the work-card material prepared on ‘Tenses’, there were 32 work cards. In the work card material prepared on ‘Active and Passive voice’, there were 32 work cards. In the work card material prepared on ‘Clauses’, there

were 32 work cards. The work card materials were typed and prepared through computer. The photocopy of each work card was prepared and given to each subject of the experiments conducted in the present study.

The researcher prepared a separate work card in each work card material. After giving this separate work card, the other work cards were given to the students. In this separate work-card, the instructions were given on how to learn the work card material.

4.0 FINAL FORM OF CONSTRUCTED WORK-CARD MATERIAL

In the present study, the researcher constructed 32 work cards in the work card material prepared on 'tenses'. He developed 32 work cards in the work card material prepared on 'Active & Passive voice'. He also constructed 32 work cards for the work card material prepared on 'Clauses'. The specimen of work card was given in Figure 4.1.

Standard: _____	Subject: _____	Unit: _____	Work-card no: _____
<ul style="list-style-type: none"> • Educational objectives (behavioural objectives) as the learning out- comes regarding the related sub-unit (units) 			
<ul style="list-style-type: none"> • The presentation of the content of the sub-unit 			
<ul style="list-style-type: none"> • Questions for evaluation of the content presented in the work card 			

**FIGURE 4.1
SPECIMEN OF WORK-CARD**

The first section of each work card reflected the general information like subject, standard, unit and work card number. The second section of a work card included the educational objectives (behavioural objectives) as the learning out-comes in respect of the related sub-unit (units). In the third section, the content of the sub-unit (units) was presented very effectively. The third section was the core part of the work card. In the last section of a

workcard, the questions for evaluation were given. The answers of the questions were to be written in a separate answer sheet.

The work card material prepared on 'Tenses' was given in appendix 1. The work card material constructed on 'Active & Passive voice' was given in appendix 2. The work card material prepared on 'Clauses' was given in appendix 3.

5.0 GUIDING INSTRUCTIONS FOR THE USE OF WORK-CARD MATERIAL

The work card materials prepared in the present study are useful for students, teachers, principals and other researchers. Here the guiding instructions are given for the use of the work card materials. These instructions are very important when a teacher or a principal teaches English grammar units like Tenses, Active and Passive voice and Clauses through these self-learning materials.

- Work card method is one type of self-learning techniques. Through this method, the student learns without the help of teacher, with his own speed and space.
- To give the work card of instruction at first to the students and to tell them to read it carefully.
- Work-cards should be given one by one after giving the work card of instructions.
- Not to give more than three work cards to the student in one period.
- The evaluation section of each work card is not the test but it just evaluates whether the students have understood the work card properly or not.
- Answers of the questions provided in evaluation section of each work card are to be given in a separate answer sheet. To read the next work card only when the answer of the questions are correct. Students can ask to the teachers to check whether their answers are correct or not.
- In case of difficult units, to tell the students for re-reading and if necessary, students can take the help of teacher or others.

- There are individual differences among the students. So it is not possible for all the learners to complete the given work cards in a given time. In this situation, provide more time to students to learn.
- To inform the students to read the work card very carefully and deeply.
- Teacher should take back the given work card material at the end of a period. Next day, in the beginning of a period, to provide the work card material to the students for self-learning.
- Teacher should guide to the students if necessary during the learning of work card material.

Thus, students can use the work card materials for learning the English grammar units like 'Tenses', 'Active and Passive Voice' and 'Clauses'.

CHAPTER – 5

CONSTRUCTION OF PROGRAMMED LEARNING MATERIAL

1.0 INTRODUCTION

The present study was aimed to examine the effectiveness of work card and programmed learning as a self-learning technique with reference to teaching of English grammar. For this purpose, the researcher conducted the four experiments on the students of the standard 9th. The three units of English grammar were taught to the students through the work card method, the programmed learning method and lecture method. The units of English grammar were 'Tenses', 'Active & passive voice', and 'Clauses'. To examine the effectiveness of work card method and the programmed learning method on English grammar achievement, the researcher constructed the work card materials and the programmed learning materials. In this chapter, the researcher has given the detail about the procedure of the construction of the programmed learning material.

2.0 PROGRAMMED LEARNING AS THE SELF-LEARNING TECHNIQUE

The programmed learning is one kind of self-learning technique. It is highly individualized instructional strategy for the modification of behaviour. In this method the student remains active and proceeds at his own pace and is provided with immediate knowledge of result. The programmed learning material is designed so as to discharge all the functions of a teacher. In this method the content is presented in a controlled manner and in logically related steps. This method gives the chance to the student to study by himself and assess his own performance by comparing with the given answer.

3.0 CONSTRUCTION OF PROGRAMMED LEARNING MATERIAL

In the present study the researcher selected the three units of English grammar for the construction of the programmed learning materials. He developed the programmed learning material on Tenses, Active & Passive voice and Clauses. The researcher constructed 115 frames on Tenses, 112 frames on Active & Passive voice and 112 frames on Clauses. In the beginning of each programmed learning material (each unit), the eight frames were developed. These eight frames of instructions were focused on how to read or how to study the programmed learning material. The researcher followed the steps given below for the construction of the programmed learning material. He also followed the steps given by Piter Pipe in writing the programmed learning material.

1. Planning of the Programmed learning material
 - Selection of the topics
 - Content analysis of the units
2. Identifying the objectives
3. Specifying the objectives in behavioural terms
4. Writing the Programmed learning material
5. Views, comments and evaluation by experts
6. Tryout of the Programmed learning material
7. Final writing of the Programmed learning material

3.1 Planning of the Programmed learning material

Under this title, the researcher followed the two steps; (1) selection of the topics (2) content analysis of the units.

1. Selection of the topics

For the present study, the researcher selected the three units of English grammar. The units selected in the present study were Tenses, Active & Passive voice and Clauses. These units were selected because they were appeared difficult for the students. Moreover the researcher had required knowledge about these units. He developed the programmed learning material on the three units of English grammar. He developed 112 frames on

'Active & Passive Voice' along with the eight frames of instructions. He also constructed 112 frames on 'Clauses' with the eight frames of instructions and the researcher developed 115 frames on 'Tenses' along with the eight frames of instructions.

Before the construction of the programmed learning material, the researcher had studied the textbook of standard 9th and the textbooks of other standards. He also studied English grammar books including the reference books on English and English language teaching. He read a few dissertations on programmed learning. The researcher had also referred the following reference books.

1. Educational Technology (by Dr. R. A. Sharma)
2. Strategies in Programmed Instruction (by S. P. Mullick)
3. Abhikramit Adhyayan (by Gunvant Shah)
4. Teaching Machines and programmed Instruction (By Fry & Edward)
5. The Landmarks of Learning in Educational Psychology (by Gunvant B. Shah)
6. Educational Psychology (by Charles E. Skinner)

2. Content analysis of the units

The researcher analysed the units selected for the present study. For the construction of the programmed learning materials on Tenses, Active & Passive voice and Clauses, these units (topics) were analysed and divided into sub-units.

3.2 Identifying the Objectives

Under this title, the researcher identified the broad objectives means broad aims of the selected units of English grammar. They were generally stated in hypothetical dispositional states of the learner, like his knowing, understanding etc. For teaching of tenses, it was decided that the students should be able to know various kinds of Tenses with its meaning and examples. They should know the detail of the structures and functions of various kinds of Tenses. For teaching of Active and Passive voice, the students should be able to know about different structures of Active – Passive voice with its meaning and examples. For teaching of Clauses, the students

should be able to know the meaning of Clauses, kinds of Clauses, kinds of sentences, synthesis and transformation of sentences.

3.3 Specifying the objectives in behavioural terms

In order to develop the Programmed learning materials on Tenses, Active & Passive voice and Clauses, the researcher had identified the broad objectives of these units.

At first the researcher had identified the entering behaviours. The entering behaviour is based on the students' knowledge. Then, he specified the entering and the terminal behaviour. The prediction of what student will learn is called terminal behaviour. The objectives in behavioural terms or the terminal behaviour were the statements in terms of observable and measurable behaviour. These objectives formed the base for designing the teaching learning steps in programmed learning material.

The list of the entering behaviours for the units Active & Passive voice, Tenses and Clauses is given below.

The student might know about,

- The subject, object, verb.
- The use of preposition (by, at, with, to).
- Auxiliary verbs (Primary & Modal).
- The forms of verb.
- Use of parts of speech.
- Use of present and past participle.
- Use of Articles.
- Kinds of sentences.
- Infinitive, degree and the determiners.
- The structure of positive, negative, and interrogative sentences.
- Use of personal pronouns.
- Phrase, time phrase.
- Moods, Number and person.
- The connectives like who, that, which, why, when, where etc.

The behavioural objectives or the terminal behaviour of the Programmed learning material prepared on 'Tenses' were formulated as follows.

Students will be able to,

- Define tenses with its kinds.
- State kinds of present tense with its verb-forms.
- State kinds of past tense with its verb forms.
- Give kinds of future tense with its verb forms.
- Describe various forms of verbs used in Tense.
- State the uses of simple present tense.
- Explain the structure and rules with examples of positive sentences of simple present tense.
- Give the structure with examples of negative and interrogative sentences of simple present tense.
- Make the construction with examples of imperative sentences.
- Make exclamatory and optative sentences.
- Explain the uses of present continuous tense and will make positive and negative structure of it.
- Make the structure of interrogative sentences of present continuous tense stating the verbs not used in this tense.
- Explain the uses of present perfect tense and make structure with examples of positive-negative sentences of it.
- State the structure with examples of interrogative sentences of present perfect tense identifying the adverbs used in this tense.
- Express the uses of present perfect continuous tense with the construction of positive – negative and interrogative sentences of it.
- State the uses with examples of simple past tense.
- Make the structure of positive – negative and interrogative sentences of simple past tense stating the time phrases used in it.
- Express the uses of past continuous tense with the structure of positive negative and interrogative sentences of it.
- Utter the rules occurred in past continuous tense.

- Express the uses of past perfect tense.
- Construct positive-negative and interrogative sentences of past perfect tense stating the rules occurred in it.
- Describe the uses of past perfect continuous tense.
- Make the structure of positive – negative and interrogative sentences of past perfect continuous tense.
- Express rules existed in past perfect continuous tense.
- State the uses of simple future tense with specific role of 'will' and 'shall'.
- Construct the positive – negative and interrogative sentences of simple future tense.
- Narrate the uses of future continuous tense and construct positive-negative and interrogative sentences of it.
- Describe the uses of future perfect tense and construct positive – negative and interrogative sentences of it.
- State the uses of future perfect continuous tense and construct positive-negative and interrogative sentences of it.
- Express more information about tense

The behavioural objectives or the terminal behaviour of the Programmed learning material prepared on 'Active & Passive Voice' were formulated as follows.

Students will be able to,

- Define and state the kinds of 'voice'.
- Give the meaning of Active & Passive voice.
- Put the proper preposition before the agent in passive voice.
- Put the changing forms of pronoun in place of subject and object.
- Make the structure of passive voice of the sentences of Active voice which have two objects.
- Put the proper Auxiliary verb in the structure of passive voice.
- State the verb form used in the construction of passive voice of simple present tense.

- Make the active and passive construction of positive – negative and interrogative sentences of simple present tense.
- Construct the sentences of active – passive voice of imperative sentences.
- Make the active – passive construction of positive – negative and interrogative sentences of present continuous tense.
- Translate positive – negative and interrogative sentences of present perfect tense into Active & Passive voice.
- Translate the sentences of Infinitive into active – passive voice.
- Make the active – passive construction of Modal Auxiliaries.
- Translate the positive – negative and interrogative sentences of simple past tense into active and passive voice.
- Transform positive – negative and interrogative sentences of past continuous tense into Active and passive voice.
- Change the positive – negative and interrogative sentences of past perfect tense into the active – passive voice.
- Translate the positive – negative and interrogative sentences of simple future tense in the form of active and passive voice.
- Transform the positive – negative and interrogative sentences of future perfect tense into active and passive voice.
- State the names of the verbs, which are not transformed into passive voice.
- Make the sentences of passive voice in which the subject is not present.
- Make the sentences of active and passive voice, which start with “It was time ...”, “It is time ...” and include “that clause”.

The behavioural objectives or the terminal behaviour for the Programmed learning material prepared on ‘Clauses’ were formulated as follows.

The student will be able to,

- Define subject, predicate, object and state the kinds of object.
- Define complement, finite verb and state kinds of complement.

- Give the meaning of clause with its kinds.
- Identify simple and compound sentences and give their examples.
- Identify the complex sentence and state kinds of sentence.
- Identify the main clause and give more information about subordinate clause.
- Give the examples of co-ordinate clause and discriminate phrase and clause.
- State the types of subordinate clause with their examples.
- Express the role of noun clause and classify the noun clause into its various kinds.
- State the role of noun clause as the subject and object to a verb.
- Express the role of noun clause as the object to preposition and participle.
- Indicate the role of noun clause as an object to an Infinitive and case in apposition to a noun or pronoun.
- Show the role of noun clause as complement to the verb and adjective.
- State the examples with details of the adjective (relative) clause.
- Express the specific uses of the adjective clause.
- Frame some specific constructions of the adjective (relative) clause.
- Convey the different roles of the adverb clause and classify it into its various kinds.
- Make the construction with examples of adverb clause of time.
- Show the structures with examples of adverb clause of place and purpose.
- Describe the structures with their examples of adverb clause of comparison, adverb clause of degree and manner.
- Express the structure of adverb clause of condition with its examples.
- State the construction of adverb clause of result or consequence with their examples.
- Express some specific constructions of adverb clause of result.
- Describe the structure of adverb clause of cause or reason.

- State the construction with examples of adverb clause of supposition or concession, contrast.
- Give the meaning of synthesis.
- Make synthesis of simple sentences using Infinitive, a noun or phrase in apposition, a participle, absolute (nominative) construction, an adverbial phrase and a preposition with noun or gerund.
- Make synthesis of simple sentences into compound sentences.
- Make synthesis of two or more simple sentences into a complex sentence.
- Express the meaning and various ways of transformation of sentences.
- Describe with examples the various methods of Transformation of sentences.
- Transform simple, compound and complex sentences mutually.

3.4 Writing the programmed learning material

The researcher constructed the programmed learning material on the three units of English grammar. 112 frames were constructed on 'Active & Passive voice', 112 frames were developed on 'Clauses' and 115 frames were constructed on 'Tenses'.

In the present study, the researcher constructed the linear programmed learning material. Frames were constructed in a vertical pattern. Each frame contains independent and very small concept. Content of the frames was developed from easy to difficult. At the end of each frame, the objective type of question (e.g. fill in the gap) was given. The answer of the objective question was provided on the top of the next frame.

The researcher has constructed the linear type of programmed learning material including different types of frames like (1) lead – in frames (2) Augmenting frames (3) Review frames (4) Generalizing frames (5) Specifying frames etc. In lead-in frames the explanation about the subject, verb, object predicate, infinitive parts of speech etc. was presented. In Augmenting frames, new information or concept was introduced. In these frames, the content on Active & Passive Voice, Tenses, and Clauses was presented. Review frames were introduced for the purpose of revision. Most of the

content of the programmed learning material was presented through the 'generalizing frames'. In generalizing frames, at first the examples were given, then, rules or principles or definitions were explained. Generalizing frames are written using the inductive method of teaching. Some content was also presented through the specifying frames in which rule or principle was presented at first, then the examples or situations were given.

In the beginning of each programmed learning material, eight frames were constructed. These eight frames of instructions were developed on how to study the programmed learning material.

Objective type of questions was arranged in frames, almost in each frame, 'fill in blank' type of question or 'complete the sentence' type of question was asked.

3.5 Views, Comments and Evaluation by Experts

In the present study, the researcher constructed the programmed learning materials on the three units of English grammar. Experts and English teachers examined the prepared programmed learning material. The list of the experts and English teachers is given in appendix-16.

The experts and English teachers were requested to give the suggestions with reference to the following questions.

1. Is any frame complicated?
2. Is there unnecessary information in any frame?
3. Is there lack of sequence in the presentation of the content?
4. Are the frames written at the level of the students?
5. Are the concepts / content points presented in the frames found faulty?
6. Are there any grammatical mistakes?
7. Is the writing of the frames faulty?

The experts and English teachers gave a few suggestions, which are mentioned here.

- Frames should be written in a very meaningful and simple language.

- At the end of each frame, objective type of question should be asked. The question should be prepared in such a way that a student can give the answer after reading that particular frame.
- Avoid the complexity in Language, which is used for writing the frames.
- Frames should be written according to the level of the students.
- Write the frames using the inductive method. That means generalizing frames should be written more in numbers.
- Each frame should contain very small unit or just one point of content.
- Simple and meaningful sentences should be used in writing the frames.
- Content should be presented with the interesting examples.
- There should be no inconsistency in presenting the content.

The guide had suggested the valuable instructions, which were kept in mind during the writing of the programmed learning material. The suggestions given by the experts and English teachers were also noticed and the proper changes were made in writing the programmed learning material.

3.6 Try-out (Piloting) of the programmed learning material

After writing the programmed learning material, the researcher selected thirty students for piloting or try-out. The thirty students having different achievement level (high and low achievers) were selected from the standard 9th of Gujarati medium school. During the study of the programmed learning material, the researcher observed the students and noticed valuable points keeping the following aspects in mind.

- Number of frames completed by the students in one period.
- The difficulties realized by the students in understanding or reading the frames.
- The difficulty level of the content presented in a frame.
- The difficult and complicated words used in a frame.
- Difficulties felt by the students in solving the questions given in each frame.

- Time period of tests and other difficulties felt by the students in solving the tests.

After try-out of the programmed learning material, the researcher improved and made a few changes in it. These changes had been made after having the discussions with the guide, experts and English teachers. The researcher made the changes in the directions like (1) the time period for completing the frame and the programmed learning material, (2) the mistakes found in the programmed learning material, (3) problems occurred during the classroom management.

3.7 Final writing of the programmed learning material

The researcher developed the final form of programmed learning material after piloting or try-out. He kept in mind the suggestions given by the guide, experts and English teachers during the writing of final form of self – learning material. In the programmed learning material prepared on ‘Tenses’, there were 115 frames with 8 frames of instructions. In the programmed learning material prepared on Active & Passive voice, there were 112 frames along with the 8 frames of instructions. 112 frames were constructed on the unit ‘Clauses’ including 8 frames of instructions. The programmed learning material was prepared and typed through computer. The photocopy of each frame was prepared and given to each subject of the experiments conducted in the present study.

The researcher prepared 8 frames of instructions in each programmed learning material. These frames presented the instructions on how to study or read the programmed learning material. After giving these frames of instructions, the other frames were given to the students.

4.0 FINAL FORM OF CONSTRUCTED PROGRAMMED LEARNING MATERIAL

In the present study, the researcher constructed 112 frames in the programmed learning material prepared on ‘Active & Passive voice’. He developed 115 frames in the programmed learning material prepared on ‘Tenses’. He also constructed 112 frames in the programmed learning

material prepared on 'Clauses'. In each programmed learning material eight frames of instructions were constructed. All the frames were prepared in the linear style. The frames of the programmed learning material were constructed in a vertical pattern. The specimen of linear type of programme is shown in the Figure 5.1.

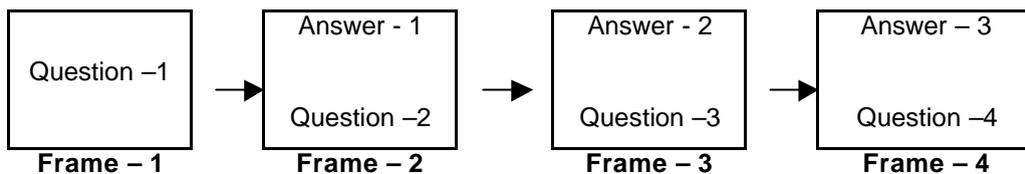

FIGURE 5.1

Specimen of Linear Type of programme

The subject matter was presented in small steps called frames. Each frame contains a bit of information and there was a blank. The answers for the blanks were provided on the top of the next frame. The students have to write his answers on a separate response sheet. They would then check their answers. If students' answers are right, they will go to the next step (frame), otherwise they will do the step again. In this way, the student would complete the programme step by step.

The programmed learning material prepared on 'Tenses' was given in appendix 4. The programmed learning material constructed on 'Active & Passive voice' was given in appendix 5. The programmed learning material prepared on 'Clauses' was given in appendix 6.

5.0 GUIDING INSTRUCTIONS FOR THE USE OF PROGRAMMED LEARNING MATERIAL

The programmed learning material prepared in the present study is very useful for students, teachers, principals and other researchers. Here the guiding instructions are given for the use of the programmed learning material. These instructions are very important when a teacher or a principal

teaches English units like Tenses, Active and Passive voice and Clauses through these self-learning materials.

- Programmed learning is one type of self-learning method. Through this method, the student learns without the help of teacher and others. A student learns with his own speed and space.
- To give the frames of instructions at first to the students and to tell them to read it carefully.
- Frames should be given one by one after giving the frames of instructions.
- Not to give more than 12 frames to the student in one period.
- The question asked in a frame is not the test but it just evaluates whether the students have understood the frame or not.
- Answers of the questions asked in frames are to be given in a separate answer sheet. To read the next frame only when the answer of the question is correct.
- There are individual differences among the students. So it is not possible for all the learners to complete the given frames in a given time. In this situation, provide more time to students to learn.
- To inform the students to study the frames very carefully.
- Teacher should take back the given programmed learning material at the end of a period. Next day, in the beginning of a period, to provide the programmed learning material to the students for self learning.
- If necessary, teacher should guide to the students during the learning of programmed learning material.

6.0 PLANNING FOR THE TRADITIONAL METHOD

In the present study, the researcher prepared the lesson planning for teaching through the lecture method. The researcher prepared the lesson planning of lecture method in detail for teaching of Tenses, Active & Passive voice and Clauses. He prepared the planning keeping the three aspects like (1) Objectives, (2) Teaching points and (3) The detail of the content. Here, the period wise planning is presented keeping only two aspects like (1) Objectives and (2) Teaching points.

(A) Lesson Planning for 'Tenses'

Period - 1

⇒ Objectives :

Students will be able to,

- define Tenses with its kinds.
- state kinds of present tense with its verb-forms.
- state kinds of past tense with its verb forms.

⇒ Teaching points :

- Meaning and kinds of Tense
- Kinds and verb forms of present tense
- Kinds and verb forms of past tense

Note : Teaching point of all the periods will be explained and discussed by giving various examples keeping the objectives in mind.

Period - 2

⇒ Objectives :

Students will be able to,

- give kinds of future tense with its verb forms.
- describe various forms of verbs used in Tense.
- state the uses of simple present tense.

⇒ Teaching points :

- Kinds and verb forms of future tense
- Various forms of verb used in tense
- Uses of simple present tense

Period – 3

⇒ **Objectives :**

Students will be able to,

- explain the structure and rules with examples of positive sentences of simple present tense.
- give the structure with examples of negative and interrogative sentences of simple present tense.
- make the construction with examples of imperative sentences.

⇒ **Teaching points :**

- Construction of positive sentences of simple present tense with its examples and rules
- Negative and interrogative sentences of simple present tense with its construction and examples
- Imperative sentences with construction and examples

Period - 4

⇒ **Objectives :**

Students will be able to,

- make exclamatory and optative sentences.
- explain the uses of present continuous tense and will make positive and negative structure of it.
- make the structure of interrogative sentences of present continuous tense stating the verbs not used in this tense.

⇒ **Teaching points :**

- Exclamatory and optative sentences
- Uses of present continuous tense with its positive & negative construction
- Interrogative construction of present continuous tense with verbs generally not used in this tense

Period - 5

⇒ **Objectives :**

Students will be able to,

- explain the uses of present perfect tense and make structure with examples of positive-negative sentences of it.
- state the structure with examples of interrogative sentences of present perfect tense identifying the adverbs used in this tense.
- express the uses of present perfect continuous tense with the construction of positive – negative and interrogative sentences of it.

⇒ **Teaching points :**

- Uses of present perfect tense with its positive and negative construction
- Interrogative construction of present perfect tense and the adverbs used in it.
- Uses of present perfect continuous tense with its positive and negative construction
- Construction of interrogative sentences of present perfect continuous tense

Period - 6

⇒ **Objectives :**

Students will be able to,

- state the uses with examples of simple past tense.
- make the structure of positive – negative and interrogative sentences of simple past tense stating the time phrases used in it.
- express the uses of past continuous tense with the structure of positive-negative and interrogative sentences of it.

⇒ **Teaching points :**

- Uses of simple past tense
- Construction of assertive and interrogative sentences of past tense and time phrases used in it.
- Uses of past continuous tense with its positive-negative and interrogative construction

Period - 7⇒ **Objectives :**

Students will be able to,

- utter the rules occurred in past continuous tense.
- express the uses of past perfect tense.
- construct positive-negative and interrogative sentences of past perfect tense stating the rules occurred in it.

⇒ **Teaching points :**

- The rules occurred in past continuous tense
- Uses of past perfect tense with its positive and negative construction
- Interrogative construction of past perfect tense with its rules

Period - 8⇒ **Objectives :**

Students will be able to,

- describe the uses of past perfect continuous tense.
- make the structure of positive – negative and interrogative sentences of past perfect continuous tense.
- express rules existed in past perfect continuous tense.

⇒ **Teaching points :**

- Uses of past perfect continuous tense with its positive-negative construction
- Interrogative construction of past perfect continuous tense with its rules

Period - 9⇒ **Objectives :**

Students will be able to,

- state the uses of simple future tense with specific roles of 'will' and 'shall'.
- construct the positive – negative and interrogative sentences of simple future tense.
- narrate the uses of future continuous tense and construct positive-negative and interrogative sentences of it.

⇒ **Teaching points :**

- Uses of simple future tense
- Positive-negative and interrogative construction of simple future tense
- Uses of future continuous tense with its positive-negative and interrogative construction

Period - 10⇒ **Objectives :**

Students will be able to,

- describe the uses of future perfect tense and construct positive – negative and interrogative sentences of it.
- state the uses of future perfect continuous tense and construct positive-negative and interrogative sentences of it.

⇒ **Teaching points :**

- Uses of future perfect tense
- Construction of assertive sentences of future perfect tense
- Interrogative construction of future perfect tense and uses of future perfect continuous tense
- Construction of assertive and interrogative sentences of future perfect continuous tense

Period - 11⇒ **Objective :**

Students will be able to,

- express more information about tense.

⇒ **Teaching point :**

- More information about the tense

(B) Lesson Planning for 'Active & Passive Voice'

Period - 1

⇒ Objectives :

Students will be able to,

- define and state the kinds of 'voice'.
- give the meaning of Active & Passive voice.

⇒ Teaching points :

- Meaning and kinds of voice
- Meaning of Active & passive voice

Note : Teaching points of all the periods will be explained and discussed by giving various examples keeping the objectives in mind.

Period - 2

⇒ Objectives :

Students will be able to,

- put the proper preposition before the agent in passive voice.
- put the changing forms of pronoun in place of subject and object.

⇒ Teaching points :

- Prepositions used before the agent in the passive (voice) construction
- Changing forms of pronouns used in place of subject and object

Period - 3⇒ **Objectives :**

Students will be able to,

- make the structure of passive voice of the sentences of Active voice which have two objects.
- put the proper Auxiliary verb in the structure of passive voice.

⇒ **Teaching points :**

- Passive construction of the sentences having two objects
- Use of proper auxiliary verb in passive (voice) construction

Period - 4⇒ **Objectives :**

Students will be able to,

- state the verb form used in the construction of passive voice of simple present tense.
- make the active and passive construction of positive – negative and interrogative sentences of simple present tense.

⇒ **Teaching points :**

- Verb form used in the passive construction of simple present tense
- Active – Passive construction of positive sentences of simple present tense
- Active – Passive construction of negative sentences of simple present tense.
- Active – Passive construction of interrogative sentences of simple present tense

Period - 5

⇒ **Objectives :**

Students will be able to,

- construct the sentences of active-passive voice of imperative sentences.
- make the active – passive construction of positive – negative and interrogatives sentences of present continuous tense.

⇒ **Teaching points :**

- Active – Passive construction of imperative sentences
- Active – Passive construction of positive sentences of present continuous tense
- Active – Passive construction of negative sentences of present continuous tense
- Active – Passive construction of interrogative sentences of present continuous tense

Period - 6

⇒ **Objectives :**

Students will be able to,

- translate positive – negative and interrogative sentences of present perfect tense into Active & Passive voice.
- translate the sentences of Infinitive into active – passive voice.

⇒ **Teaching points :**

- Active – Passive construction of positive sentences of present perfect tense
- Active – Passive construction of negative sentences of present perfect tense
- Active – Passive construction of interrogative sentences of present perfect tense
- Active – Passive (voice) construction of 'Infinitive'

Period - 7⇒ **Objectives :**

Students will be able to,

- make the active – passive construction of Modal Auxiliaries.
- translate the positive – negative and interrogative sentences of simple past tense into active and passive voice.

⇒ **Teaching points :**

- Active – Passive construction of 'Modal Auxiliaries'
- Active – Passive construction of positive sentences of simple past tense
- Active – Passive construction of negative sentences of simple past tense
- Active – Passive construction of interrogative sentences of simple past tense

Period - 8⇒ **Objectives :**

Students will be able to,

- transform positive – negative and interrogative sentences of past continuous tense into active and passive voice.
- change the positive – negative and interrogative sentences of past perfect tense into the active – passive voice.

⇒ **Teaching points :**

- Active – Passive construction of positive, negative and interrogative sentences of past continuous tense
- Active – Passive construction of positive, negative and interrogative sentences of past perfect tense

Period - 9⇒ **Objectives :**

Students will be able to,

- translate the positive – negative and interrogative sentences of simple future tense in the form of active-passive voice.
- transform the positive – negative and interrogative sentences of future perfect tense into active and passive voice.

⇒ **Teaching points :**

- Active – Passive construction of positive, negative and interrogative sentences of simple future tense
- Structure of Active – Passive voice of positive, negative and interrogative sentences of future perfect tense

Period - 10⇒ **Objectives :**

Students will be able to,

- state the names of the verbs which are not transformed into passive voice.
- make the sentences of passive voice in which the subject is not present.

⇒ **Teaching points :**

- Names of the verbs which are not transformed into passive voice
- Sentences of passive voice in which the subject is not present

Period - 11⇒ **Objective :**

Students will be able to,

- make the sentences of active and passive voice which start with “It was time ...” , “It is time ...” and includes “that clause”.

⇒ **Teaching point :**

- Sentences of active and passive voice which start with “It was time...” , “It is time ...” and includes “that clause”

(C) Lesson Planning for 'Clauses'

Period - 1

⇒ Objectives :

Students will be able to,

- define subject, predicate, object and state the kinds of object.
- define complement, finite verb and state kinds of complement.
- give the meaning of clause with its kinds.

⇒ Teaching points :

- Meaning of subject, predicate, object and kinds of object
- Meaning and kinds of complement and finite verb
- Meaning and kinds of clause

Note : Teaching points of all the periods will be explained and discussed by giving various examples keeping the objectives in mind.

Period - 2

⇒ Objectives :

Students will be able to,

- identify simple and compound sentences and give their examples.
- identify the complex sentence and state kinds of sentence.
- identify the main clause and give more information about subordinate clause.

⇒ Teaching points :

- Simple and compound sentences
- Complex sentence and kinds of sentence
- Principal / main and subordinate clause

Period - 3⇒ **Objectives :**

Students will be able to,

- give the examples of co-ordinate clause and discriminate phrase and clause.
- state the types of subordinate clause with their examples.
- express the role of noun clause and classify the noun clause into its various kinds.

⇒ **Teaching points :**

- Co-ordinate clause and difference between phrase and clause
- Kinds of subordinate clause with examples
- Role and kinds of noun clause

Period - 4⇒ **Objectives :**

Students will be able to,

- state the role of noun clause as the subject and object to a verb.
- express the role of noun clause as the object to preposition and participle.
- indicate the role of noun clause as an object to an Infinitive and case in apposition to a noun or pronoun.

⇒ **Teaching points :**

- Noun Clause as the subject and object to a verb
- Noun clause as an object to a preposition and participle
- Noun clause as an object to infinitive and case in apposition to a noun or pronoun

Period - 5⇒ **Objectives :**

Students will be able to,

- show the role of noun clause as complement to the verb and adjective.
- state the examples with details of the adjective (relative) clause.
- express the specific uses of the adjective clause.

⇒ **Teaching points :**

- Noun clause as a complement to a verb and the adjective
- The adjective clause (Relative clause)
- The adjective clause with its specific uses

Period - 6⇒ **Objectives :**

Students will be able to,

- frame some specific constructions of the adjective (relative) clause.
- convey the different roles of the adverb clause and classify it into its various kinds.
- make the construction with examples of adverb clause of time.

⇒ **Teaching points :**

- The adjective (relative) clause with its specific constructions
- Role and various kinds of adverb clause
- Structure and examples of adverb clause of time

Period - 7**⇒ Objectives :**

Students will be able to,

- show the structures with examples of adverb clause of place and purpose.
- describe the structures with their examples of adverb clause of comparison, adverb clause of degree and manner.
- express the structure of adverb clause of condition with its examples.

⇒ Teaching points :

- Structure and examples of adverb clause of place and purpose
- Structure and examples of adverb clause of comparison, adverb clause of degree and manner
- Construction and examples of adverb clause of condition

Period - 8**⇒ Objectives :**

Students will be able to,

- state the construction of adverb clause of result or consequence with their examples.
- express some specific constructions of adverb clause of result.
- describe the structure of adverb clause of cause or reason.

⇒ Teaching points :

- Structure and examples of adverb clause of result or consequence
- Specific structures of adverb clause of result
- Construction of adverb clause of cause or reason

Period - 9⇒ **Objectives :**

Students will be able to,

- state the construction with examples of adverb clause of supposition or concession, contrast.
- give the meaning of synthesis.
- make synthesis of simple sentences using Infinitive, a noun or phrase in apposition, a participle, absolute (nominative) construction, an adverbial phrase and a preposition with noun or gerund.

⇒ **Teaching points :**

- Structure and examples of adverb clause of supposition or concession, contrast
- Meaning of synthesis
- Synthesis of simple sentence through various ways

Period - 10⇒ **Objectives :**

Students will be able to,

- make synthesis of simple sentences into compound sentences.
- make synthesis of two or more simple sentences into a complex sentence.
- express the meaning and various ways of transformation of sentences.

⇒ **Teaching points :**

- Synthesis of simple sentences into compound sentences
- Synthesis of two or more simple sentences into one complex sentence
- Meaning and various ways of transformation of sentences

Period - 11⇒ **Objectives :**

Students will be able to,

- describe with examples the various methods of transformation of sentences.
- transform simple, compound and complex sentences mutually.

⇒ **Teaching points :**

- Various specific ways of transformation of sentences
- Transformation of simple, compound and complex sentences

CHAPTER – 6

ANALYSIS AND INTERPRETATION OF DATA

1.0 INTRODUCTION

In this chapter, the researcher has presented the information and the analysis of the obtained data with the help of the statistical techniques. The chapter also includes interpretations of the analysed data on the basis of the objectives and hypotheses of the study. The chapter concludes with the discussion of the results.

This chapter has been divided into two sections. These sections are :
(1) Presentation, analysis and interpretation of the data (2) Discussion of the results.

2.0 PRESENTATION, ANALYSIS AND INTERPRETATION OF DATA

The present study was aimed to examine the effectiveness of work card and programmed learning as a self-learning technique with reference to teaching of English Grammar. The subjects of the experiments were the students of the 9th standard. The study was an experimental research. The researcher selected the counter balanced design. There were three groups in each experiment. The three groups were taught the three different units. Teaching units selected in the study were, (1) Active and Passive voice (2) Tenses and (3) Clauses. The subjects of each experiment were treated through the work card method, the programmed learning method and the lecture method. The three methods were counter balanced to three groups in each experiment. Two experiments were conducted on the boys and another two experiments were conducted on the girls with reference to the achievement level and sex of the students. The following four experiments were conducted in the present study.

Experiment –1 was conducted on the boys having high achievement level in English.

Experiment –2 was conducted on the boys having low achievement level in English.

Experiment –3 was conducted on the girls having high achievement level in English.

Experiment –4 was conducted on the girls having low achievement level in English.

In each experiment, the unit 'Tenses' was taught to all the three groups through three different methods during the first replication. The second unit 'Active and Passive voice' was taught during the second replication, whereas the third unit 'Clauses' was taught during the third replication. During the second and the third replication, the methods were counter balanced to the three groups. After each replication, the teacher-made post-test was administered to all the three groups simultaneously. The researcher prepared the three unit tests. One test was prepared on 'Tenses'. The second test was prepared on 'Active and Passive voice' and the third test was prepared on 'Clauses'. Each test was consisted of 40 marks. The time duration of the test was forty five minutes.

The detail of the treatments applied to the different groups, the total number of subjects in the experiment of the boys having high achievement level in English is given in Table 6.1

TABLE 6.1
Treatment and group wise sample of the experiment conducted on the boys having high achievement level in English

Replication	Treatments applied (Total number of students in each group)			Post tests
	Work Card Method	Programmed learning method	Lecture method	
1. Tenses	Group – A (23)	Group – B (24)	Group – C (25)	T ₂ -1
2. Active & Passive Voice	Group – C (25)	Group – A (23)	Group – B (24)	T ₂ -2
3. Clauses	Group – B (24)	Group – C (25)	Group – A (23)	T ₂ -3
Total	72	72	72	

Where,

T₂-1 = First Post – test (prepared on Tenses)

T₂-2 = Second post test (prepared on Active and Passive Voice)

T₂-3 = Third post – test (prepared on Clauses)

Table 6.1 indicates that total number of subjects in the first experiment were 72 boys having high achievement level in English. Three groups were treated through three different methods. Numbers of subjects treated under work card method in group-A were 23, in group-c were 25 and in group-B were 24. Total numbers of subjects treated under work card method were 72. Numbers of subjects (students) treated under programmed learning method in group-B were 24, in group-A were 23 and in group-C were 25. Total numbers of subjects (students) under programmed learning method were 72. Numbers of subjects treated through lecture method in group-C were 25, in group-B were 24 and in group-A were 23. Total numbers of students treated under lecture method were 72. After teaching of each unit (at the end of each

replication) one post – test was administered to all the three groups. The first experiment was conducted on the boys having high achievement level in English. This experiment was carried out in Virani High School, Rajkot.

Table 6.2 presents the detail of the treatments applied to the different groups, post-tests, and the total number of subjects in the experiment of the boys having low achievement level in English.

TABLE 6.2
Treatment and group wise sample of the experiment conducted on the boys having low achievement level in English

Replication	Treatments applied (Total number of students in each group)			Post tests
	Work Card method	Programmed learning method	Lecture method	
1. Tenses	Group – A (25)	Group – B (24)	Group – C (23)	T ₂₋₁
2. Active & Passive Voice	Group – C (23)	Group – A (25)	Group – B (24)	T ₂₋₂
3. Clauses	Group – B (24)	Group – C (23)	Group – A (25)	T ₂₋₃
Total	72	72	72	

Table 6.2 reveals that total numbers of subjects in the second experiment were 72 boys having low achievement level in English. Three groups were treated through three different methods. Numbers of subjects treated under work card method in group-A were 25, in group-c were 23 and in group-B were 24. Total numbers of subjects treated under work card method were 72. Numbers of subjects (students) treated under programmed learning method in group-B were 24, in group-A were 25 and in group-C were 23. Total numbers of subjects (students) under programmed learning method were 72. Numbers of subjects treated through lecture method in group-C were

23, in group-B were 24 and in group-A were 25. Total numbers of students treated under lecture method were 72. After teaching of each unit (at the end of each replication) one post – test was administered to all the three groups. The second experiment was conducted on the boys having low achievement level in English. This experiment was carried out in Virani High School, Rajkot.

Table 6.3 exhibits the detail of the treatments applied to the different groups, post-tests, and the total number of subjects in the experiment of the girls having high achievement level in English.

TABLE 6.3

Treatment and group wise sample of the experiment conducted on the girls having high achievement level in English

Replication	Treatments applied (Total Number of Students in each group)			Post tests
	Work Card Method	Programmed learning method	Lecture method	
1. Tenses	Group – A (26)	Group – B (26)	Group – C (24)	T ₂ -1
2. Active & Passive Voice	Group – C (24)	Group – A (26)	Group – B (26)	T ₂ -2
3. Clauses	Group – B (26)	Group – C (24)	Group – A (26)	T ₂ -3
Total	76	76	76	

Table 6.3 reveals that total numbers of subjects in the third experiment were 76 girls having high achievement level in English. Three groups were treated through three different methods. Numbers of subjects treated under work card method in group-A were 26, in group-c were 24 and in group-B were 26. Total numbers of subjects treated under work card method were 76. Numbers of subjects treated under programmed learning method in group-B were 26, in group-A were 26 and in group-C were 24. Total numbers of

subjects under programmed learning method were 76. Numbers of subjects treated through lecture method in group-C were 24, in group-B were 26 and in group-A were 26. Total numbers of students treated under lecture method were 76. After teaching of each unit-one post – test was administered to all the three groups. The third experiment was conducted on the girls having high achievement level in English. This experiment was carried out in K. J. Kotecha Girls High School, Rajkot.

The detail of the treatments applied to the different groups, post tests, the total number of subjects in the experiment of the girls having low achievement level in English is presented in Table 6.4.

TABLE 6.4

Treatment and group wise sample of the experiment conducted on the girls having low achievement level in English

Replication	Treatments applied (Total number of students in each group)			Post tests
	Work Card Method	Programmed learning method	Lecture method	
1. Tenses	Group – A (24)	Group – B (24)	Group – C (26)	T ₂ -1
2. Active & Passive Voice	Group – C (26)	Group – A (24)	Group – B (24)	T ₂ -2
3. Clauses	Group – B (24)	Group – C (26)	Group – A (24)	T ₂ -3
Total	74	74	74	

Table 6.4 indicates that total number of subjects (students) in the fourth experiment were 74 girls having low achievement level in English. Three groups were treated through three different methods. Numbers of subjects treated through work card method in group-A were 24, in group-C were 26 and in group-B were 24. Total numbers of subjects treated under work card method were 74. Numbers of subjects treated under programmed learning

method in group-B were 24, in group-A were 24 and in group-C were 26. Total numbers of subjects under programmed learning method were 74. Numbers of subjects treated through lecture method in group-C were 26, in group-B were 24 and in group-A were 24. Total numbers of students treated under lecture method were 74. After teaching of each unit, one post – test was administered to all the three groups. The fourth experiment was conducted on the girls having low achievement level in English. This experiment was carried out in K. J. Kotecha Girls High School, Rajkot.

First two experiments were conducted on boys in Virani High school. Total numbers of boys were 144. Another two experiments were conducted on girls in K. J. Kotecha girls' high school, Rajkot. Total numbers of girls were 150. Thus total sample of 294 students was selected in the present study.

The three different unit tests (post tests) were administered to the three different groups. The unit test was administered simultaneously to the different groups. The achievement scores of the students were recorded group wise and treatment wise in each experiment. The students' achievement scores obtained on different unit tests was presented in Appendices. The obtained data was used to calculate mean, standard deviation and critical ratio. The data was analysed statistically through the SPSS programme in computer.

2.1 Analysis and Interpretation of post tests scores of the boys having high achievement level in English

Statistical analysis was done on the basis of the post-tests scores. To know the significant difference between the mean achievement scores of the three groups taught through three different methods, the value of ttest was calculated.

Table 6.5 presents the detail of the teaching methods, Number of subjects, mean, standard deviation and t-value.

TABLE 6.5
Analysis of the post tests scores of the boys having high achievement level in English

Teaching Methods	Number of Subjects	Mean	Standard Deviation	t-value
1. Work card method	72	23.92	3.98	$M_1/M_2 = 3.01^{**}$
2. Programmed learning method	72	21.36	5.99	$M_2/M_3 = 2.98^{**}$
3. Lecture method	72	18.68	4.72	$M_1/M_3 = 7.19^{**}$

** Significant at 0.01 level

* Significant at 0.05 level

Table 6.5 reveals that the t-value calculated for the mean differences of the work card method and the programmed learning method was 3.01. It was significant at 0.01 level. The t-value calculated for the mean differences of the programmed learning method and the lecture method was 2.98. It was significant at 0.01 level. The t-value calculated for the mean differences of the work card method and the lecture method was 7.19. It was significant at 0.01 level.

The difference between the mean achievement scores of the groups taught through the work card method and the programmed learning method was significant. The mean achievement scores of the students taught through the work card method was higher than the mean achievement scores of the students taught through the programmed learning method. This indicates that the work card method was more effective than the programmed learning method for the teaching of the boys having high achievement level in English.

The difference between the mean achievement scores of the groups taught through the programmed learning method and the lecture method was significant. The mean achievement scores of the students taught through the

programmed learning method were higher than the mean achievement scores of the students taught through the lecture method. This indicates that the programmed learning method was more effective than the lecture method for the teaching of the boys having high achievement level in English.

The difference between the mean achievement scores of the groups taught through the work card method and the lecture method was significant. The mean achievement scores of the students taught through the work card method was higher than the mean achievement scores of the students taught through the lecture method. This indicates that the work card method was more effective than the lecture method for the teaching of the boys having high achievement level in English.

The means of the achievement scores gained through the work card method, the programmed learning method and the lecture method were 23.92, 21.36 and 18.68 respectively. This shows that the work card method was found to be most effective of the three methods in teaching of the boys having high achievement level in English. The programmed learning was more effective than the lecture method but at the same time less effective than the work card method in teaching of the boys having high achievement level in English.

2.2 Analysis and Interpretation of post tests scores of the boys having low achievement level in English

Statistical analysis was done on the basis of the post-tests scores. To know the significant difference between the mean achievement scores of the three groups taught through three different methods, the value of ttest was calculated.

Table 6.6 presents the detail of the teaching methods, number of subjects, mean, standard deviation and t-value.

TABLE 6.6
Analysis of the post tests scores of the boys having low achievement level in English

Teaching Methods	Number of Subjects	Mean	Standard Deviation	t-value
1. Work card method	72	19.92	4.14	$M_1/M_2 = 3.55^{**}$
2. Programmed learning method	72	17.75	3.12	$M_2/M_3 = 0.55$
3. Lecture method	72	17.39	4.61	$M_1/M_3 = 3.46^{**}$

** Significant at 0.01 level

* Significant at 0.05 level

Table 6.6 indicates that the tvalue calculated for the mean differences of the work card method and the programmed learning method was 3.55. It was significant at 0.01 level. The tvalue calculated for the mean differences of the programmed learning method and the lecture method was 0.55. It was not significant statistically. The tvalue calculated for the mean differences of the work card method and the lecture method was 3.46. It was significant at 0.01 level.

The difference between the mean achievement scores of the groups taught through the work card method and the programmed learning method was significant. The mean achievement scores of the students taught through the work card method was higher than the mean achievement scores of the students taught through the programmed learning method. This indicates that the work card method was more effective than the programmed learning method for the teaching of the boys having low achievement level in English.

The difference between the mean achievement scores of the groups taught through the programmed learning method and the lecture method was not statistically significant. This indicates that the programmed learning

method and the lecture method were equally effective for the teaching of the boys having low achievement level in English.

The difference between the mean achievement scores of the groups taught through the work card method and the lecture method was significant. The mean achievement scores of the students taught through the work card method was higher than the mean achievement scores of the students taught through the lecture method. This indicates that the work card method was more effective than the lecture method for the teaching of the boys having low achievement level in English.

The means of the achievement scores gained through the work card method, the programmed learning method and the lecture method were 19.92, 17.75 and 17.39 respectively. This shows that the work card method was found to be most effective of the three methods in teaching of the boys having low achievement level in English. The programmed learning method and the lecture method were found to be equally effective in teaching of the boys having low achievement level in English.

2.3 Analysis and Interpretation of post tests scores of the girls having high achievement level in English

Statistical analysis was made on the basis of the post-tests scores. To know the significant difference between the mean achievement scores of the three groups taught through three different methods, the value of t test was calculated.

Table 6.7 presents the detail of the teaching methods, number of subjects, mean, standard deviation and t value in respect of the girls having high achievement level in English.

TABLE 6.7
Analysis of the post tests scores of the girls having high achievement level in English

Teaching Methods	Number of Subjects	Mean	Standard Deviation	t-value
1. Work card method	76	24.51	4.55	$M_1/M_2 = 5.21^{**}$
2. Programmed learning method	76	20.51	4.91	$M_2/M_3 = 4.83^{**}$
3. Lecture method	76	17.37	2.85	$M_1/M_3 = 11.61^{**}$

** Significant at 0.01 level

Table 6.7 reveals that the t-value calculated for the mean differences of the work card method and the programmed learning method was 5.21. It was significant at 0.01 level. The t-value calculated for the mean differences of the programmed learning method and the lecture method was 4.83. It was significant at 0.01 level. The t-value calculated for the mean differences of the work card method and the lecture method was 11.61. It was significant at 0.01 level.

The difference between the mean achievement scores of the groups taught through the work card method and the programmed learning method was significant. The mean achievement scores of the students taught through the work card method was higher than the mean achievement scores of the students taught through the programmed learning method. This indicates that the work card method was more effective than the programmed learning method for the teaching of the girls having high achievement level in English.

The difference between the mean achievement scores of the groups taught through the programmed learning method and the lecture method was significant. The mean achievement scores of the students taught through the programmed learning method was higher than the mean achievement scores

of the students taught through the lecture method. This indicates that the programmed learning method was more effective than the lecture method for teaching of the girls having high achievement level in English.

The difference between the mean achievement scores of the groups taught through the work card method and the lecture method was significant. The mean achievement scores of the students taught through the work card method was higher than the mean achievement scores of the students taught through the lecture method. This indicates that the work card method was more effective than the lecture method for the teaching of the girls having high achievement level in English.

The mean achievement scores gained through the work card method, the programmed learning method and the lecture method were 24.51, 20.51 and 17.37 respectively. This shows that the work card method was found to be most effective of the three methods in teaching of the girls having high achievement level in English. The programmed learning method was more effective than the lecture method but at the same time less effective than the work card method in teaching of the girls having high achievement level in English.

2.4 Analysis and Interpretation of post tests scores of the girls having low achievement level in English

Statistical analysis was done on the basis of the posttests scores. To know the significant difference between the mean achievements scores of the three groups taught through three different methods, the t-value was calculated.

Table 6.8 presents the detail of the teaching methods, number of subjects, mean, standard deviation and tvalue in respect of the girls having low achievement level in English.

TABLE 6.8
Analysis of the post tests scores of the girls having low achievement level in English

Teaching Methods	Number of Subjects	Mean	Standard Deviation	t-value
1. Work card method	74	19.64	3.41	$M_1/M_2 = 3.96^{**}$
2. Programmed learning method	74	17.26	3.87	$M_2/M_3 = 1.98^*$
3. Lecture method	74	16.15	2.87	$M_1/M_3 = 6.73^{**}$

** Significant at 0.01 level

* Significant at 0.05 level

Table 6.8 reveals that the t-value calculated for the mean differences of the work card method and the programmed learning method was 3.96. It was significant at 0.01 level. The t-value calculated for the mean differences of the programmed learning method and the lecture method was 1.98. It was significant at 0.05 level. The t-value calculated for the mean differences of the work card method and the lecture method was 6.73. It was significant at 0.01 level.

The difference between the mean achievement scores of the groups taught through the work card method and the programmed learning method was significant. The mean achievement scores of the students taught through the work card method was higher than the mean achievement scores of the students taught through the programmed learning method. This indicates that the work card method was more effective than the programmed learning method for the teaching of the girls having low achievement level in English.

The difference between the mean achievement scores of the groups taught through the programmed learning method and the lecture method was significant. The mean achievement scores of the students taught through the

programmed learning method were higher than the mean achievement scores of the students taught through the lecture method. This indicates that the programmed learning method was more effective than the lecture method for the teaching of the girls having low achievement level in English.

The difference between the mean achievement scores of the groups taught through the work card method and the lecture method was significant. The mean achievement scores of the students taught through the work card method was higher than the mean achievement scores of the students taught through the lecture method. This indicates that the work card method was more effective than the lecture method for the teaching of the boys having low achievement level in English.

The mean achievement scores gained through the work card method, the programmed learning method and the lecture method were 19.64, 17.26 and 16.15 respectively. This shows that the work card method was found to be most effective of the three methods in teaching of the girls having low achievement level in English. The programmed learning method was more effective than the lecture method but at the same time less effective than the work card method in teaching of the girls having low achievement level in English.

3.0 DISCUSSION OF THE RESULTS

The results of the four experiments were obtained in the present study. The results of the experiments are discussed here in respect of the achievement level and sex of the students.

Table 6.9 presents the number of experiments, subjects and the obtained results.

TABLE 6.9

Results of the various experiments conducted in the present study

Experiment No.	Subjects	Obtained Results
Experiment-1	The boys having high achievement level in English	<ul style="list-style-type: none"> • The work card method was found more effective than the programmed learning method and the lecture method. • The programmed learning method was found more effective than the lecture method but less effective than the work card method.
Experiment-2	The boys having low achievement level in English	<ul style="list-style-type: none"> • The work card method was found more effective than the programmed learning method and the lecture method. • The programmed learning method and the lecture method were found to be equally effective.

(Table 6.9 Continue)

Experiment-3	The girls having high achievement level in English	<ul style="list-style-type: none"> • The work card method was found more effective than the programmed learning method and the lecture method. • The programmed learning method was found more effective than the lecture method but less effective than the work card method.
Experiment-4	The girls having low achievement level in English	<ul style="list-style-type: none"> • The work card method was found more effective than the programmed learning method and the lecture method. • The programmed learning method was found more effective than the lecture method but less effective than the work card method.

Table 6.9 reveals the results of the four experiments conducted in the present study.

The work card method was found to be more effective than the programmed learning method and the lecture method in teaching of English grammar for the boys and girls having high achievement level in English. Whereas the programmed learning method was found to be more effective than the lecture method but at the same time less effective than the work card method in teaching of English grammar for the boys and the girls having high achievement level in English.

The work card method was found to be more effective than the programmed learning method and the lecture method in teaching of English grammar for the boys and girls having low achievement level in English. The programmed learning method was found to be more effective than the lecture method in teaching of English Grammar for the girls having low achievement level in English but at the same time less effective than the work card method in teaching of English grammar for the girls having low achievement level in English.

The programmed learning method and the lecture method were found to be equally effective in teaching of English Grammar for the boys having low achievement level in English.

The work card method was found to be more effective than the programmed learning method and the lecture method for the students (Boys and Girls) having high as well as low achievement level in English.

The programmed learning method was found to be more effective than the lecture method for the boys having high achievement level in English and for the girls having high as well as low achievement level in English.

On the basis of the results obtained in the present study, it can be said that the students' achievement level and sex create the effect on the relation between the teaching methods and the English Grammar achievement.

This indicates that achievement level and sex of the students should be kept in mind when the students are taught for the teaching of English grammar through the work card method, the programmed learning method and the lecture method.

CHAPTER – 7

SUMMARY, RESULTS, IMPLICATIONS AND RECOMMENDATIONS FOR FURTHER STUDIES

1.0 INTRODUCTION

In this chapter, the researcher has tried to present the summary of the research work carried out by him. Brief discussion of the results obtained through the study is also given. The researcher has tried to throw the light over a few recommendations for further researches in the area of present study. Educational implications of the present study are also given in this chapter.

2.0 SUMMARY

The present study was aimed to examine the effectiveness of work card and programmed learning as a self learning technique with reference to teaching of English Grammar. The researcher has developed the work card material and the programmed learning material on the three units of English Grammar. The units selected in the study were 'Tenses', 'Active & Passive Voice' and 'Clauses'. Using the counter balanced design, the four experiments were conducted on the subjects of the standard 9th of the Gujarati medium schools. The subjects were treated through the work card method, the programmed learning method and the lecture method. The experiments were conducted in respect of the achievement level and sex of the students. After teaching of each unit, one post test was administered simultaneously to all the three groups of the experiment. In each experiment, students' achievement scores on three post-tests were obtained and analysed for drawing out the conclusions. The t-test was calculated for testing the hypotheses formulated in the present study.

3.0 HYPOTHESES TESTING

The researcher has formulated the four null hypotheses in the beginning of the study. The presentation of the results in form of hypotheses testing is given here.

3.1 First null hypothesis

There will be no significant difference in the mean scores of English grammar achievement of the high achieving boys taught through work card method, programmed learning method and lecture method.

In reply to this hypothesis the t-values were obtained. The t-value for the two groups taught through the work card method and the programmed learning method was 3.01, which was significant at 0.01 level. The t-value for the two groups taught through the programmed learning method and the lecture method was 2.98, which was significant at 0.01 level, The t-value for the two groups taught through the work card method and the lecture method was 7.19, which was significant at 0.01 level.

This indicates that the significant difference was found between the mean achievement scores of the high achieving boys taught through the work card method and the programmed learning method. The significant difference was found between the mean achievement scores of the high achieving boys taught through the programmed learning method and the lecture method. The significant difference was also found between the mean achievement scores of the high achieving boys taught through the work card method and the lecture method. This led the researcher to reject the first null hypothesis.

3.2 Second null hypothesis

There will be no significant difference in the mean scores of English grammar achievement of the low achieving boys taught through work card method, programmed learning method and lecture method.

In reply to this hypothesis the t-values were obtained. The t-value for the two groups taught through the work card method and the programmed

learning method was 3.55, which was significant at 0.01 level. The t -value for the two groups taught through the programmed learning method and the lecture method was 0.55, which was not significant at 0.05 level. The t -value for the two groups taught through the work card method and the lecture method was 3.46, which was significant at 0.01 level.

This indicates that the significant difference was found between the mean achievement scores of the low achieving boys taught through the work card method and the programmed learning method. The significant difference was found between the mean achievement scores of the low achieving boys taught through the work card method and the lecture method. But the significant difference was not found between the mean achievement scores of the low achieving boys taught through the programmed learning method and the lecture method.

In this respect, the null hypothesis was rejected for the low achieving boys (for two groups) taught through the work card method and the programmed learning method. The null hypothesis was also rejected for the low achieving boys (for two groups) taught through the work card method and the lecture method. But the null hypothesis was accepted for the low achieving boys (two groups) taught through the programmed learning method and the lecture method.

3.3 Third null hypothesis

There will be no significant difference in the mean scores of English grammar achievement of the high achieving girls taught through work card method, programmed learning method and lecture method.

In reply to this hypothesis the t -values were obtained. The t -value for the two groups taught through the work card method and the programmed learning method was 5.21, which was significant at 0.01 level. The t -value for the two groups taught through the programmed learning method and the lecture method was 4.83, which was significant at 0.01 level. The t -value for the two groups taught through the work card method and the lecture method was 11.61, which was significant at 0.01 level.

This indicates that the significant difference was found between the mean achievement scores of the high achieving girls taught through the work card method and the programmed learning method. The significant difference was found between the mean achievement scores of the high achieving girls taught through the programmed learning method and the lecture method. The significant difference was also found between the mean achievement scores of the high achieving girls taught through the work card method and the lecture method. This led the researcher to reject the third null hypothesis.

3.4 Fourth null Hypothesis

There will be no significant difference in the mean scores of English grammar achievement of the low achieving girls taught through work card method, programmed learning method and lecture method.

In reply to this hypothesis the t-values were obtained. The t-value for the two groups taught through the work card method and the programmed learning method was 3.96, which was significant at 0.01 level. The t-value for the two groups taught through the programmed learning method and the lecture method was 1.98, which was significant at 0.05 level. The t-value for the two groups taught through the work card method and the lecture method was 6.73, which was significant at 0.01 level.

This indicates that the significant difference was found between the mean achievement scores of the low achieving girls taught through the work card method and the programmed learning method. The significant difference was found between the mean achievement scores of the low achieving girls taught through the programmed learning method and the lecture method. The significant difference was also found between the mean achievement scores of the low achieving girls taught through the work card method and the lecture method. In this respect, the fourth null hypothesis was rejected.

4.0 RESULTS OF THE STUDY

The present study was carried out to examine the effectiveness of work card and programmed learning as a self learning technique with reference to

teaching of English grammar. The results are presented here regarding the four experiments conducted in the study.

1. In teaching of English Grammar, the work card method was more effective than the programmed learning method and the lecture method for the boys having high achievement level in English. The programmed learning method was more effective than the lecture method for the boys having high achievement level in English. The result of the first experiment can be presented in the following way.

Work card method > **Programmed learning method** > **Lecture method**

2. In teaching of English Grammar, the work card method was more effective than the programmed learning method and the lecture method for the boys having low achievement level in English. Whereas the programmed learning method and the lecture method were equally effective for the boys having low achievement level in English. The result of the second experiment can be presented in the following way.

Work card method > **Programmed learning method** = **Lecture method**

3. In teaching of English Grammar, the work card method was more effective than the programmed learning method and the lecture method for the girls having high achievement level in English. The programmed learning method was more effective than the lecture method. The result of the third experiment can be presented in the following way also.

Work card method > **Programmed learning method** > **Lecture method**

4. In teaching of English Grammar, the work card method was more effective than the programmed learning method and the lecture method for the girls having low achievement level on English. The programmed learning method was more effective than the lecture

method. The result of the fourth experiment can be presented in the following way also.

The work card	>	The programmed	>	The lecture
method		learning method		method

The result of the study indicates that in teaching of English grammar, the work card method was more effective than the programmed learning method and the lecture method in all the four experiments conducted on (1) the boys having high achievement level in English (2) the boys having low achievement level in English (3) the girls having high achievement level in English (4) the girls having low achievement level in English. The programmed learning method was more effective than the lecture method in the three experiments conducted on (1) the boys having high achievement level in English (2) the girls having high achievement level in English (3) the girls having low achievement level in English. But the programmed learning method and the lecture method were remained equally effective in the experiment conducted on the boys having low achievement level in English.

5.0 ADDITIONAL OUTPUTS (PRODUCTS) OF THE STUDY

Along with the results of the study, there can be other outputs or products of the research study. The additional outputs of the present study are presented here very briefly.

5.1 Work card materials

In the present study, the researcher developed the work card materials on (1) Tenses (2) Active & Passive voice (3) Clauses. He constructed 32 work cards on Tenses, 32 work cards on Active and Passive voice and 32 work cards on Clauses. The English grammar units like Tenses, Active & Passive voice and Clauses can be taught with the help of these work card materials. These self-learning materials can be the valuable outputs (Products) of the study.

5.2 Programmed learning materials

In the present study, the researcher developed the programmed learning materials on (1) Tenses (2) Active & Passive voice (3) Clauses. He

constructed 115 Frames on Tenses, 112 Frames on Active and Passive voice and 112 frames on Clauses. The English grammar units like Tenses, Active & Passive voice and Clauses can be taught through these programmed learning materials. The programmed learning material prepared in the study can be the outputs or products of the present research study.

5.3 Tools (unit tests)

The researcher developed the teacher made post tests to collect the data. He constructed the three tests prepared on the three units of English grammar. One test was constructed on 'Tenses'. The second test was constructed on 'Active & Passive voice.' The third test was constructed on 'Clauses'. With the help of these tests, English grammar achievement of Tenses, Active & Passive voice and Clauses can be measured. These unit tests as research tools can be the out puts (Products) of the present study.

6.0 REVIEW OF THE OBTAINED RESULTS

The communicative approach proved to be more effective than the conventional approach in the studies of Scottish Education Department (1972), Long & Porter (1984), Spada (1986) and White (1989). In one study of Berns (1985) the communicative approach is not the only solution to the pedagogic problems. In two studies on Nunan (1987) and Speth & Brown (1988) conducted under group method techniques, the communicative approach proved to be more useful than the structural approach.

In the study conducted by Aziz (1984) on grammar translation and structural approaches, no association was found out between students' performance and intelligibility. Bilingual approach proved to be more effective than the conventional approach in the study conducted by Dodson (1967). Studies conducted by Gale (1958) and by John and William Russel (1962), the Film method was compared with the traditional way of teaching and T.V. lessons were compared with the traditional method and they were found equally effective. The Linear programmes were found more effective than the Branching Programmes in the study conducted by Bin Donald (1962).

The work card method proved to be more effective in the studies conducted by Bhanubhai (1993), Rajbala (1999), Ramesh (2001) and Dipak

(2002). Whereas the work card method and the traditional method were found equally effective in the studies conducted by Ilakumari (1997), Vikram (2001) and Alka (2002). Programmed learning method and the work card method were found to be equally effective in the study conducted by Mala (1996). The work card method and the traditional method were found to be equally effective on boys whereas work card method was found more effective than the traditional method on girls in the studies conducted by Kirti (1998) and Trupti (1999). The lecture method was found more effective than the computer assisted learning and the work card method, whereas the computer assisted learning and the work card method were found to be equally effective in the study conducted by Parul (2005).

Moreover programmed learning method was found effective in the studies conducted by Mansukhlal (1975), Narendra Patel (1980), Dinesh (1986), Kalpana Jani (1988), Vijay (1990). Programmed learning method and the traditional method were found to be equally effective in the studies conducted by Arun (1974), Hemangini (1982) and Dimpal (1999). Mathematical games were found to be more effective than the programmed learning method and self-learning method in the study conducted by Pravinchandra (1992). Linear programmed learning method was found more effective than the Branching programmed learning in the study conducted by Raydhanbhai (1995).

According to the results of the present study as discussed earlier :

(1) In teaching of English grammar, the work-card method proved to be more effective than the programmed learning method and the lecture method in all the four experiments conducted on the students (Boys and Girls) having high achievement level in English and the Students (Boys & Girls) having low achievement level in English. The programmed learning method proved to be more effective than the lecture method in the three experiments conducted on the students (boys & girls) having high achievement level in English and the girls having low achievement level in English. Whereas the programmed learning method and the lecture method were found equally effective in the experiment conducted on the boys having low achievement level in English.

7.0 IMPLICATIONS OF THE STUDY

The result of the present study indicates that in teaching of English grammar, the work card method was more effective than the programmed learning method and the lecture method for (1) the boys having high achievement level in English (2) the girls having high achievement level in English (3) the boys having low achievement level in English and (4) the girls having low achievement level in English. The programmed learning method was more effective than the lecture method for (1) the boys having high achievement level in English (2) the girls having high achievement level in English (3) the girls having low achievement level in English. But the programmed learning method and the lecture method were remained equally effective for the boys having low achievement level in English.

On the basis of the results of the experiments conducted in the present study, it can be said that...

- Students should be taught through the work card method (work card material) and the programmed learning method (programmed learning material) for the teaching of English grammar units like Tenses, Active & Passive voice and Clauses.
- In the absence of a class-room teacher, the principal should continue the class room teaching for the units of English grammar through the work card material and the programmed learning material.
- Any student, without the help of teacher, can learn the difficult units of English like Tenses, Active & Passive Voice and Clauses.
- The work card material and the programmed learning material should be prepared on the difficult and complex units of English Grammar and should be used in class-room teaching.
- The constructed self-learning materials can be useful for the researchers.

8.0 RECOMMENDATIONS FOR FURTHER STUDIES

At the end of the research study, the researcher has suggested a few recommendations for further studies. These recommendations have been suggested after finding the research space in the area of research.

Following are some recommendations for further researches in the area of the present study.

- (1) In the present study the work card material and the programmed learning material were constructed on the three units of English grammar. The work card material and the programmed learning material can be developed on the other units of English grammar like Modal Auxiliaries, Prepositions, Conjunctions, etc.
- (2) Work-card method and programmed learning method can be compared with the other methods and approaches like co-operative language learning, structural approach, communicative approach, conventional approach, computer aided learning, computer assisted learning etc.
- (3) Teacher's opinionaire can be developed on the use of the work card method and the programmed learning method.
- (4) English attitude scale can be developed and administered on the students after teaching through the work card material and the programmed learning material, to know the students' attitudes towards the subject of English.

BIBLIOGRAPHY

BIBLIOGRAPHY

- Aziz, K. (1984). 'Communicative Errors and Evaluation : A study of American Native Speakers' Evaluation', **Studies in Linguistic Science**, Vol. 22, No. 2. Urbana : Department of Linguistics, University of Illinois.
- Baruah, T.C. (2004). **The English Teacher's Hand book (third revised Edi.)**. New Delhi : Sterling Publishers Private Limited.
- Berns, M. (1985). 'Functional Approaches and communicative competence : Language Teaching in Non native context. **Studies in Linguistic Sciences**, Vol. 22, No. 2, Urbana : Department of Linguistics, University of Illinois.
- Best, John (1986). **Research in Education**. New Delhi : Prentice Hall of India Private Limited.
- Bhal, Arun kumar (1974). **To construct the programmed learning material on 'Gender, Number and case' in Gujarati Grammar for Std. VIII and to test its effectiveness**. M.Ed. Dissertation (Bhavnagar University). Ref : D. J. Modi, Sansodhanoni Madhukari, Bhavnagar University.
- Bhatia, H.S. (1995). **Comprehensive High School English Grammar & Composition**. New Delhi : Book Palace, Ramesh Nagar.
- Bhatt, Anil (1995). **Part-2 Progressive English Grammar & Composition**. Ahmedabad : Rannade Pub. Gandhi Road.
- Bhatt, Hemangini (1982). **To construct the programmed learning material on 'Power and Indices' of Algebra for Std. VIII**. M.Ed. Dissertation, Bhavnagar University, Ref. : D. J. Modi, Sanshodhanoni Madhukari, Bhavnagar University.
- Bhatt, Vijaykumar (1990). **To construct the programmed learning material on 'Real Number' in Algebra for Std. VIII and to test its effectiveness**. M.Ed. Dissertation, Bhavnagar University, Ref : D. J. Modi, Sanshodhanoni Madhukarni, Bhavnagar University.
- Buch, M.B. (2000). **Fifth Survey of Educational Research**. New Delhi : National Council of Educational Research and Training, Sri Aurobindo Marg.
- Dadhaniya, Dimpal B. (1993). **A study of Effectiveness of the programmed learning method in teaching "Parts of speech" unit of English Grammar**. Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University.
- Das, R. C. (1993). **Educational Technology**. New Delhi : A Basic Text Sterling Publishers pvt. Ltd.

- Dave, Parul C. (2005). **Effectiveness of work card and computer assisted learning with reference to 'Journal Entry' unit of Accountancy Fundamentals subject.** Unpublished Ph.D. Thesis, Saurashtra University.
- Dave, Pravinchandra (1992). **To compare the effectiveness of Mathematical games, Programmed learning method and self learning method as a supplementary instructional devices.** Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University.
- Dedaniya, Kirti M. (1998). **Effectiveness of the work card material prepared on the unit 'Trigonometry' of the subject maths of standard 10th.** Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University.
- Deighton, L. C. (1991). **The Encyclopedia of Education (vol. 9).** United State of America : The Macmillan Company and The Free Press.
- Desai, Haribhai (1979). **Style Manual for Dissertations/Theses.** Rajkot : Saurashtra University.
- Desai H.G. and K.G. Desai (1997). **Research Methods and Techniques.** Ahmedabad : University Granth Nirman Board.
- Derek, Rowntree (1986). **Teaching Through Self-Instruction.** London : Kogan Page, New York : Nicholas Publishing Co.
- Dodson, J. (1967). **Language Teaching and the Bilingual method.** London : Sir ISSAC Pittman & sons Ltd.
- Donga, N. S. (1995). **Teaching Psychology.** Rajkot : Nijijjan Psycho Centre.
- Dunn, Rita and Dunn Kenneth (1972). **Practical Approaches to Individualizing Instruction.** New York : Parker Publishing Company Inc.
- Fry & Edward (1963). **Teaching Machines and Programmed Instruction.** New York : McGraw-Hill Book Company.
- Ghanchi, Dawoodbhai (1996). **Active English Grammar & Composition.** Ahmedabad : Enka Publication Pvt. Ltd.
- Jani, Kalpana (1988). **To construct the programmed learning material on 'variation' in Maths for std. X and to test its effectiveness.** M.ed. dissertation, Bhavnagar University. Ref: D. J. Modi Sanshodhanoni Madhukari, Bhavnagar : Univesity.
- Kothari, C.R. (1990). **Research Methodology : Methods & Techniques (Second Edi.).** New Delhi : Wishva Prakashan.
- Kothari, D. S. (1964-66). **Report of Education Commission.** New Delhi : Government of India Press.
- Koul, Lokesh (1997). **Methodology of Educational Research (Third Edi.).** New Delhi : Vikas Publishing House Pvt. Ltd.

- Kumar, K. L. **Programmed Learning, Educational Technology** : New Delhi : New Age International (p) Ltd. P.
- Kundaliya, Mala C. (1996). **Effectiveness of self learning technique with reference to the educational achievement of the unit 'cell division' of Biology of the 11th std.** Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University ,
- Lavadiya, Raydhanbhai (1995). **To construct the linear programmed learning material and the Branching programmed learning material.** Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University.
- Long, M. and Porter, P. (1984). Group work, Interlanguage Talk and Second Language Acquisition, **TESOL Quaterly**, Vol. 19, No. 2.
- Maintin, T. P. (1991). "Production of course materials in Open University system", **University News**, Vol. XXIV.
- Mullick, S. P. (1985). **Strategies in programmed Instruction.** Delhi : Sunday press.
- Murthy, J.D. (1998). **Contemporary English Grammar.** New Delhi : Book Place, Ramesh Nagar.
- Natraj, S. (1989). **Group Method Techniques.** Vallabh Vidyanagar : Sardar Patel University.
- Nunan, David (1987). **Communicative language Teaching** : Making it work, ELT Journal, Vol. 41/2, Oxford University Press.
- Pandya, Alka B. (2002). **To construct the work card material on the unit of English – 'Direct and Indirect speech' and to examine its effectiveness on English achievement and attitudes towards the subject of English with reference to the sex of the students.** Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University.
- Pandya, Mansukhlal (1975). **To construct the programmed learning material on the unit 'The adjective' of Gujarati Grammar in std. VIII.** M.Ed. Dissertation, Bhavnagar University, Ref: D. J. Modi, Sansodhanoni Madhukari, Bhavnagar University.
- Patel, Bhanubhai B. (1993). **Comparison of the achievements of Pupils of Standard XI learning through work cards and taught through Traditional Teaching in the subject of Mathematics.** Unpublished Ph.D. thesis, South Gujarat University.
- Patel, Narendra (1980). **To construct the programmed learning material on 'Waves' of science for std. IX and to test its effectiveness.** Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University.

- Patel, Vikram C. (2001). **To construct the work card material on the unit “Euphonic coalition of letters” of the Sanskrit subject of standard 9th and to examine its effectiveness on students’ achievement.** Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University.
- Pathak, P. D. (1976). **Problems of Indian education.** Agra : Vinod Pustak Mandir.
- Quirk Randolph & Sidney Greenbaum (2000). **A University Grammar of English.** Delhi : Tan Prints India Pvt. Ltd.
- Sakhiya, R. B. (2001). **Construction of the work card material on the unit Active and Passive voice in the subject of English and to examine its effectiveness on English achievement and retention with reference to the achievement level and sex of the student.** Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University.
- Shah, Gunvant B. (1997). **The Landmarks of Learning in Educational Psychology.** Ahmedabad: University Granth Nirman Board.
-(1999). **Educational Psychology.** Ahmedabad : University Granth Nirman Board.
-(1972). **The landmarks of Learning.** Ahmedabad : University Granth Nirman Board.
- Sindhu, K. S. (1986). **The teaching of Mathematics.** New Delhi : Sterling Publishers Pvt. Ltd.
- Sharma, Dinesh (1986). **To construct the programmed learning material on the subject Physics and to examine its effectiveness.** M.Ed. Dissertation, Education department (Modasa), Ref: Dr. G. G. Chaudhary, Dr. M. M. Joshi, Sanshodhan Saranchay, Education Department (Modasa).
- Sharma, R. A. (2004). **Educational Technology.** Meerut : Surya publication.
- Singh, Rajbala R. (1999). **To construct the work card material on the unit ‘set introduction’ in the subject of Maths of standard 8th and to examine its effectiveness on achievement of Maths and retention.** Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University.
- Spada, Nina (1986). Relationship Between Instructional Differences and learning outcomes : A process-product study of Communicative language Teaching. **Applied Linguistics.**
- Speth, C. and R. Brown, (1988). Study approaches, Process and Strategies. **British Journal of Psychology**, Vol. 58.
- Surani, Trupti C. (1999). **To construct the work card material and to examine its effectiveness for the teaching of the unit ‘set process’ of the subject maths of standard 9th.** Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University.

- Taylor, Grant (1996). **English Conversation Practice**. New Delhi : Tata McGraw Hill Publishing Company Ltd.
- Uchat, D.A. & Others (1998). **How Will you prepare the research report?** Rajkot : Nijijjan Psycho Center.
- Uchat, D.A. (2000). **Specific Methods of Research**. Rajkot : 'Shant', 3-Tagor Nagar, Amin Marg.
-(2004). **Mahiti Par Sanshodhan Vyavaharo**. Rajkot : 'Shant', 3-Tagor Nagar, Amin Marg.
- Vadhel, Dipak M. (2002). **To construct the work card material on the unit of Sanskrit of standard 12th 'a figure of speech' and to examine its effectiveness on Sanskrit achievement and attitudes towards the subject of sanskrit with reference to the sex of the students**. Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University.
- White, Cynthia (1989). Negotiating Communicative language learning in a Traditional settings. **ELT Journal**, vol. 43/2, Oxford University Press.
- Wren & Martin (1998). **High School English Grammar & Composition**. New Delhi : Ram Nagar, Rajendra Ravindra Printers (Pvt.) Ltd.
- Zala, Ilakumari C. (1997). **Effectiveness of the work card material as the self learning technique with reference to the unit statistics of the subject maths of standard 10th**. Unpublished M.Ed. Dissertation, Saurashtra University.

વર્કકાર્ડ સાહિત્ય

વિષય : અંગ્રેજી

ધોરણ : 9

એકમ : TENSES

માર્ગદર્શક

પ્રયોજક

ડો. ડી.એ. ઉચાટ

રમેશ બી. સખીયા

M.Sc., M.Ed., Ph.D.

M.A. (Eng.), M.Ed. (Uni. first)

પ્રાધ્યાપક અને અધ્યક્ષ

શિક્ષણશાસ્ત્ર ભવન સૌરાષ્ટ્ર યુનિવર્સિટી રાજકોટ

વિદ્યાર્થી મિત્ર,

શિક્ષકની મદદ વગર જાતે શીખવાની વિવિધ રીત છે. તેમાંની આ એક રીત છે, 'વર્કકાર્ડ સાહિત્ય' થી ભણવું. વર્કકાર્ડ સાહિત્યથી તમે અન્ય કોઈ પર આધાર રાખ્યા વગર ભણી શકશો. તો ચાલો આપણે અંગ્રેજી વિષયના 'TENSES' એકમને આ રીતથી ભણીએ. વર્કકાર્ડ સાહિત્યથી આ એકમ ભણવાની તમને મજા પડશે. હવે, આ અભ્યાસ દરમ્યાન તમારે શું શું કરવાનું છે તે બાબતને બરાબર રીતે સમજી લો.

- (1) 'TENSES' એ એકમને કુલ ૩૨ વર્કકાર્ડમાં વિભાજિત કરેલ છે. તમને ક્રમશઃ એક પછી એક વર્કકાર્ડ આપવામાં આવશે. વર્કકાર્ડનો તમારે શાંતિથી અભ્યાસ કરવાનો છે. એક વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કર્યા પછી જ તમને બીજું વર્કકાર્ડ આપવામાં આવશે.
 - (2) દરેક વર્કકાર્ડની શરૂઆતમાં એ વર્કકાર્ડમાંથી શું શીખશો તે જણાવ્યું છે. ત્યારબાદ એ વર્કકાર્ડમાંથી શીખવાની બાબતો સમજાવેલ છે. દરેક વર્કકાર્ડમાં શીખવાની બાબત સમજાવ્યા પછી તમારે માટે સ્વમૂલ્યાંકનનાં પ્રશ્નો આપેલા છે.
 - (3) દરેક વર્કકાર્ડને તમારે માત્ર વાંચવાનું નથી, પરંતુ કાળજીપૂર્વક તેનો અભ્યાસ કરવાનો છે. જેથી વર્કકાર્ડમાં રહેલી વિગતને તમે બરાબર સમજી શકો.
 - (4) વર્કકાર્ડની નીચે આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ તમારે જાતે જ આપવાના હોય છે. તેમ છતાં જવાબ માટે કોઈ વિગત સમજવી જરૂરી જણાય તો ફરીવાર તમે જે તે વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરી શકો છો.
 - (5) વર્કકાર્ડમાં આપેલા પ્રશ્નોનાં જવાબ તમારે તે જ વર્કકાર્ડમાં આપવાના નથી. પરંતુ, આ પ્રશ્નોનાં જવાબ તમારે અલગ ઉત્તરપત્રમાં આપવાનાં છે.
 - (6) જવાબ આપ્યા પછી તમે એ નોંધ કરો કે તમને કયા મુદ્દાઓનાં જવાબ આપવામાં મુશ્કેલી પડે છે. કોઈ મુદ્દો સમજવામાં અઘરો લાગે તો તેની અલગ નોંધ કરો. આ મુદ્દાનું ફરીવાર શાંતિથી અધ્યયન કરો. જરૂર જણાય તો તમે શિક્ષકની મદદ પણ લઈ શકો છો.
- ☞ દોસ્ત, શીખવાનું શરૂ કરતા પહેલા નીચેની બે બાબતો તમારે સ્વીકારી લેવી ખૂબ જ જરૂરી છે.
- * મારે આ એકમ શીખવો જરૂરી છે.
 - * કોઈપણ ભોગે હું આ એકમ શીખીશ જ.

જાતે શીખવાનો આનંદ લેવો છે ને ? તો ચાલો હવે મંડો જાતે મહેનત કરવા.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કશીટ : 1
<p>આ વર્કશીટનો ચીવટપૂર્વક અભ્યાસ કરવાથી તમે....</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tense (કાળ) નો અર્થ આપી શકશો. • Tense (કાળ) ના મુખ્ય પ્રકાર જણાવી શકશો. 			

1.0 કાળ (Tense) નો અર્થ અને તેના પ્રકાર :

કાળ (Tense) અને તેના પ્રકારને સમજવા માટે આપણે નીચે આપેલા વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

- (1) I **write** a letter to you.
- (2) I **wrote** a letter to you.
- (3) I **shall write** a letter to you.

વાક્યનાં ક્રિયાપદના સ્વરૂપ પરથી જે તે વાક્યનો કાળ (**tense**) અને તેનો પ્રકાર નક્કી થાય છે.

ઉપર આપેલા ત્રણેય વાક્યોનો અભ્યાસ કરવાથી આપણે નીચેની બાબતો તારવી શકીશું.

- * પ્રથમ વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે '**write**' આપેલ છે. આ ક્રિયાપદ એ વર્તમાન સમયનો ઉલ્લેખ કરે છે.
- * બીજા વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે '**wrote**' નો ઉલ્લેખ છે. આ ક્રિયાપદ એ ભૂતકાળના સમયનો ઉલ્લેખ કરે છે.
- * ત્રીજા વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે '**shall write**' આપેલ છે. આ ક્રિયાપદ ભવિષ્યના સમયનો ઉલ્લેખ કરે છે.
- * ઉપરના ત્રણેય વાક્યોમાં જુદા જુદા સ્વરૂપોવાળા ક્રિયાપદો છે. ક્રિયાપદના આ જુદા જુદા સ્વરૂપો એ વર્તમાન, ભૂતકાળ અને ભવિષ્યકાળ ના સમયનો ઉલ્લેખ કરે છે.
- * આમ , ઉપરના ત્રણેય વાક્યોનાં ક્રિયાપદના સ્વરૂપ પરથી કહી શકાય કે...
 - (1) પ્રથમ વાક્ય એ વર્તમાનકાળ નું છે.
 - (2) બીજું વાક્ય એ ભૂતકાળ નું છે.
 - (3) ત્રીજું વાક્ય એ ભવિષ્યકાળ નું છે.

☞ આ પરથી....

Tense (કાળ) એટલે વાક્યમાં ક્રિયાપદ દ્વારા બનતું એવું સ્વરૂપ કે જે ક્રિયા કે ઘટનાનો સમય બતાવે છે. Tense એ મૂળભૂત રીતે લેટિન શબ્દ છે. લેટિનમાં તેને '**tempus**' અર્થાત '**time**' કહેવાય છે.

- * **Tense** (કાળ) ના મુખ્ય ત્રણ પ્રકાર છે.
 - (1) વર્તમાન કાળ (Present Tense)
 - (2) ભૂતકાળ (Past Tense)
 - (3) ભવિષ્યકાળ (Future Tense)

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 નીચે આપેલા વાક્યોમાં રહેલ ક્રિયાપદ નીચે લીટી કરો.

- (1) Raju reads a book everyday.
- (2) They took their toys yesterday.
- (3) I shall be there in time.
- (4) We have no money.
- (5) Rekha gave me a book last night.
- (6) We shall go to Mumbai.

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વાક્યોને ધ્યાનથી વાંચો અને તે દરેક વાક્ય કયા કાળનું છે તે જણાવો.

વાક્યો	કાળનું નામ
(1) She is Kajal.
(2) I had a table.
(3) Boys spoke truth.
(4) My father passed this exam.
(5) Mona will read a book.
(6) They will see me.

પ્રશ્ન : 3 કૌંસમાંથી યોગ્ય શબ્દ પસંદ કરી નીચેના વિધાનોમાં રહેલ ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) Tense એ મૂળભૂત રીતે શબ્દ છે. (લેટિન, ગ્રીક)
- (2) Tense એ નો ઉલ્લેખ કરે છે. (સમય, ક્રિયા)
- (3) Tense ના મુખ્યત્વે પ્રકાર છે. (ચાર, ત્રણ)
- (4) વાક્યમાં ના સ્વરૂપ પરથી કાળ કે તેના પ્રકાર નક્કી કરી શકાય છે.

(ક્રિયાપદ, કર્તા)

પ્રશ્ન : 4 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) કાળના મુખ્ય પ્રકાર કેટલા ? કયા કયા ?
- (2) કાળનો અર્થ જણાવો.
- (3) ક્રિયાપદનું એક ઉદાહરણ આપો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કશીટ : 2
વિદ્યાર્થી મિત્ર, આ વર્કશીટના અભ્યાસથી તમે.... <ul style="list-style-type: none"> • વર્તમાનકાળના પેટા પ્રકાર જણાવી શકશો. • વર્તમાનકાળના ક્રિયાપદના સ્વરૂપો કહી શકશો. 			

2.0 વર્તમાનકાળના પેટાપ્રકાર અને તેના ક્રિયાપદના સ્વરૂપો :

નીચે ચાર પ્રકારના વાક્યો આપેલા છે. આપણે આ ચારેય વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

- (1) Rajesh **reads** this book everyday.
- (2) Rajesh **is reading** this book now.
- (3) Rajesh **has read** this book just now.
- (4) Rajesh **has been reading** this book since morning.

ઉપર આપેલા ચારેય વાક્યોના અભ્યાસ પરથી આપણે નીચેની બાબતો તારવી શકીશું.

- ★ પ્રથમ વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે '**reads**' આપેલ છે. અર્થાત 'ક્રિયાપદનું **to** વગરનું મૂળરૂપ + **s** અથવા **es** (કર્તા ત્રીજો પુરુષ એકવચન હોય ત્યારે).' ક્રિયાપદના આ સ્વરૂપ પરથી કહી શકાય કે પ્રથમ વાક્ય એ સાદા વર્તમાનકાળનું છે.
 - ★ બીજા વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે '**is reading**' છે, જે ક્રિયાપદનું '**ing**' વાળુ રૂપ છે. અર્થાત '**to be**'નું વર્તમાનકાળનું યોગ્ય રૂપ + ક્રિયાપદનું મૂળરૂપ + **ing**.' બીજુ વાક્ય એ ચાલુ વર્તમાનકાળનું છે.
 - ★ ત્રીજા વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે '**has read**' આપેલ છે. જેનું ક્રિયાપદનું સ્વરૂપ '**has/have** + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ' છે. આ વાક્ય એ પૂર્ણવર્તમાનકાળનું છે.
 - ★ ચોથા વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે '**has been reading**' છે. અર્થાત તેનું ક્રિયાપદનું સ્વરૂપ '**has/have + been + ક્રિયાપદનું ing** વાળુ રૂપ' છે. આ વાક્ય એ પૂર્ણચાલુ વર્તમાનકાળનું છે.
- ☞ આમ, વર્તમાનકાળ (present tense) ના કુલ ચાર પેટા પ્રકાર છે. જેમ કે,

(1) સાદો વર્તમાનકાળ	(simple present tense)
(2) ચાલુ વર્તમાનકાળ	(present continuous tense)
(3) પૂર્ણ વર્તમાનકાળ	(present perfect tense)
(4) પૂર્ણ ચાલુ વર્તમાનકાળ	(present perfect continuous tense)

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 નીચેના વાક્યોમાં રહેલ ક્રિયાપદો નીચે લીટી દોરો.

- (1) Rekha goes to school everyday.
- (2) I am reading my book now.
- (3) They have taken their books.
- (4) My brother has been playing cricket for five hours.
- (5) I am Ramesh.

પ્રશ્ન : 2 નીચે આપેલ વાક્યોનો અભ્યાસ કરો અને તે દરેક વાક્ય કયા કાળનું છે તે જણાવો.

વાક્યો	કાળનું નામ
(1) Meena prays everyday.	
(2) Boys are playing on the ground.	
(3) We have played our game.	
(4) She has been exercising since morning.	
(5) I went there.	

પ્રશ્ન : 3 યોગ્ય રીતે જોડકા જોડો.

વિભાગ 'A'	વિભાગ 'B'
(1) વર્તમાનકાળના પેટા પ્રકાર	(A) ક્રિયાપદનું to વગરનું મૂળરૂપ + s/es (ત્રીજા પુરુષ એકવચન માટે)
(2) ચાલુ વર્તમાનકાળના ક્રિયાપદનું સ્વરૂપ	(B) ચાર
(3) પૂર્ણ વર્તમાનકાળના ક્રિયાપદનું સ્વરૂપ	(C) to be નું વર્તમાનકાળનું યોગ્યરૂપ + ક્રિયાપદનું - ing વાળુ રૂપ
(4) સાદા વર્તમાનકાળના ક્રિયાપદનું સ્વરૂપ	(D) have / has + been + ક્રિયાપદનું ing વાળુ રૂપ
(5) પૂર્ણચાલુ વર્તમાનકાળના ક્રિયાપદનું સ્વરૂપ	(E) have/has + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ

જવાબ : (1 -), (2 -), (3 -), (4 -), (5 -)

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કકાર્ડ : 3
<p>આ વર્કકાર્ડનો ચીવટપૂર્વક અભ્યાસ કરવાથી તમે....</p> <ul style="list-style-type: none"> ભૂતકાળના પેટા પ્રકાર જણાવી શકશો. ભૂતકાળના ક્રિયાપદના સ્વરૂપો આપી શકશો. 			

3.0 ભૂતકાળના પેટા પ્રકાર અને તેના ક્રિયાપદના સ્વરૂપો :

નીચે જુદા જુદા પ્રકારના ચાર વાક્યો આપેલા છે. આપણે આ વાક્યોનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરીએ.

- (1) She **painted** that picture yesterday.
- (2) She **was painting** that picture at that time.
- (3) She **had painted** that picture at 9 O'clock.
- (4) She **had been painting** that picture for two hours.

ઉપરના ચારેય વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- ★ પ્રથમ વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે **painted** આપેલ છે. જે સાદા ભૂતકાળનું ક્રિયાપદ છે. ક્રિયાપદના આ સ્વરૂપ પરથી કહી શકાય કે પ્રથમ વાક્ય એ સાદા ભૂતકાળનું છે.
 - ★ બીજા વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે **was painting** છે. અર્થાત આ કાળમાં ક્રિયાપદ તરીકે "to be નું ભૂતકાળનું યોગ્ય રૂપ + ક્રિયાપદનું **ing** વાળુ રૂપ' આવે છે. બીજુ વાક્ય એ ચાલુ ભૂતકાળનું છે.
 - ★ ત્રીજા વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે '**had painted**' છે. એટલે કે તેના ક્રિયાપદનું સ્વરૂપ '**had +** ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ' છે. આ વાક્ય એ પૂર્ણ ભૂતકાળનું છે.
 - ★ ચોથા વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે '**had been painting**' છે. અર્થાત, તેનું ક્રિયાપદનું સ્વરૂપ એટલે '**had + been +** ક્રિયાપદનું **ing** વાળુ રૂપ.' આ વાક્ય એ પુર્ણ ચાલુ ભૂતકાળનું છે.
- ☞ આમ, ભૂતકાળ (past tense) ના કુલ ચાર પેટા પ્રકાર છે.

(1) સાદો ભૂતકાળ	(Simple past tense)
(2) ચાલુ ભૂતકાળ	(Past continuous tense)
(3) પૂર્ણ ભૂતકાળ	(Past perfect tense)
(4) પૂર્ણ ચાલુ ભૂતકાળ	(Past perfect continuous tense)

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

- પ્રશ્ન : 1 કૌંસમાંથી યોગ્ય શબ્દ પસંદ કરી નીચેના વાક્યોમાં આપેલ ખાલી જગ્યા પૂરો.
- (1) Neeta that picture yesterday. (sees, saw)
 - (2) My brotherdone his work in time before you came.
(has, had)
 - (3) Kavita her book at this time yesterday.
(is reading, was reading)
 - (4) They had been the plants for five hours.
(watered, watering)

- પ્રશ્ન : 2 નીચે અધુરા વાક્યો આપેલા છે. તેને યોગ્ય શબ્દો વડે પૂરા કરો.
- (1) ચાલુ ભૂતકાળમાં ક્રિયાપદ તરીકે 'was / were +' આવે છે.
 - (2) ભૂતકાળના કુલ પેટા પ્રકાર છે.
 - (3) પૂર્ણભૂતકાળમાં ક્રિયાપદ તરીકે આવે છે.
 - (4) પૂર્ણ ચાલુ ભૂતકાળમાં ક્રિયાપદ તરીકે આવે છે.

પ્રશ્ન : 3 વિભાગ A માં વાક્યો આપેલા છે. તેની સામે વિભાગ B માં તે વાક્યો કયા કાળના છે તે જણાવો.

વિભાગ 'A' (વાક્યો)	વિભાગ 'B' (કાળનું નામ)
(1) He wrote a letter.
(2) She was playing the game.
(3) Kala had passed the exam.
(4) Ketan had been doing hard work since morning.
(5) Mohan played well.
(6) We had seen the movie.

- પ્રશ્ન : 4 ટૂંકમાં જવાબ આપો.
- (1) ભૂતકાળના પેટા પ્રકાર જણાવો.
 - (2) સાદા ભૂતકાળનું એક ક્રિયાપદ આપો.
 - (3) સાદા ભૂતકાળનું એક ઉદાહરણ જણાવો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કશીટ : 4
આ વર્કશીટનો અભ્યાસ કરવાથી તમે..... • ભવિષ્યકાળના પેટા પ્રકાર જણાવી શકશો. • ભવિષ્યકાળના ક્રિયાપદના સ્વરૂપો આપી શકશો.			

4.0 ભવિષ્યકાળના પેટા પ્રકાર અને તેના ક્રિયાપદના સ્વરૂપો :

ભવિષ્યકાળના પેટા પ્રકાર તથા તેના ક્રિયાપદના સ્વરૂપોને સમજવા માટે આપણે નીચે આપેલા ચાર વાક્યોનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરીએ.

- (1) I **shall read** this book tomorrow.
- (2) Girls **will be doing** their work tomorrow this time.
- (3) By this time next year, I **shall have got** the promotion.
- (4) I **shall have been watching** TV for two hours.

ઉપર આપેલ વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- ★ પ્રથમ વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે **shall read** આપેલ છે. આ કાળમાં ક્રિયાપદ તરીકે '**shall / will + ક્રિયાપદનું to** વગરનું મૂળરૂપ' હોય છે. પ્રથમ વાક્ય એ સાદા ભવિષ્યકાળનું છે.
- ★ બીજા વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે **will be doing** છે. અર્થાત આ કાળમાં ક્રિયાપદ તરીકે '**shall/will + be + મુખ્ય ક્રિયાપદનું ing** વાળુ રૂપ' હોય છે. બીજું વાક્ય એ ચાલુ ભવિષ્યકાળનું છે.
- ★ ત્રીજા વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે **shall have got** આપેલ છે. આ કાળમાં ક્રિયાપદના સ્વરૂપ તરીકે '**shall/will + have + મુખ્ય ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ**' હોય છે. ત્રીજું વાક્ય એ પૂર્ણ ભવિષ્યકાળનું છે.
- ★ ચોથા વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે **shall have been watching** આપેલ છે. અર્થાત આ કાળમાં ક્રિયાપદનું સ્વરૂપ - '**shall / will + have + been + મુખ્ય ક્રિયાપદનું ing** વાળુ રૂપ' હોય છે. આ વાક્ય (ચોથું) એ ચાલુપૂર્ણ ભવિષ્યકાળનું છે.

☞ આમ, ભવિષ્યકાળ (future tense) ના કુલ ચાર પેટા પ્રકાર છે. જેમ કે

(1) સાદો ભવિષ્યકાળ	(Simple future tense)
(2) ચાલુ ભવિષ્યકાળ	(Future continuous tense)
(3) પૂર્ણ ભવિષ્યકાળ	(Future perfect tense)
(4) પૂર્ણચાલુ ભવિષ્યકાળ	(Future perfect continuous tense)

હવે, આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 નીચે આપેલા વાક્યોમાં ક્રિયાપદ નીચે લીટી કરો.

- (1) Mohan will give the exam tomorrow.
- (2) She will have taken my advice.
- (3) You will have been playing cricket in Pakistan for two weeks.
- (4) Paras will be watching the match.
- (5) Kavita will write a book.
- (6) They will play cricket.

પ્રશ્ન : 2 નીચે આપેલ વાક્યોનો અભ્યાસ કરો અને તે દરેક વાક્ય કયા કાળનું છે તે જણાવો.

વાક્યો	કાળનું નામ
(1) They will have finished the work.	
(2) My teacher will play the game.	
(3) Our master will have been fighting since morning.	
(4) Students will be giving the exam in the tomorrow morning.	
(5) We will complete the work.	
(6) Ram will be giving the exam.	

પ્રશ્ન : 3 કૌંસમાંથી યોગ્ય શબ્દ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) ભવિષ્યકાળના કુલ પેટા પ્રકાર છે. (ત્રણ, ચાર)
- (2) સાદા ભવિષ્યકાળનું ક્રિયાપદનું રૂપ અર્થાત 'shall/will + ક્રિયાપદનું
(ભૂતકૃદંતનું રૂપ, to વગરનું મૂળરૂપ)
- (3) Boys willplaying cricket at this time tomorrow. (be, have)
- (4) Mahesh go there in future. (shall, will)
- (5) I go and write about the book. (shall, will)

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કકાર્ડ : 5
આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે..... • કાળમાં વપરાતા ક્રિયાપદના વિવિધ સ્વરૂપો કહી શકશો.			

5.0 કાળમાં વપરાતા ક્રિયાપદના વિવિધ સ્વરૂપો :

જુદા જુદા કાળમાં વપરાતા ક્રિયાપદના વિવિધ સ્વરૂપોને સમજવા માટે આપણે નીચેની બાબતોને ધ્યાનથી સમજાએ.

- ★ ક્રિયાપદનું મૂળરૂપ એ સાદા વર્તમાનકાળમાં વપરાય છે. આ સ્વરૂપ આજ્ઞાર્થ વાક્યોમાં પણ વપરાય છે. વળી, આ ક્રિયાપદ 'Infinitive' ના રૂપમાં (ક્રિયાપદનું to સાથેનું મૂળરૂપ) પણ વપરાય છે. દા.ત.
 - (1) I **drink** water everyday. (સાદો વર્તમાનકાળ)
 - (2) **Drink** water. (આજ્ઞાર્થ વાક્ય)
 - (3) He wants her **to call**. (Infinitive)

સાદા વર્તમાનકાળમાં...
 * ક્રિયાપદનું મૂળરૂપ
 * **Infinitive**
- ★ ક્રિયાપદનું - 's' વાળું સ્વરૂપ એ સાદા વર્તમાનકાળમાં વપરાય છે. કર્તા ત્રીજો પુરુષ એકવચન હોય ત્યારે આ સ્વરૂપ વપરાય છે. દા.ત.
 - (1) He **drinks** water.
 - (2) Radha **reads** a book.

સાદા વર્તમાનકાળમાં...
 * ક્રિયાપદનું 's' વાળું
 સ્વરૂપ
- ★ ક્રિયાપદનું ભૂતકાળનું સ્વરૂપ એ સાદા ભૂતકાળમાં વપરાય છે. આ સ્વરૂપ ભૂતકાળના કોઈપણ કર્તા સાથે વપરાય છે. દા.ત.
 - (1) I **drank** water yesterday.
 - (2) They also **drank** water.

સાદા ભૂતકાળમાં....
 * ક્રિયાપદનું ભૂતકાળનું
 સ્વરૂપ
- ★ ક્રિયાપદનું - ing વાળું સ્વરૂપ (વર્તમાનકૃદંત) એ ચાલુ વર્તમાનકાળ, ચાલુ ભૂતકાળ, ચાલુ ભવિષ્યકાળ અને પૂર્ણ ચાલુ વર્તમાનકાળ, પૂર્ણ ચાલુ ભૂતકાળ, પૂર્ણચાલુ ભવિષ્યકાળ કે વર્તમાનકૃદંતમાં વપરાય છે. દા.ત.
 - (1) I **am reading** a book. (ચાલુ વર્તમાનકાળ)
 - (2) I **was reading** a book. (ચાલુ ભૂતકાળ)
 - (3) I **shall be reading** a book. (ચાલુ ભવિષ્યકાળ)
 - (4) He **has been reading** a book. (પૂર્ણ ચાલુ વર્તમાનકાળ)
 - (5) He **had been reading** a book. (પૂર્ણ ચાલુ ભૂતકાળ)
 - (6) He **will have been reading** a book. (પૂર્ણ ચાલુ ભવિષ્યકાળ)
 - (7) **Calling** early, I found her at home. (વર્તમાનકૃદંત)

કોઈપણ ચાલુ કાળ કે વર્તમાન
 કૃદંતમાં.....
 ક્રિયાપદનું **ing** વાળું સ્વરૂપ

★ ક્રિયાપદનું - ed વાળુ સ્વરૂપ (ભૂતકૃદંત) એ પૂર્ણવર્તમાનકાળમાં, પૂર્ણભૂતકાળમાં, પૂર્ણ ભવિષ્યકાળમાં કે માત્ર ભૂતકૃદંત તરીકે વપરાય છે. દા.ત.

- (1) Rekha **has called** the people. (પૂર્ણ વર્તમાનકાળ)
- (2) Rekha **had called** the people. (પૂર્ણ ભૂતકાળ)
- (3) Rekha **will have called** the people. (પૂર્ણ ભવિષ્યકાળ)
- (4) **Called** early, he had a quick break fast. (ભૂતકૃદંત)

પૂર્ણકાળમાં ક્રિયાપદનું -
ed વાળુ સ્વરૂપ
(ભૂતકૃદંત)

☞ આમ, મોટાભાગના અંગ્રેજી ક્રિયાપદો મુખ્યત્વે પાંચ સ્વરૂપમાં જોવા મળે છે. જેમ કે,

- (1) **the Base** (ક્રિયાપદનું મૂળરૂપ)
- (2) **the S-form** (ક્રિયાપદનું 's' વાળુ રૂપ)
- (3) **the Past** (ક્રિયાપદનું ભૂતકાળનું રૂપ)
- (4) **the - ing participle** (ક્રિયાપદનું વર્તમાનકૃદંતનું રૂપ)
- (5) **the - Ed participle** (ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ)

હવે, આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 નીચે જુદા જુદા કાળના વાક્યો આપેલા છે. તેમાં રહેલ ક્રિયાપદની નીચે લીટી દોરો.

- (1) Prabhat walks on the road.
- (2) My father will speak a few words.
- (3) He gave me five thousand books.
- (4) She is watching T.V.
- (5) People have done that work.

પ્રશ્ન : 2 કૌંસમાંથી યોગ્ય શબ્દ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) Malame a book every year. (gives, gave)
- (2) They their work yesterday. (completed, complete)
- (3) Who come tomorrow. (shall, will)
- (4) Boys passed the exam just now. (have, had)
- (5) early, they went to Japan. (called, call)
- (6) He wantson the road. (to walk, walk)

પ્રશ્ન : 3 નીચે કેટલાક વિધાનો આપેલા છે. તે વિધાનો ખરા છે કે ખોટા તે જણાવો.

- (1) મોટાભાગના અંગ્રેજી ક્રિયાપદોના પાંચ સ્વરૂપ હોય છે.
- (2) ક્રિયાપદનું S વાળુ રૂપ એ ચાલુ વર્તમાનકાળમાં વપરાય છે.
- (3) ક્રિયાપદનું ing વાળુરૂપ એ ચાલુકાળમાં વપરાય છે.
- (4) પૂર્ણવર્તમાનકાળ તથા પૂર્ણભૂતકાળમાં ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ વપરાય છે.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કકાર્ડ : 6
<p>આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....</p> <ul style="list-style-type: none"> સાદા વર્તમાનકાળના ઉપયોગો જણાવી શકશો. 			

6.0 સાદા વર્તમાનકાળના ઉપયોગો :

નીચે સાદા વર્તમાનકાળના ઉપયોગોને ઉદાહરણ સહિત સમજાવેલ છે. આપણે તેનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

આ કાળનો ઉપયોગ.....

- ★ દરરોજ બનતી ઘટના દર્શાવવા કે નિયમિત રીતે થતા કાર્યો / ટેવો દર્શાવવા. જેમ કે,
 - (1) He takes milk **every morning**.
 - (2) I get up **everyday** at five O'clock.
- ★ પ્રસંગોપાત, અમુક સમયાંતરે અથવા અવારનવાર બનતી ક્રિયા કે ઘટના દર્શાવવા. જેમ કે,
 - (1) I **occasionally** go to my uncle's house.
 - (2) They **sometimes** read the Ramayana.
- ★ સનાતન સત્યો, ગાણિતિક સત્યો, વૈજ્ઞાનિક સત્યો, વૈશ્વિક સત્યો દર્શાવવા. જેમ કે,
 - (1) The sun rises in the east.
 - (2) Two and two makes four.
 - (3) Ozone creates Ion-negative.
 - (4) Honey is sweet.
- ★ કહેવતો, રૂઢિપ્રયોગો, શાસ્ત્રના સિદ્ધાંતો કે નિયમો, વ્યાખ્યા દર્શાવવા, (લેખક કે વ્યક્તિની અથવા ગ્રંથની ઉક્તિ રજૂ કરવા). જેમ કે,
 - (1) A man is known by the company his mind keeps.
 - (2) Gandhiji says, "The truth is God."
 - (3) The Geeta says, "Do your duty without any expectation."
 - (4) Honesty is the best policy.
- ★ રમત, સભા, પ્રસંગ, સરઘસ વગેરેનો આંખે દેખ્યો અહેવાલ આપવા. જેમ કે,
 - (1) Sachin comes foreword and plays with the bat.
 - (2) The farmers appreciate "Sujlam -Suflam" planning.

- ★ ભૂતકાળની કથા-વાર્તા, ઘટના રજૂ કરવા અને વાતચીતમાં નાટ્યાત્મકતા લાવવા. જેમ કે,
 - (1) **Gandhiji tells the Britishers to quit India.**
 - (2) **Here comes my friend.**
- ★ નજીકના ભવિષ્યની ક્રિયા દર્શાવવા. જેમ કે,

Mohanlal retires next month.
- ★ વ્યક્તિની આગવી કુશળતા દર્શાવવા. જેમ કે,

Amitabh is the man of voice.
- ★ ચાલુ વર્તમાનકાળની જગ્યાએ. જેમ કે,

I see an aeroplane.
- ★ If કે when વાળા ઉપવાક્યમાં. જેમ કે,
 - (1) **If you go out, I shall punish you.**
 - (2) **When I return, I will tell you.**

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 નીચે A વિભાગમાં સાદા વર્તમાનકાળના ઉપયોગ દર્શાવેલ છે. તેની સામે B વિભાગમાં તે ઉપયોગના સંદર્ભમાં વાક્યો બનાવો.

A વિભાગ (ઉપયોગો)	B વિભાગ (વાક્યો)
(1) દરરોજ બનતી ઘટના દર્શાવવા.
(2) સનાતન સત્યો / ગાણિતિક સત્યો દર્શાવવા.
(3) ભૂતકાળની વાર્તા, ઘટના રજૂ કરવા.
(4) If વાળા ઉપવાક્ય સાથે.
(5) રમત, સભા, કે પ્રસંગનું વર્ણન કરવા.

પ્રશ્ન : 2 નીચે અધૂરા વાક્યો આપેલા છે. આ અધૂરા વાક્યો વિકલ્પ વાળા વાક્યોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ વાળુ વાક્ય પસંદ કરી વાક્ય પૂરા કરો.

- (A) ગાણિતિક સત્યો દર્શાવતુ વાક્ય એટલે
- (1) Birds fly.
 - (2) Twice two is four.
 - (3) Oil and water never mix.
- (B) કહેવતો દર્શાવતુ વાક્ય એટલે
- (1) The earth is round.
 - (2) Honesty is the best policy.
 - (3) Heat expands the substance.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કશીટ : 7
વિદ્યાર્થી મિત્ર, આ વર્કશીટના અભ્યાસથી તમે..... • સાદા વર્તમાનકાળના હકાર વાક્યોની રચના ઉદાહરણ સહિત જણાવી શકશો. • સાદા વર્તમાનકાળના હકાર વાક્યોના સંદર્ભમાં નિયમો તારવી શકશો.			

7.0 સાદા વર્તમાનકાળના હકાર વાક્યોની રચના :

અહીં સાદા વર્તમાનકાળના હકાર વાક્યોની રચના આપેલી છે. આપણે આ વાક્યરચનાને બરાબર રીતે સમજીએ.

રચના :

કર્તા + ક્રિયાવિશેષણ (હોયતો) + મુખ્ય ક્રિયાપદનું to વગરનું મૂળરૂપ + s / es (કર્તા ત્રીજો પુરુષ એકવચન હોય ત્યારે) + કર્મ + અન્ય.

ઉપરની રચનાને સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

વાક્યો :

- (1) Meena goes to school in time.
- (2) It rains heavily.
- (3) You always speak the truth.
- (4) Birds fly in the sky.

આ કાળના હકાર વાક્યોને સમજવા માટે આપણે નીચેની કેટલીક બાબતો (નિયમો) ને બરાબર રીતે સમજી લઈએ.

- ★ ઘણીવાર કર્તા પછી તરત જ 'always' જેવા ક્રિયાવિશેષણો આવી શકે છે, (જુઓ વાક્ય નં. ૩). કેટલાક વાક્યોમાં કર્મ પછી કે ક્રિયાપદ પછી ક્રિયાવિશેષણ આવતા હોય છે, (જુઓ વાક્ય નં. ૨).
- ★ જ્યારે કર્તા ત્રીજો પુરુષ એકવચન હોય ત્યારે ક્રિયાપદ પછી 's' કે 'es' વપરાય છે. આવા વાક્યમાં ક્રિયાપદનો છેલ્લો અક્ષર s, sh, ch, x કે o આવતા હોય તો તે ક્રિયાપદની પાછળ 'es' પ્રત્યય મૂકવો. પરંતુ, આવા ક્રિયાપદની પાછળ 'y' પ્રત્યય હોય તો 'y' નો 'i' બનાવીને 'es' પ્રત્યય મૂકવો. વળી 'es' ત્યારે જ મૂકવો જ્યારે આવા ક્રિયાપદમાં 'y' ની પહેલા આવતો અક્ષર વ્યંજન હોય. દા.ત.
 - (1) cry - cries
 - (2) cross - crosses
 - (3) try - tries
 - (4) go - goes
 - (5) buy - buys (y ની પહેલા સ્વર છે.)

★ યાદ રાખો કે

સાદા વર્તમાનકાળમાં always, sometimes, regularly, manytimes, frequently, occasionally, daily, everyday, in a day, generally, usually, often, seldom, rarely, never વગેરે જેવા ક્રિયાવિશેષણો કે સમયદર્શક શબ્દો આવે છે.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 કૌંસમાં આપેલ ક્રિયાપદનું યોગ્ય સ્વરૂપ મૂકી વાક્યમાંની ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) A bird in the sky. (fly)
- (2) I occasionally to my uncle's house. (go)
- (3) My brother always with this bat. (play)
- (4) He to read this book. (try)
- (5) Rekha the road everyday. (cross)

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વાક્યોનું ગુજરાતી કરો.

- (1) I write this letter.
- (2) My watch keeps good time.
- (3) The match starts at 9 O'clock.
- (4) The cow has four legs.
- (5) Rajesh is a good boy.

પ્રશ્ન : 3 નીચેના વાક્યોનું અંગ્રેજી કરો.

- (1) હું ત્યાં દરરોજ જાવ છું.
- (2) મારા પપ્પા ક્યારેક ક્રિકેટ રમે છે.
- (3) પક્ષીઓ આકાશમાં ઉડે છે.
- (4) દર ચોમાસે વરસાદ પડે છે.
- (5) રામાયણ એક પવિત્ર ગ્રંથ છે.

પ્રશ્ન : 4 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) ક્રિયાપદની પાછળ 's' પ્રત્યય ક્યારે મૂકાય ?
- (2) ક્રિયાપદની પાછળ 'es' પ્રત્યય ક્યારે મૂકાય ?
- (3) સાદા વર્તમાનકાળમાં આવતા ક્રિયાવિશેષણો કે સમયસૂચક શબ્દોની યાદી તૈયાર કરો.
- (4) સાદા વર્તમાનકાળના હકાર વાક્યની રચના જણાવો.
- (5) સાદા વર્તમાનકાળના હકાર વાક્યના બે ઉદાહરણ આપો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કકાર્ડ : 8
આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે..... • સાદા વર્તમાનકાળના નકાર વાક્યોની રચના ઉદાહરણ સહિત કહી શકશો. • સાદા વર્તમાનકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના ઉદાહરણ સહિત સમજાવી શકશો.			

8.0 સાદા વર્તમાનકાળના નકાર વાક્યની રચના :

નીચે સાદા વર્તમાનકાળના નકાર વાક્યોની રચના આપેલી છે. આપણે આ રચનાને સમજીએ.

રચના :

કર્તા + **do / does + not** + મુખ્ય ક્રિયાપદનું **to** વગરનું મૂળરૂપ + કર્મ + અન્ય.

ઉપરની રચનાને સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોનો અભ્યાસ કરીએ.

વાક્યો :

- (1) We do not hate anybody.
- (2) Reeta doesn't read my book.
- (3) You don't disobey your teacher.
- (4) Mohan doesn't go to school regularly.

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પછી નીચેની બાબતો ખાસ ધ્યાનમાં રાખો.

- ★ જ્યારે કર્તા ત્રીજો પુરુષ એકવચન હોય ત્યારે નકાર વાક્યમાં does not નો ઉપયોગ કરવો. does not નું ટૂંકરૂપ doesn't થાય છે.
- ★ નકાર વાક્યમાં કર્તા ત્રીજો પુરુષ એકવચન ન હોય ત્યારે do not વાપરવું, જેનું ટૂંકરૂપ don't થાય છે.

8.1 સાદા વર્તમાનકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યની રચના :

નીચે સાદા વર્તમાનકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના આપેલ છે. આપણે તેનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

રચના :

wh-વાળા શબ્દો કે **how + do/does + કર્તા + not** (નકારમાટે) + મુખ્ય ક્રિયાપદનું **to** વગરનું મૂળરૂપ + કર્મ + અન્ય ?

આ રચનાને સમજવા માટે આપણે નીચેના વાક્યોનો અભ્યાસ કરીએ.

વાક્યો :

- (1) Do they get ready for school ?
- (2) Who goes there every Sunday ?
- (3) Why are you not happy ?
- (4) Does she not go to school regularly ?

આ પ્રકારના વાક્યોના સંદર્ભમાં આપણે નીચેની બાબતોને ખાસ ધ્યાનમાં રાખીશું.

- ★ પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની શરૂઆત (આ કાળમાં) wh વાળા શબ્દો (જેવા કે what, which, who, whom વગેરે) અથવા how અને do કે does થી થતી હોય છે.
- ★ આ કાળમાં am, is, are, have/has નો ઉપયોગ મુખ્ય ક્રિયાપદ તરીકે પણ થાય છે.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : ૧ કૌંસમાં આપેલા ક્રિયાપદનું યોગ્ય સ્વરૂપ મૂકી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) Sankara come here. (don't, doesn't)
- (2) Who there in time. (go)
- (3) Do they this book.(read)
- (4) Does she ready (walk)
- (5) Why boys not happy. (to be)

પ્રશ્ન : ૨ નીચેના વાક્યોનું ગુજરાતી કરો.

- (1) I don't play foot ball everyday in this ground.
- (2) Who does not pass the exam ?
- (3) Do we run fast to catch the goal of life ?
- (4) Reeta doesn't drink wine.
- (5) Why does he not come to my house ?

પ્રશ્ન : ૩ નીચેના વાક્યોનું અંગ્રેજી કરો.

- (1) તેઓ મારા કાકાના ખેતરે જતા નથી.
- (2) તેણી કેવી રીતે આ કામ કરે છે ?
- (3) તમે સુખી છો ?
- (4) મારી પાસે પેન નથી.
- (5) તમે દરરોજ સવારમાં શું કરો છો ?

પ્રશ્ન : ૪ ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) સાદા વર્તમાનકાળના નકાર વાક્યોની રચના જણાવો.
- (2) સાદા વર્તમાનકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના આપો.
- (3) Do not નું ટૂંકું રૂપ આપો.
- (4) Does not નું ટૂંકું રૂપ આપો.
- (5) Wh વાળા શબ્દોની યાદી તૈયાર કરો.
- (6) પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની શરૂઆત કેવા શબ્દોથી થાય છે ?

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કકાર્ડ : 9
આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે..... • આજ્ઞાર્થ વાક્યો (Imperative Sentences) ની ઉદાહરણ સહિતની રચના બનાવી શકશો.			

9.0 આજ્ઞાર્થ વાક્યો (Imperative Sentences) ની રચના :

આજ્ઞાર્થ વાક્યોની રચનાને સમજવા માટે આપણે નીચેના વાક્યોનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરીએ.

- (1) Fetch me a glass of water. (**order**)
- (2) Work hard to pass the examination. (**advice**)
- (3) Please, open the window. (**request**)
- (4) Kindly help me in this matter. (**request**)
- (5) Do not go. (**advice**)
- (6) Attack the Fort. (**order**)
- (7) Please forgive me. (**request**)

ઉપરનાં વાક્યોનો અભ્યાસ કર્યા પછી આપણે નીચેની બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીશું.

- ★ આજ્ઞાર્થ વાક્યોમાં આજ્ઞા, આજીજી, માર્ગદર્શન, વિનંતી, હુકમ, સલાહ, સૂચન વગેરે જેવા ભાવો સમાયેલા હોય છે.
- ★ પ્રથમ વાક્યમાં આજ્ઞાનો ભાવ, બીજા વાક્યમાં સલાહનો ભાવ, ત્રીજા વાક્યમાં વિનંતીનો ભાવ, ચોથા વાક્યમાં પણ વિનંતીનો ભાવ સમાયેલ છે. પાંચમાં, છઠ્ઠા અને સાતમાં વાક્યમાં અનુક્રમે સલાહ હુકમ અને વિનંતીનો ભાવ સમાયેલ છે.
- ★ 'work hard' અર્થાત 'you work hard' એટલે કે આવા વાક્યોમાં કર્તા (you) એ ગર્ભિત (implied) હોય છે.
- ★ આજ્ઞાર્થ વાક્યોની શરૂઆત સામાન્ય રીતે કોઈપણ ક્રિયાપદ થી થતી હોય છે. પરંતુ ઘણીવાર જુદા જુદા ભાવો દર્શાવવા માટે વાક્યની શરૂઆત **please** જેવા શબ્દોથી પણ થતી હોય છે.
- ★ માત્ર એક જ ક્રિયાપદથી આજ્ઞાર્થ વાક્ય બની શકે છે.
દા.ત. (1) **Go.**
(2) **Come.**
- ★ બે શબ્દોથી પણ વાક્ય (આજ્ઞાર્થ વાક્ય) શક્ય છે.
દા.ત. (1) **Go there.**
(2) **Come here.**
(3) **See the movie.**
- ★ આજ્ઞાર્થ વાક્યોની રચના :
(**Please** જેવા શબ્દો હોય તો) + ક્રિયાપદ + કર્મ + અન્ય...

આમ....

- ★ આજ્ઞાર્થ વાક્યોની રચના એકદમ સરળ રચના છે.
- ★ આ રચનાની શરૂઆત 'Let' થી પણ કરી શકાય છે.
દા.ત. **Let us have a walk.**
- ★ સામાન્ય રીતે કર્મ લેતું હોય એવા આજ્ઞાર્થ વાક્યનું passive voice માં રૂપાંતર 'Let' મૂકવાથી થાય છે.
દા.ત. **Let the army be joined.**
- ★ આજ્ઞાર્થ વાક્યોની passive voice ની શરૂઆત "you are...." થી પણ થાય છે.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 નીચેના વાક્યોમાં આજ્ઞાના જુદા જુદા ભાવો સમાયેલા છે. જે તે વાક્યમાં તેની સામે તે વાક્યમાં સમાયેલ ભાવ લખો.

(આજ્ઞાર્થ વાક્યો)

(સમાયેલ ભાવ)

(1) Save the humanity.	
(2) Call the wise man.	
(3) Please, read that book.	
(4) Work hard to pass in the exam.	
(5) Kindly help him in his work.	

પ્રશ્ન : 2 નીચેનાં વાક્યોનું અંગ્રેજી કરો.

- (1) આ પથ્થર ઉઠાવ.
- (2) મને એક ગ્લાસ પાણી ભરી લાવ.
- (3) પેલુ પુસ્તક વાંચો.
- (4) મહેરબાની કરીને તમારી સાયકલ મને આપો.
- (5) આકાશમાં ઉડ.

પ્રશ્ન : 3 કૌંસમાંથી યોગ્ય શબ્દ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1)there. (Go, Going)
- (2) that book. (Read, Went)
- (3) See..... (that picture, come)
- (4) help them. (please, wonder)

પ્રશ્ન : 4 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) આજ્ઞાર્થ વાક્યોમાં કેવા કેવા ભાવ સમાયેલા છે.
- (2) આજ્ઞાર્થ વાક્યની રચના આપો.
- (3) આજ્ઞાર્થ વાક્યના બે ઉદાહરણ આપો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કકાર્ડ : 10
આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે..... • ઉદ્દગાર વાક્યો (Exclamatory Sentences) બનાવી શકશો. • ઈચ્છાદર્શક વાક્યો (Optative Sentences) રચી શકશો.			

10.0 ઉદ્દગાર વાક્યો (Exclamatory Sentences) ની રચના :

ઉદ્દગાર વાક્યોની રચનાને સમજવા માટે આપણે નીચેના વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

વાક્યો :

- (1) What a charming face she has !
- (2) How lucky I am !
- (3) Ah ! what have I done.
- (4) Hurrah ! we have won the match.
- (5) Bravo ! well done.
- (6) Pshaw ! hang him.
- (7) Phew ! to play with him ! Impossible !

આ વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- ★ ઉદ્દગાર વાક્યો એ વિવિધ પ્રકારના ઉદ્દગારો રજૂ કરે છે. જેમાં આનંદ, ભય, દુઃખ, પીડા વગેરે ભાવોનો સમાવેશ થાય છે.
- ★ વાક્યને અંતે કે શરૂઆતમાં (Ah વગેરે પછી) ઉદ્દગાર ચિહ્ન (exclamatory sign) મૂકાય છે.
- ★ ઉદ્દગાર વાક્યોમાં **Oh, Bravo, Alas, Ha, Hurrah, Hush** વગેરે જેવા **Interjection** (ઈન્ટરજેક્શન) વપરાય છે.
- ★ ઉદ્દગાર વાક્યોની રચના :

what / how + આર્ટિકલ (હોય તો) + વિશેષણ / ક્રિયાવિશેષણ + નામ + કર્તા + ક્રિયાપદ + અન્ય!

10.1 ઈચ્છાદર્શક વાક્યો (Optative Sentences) :

નીચે ઈચ્છા દર્શક વાક્યો આપેલા છે. આપણે આ વાક્યોની રચનાને સમજીએ.

વાક્યો :

- (1) God bless you.
- (2) May you live long.
- (3) May he die !
- (4) God save the child.
- (5) May God help you in your venture !

આ વાક્યોના અભ્યાસ પરથી....

- ★ ઈચ્છાદર્શક વાક્યો, કે જેમાં ઈચ્છા, આર્શીવાદ જેવા ભાવ રહેલા હોય છે. ઘણીવાર 'શાપ' (curse) નો ભાવ પણ રજૂ થાય છે.
- ★ આવા વાક્ય પછી ઘણીવાર ઉદ્ગારચિહ્ન મૂકાય છે.
- ★ આવા વાક્યની શરૂઆત મોટે ભાગે **may** કે **God** જેવા શબ્દોથી થાય છે.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 નીચેના વાક્યો એ ઉદ્ગાર કે ઈચ્છાદર્શક છે તે જણાવો.

(1) God save the humanity.	
(2) How beautiful she is !	
(3) What an attractive festival it is !	
(4) May she die !	
(5) How funny you are !	

પ્રશ્ન : 2 વિભાગ A માં અંગ્રેજી વાક્યો આપેલા છે. તેની સામે વિભાગ B માં ગુજરાતી વાક્યો આપેલા છે. યોગ્ય રીતે જોડો.

વિભાગ A

વિભાગ B

(1) How wonderful it is !	(A) ભગવાન તેઓને મદદ કરે.
(2) What a great he was !	(B) તે શું સુંદર ભાગ હતો !
(3) God bless him.	(C) તે કેટલું અદ્ભૂત છે !
(4) What a fine park it was !	(D) ભગવાન તેનું ભલું કરે.
(5) May God help them.	(E) તે કેટલો મહાન હતો !

જવાબ : (1), (2), (3), (4), (5),

પ્રશ્ન : 3 નીચેના પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) ઈચ્છાદર્શક વાક્યોમાં કયા કયા ભાવ સમાયેલા હોય છે ?
- (2) ઈચ્છાદર્શક વાક્યનું એક ઉદાહરણ આપો.
- (3) ઉદ્ગાર વાક્યો કેવા ઉદ્ગાર રજૂ કરે છે ?
- (4) ઉદ્ગાર વાક્યનું એક ઉદાહરણ આપો.
- (5) ઉદ્ગાર વાક્યની રચના જણાવો.
- (6) ઉદ્ગાર વાક્યોમાં કયા કયા Interjections આવે છે.
- (7) ઉદ્ગાર વાક્ય અને ઈચ્છાદર્શક વાક્યમાં શું તફાવત જોવા મળે છે ?
- (8) ઈચ્છા દર્શક વાક્યની શરૂઆત મોટેભાગે કેવા શબ્દોથી થાય છે.
- (9) ઉદ્ગારવાક્યોનાં અંતે કયુ ચિહ્ન મૂકાતુ હોય છે ?

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કશીટ : 11
<p>વાચક મિત્ર, આ વર્કશીટનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....</p> <ul style="list-style-type: none"> • ચાલુ વર્તમાનકાળનાં ઉપયોગો જણાવી શકશો. • ચાલુ વર્તમાનકાળનાં હકાર અને નકાર વાક્યોની રચના જણાવી શકશો. 			

11.0 ચાલુ વર્તમાનકાળના ઉપયોગો :

ચાલુ વર્તમાનકાળનો ઉપયોગ ક્યારે કરશો ? એ પ્રશ્નનો જવાબ મેળવવા માટે આપણે આ કાળના ઉપયોગોનો અભ્યાસ કરીએ.

★ બોલતી વખતે ક્રિયા ચાલુ છે તેવું દર્શાવવા.

દા.ત. **He is reading a book now.**

★ વાક્ય બોલાય તે ગાળામાં કોઈ ક્રિયા ચાલુ છે તેવું બતાવવા.

જેમ કે, **Rekha is learning spoken English.**

★ નજીકના ભવિષ્યમાં આયોજિત / ગોઠવેલ ઘટના કે ક્રિયાનો ઉલ્લેખ કરવા.

દા.ત. **My mother is taking us to the exhibition tomorrow.**

★ આ કાળ સાથે **now, still, at present, at this moment, now a days, this time** વગેરે જેવા ક્રિયા વિશેષણો કે સમયદર્શક શબ્દો વપરાય છે.

11.1 ચાલુ વર્તમાનકાળના હકાર-નકારના વાક્યોની રચના :

નીચે ચાલુ વર્તમાનકાળના હકાર નકાર વાક્યોની રચના આપેલ છે. આપણે તેનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

રચના :

કર્તા + **am / is / are + not** (નકાર માટે) + **V-ing** + કર્મ + અન્ય (ક્રિયા વિશેષણ).

નોંધ : V-ing અર્થાત મુખ્ય ક્રિયાપદનું -ing વાળું રૂપ.

આ રચનાને આપણે નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજીએ.

(1) The boys are playing on the ground now.

(2) My grandfather is not having a walk.

(3) My uncle is arriving tomorrow.

(4) I am reading Hamlet.

(5) She is not playing the game these days.

(6) Hetal is teaching to the boys now.

- ★ ચાલુ વર્તમાનકાળમાં 'going to' વાળી રચનાનો ઉપયોગ પણ થાય છે. આ રચના ભવિષ્યનો ઉલ્લેખ કરે છે.

દા.ત. (1) **Maya is going to Surat tomorrow.**

(2) **We are going to play cricket.**

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચે આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 કૌંસમાં આપેલ ક્રિયાપદનું યોગ્યરૂપ મૂકી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) Our teacher teaching us now. ('to be' નું રૂપ)
- (2) I am going the exam next monday. (pass)
- (3) Kabir is not the game. (play)
- (4) Bina T.V. at present. (to be + watch)
- (5) We the movie. (to be + going to + see)

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વાક્યોનું ગુજરાતી કરો.

- (1) I am writing a letter now.
- (2) She is going to give the I.A.S. exam.
- (3) Kalaben is not playing game with her.
- (4) Father is arriving at home.
- (5) Rekha is not coming back today.

પ્રશ્ન : 3 નીચેના વાક્યોનું અંગ્રેજી કરો.

- (1) જ્યાં આવતીકાલે અમદાવાદ જવાની છે.
- (2) હું આપની ચોપડી વાંચી રહ્યો છું.
- (3) તમે અત્યારે ત્યાં જઈ રહ્યા નથી.
- (4) બાળકો આ દિવસોમાં પરીક્ષાની તૈયારી કરી રહ્યા છે.
- (5) હાલ હું રામાયણ વાંચી રહ્યો છું.

પ્રશ્ન : 4 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) ચાલુ વર્તમાનકાળના બે ઉપયોગો ઉદાહરણ સહિત લખો.
- (2) ચાલુ વર્તમાનકાળની હકાર-નકારની 'વાક્યરચના' જણાવો.
- (3) ચાલુ વર્તમાનકાળમાં વપરાતા ક્રિયા વિશેષણો કે સમયદર્શક શબ્દોની યાદી તૈયાર કરો.
- (4) ચાલુ વર્તમાનકાળના હકાર-નકારના બે બે ઉદાહરણ આપો.
- (5) આ કાળમાં વપરાતી 'going to' વાળી રચનાના બે ઉદાહરણો આપો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કશીટ : 12
આ વર્કશીટનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....			
<ul style="list-style-type: none"> • ચાલુ વર્તમાનકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના ઉદાહરણ સહિત જણાવી શકશો. • ચાલુ વર્તમાનકાળમાં (સામાન્ય રીતે) ન વપરાતા ક્રિયાપદો કહી શકશો. 			

12.0 ચાલુ વર્તમાનકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના :

આ પ્રકારના વાક્યોની રચના સમજવા માટે આપણે નીચેના વાક્યોનો અભ્યાસ કરીએ.

- (1) Why are you making noise ?
- (2) Is Rekha playing now ?
- (3) Whom are you waiting for ?
- (4) Are you not taking your book ?
- (5) Which book are you reading ?
- (6) With whom are you staying ?

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી આપણે અહીં આપેલ ચાલુ વર્તમાનકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચનાને સમજીએ.

રચના :

wh-વાળા શબ્દો / **how** (હોય તો) + **am / is / are** + કર્તા + **not** (નકાર માટે) + **V-ing** + કર્મ + અન્ય (ક્રિયાવિશેષણ).....?

12.1 ચાલુ વર્તમાનકાળમાં સામાન્ય રીતે ન વપરાતા ક્રિયાપદો :

નીચે આપેલા ક્રિયાપદો સામાન્ય રીતે ચાલુ વર્તમાનકાળમાં વપરાતા નથી. આ ક્રિયાપદોનો આપણે ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

- (1) **Verbs of perception** : See, hear, smell, notice, recognize.
- (2) **Verbs of appearing** : appear, look, seem
- (3) **Verbs of emotion** : want, wish, desire, feel, like, love, hate, hope, refuse, prefer
- (4) **Verbs of thinking** : think, suppose, believe, agree, consider, trust, remember, mean, forget, know, understand, imagine, mind
- (5) **Have (possess)** : own, possess, belong to, contain, consist of, be (સિવાય કે passive)

- ★ જ્યારે આ કાળમાં સામાન્ય રીતે ન વપરાતા ક્રિયાપદોનો ઉપયોગ ચાલુ વર્તમાનકાળમાં કરવામાં આવે ત્યારે તે પોતાના સામાન્ય અર્થમાં ન આવતા અર્થ બદલે છે. દા.ત. **I am thinking of (considering the idea of) going to America.**

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 કૌંસમાં આપેલ ક્રિયાપદનું યોગ્યરૂપ મૂકી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) Are you cricket now ? (play)
- (2) Who a message these days ? (to be + send)
- (3) Why he my book today ? (to be + read)
- (4) Is she a paper of exam ? (write)
- (5) With whom are you to see the match ? (go)

પ્રશ્ન : 2 નીચેનાં વાક્યોનું ગુજરાતી કરો.

- (1) Is Neeta waiting for Rajesh now ?
- (2) Which pen are you purchasing ?
- (3) With whom are you playing football today ?
- (4) Are you watering the garden ?
- (5) Why is she not giving the exam this year ?

પ્રશ્ન : 3 નીચેનાં વાક્યોનું અંગ્રેજી કરો.

- (1) તેણી શા માટે ભણાવી રહી છે ?
- (2) શા માટે મીના આજે આ વસ્તુ ખાંચ છે ?
- (3) ખેલાડીઓ મેદાન પર રમી રહ્યા છે ?
- (4) અત્યારે તેઓ આવી રહ્યા છે ?
- (5) કોની સાથે સચીન ફરી રહ્યો છે ?

પ્રશ્ન : 4 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) ચાલુ વર્તમાનકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના જણાવો.
- (2) ચાલુ વર્તમાનકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોના ત્રણ ઉદાહરણ આપો.
- (3) ચાલુ વર્તમાનકાળમાં સામાન્ય રીતે ન વપરાતા હોય તેવા પાંચ ક્રિયાપદો આપો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કકાર્ડ : 13
<p>આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....</p> <ul style="list-style-type: none"> • પૂર્ણ વર્તમાનકાળના ઉપયોગો જાણાવી શકશો. • પૂર્ણ વર્તમાનકાળના હકાર / નકાર વાક્યોની રચના ઉદાહરણ સહિત કહી શકશો. 			

13.0 પૂર્ણ વર્તમાનકાળના ઉપયોગો :

- નીચે આ કાળના ઉપયોગો ઉદાહરણ સહિત આપેલા છે. આપણે તેનો કાળજીપૂર્વક અભ્યાસ કરીએ.
- ★ કોઈ ક્રિયા કે ઘટના ભૂતકાળમાં બની હોય પરંતુ તેની અસર વર્તમાન કે બોલતી વખતે ચાલુ છે તેવું બતાવવા આ કાળનો ઉપયોગ થાય છે.
દા.ત. **He has just gone out.**
 - ★ કોઈ પૂરી થયેલ ક્રિયા કે ઘટનાનો સમય બહુ જ નજીકનો હોય ત્યારે આ કાળ વપરાય છે.
દા.ત. **I have finished it just now.**
 - ★ ભૂતકાળમાં કોઈ સમયે કોઈ ક્રિયા ચાલુ થઈ હોય અને તે વર્તમાન ક્ષણ સુધી ચાલુ હોય કે પૂરી થઈ હોય તેવું દર્શાવવા.
દા.ત. (1) **I have known him for a long time.**
(2) **We haven't seen Padma for several months.**
 - ★ ભૂતકાળની ક્રિયાઓ રજૂ કરવા કે જેનો સમય ન આપ્યો હોય કે ન નિશ્ચિત હોય.
દા.ત. (1) **Have you read "Gulliver's Travels" ?**
(2) **Mr. Hari has been to Japan.**

13.1 પૂર્ણવર્તમાનકાળના હકાર નકાર વાક્યોની રચના :

નીચે પૂર્ણવર્તમાનકાળના હકાર અને નકાર વાક્યોની રચના આપેલી છે. આપણે તેનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરીએ.

રચના :

કર્તા + **have / has + not** (નકાર વાક્ય માટે) + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + કર્મ + અન્ય (ક્રિયાવિશેષણ).

ઉપરની રચનાને સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોનો અભ્યાસ કરીએ.

- (1) Rekha has not returned from school yet.
- (2) He has not done anything wrong.
- (3) I have suspected him over since his arrival.
- (4) I have met my uncle this morning.
- (5) I have lived here since 1980.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચે આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 કૌંસમાં આપેલ ક્રિયાપદનું યોગ્યરૂપ મૂકી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) We have our work in time. (do)
- (2) She has this book just now. (to take)
- (3) People have not the police. (see)
- (4) Advani not the paper. (have + cut)
- (5) My father has cricket today. (play)

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વાક્યોનું ગુજરાતી કરો.

- (1) Rohini has not seen the movie.
- (2) Our students have played well there.
- (3) They have arrived just now.
- (4) My uncle has given him a pen.
- (5) Teacher has taught the students.

પ્રશ્ન : 3 નીચેના વાક્યોનું અંગ્રેજી કરો.

- (1) મેં હમણાં જ તે પંખીને જાયું.
- (2) મારા પપ્પા તમારી ઘરે આવ્યા છે.
- (3) તેણી ત્યાં ગઈ નથી.
- (4) મહેમાનો થોડી વાર પહેલા જ પધાર્યા છે.
- (5) આ કાગળ મેં લખ્યો નથી.

પ્રશ્ન : 4 નીચે વિભાગ A માં ઉપયોગો બતાવેલ છે અને તેની સામે વિભાગ B માં જે તે ઉપયોગને લગતા વાક્યો આપેલા છે. યોગ્ય રીતે જોડકા જોડો.

વિભાગ A
(ઉપયોગો)

વિભાગ B
(વાક્યો)

(1) જેનો સમય નિશ્ચિત ન હોય તેવી ભૂતકાળની ક્રિયાઓ દર્શાવવા.	(1) The train has started right now.
(2) ઘટનાનો સમય ખૂબજ નજીકનો હોય તેવી ક્રિયા દર્શાવવા.	(2) Have you read "Ramayana?"
(3) ભૂતકાળમાં બનેલ ઘટનાની અસર વર્તમાન પર બતાવવા.	(3) They have not played this game.

જવાબ : (1 -), (2 -), (3 -)

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કકાર્ડ : 14
આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે..... • પૂર્ણ વર્તમાનકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના ઉદાહરણ સહિત જણાવી શકશો. • પૂર્ણ વર્તમાનકાળમાં વપરાતા ક્રિયાવિશેષણો / સમયદર્શક શબ્દો કહી શકશો.			

14.0 પૂર્ણ વર્તમાનકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના :

નીચે પૂર્ણવર્તમાનકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના આપેલી છે. આપણે તેનો અભ્યાસ કરીએ.

રચના :

wh-વાળા શબ્દો / **how** (હોય તો) + **have / has** + કર્તા + **not** (નકાર માટે) + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + કર્મ + અન્ય (ક્રિયાવિશેષણ) ?

ઉપર આપેલી રચનાને આપણે નીચેના ઉદાહરણોના અભ્યાસ દ્વારા સમજીએ.

- (1) Who has broken my slate ?
- (2) Have you ever seen the Taj ?
- (3) Has Meena given the exam this time ?
- (4) Where has he gone ?
- (5) How much milk have you drunk ?
- (6) Why have you not called me there ?

14.1 પૂર્ણ વર્તમાનકાળમાં વપરાતા ક્રિયાવિશેષણો / સમયદર્શક શબ્દો :

★ આ કાળમાં અહીં આપેલ ક્રિયાવિશેષણો કે સમયદર્શક શબ્દો વપરાય છે. કાળને ઓળખવામાં આ શબ્દો key (ચાવી) રૂપ તત્વો ગણાય.

(1) પ્રશ્ન વાક્યમાં	:	just, often, never, ever
(2) નકાર અને પ્રશ્નવાક્યમાં	:	so far, till now, yet
(3) શબ્દ સમૂહો	:	today, this week, this month.

★ ટૂંકમાં,

આ કાળમાં **just, today, ever, yet, never, already, so far, recently, now, lately, this week, this month, till now** વગેરે જેવા સમય દર્શક શબ્દો કે ક્રિયાવિશેષણોનો ઉપયોગ થાય છે.

★ આ કાળમાં ક્યારેક **since / for** નો ઉપયોગ થાય છે.

દા.ત. (1) **Since** how long have you been ill ?

(2) I have known her **for** the last three years.

★ આ કાળમાં ક્યારેય ભૂતકાળ બતાવતા ક્રિયાવિશેષણો (જેવા કે yesterday) આવતા નથી. જેમ કે,

(1) He **has gone** to Kolkata **yesterday**. (વાક્ય ખોટું)

(2) He **went** to Kolkata **yesterday**. (વાક્ય સાચું)

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચે આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 કૌંસમાં આપેલ ક્રિયાપદનું યોગ્યરૂપ મૂકી ખાલી જગ્યા પૂરો.

(1) Have you ever this food ? (eat)

(2) Who my book this week ? (to have + take)

(3) I Devdas till now ? (to have + read)

(4) you tea yet ? (have)

પ્રશ્ન : 2 નીચેનાં વાક્યોનું ગુજરાતી કરો.

(1) How has he read the darker side ?

(2) Have you ever gone there ?

(3) What have you eaten today ?

(4) Why have boys played cricket now ?

(5) Who has seen you ?

પ્રશ્ન : 3 નીચેનાં વાક્યોનું અંગ્રેજી કરો ?

(1) મારો નાનો ભાઈ ક્યાં ગયો છે ?

(2) તેઓએ પાણી પીધું ?

(3) અત્યારે તમે શું કર્યું છે ?

(4) શા માટે તેઓ એ પરીક્ષા પાસ કરી છે ?

પ્રશ્ન : 4 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

(1) પૂર્ણવર્તમાનકાળમાં વપરાતા ક્રિયાવિશેષણો કે સમયદર્શક શબ્દોની યાદી બનાવો.

(2) પૂર્ણવર્તમાનકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના બનાવો.

(3) પૂર્ણવર્તમાનકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોના બે ઉદાહરણ આપો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કકાર્ડ : 15
આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે..... <ul style="list-style-type: none"> • ચાલુ પૂર્ણવર્તમાનકાળના ઉપયોગો જણાવી શકશો. • ચાલુ પૂર્ણવર્તમાનકાળના હકાર-નકાર વાક્યોની રચના આપી શકશો. 			

15.0 ચાલુ પૂર્ણવર્તમાનકાળના ઉપયોગો :

નીચે ચાલુપૂર્ણ વર્તમાનકાળના ઉપયોગો ઉદાહરણ સહિત દર્શાવ્યા છે. આપણે તેનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

- * ભૂતકાળમાં કોઈ ક્રિયા ચાલુ થઈ હોય અને બોલતી વખતે કે વર્તમાન સમયમાં પણ તે ક્રિયા ચાલુ છે તેવું બતાવવા આ કાળનો ઉપયોગ થાય છે. જેમ કે,
 - (1) **Neeta has been suffering from fever since morning.**
 - (2) **They have been teaching in this school.**
- * ઘણીવાર કોઈ ક્રિયા પૂર્ણ થયા પછી, તે ક્રિયાની ગતિ (continuity) પર ભાર મુકવા માટે આ કાળનો ઉપયોગ થાય છે. જેમ કે,
 - **Why are your clothes so wet ?**
 - **I have been watering the garden.**

15.1 ચાલુ પૂર્ણ વર્તમાનકાળનાં હકાર-નકાર વાક્યોની રચના :

નીચે ચાલુ પૂર્ણ વર્તમાનકાળના વાક્યોની રચના આપેલી છે. આપણે તેનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

રચના :

કર્તા + **has / have + not** (નકાર માટે) + **been + V-ing** + કર્મ + **since / for** + સમયદર્શક શબ્દો.....

આ રચનાને સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

ઉદાહરણો :

- (1) **I have been waiting** since morning.
- (2) **We have not been reading** this book since you informed us.
- (3) **Ketan has not been playing** the game for five weeks.
- (4) **We have been eating** only this food since 7 o'clock.
- (5) **Teacher has been teaching** this class since 1992.
- (6) **Paresh has been watering** the plants.

- * ચાલુ પૂર્ણવર્તમાનકાળમાં for અને since નો ઉપયોગ થાય છે. જેમાં,
 (1) **For** એ **period of time** (સમયગાળો) બતાવે છે.
 (2) **Since** એ **point of time** (સમયબિંદુ) બતાવે છે.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 કૌંસમાં આપેલ ક્રિયાપદનું યોગ્યરૂપ મૂકી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) I have been hard work for five weeks. (do)
- (2) Cat has not been on the table for seven hours. (jump)
- (3) People have been for last two decade. (suffer)
- (4) Ram been for two hours. (have / has + write)

પ્રશ્ન : 2 નીચે 'A વિભાગ' માં અંગ્રેજી વાક્યો આપેલા છે. અને તેની સામે 'B વિભાગ' માં તેના ગુજરાતી અર્થવાળા વાક્યો આપેલા છે. યોગ્ય રીતે જોડો.

A વિભાગ

- (1) Rakesh has been playing football for five years.
- (2) We have not been walking since morning.
- (3) Ketan has not been walking for five weeks.

B વિભાગ

- (1) કેતન પાંચ અઠવાડીયાથી ચાલતો નથી.
- (2) રોકેશ પાંચ વરસથી ફૂટબોલ રમી રહ્યો છે.
- (3) અમે સવારથી ચાલતા નથી.

જવાબ : (1 -), (2 -), (3 -),

પ્રશ્ન : 3 કોઠા પરથી વાક્યો બનાવો.

Ram	hasn't		watering	for two hours.
We	have	been	playing	since noon.
They	has		teaching	for five minutes.
Our boys	haven't		looking	since morning.

પ્રશ્ન : 4 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) ચાલુ પૂર્ણ વર્તમાનકાળના ઉપયોગો જણાવો.
- (2) ચાલુ પૂર્ણ વર્તમાનકાળના બે ઉદાહરણ આપો.
- (3) ચાલુ પૂર્ણ વર્તમાનકાળના હકાર - નકાર વાક્યોની રચના સમજાવો.
- (4) since / for નો ઉપયોગ ક્યારે થાય તે જણાવો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કકાર્ડ : 16
આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે..... • ચાલુ પૂર્ણવર્તમાનકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના ઉદાહરણ સહિત કહી શકશો.			

16.0 ચાલુ પૂર્ણવર્તમાનકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના :

ચાલુ પૂર્ણવર્તમાનકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના નીચે આપેલી છે. આપણે તેનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ અને તેની નીચે આપેલ ઉદાહરણોને બરાબર રીતે સમજીએ.

રચના :

wh-વાળા શબ્દો / **how** (હોય તો) + **have / has** + કર્તા + **not** (નકાર માટે) + **been** + **V-ing** + કર્મ + **since / for** + સમયદર્શક શબ્દો ?

ઉદાહરણો :

- (1) Who has been playing this game for five hours ?
- (2) Have girls not been reading since last Sunday ?
- (3) Why have you been looking at me ?
- (4) Has he been watering the trees since morning today ?
- (5) Have people been rushing towards our house since morning ?
- (6) Why has she not been running fast in this competition ?

ચાલુ પૂર્ણવર્તમાનકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોના સંદર્ભમાં નીચેની બાબતોને ખાસ ધ્યાનમાં રાખો.

- ★ આ પ્રકારના વાક્યોની શરૂઆત પણ **wh-**વાળા શબ્દો અથવા **how** અથવા **have / has** થી કરવામાં આવે છે.
- ★ આવા વાક્યોમાં **for** એ સમયગાળો બતાવે છે. જ્યારે **since** એ સમયબિંદુ બતાવે છે.
- ★ ક્રિયાપદના સ્વરૂપ તરીકે - '**has / have + been + V-ing**' નો ઉપયોગ થાય છે.
- ★ આવા વાક્યો એ ભૂતકાળમાં કોઈ ચોક્કસ સમયે ક્રિયા ચાલુ થઈ હોય અને વર્તમાનમાં પણ ચાલુ હોય તેવું દર્શાવવા માટે પ્રશ્નના રૂપમાં વપરાય છે.
- ★ આ પ્રકારના વાક્યોની રચના પૂર્ણ ચાલુ ભૂતકાળ કે પૂર્ણ ચાલુ ભવિષ્યકાળની રચના જેવી છે. પૂર્ણ ચાલુભૂતકાળ એ ભૂતકાળના સંદર્ભમાં અને પૂર્ણચાલુ ભવિષ્યકાળ એ ભવિષ્યકાળના સંદર્ભમાં વપરાય છે. પરંતુ આ ત્રણેય કાળમાં ક્રિયાની કે ઘટનાની ગતિ ચાલુ હાલતમાં છે / હશે / હતી તેવું બતાવાય છે.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 કૌંસમાં આપેલ ક્રિયાપદનું યોગ્યરૂપ મૂકી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) What have you for this country since you came here ?
(been + do)
- (2) Why have boys not been the exam for last two years ? (give)
- (3) Have Kailash been cricket today for five hours ? (play)
- (4) How have you been the message to your friends ? (send)

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વાક્યોનું ગુજરાતી કરો.

- (1) How has she been running since morning ?
- (2) Has he been writing a letter for ten minutes ?
- (3) What have they been doing since last year in this matter ?
- (4) Why have your sisters been working hard for five days ?

પ્રશ્ન : 3 નીચેના વાક્યોનું અંગ્રેજી કરો.

- (1) તેઓ ક્યારથી આ કાર્ય કરી રહ્યા છે ?
- (2) તું શા માટે તેણીને પત્રો લખી રહ્યો છે ?
- (3) હું કેવી રીતે આ કાર્ય ગઈકાલથી કરી રહ્યો છું ?
- (4) મારો મોટોભાઈ આજ સવારથી ઘાસ કાપી રહ્યો છે ?

પ્રશ્ન : 4 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) ચાલુ પૂર્ણ વર્તમાનકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની વાક્ય રચના જણાવો.
- (2) ચાલુ પૂર્ણ વર્તમાનકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોના બે ઉદાહરણ આપો.
- (3) ચાલુ પૂર્ણ વર્તમાનકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોના ક્રિયાપદનું સ્વરૂપ વર્ણવો.
- (4) ચાલુ પૂર્ણ વર્તમાનકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની શરૂઆત કેવા કેવા શબ્દોથી થઈ શકે છે ?

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કશીટ : 17
આ વર્કશીટનો ચીવટપૂર્વક અભ્યાસ કરવાથી તમે....			
<ul style="list-style-type: none"> સાદા ભૂતકાળના ઉપયોગો ઉદાહરણ સહિત જણાવી શકશો. 			

17.0 સાદા ભૂતકાળનાં ઉપયોગો :

નીચે સાદા ભૂતકાળનાં ઉપયોગો આપેલા છે. આપણે તેનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

- ★ ભૂતકાળમાં બનેલ ક્રિયા કે ઘટનાનો ઉલ્લેખ કરવા માટે આ કાળનો ઉપયોગ થાય છે. દા.ત.
 - (1) **I received his letter a week ago.**
 - (2) **She left school last year.**
- ★ ભૂતકાળની ટેવોનું વર્ણન કરવા માટે પણ આ કાળનો ઉપયોગ થાય છે. દા.ત. (1) **Reeta always carried an umbrella.**
(2) **He studied many hours every day.**
- ★ ઘણીવાર આ કાળ સમયદર્શક ક્રિયાવિશેષણનો ઉપયોગ કર્યા વિના વપરાય છે. આવા સમયમાં સમય એ ગર્ભિત હોય છે અથવા તો contextual (સંદર્ભ સંબંધિત) હોય છે. જેમ કે,
 - (1) **Raju learnt Hindi in Delhi.**
 - (2) **Babar defeated Rana Sanga at Kanwaha.**
- ★ ભૂતકાળની છૂટી ગયેલી ટેવ 'used to' ક્રિયાપદ દ્વારા રજૂ થાય છે. દા.ત. **He used to smoke till he was twenty.**
- ★ If clause સાથે અસંભવિત પરિસ્થિતિ જણાવવા માટે.... દા.ત. (1) **If I had a gun, I should kill the lion.**
(2) **If she came, he would help her.**
- ★ ભૂતકાળમાં બનેલ બે ક્રમિક બનાવોમાં, પ્રથમ બનેલ બનાવ પૂર્ણભૂતકાળમાં અને પછી બનેલ બનાવ સાદા ભૂતકાળમાં મૂકાય છે. દા.ત.
The train had left before I reached the station.
- ★ ઘણીવાર સમયની ક્રમિકતા ઉપર ઝોક દેવાની જરૂર ન હોય અને બંને બનાવો તરત જ બન્યા હોય ત્યારે પ્રત્યેક ભૂતકાળના બનાવો સાદા ભૂતકાળમાં મૂકાય છે. દા.ત. (1) **I was glad when I saw him.**
(2) **I waited till the rain stopped.**
- ★ ભૂતકાળમાં એક ક્રિયા બનતી હોય ત્યારે જે બીજી ક્રિયા બને તે સાદા ભૂતકાળમાં અને બનતી (ચાલુ) ક્રિયા એ ચાલુ ભૂતકાળમાં રજૂ થાય છે. જેમ કે,
 - (1) **The teacher was teaching English when I went into the class.**
 - (2) **I was reading the story when Raju came here.**

હવે, આ વર્કશીટનો અભ્યાસ કરવાથી તમે નીચે આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 નીચે વિભાગ- A માં સાદા ભૂતકાળના ઉપયોગો આપેલા છે. તેની સામે વિભાગ- B માં તે ઉપયોગનાં સંદર્ભમાં વાક્યો બનાવો.

વિભાગ - A (ઉપયોગો)

વિભાગ - B (વાક્યો)

(1) ભૂતકાળમાં બનેલ ક્રિયાનો ઉલ્લેખ કરવા.	
(2) If clause સાથે અસંભવિત પરિસ્થિતિ જણાવવા.	
(3) ભૂતકાળમાં બનેલ બે ક્રમિક બનાવોમાં, સાદા ભૂતકાળનો ઉપયોગ.	
(4) ભૂતકાળમાં બનેલ બે ક્રિયાઓમાં એક ચાલુ ભૂતકાળ અને બીજી સાદા ભૂતકાળમાં.	

પ્રશ્ન : 2 નીચે અપૂર્ણ વાક્યો આપેલા છે. આ વાક્યોને તેની નીચે આપેલ વિકલ્પો વાળા વાક્યોમાંથી પસંદ કરી પૂરા કરો.

(A) ભૂતકાળની ટેવ બતાવતું વાક્ય એટલે.....

(1) If I had a gun, I should kill you.

(2) I always studied one book every Sunday.

(B) ભૂતકાળની છૂટી ગયેલ ટેવ દર્શાવતું વાક્ય એટલે.....

(1) I used to play football.

(2) I got the book yesterday.

પ્રશ્ન : 3 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) સાદા ભૂતકાળના બે ઉપયોગો વર્ણવો.
- (2) સાદા ભૂતકાળના બે ઉદાહરણો આપો.
- (3) સાદા ભૂતકાળનું If clause સાથેનું એક ઉદાહરણ આપો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કકાર્ડ : 18
આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે..... <ul style="list-style-type: none"> • સાદા ભૂતકાળના હકાર - નકાર અને પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના બનાવી શકશો. • સાદા ભૂતકાળમાં વપરાતા time phrases કહી શકશો. 			

18.0 સાદા ભૂતકાળના હકાર નકાર વાક્યોની રચના :

નીચે સાદા ભૂતકાળના હકાર અને નકાર વાક્યોની રચના આપેલી છે. આપણે તેનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ અને તેની નીચે આપેલ ઉદાહરણોનો અભ્યાસ કરીએ.

રચના :

હકાર માટે : કર્તા + ક્રિયાપદનું ભૂતકાળનું રૂપ + કર્મ + અન્ય.

નકાર માટે : કર્તા + did + not + મુખ્ય ક્રિયાપદનું to વગરનું મૂળરૂપ + કર્મ + અન્ય (ક્રિયાવિશેષણ).

ઉદાહરણો :

- (1) I took this pen yesterday.
- (2) He did not give the exam last year.
- (3) We planted the trees here last week.
- (4) Roshan ran fast.
- (5) Sheela kept this book last month.
- (6) They did not read Hamlet in last exam.

18.1 સાદા ભૂતકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના :

નીચે સાદા ભૂતકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના આપેલી છે. આપણે તેનો અભ્યાસ કરીએ.

રચના :

wh-વાળા શબ્દો / how (હોય તો) + did + કર્તા + મુખ્ય ક્રિયાપદનું to વગરનું મૂળરૂપ + કર્મ + અન્ય ?

ઉપરની રચનાને આપણે નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજીએ.

ઉદાહરણો :

- (1) What did you give me yesterday ?
- (2) Did you drink water ?
- (3) When did you give this pen to me ?
- (4) Did she not pass the exam in the last summer ?

18.2 સાદા ભૂતકાળમાં વપરાતા time phrases :

અહીં આપેલા time phrases આ કાળ સાથે મૂકાય છે. જેમ કે,

- * (1) A year / month / week ago (2) the day before yesterday (3) in the year ... (4) last summer / winter / monsoon (5) long time ago (6) the day before (7) last week / year / evening (8) a few minutes ago (9) yesterday etc.
- * ઘણીવાર always, generally, sometimes, often, whenever, frequently એ સમયદર્શક શબ્દો વર્તમાનકાળની સાથોસાથ સાદાભૂતકાળમાં પણ વપરાય છે. એ વખતે તેમના ઉપયોગમાં સમતત્વ દ્રષ્ટિમાં રાખવું.

હવે, આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કર્યા પછી તમે નીચે આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 કૌંસમાં આપેલ ક્રિયાપદનું યોગ્યરૂપ મૂકી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) He the exam last week. (pass)
- (2) Who the paper ? (break)
- (3) When you this job ? (to be + leave)
- (4) Paresh the message. (get)
- (5) Ila not there last Sunday. (to be + go)

પ્રશ્ન : 2 નીચેનાં વાક્યોનું ગુજરાતી કરો.

- (1) I took Honda from your house.
- (2) Did they eat like this ?
- (3) How many books did she buy yesterday ?
- (4) When did players come here ?
- (5) We sent the message to them.
- (6) Payal saw a match in Delhi.

પ્રશ્ન : 3 નીચેનાં વાક્યોનું અંગ્રેજી કરો.

- (1) તમે શું લીધું ?
- (2) મે ગઈકાલે તમને પાંચ રૂપિયા આપ્યા.
- (3) અમિત છેલ્લા મેચમાં સારું રમ્યો.
- (4) શા માટે હરેશે મને પેન ન આપી ?
- (5) તેઓ આકાશમાં ઉડ્યા.
- (6) મે આ ખાધું.
- (7) તેઓએ કેવી રીતે લખ્યું ?

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કશીટ : 19
<p>આ વર્કશીટનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....</p> <ul style="list-style-type: none"> • ચાલુ ભૂતકાળનાં ઉપયોગો જણાવી શકશો. • ચાલુ ભૂતકાળનાં હકાર-નકાર વાક્યોની રચના બનાવી શકશો. 			

19.0 ચાલુ ભૂતકાળનાં ઉપયોગો :

નીચે ચાલુ ભૂતકાળના ઉપયોગો આપેલા છે. સાથોસાથ જે તે ઉપયોગના ઉદાહરણ પણ આપેલ છે. આપણે તેનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

- * ભૂતકાળમાં કોઈ (ચોકકસ) સમયે ક્રિયા ચાલુ હતી તેવું બતાવવા માટે આ કાળનો ઉપયોગ થાય છે. જેમ કે, **Rama was reading the Gita at 7 o'clock yesterday.**
- * ભૂતકાળમાં કોઈ ક્રિયા બને ત્યારે બીજી કોઈ ક્રિયા ચાલતી હોય તો તે ચાલુ ક્રિયા માટે ચાલુભૂતકાળનો ઉપયોગ થાય છે. દા.ત. **He was crossing the road when the old man came there.**
- * ભૂતકાળની ટેવ કે વર્તન પ્રત્યે અણગમો વ્યક્ત કરવા માટે. દા.ત. **He was always drinking wine.**
- * ટેવ કે નિયમરૂપ નહીં પરંતુ વખતોવખત બનતી ક્રિયા રજૂ કરવામાં. દા.ત. **(1) I was doing hard work during that period.**
(2) Parekh was performing better in those days.

19.1 ચાલુ ભૂતકાળનાં હકાર-નકાર વાક્યોની રચના :

અહીં ચાલુ ભૂતકાળના હકાર અને નકાર વાક્યોની રચના આપેલી છે. આપણે તેનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

રચના :

કર્તા + was / were + not (નકાર માટે) + V-ing + કર્મ + અન્ય (ક્રિયા વિશેષણ).

ઉપરની રચનાને આપણે નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજાએ.

વાક્યો :

- (1) I was writing a letter this time yesterday.
- (2) The child was not crying bitterly.

- (3) She was always telling lies.
- (4) Neeta was seeing him often in those days.
- (5) The saints were not singing Bhajans at that time.
- (6) My friend was coming back yesterday this time.

હવે, આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 કૌંસમાં આપેલ ક્રિયાપદનું યોગ્યરૂપ મૂકી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) It was darkers (get)
- (2) The light went out while I (to be + read)
- (3) He was not chess when I him. (play, see)
- (4) I was there while people were (shout)
- (5) He in the sky. (to be + fly)

પ્રશ્ન : 2 નીચેનાં વાક્યોનું ગુજરાતી કરો.

- (1) I hurt my back while I was working in the garden.
- (2) He was not playing the game.
- (3) Birds were flying in the sky.
- (4) We were not sleeping yesterday in the morning.
- (5) I was playing cricket.

પ્રશ્ન : 3 નીચેનાં વાક્યોનું અંગ્રેજી કરો.

- (1) હું તમારી ઘરે આવ્યો ત્યારે તમે ખાતા હતા.
- (2) નયનાએ રાકેશને જોયો ત્યારે તે રડતો ન હતો.
- (3) મારા મિત્રો અમદાવાદ જઈ રહ્યા હતા.
- (4) તે વખતે ઈકબાલ વાંચી રહ્યો હતો.
- (5) ઓસ્ટ્રેલીયામાં સચીન ખૂબજ સરસ રમી રહ્યો હતો.

પ્રશ્ન : 4 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) ચાલુ ભૂતકાળના ઉપયોગો જણાવો.
- (2) ચાલુ ભૂતકાળના હકાર વાક્યોનાં બે ઉદાહરણ લખો.
- (3) ચાલુ ભૂતકાળના નકાર વાક્યોનાં બે ઉદાહરણ આપો.
- (4) ચાલુ ભૂતકાળના હકાર નકાર વાક્યોની રચના જણાવો.
- (5) ચાલુ ભૂતકાળનું ક્રિયાપદનું સ્વરૂપ વર્ણવો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કકાર્ડ : 20
<p>આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....</p> <ul style="list-style-type: none"> • ચાલુ ભૂતકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના ઉદાહરણ સહિત જણાવી શકશો. • ચાલુ ભૂતકાળનાં સંદર્ભમાં આવતા જરૂરી નિયમો કહી શકશો. 			

20.0 ચાલુ ભૂતકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના :

નીચે ચાલુ ભૂતકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના આપેલી છે. આપણે આ રચનાનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

રચના :

wh-વાળા શબ્દો / **how** (હોય તો) + **was / were** + કર્તા + **V-ing** + કર્મ + અન્ય (ક્રિયાવિશેષણ)?

ઉપરની રચનાને સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

- (1) How much milk was Sona buying today morning ?
- (2) Were you reading when I came ?
- (3) Who was playing cricket in the morning yesterday ?
- (4) Why was he not reading your book ?
- (5) Was she playing ?
- (6) What were you doing when I came ?

20.1 ચાલુ ભૂતકાળનાં સંદર્ભમાં જરૂરી નિયમો :

ચાલુ ભૂતકાળનાં સંદર્ભમાં આપણે નીચે આપેલ બાબતો ખાસ ધ્યાનમાં રાખીશું.

- * જે ક્રિયાપદો ચાલુ વર્તમાનકાળમાં વપરાતા નથી તે ક્રિયાપદો ચાલુ ભૂતકાળમાં પણ વપરાતા નથી.
- * આ કાળ સાથે then, often, while, just, afternoon, all the time, at that time, in the morning yesterday, last Sunday evening, at 9:00 p.m. yesterday, at noon વગેરે જેવા સમયદર્શક શબ્દો (time phrases) વાપરી શકાય છે.
- * વાક્યમાં સાદો ભૂતકાળ અને ચાલુભૂતકાળ એમ બે કાળનો ઉપયોગ થયેલ હોય ત્યારે when કે while નો ઉપયોગ થતો હોય છે. સામાન્ય રીતે **when** પછી સાદોભૂતકાળ અને **while** પછી ચાલુભૂતકાળ વપરાય છે.

વાક્યો :

- (1) Boys were playing the game **when** teacher came in the class room.
- (2) Teacher came in the class room **while** boys were playing the game.

હવે, આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કર્યા પછી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 કૌંસમાં આપેલા ક્રિયાપદનું યોગ્યરૂપ મૂકી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) Players were on the ground yesterday at this time and whatyou at that time ? (play, to be + do)
- (2) Who was in the club when Sachin went out ? (dance)
- (3) Were they a book in the morning yesterday ? (read)
- (4) Why Kapildev to the team before starting the match ? (to be + guide)

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વાક્યોનું ગુજરાતી કરો.

- (1) Was she drinking water ?
- (2) Who was playing cricket when I left the place ?
- (3) Why were teachers leaving school yesterday at five o'clock ?
- (4) What was happening with me ?
- (5) Were they talking each other in the class room ?

પ્રશ્ન : 3 નીચેનાં વાક્યોનું અંગ્રેજી કરો.

- (1) કવિતા ગઈકાલે સાંજે શું ખાઈ રહી હતી ?
- (2) સવારે ૯ વાગ્યે તે શા માટે તમને મારતો હતો ?
- (3) તે વખતે મારા કાકા વાંચી રહ્યા હતા ?
- (4) ગઈકાલે સાંજે તમારા ખેતરમાં પક્ષીઓ ઉડી રહ્યા હતા ?
- (5) વડાપ્રધાન ખૂબજ સારું ભાષણ આપી રહ્યા હતા ?

પ્રશ્ન : 4 નીચેનાં વાક્યોમાં આવેલ **time phrases** (સમયદર્શક શબ્દો) નીચે લીટી દોરો.

- (1) I was eating at seven o'clock.
- (2) Last Sunday evening, Bharat was dancing with me.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કશીટ : 21
<p>આ વર્કશીટનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....</p> <ul style="list-style-type: none"> • પૂર્ણભૂતકાળનાં ઉપયોગો જણાવી શકશો. • પૂર્ણભૂતકાળનાં હકાર-નકાર વાક્યોની રચના બનાવી શકશો. 			

21.0 પૂર્ણભૂતકાળના ઉપયોગો :

નીચે પૂર્ણભૂતકાળના ઉપયોગો આપેલ છે. તેની સાથે ઉદાહરણ પણ સમજાવેલ છે. આપણે તેનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

- * ભૂતકાળમાં કોઈ સમયે કોઈ ક્રિયા કે ઘટના પૂર્ણ થયેલ હોય અને તે વખતે તે ક્રિયા કે ઘટનાની અસર ચાલુ છે તેવું બતાવવા આ કાળનો ઉપયોગ થાય છે. દા.ત.

I had done my exercise yesterday at 7 p.m.

- * જ્યારે ભૂતકાળમાં કોઈ બે ક્રિયાઓ થઈ હોય ત્યારે તે બે ક્રિયાઓમાં પ્રથમ પૂરી થયેલી ક્રિયાને પૂર્ણ ભૂતકાળમાં રજૂ કરવામાં આવે છે. દા.ત.

I had written the letter before he arrived.

21.1 પૂર્ણભૂતકાળનાં હકાર-નકાર વાક્યોની રચના :

નીચે પૂર્ણભૂતકાળનાં હકાર નકાર વાક્યોની રચના આપેલી છે. આપણે આ રચનાનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરીએ.

રચના :

કર્તા + **had** + **not** (નકાર માટે) + મુખ્ય ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + કર્મ
+ અન્ય (ક્રિયાવિશેષણ).

ઉપરની રચનાને આપણે નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજીએ.

ઉદાહરણો :

- (1) I had never seen the Taj.
- (2) I had done my home work before I went to school.
- (3) He had not played his cards well.
- (4) You had gone outside.
- (5) You came to my house after I had eaten the food.
- (6) Ketan had not played well in the last match.

હવે, આ વર્કકાર્ડનાં અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 કૌંસમાં આપેલ ક્રિયાપદનું યોગ્યરૂપ મૂકી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) Bhagvandas had a pen to me. (give)
- (2) Boys not the exam. (to have + pass)
- (3) You had not the ground before you were informed. (leave)
- (4) We ate after my brother had to his friend's house. (go)
- (5) Paresh had a letter. (write)

પ્રશ્ન : 2 નીચેનાં વાક્યોનું ગુજરાતી કરો.

- (1) We had never seen the Red fort.
- (2) He had not played his game well.
- (3) They came at my home after I had passed the exam.
- (4) People had gone outside before the officer entered into the office.
- (5) He had hidden his treasure.

પ્રશ્ન : 3 નીચેનાં વાક્યોનું અંગ્રેજી કરો.

- (1) નયન આવે તે પહેલા રાકેશે પત્ર લખી નાખ્યો હતો.
- (2) તારી બહેને મે આપેલ કાર્ય પૂર્ણ કર્યું હતું.
- (3) ખેડૂત ખેતરમાં આવે તે પહેલા પક્ષીઓ ખેતરમાંથી આકાશમાં ઉડી ગયા હતા.
- (4) પરીક્ષા પહેલા મે ચાર પુસ્તકો વાંચ્યા હતા.

પ્રશ્ન : 4 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) પૂર્ણભૂતકાળના ઉપયોગો જણાવો.
- (2) પૂર્ણભૂતકાળના બે ઉદાહરણો આપો.
- (3) પૂર્ણભૂતકાળના હકાર-નકાર વાક્યોની રચના જણાવો.
- (4) before અને after નો ઉપયોગ કરી પૂર્ણભૂતકાળનાં બે ઉદાહરણો બનાવો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કશીટ : 22
<p>આ વર્કશીટનો ચીવટ પૂર્વક અભ્યાસ કરવાથી તમે.....</p> <ul style="list-style-type: none"> • પૂર્ણભૂતકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના બનાવી શકશો. • પૂર્ણભૂતકાળનાં સંદર્ભમાં જરૂરી નિયમો તારવી શકશો. 			

22.0 પૂર્ણભૂતકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના :

નીચે પૂર્ણભૂતકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના આપેલ છે. આપણે તેનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરીએ.

રચના :

wh-વાળા શબ્દો / **how** (હોય તો) + **had** + કર્તા + મુખ્ય ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + કર્મ + અન્ય ?

ઉપરની રચનાને આપણે નીચેના ઉદાહરણોના અભ્યાસ દ્વારા સમજીએ.

ઉદાહરણો :

- (1) Had you come here before 3-00 P.M. ?
- (2) Where had you hidden your treasure ?
- (3) What had you done before you came here ?
- (4) How many students had arrived at your class when you went there ?
- (5) Had he noticed what the leader had told ?

22.1 પૂર્ણભૂતકાળનાં સંદર્ભમાં જરૂરી નિયમો :

અહીં પૂર્ણભૂતકાળનાં સંદર્ભમાં જરૂરી નિયમો આપેલા છે. આપણે આ નિયમોને ઉદાહરણ સહિત સમજીએ.

* જ્યારે ભૂતકાળમાં બે બનાવ બન્યા હોય ત્યારે time clause નો ઉપયોગ કરીને પહેલા બનેલ બનાવને પૂર્ણભૂતકાળમાં મૂકાય છે અને પછી બનેલ બનાવને સાદા ભૂતકાળમાં મૂકાય છે. time clause વાળું ઉપવાક્ય શરૂઆતમાં (વાક્યની) કે વાક્યના પાછળના ભાગમાં પણ મૂકાય છે. દા.ત.

- (1) I had finished reading **before** the teacher asked me about it.
- (2) I had had my breakfast **when** my friend called on me.
- (3) He ran out to play **after** he had done his homework.

* પૂર્ણભૂતકાળમાં, after પછી આવતુ ઉપવાક્ય એ પૂર્ણભૂતકાળનું હોય છે અને before કે when પછી આવતુ ઉપવાક્ય એ સામાન્ય રીતે સાદા ભૂતકાળનું હોય છે. જુઓ વાક્ય નં. 1, 2 અને 3.

* "Should, would, could, might + have + V-3" વાળુ મુખ્ય ઉપવાક્ય પણ If વાળા શરતી વાક્યમાં વપરાય છે. એટલે કે If સાથે પૂર્ણભૂતકાળવાળુ શરતી ઉપવાક્ય પણ વપરાય છે.

દા.ત. **If I had been the president of India, I could have solved the problem of unemployment in India.**

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોનાં જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 કૌંસમાં આપેલ ક્રિયાપદનું યોગ્યરૂપ મૂકી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) Had you there before 4.00 P. M. ? (go)
- (2) Where had she the message ? (send)
- (3) What had you before I came ? (take)
- (4) Had I read the book before she to school ? (go)

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વાક્યોનું ગુજરાતી કરો.

- (1) She had passed the exam, but had you passed it ?
- (2) Had Meena come to your house ?
- (3) What had you seen when Ritu left the house ?
- (4) How many persons had participated in the elocution competition at your school ?

પ્રશ્ન : 3 નીચેના વાક્યોનું અંગ્રેજી કરો.

- (1) રાધાએ ગઈકાલે સાત વાગ્યે શું ખાધુ હતુ ?
- (2) તમે ત્યારે તે ફિલ્મ જોયુ હતુ ?
- (3) તેઓ શા માટે તેના જિલ્લામાં ગયા હતા ?
- (4) ગઈકાલે સાંજે તમે સમયસર ખાઈ લીધુ હતુ ?

પ્રશ્ન : 4 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) before, after અને when નો ઉપયોગ કરી ત્રણ વાક્યો બનાવો.
- (2) If સાથે પૂર્ણભૂતકાળ વાળુ શરતી ઉપવાક્ય આવે તેમ વાક્ય બનાવો.
- (3) પૂર્ણભૂતકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યની રચના જણાવો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કશીટ : 23
આ વર્કશીટનો અભ્યાસ કરવાથી તમે..... • પૂર્ણ ચાલુ ભૂતકાળનાં ઉપયોગો વર્ણવી શકશો. • પૂર્ણ ચાલુ ભૂતકાળનાં હકાર-નકાર વાક્યોની રચના કહી શકશો.			

23.0 પૂર્ણચાલુ ભૂતકાળનાં ઉપયોગો :

નીચે પૂર્ણ ચાલુ ભૂતકાળનાં ઉપયોગો આપેલ છે. આપણે તેનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

- * ભૂતકાળમાં અમૂક સમયે કોઈ ક્રિયા કે ઘટના અમૂક ચોક્કસ સમયબિંદુ કે સમયગાળાથી ચાલુ થઈ હતી અને જે તે સમયે પણ ચાલુ હતી તેવું બતાવવા આ કાળનો ઉપયોગ થાય છે. દા.ત.
He had been examining the papers since thursday.
- * કોઈ ક્રિયા ભૂતકાળમાં વારંવાર બનતી હોય અને તેના સાતત્ય પ્રત્યે લક્ષ કેન્દ્રીત કરવું હોય, નહીં કે તે ક્રિયા ક્યારે પૂરી થઈ તે તરફ, ત્યારે આ કાળનો ઉપયોગ થાય છે.
દા.ત. **She had been trying to meet him.**

23.1 પૂર્ણચાલુ ભૂતકાળના હકાર-નકાર વાક્યોની રચના :

નીચે પૂર્ણ ચાલુ ભૂતકાળના હકાર-નકાર વાક્યોની રચના આપેલી છે. આપણે આ રચનાનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરીએ.

રચના :

કર્તા + **had + not** (નકાર માટે) + **been + V-ing** + કર્મ + **since / for** + સમયદર્શક શબ્દો.....

આ રચનાને આપણે નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજીએ.

વાક્યો :

- (1) I had been waiting for 20 minutes.
- (2) We had not been waiting for you since long time.
- (3) Anand had already been teaching there for five years.
- (4) The school had been running since 7-00 A.M.
- (5) Kalaben had not been reading the Ramayana for seven days.
- (6) We had been playing cricket since early morning.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 કૌંસમાં આપેલા ક્રિયાપદનું યોગ્યરૂપ મૂકી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) Savitaben had been us for seven hours. (teach)
- (2) My father had not been the field since early morning. (plough)
- (3) Sachin Tendulkar had for two hours in the match.
(be + bowl)
- (4) She for the exam since last night.
(have + be + read)
- (5) 'Maya' serial had been the fear in the minds of boys and girls.
(create)

પ્રશ્ન : 2 નીચે 'વિભાગ A' માં પૂર્ણ ચાલુ ભૂતકાળના અંગ્રેજી વાક્યો આપ્યા છે અને 'વિભાગ B' માં તેના ગુજરાતી અર્થવાળા વાક્યો આપેલા છે. યોગ્ય રીતે જોડકા જોડો.

વિભાગ A

વિભાગ B

(1) We had been watching T. V. (2) They had not been giving the exam since the last month. (3) Our teacher had been guiding us for three hours. (4) Kalpesh had not been doing hard work since 1980.	(અ) અમારા શિક્ષક અમને ત્રણ કલાક થી માર્ગદર્શન આપી રહ્યા હતા. (બ) અમે ટી.વી. જોઈ રહ્યા હતા. (ક) તેઓ છેલ્લા મહિનાથી પરીક્ષા આપી રહ્યા ન હતા. (ડ) કલ્પેશ ૧૯૮૦ થી સખત મહેનત ન કરતો હતો.

જવાબ : (1 -), (2 -), (3 -), (4 -)

પ્રશ્ન : 3 નીચેના કોઠા પરથી યોગ્ય રીતે અર્થપૂર્ણ વાક્યો બનાવો.

Pradip	had been	doing hard work since morning.
Kaladhar	had not been	playing cricket for 10 hours.
Boys		watching T.V. since last night.
My friend		walking on the road for five weeks.
		reading a book for 12 hours.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કકાર્ડ : 24
<p>આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....</p> <ul style="list-style-type: none"> • પૂર્ણ ચાલુ ભૂતકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના બનાવી શકશો. • પૂર્ણ ચાલુ ભૂતકાળના સંદર્ભમાં જરૂરી નિયમો કહી શકશો. 			

24.0 પૂર્ણ ચાલુ ભૂતકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના :

અહીં પૂર્ણ ચાલુ ભૂતકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના આપેલી છે. આપણે તેનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

રચના :

wh-વાળા શબ્દો / **how** (હોય તો) + **had** + કર્તા + **been** + **V-ing** + કર્મ + **for / since** + સમયદર્શક શબ્દો..... ?

ઉપરની રચનાને આપણે નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજાએ.

ઉદાહરણો :

- (1) Where had you been staying for such a long time ?
- (2) Had you not been travelling by bus for two hours ?
- (3) What had Neeta been writing in her book for two minutes ?
- (4) Had Rakesh been sleeping since yesterday ?
- (5) Who had been giving lectures in your village ?

24.1 પૂર્ણ ચાલુ ભૂતકાળના સંદર્ભમાં જરૂરી નિયમો :

આ કાળના સંદર્ભમાં જરૂરી નિયમો અહીં આપેલા છે. આપણે તેનો અભ્યાસ કરીએ.

- * આ કાળમાં **since** અને **for** નો પ્રયોગ થાય છે. સમયબિંદુ બતાવવા માટે **since** નો પ્રયોગ કરવો. જેમ કે, since 1990, since yesterday, since we met there, since 6 O'clock, since early morning etc.
- * સમયગાળો બતાવવા માટે **for** નો પ્રયોગ કરવો. જેમ કે, for two years, for one week, for last three years, for seven minutes etc.
- * **Since** અને **for** ના ઉદાહરણો જોઈએ તો,
 - (1) He had been reading a book **since** 10 A. M.
 - (2) He had been playing football **for** five weeks.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 કૌંસમાં આપેલ ક્રિયાપદનું યોગ્યરૂપ મૂકી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) Had Gandhiji not been from Sabarmati to Dandi ? (march)
- (2) Where had Radha beenthe time for long time ? (spend)
- (3) Why had he in the temple for five years ? (be + sit)
- (4) What had soldiers been at Vagha border ? (do)

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વાક્યોનું ગુજરાતી કરો.

- (1) Ravan had been producing evils since his birth and what had Rama been producing ?
- (2) Who had been flying in the sky ?
- (3) Who had not been planting the trees ?
- (4) Had Kalpana Chavala been doing hard work since she had joined NASA?

પ્રશ્ન : 3 નીચેના વાક્યોનું અંગ્રેજી કરો.

- (1) આજ સવારથી તમે શું કરી રહ્યા હતા ?
- (2) કપિલદેવ કોલકતામાં બે દિવસથી શું શીખવી રહ્યો હતો ?
- (3) આપણા ખેલાડીઓ કેમ્પમાં નવી તકો ઝડપી રહ્યા હતા ?
- (4) તે ક્યારથી આ ગીત વગાડી રહ્યો હતો ?

પ્રશ્ન : 4 નીચેના (Jumbled Sentence) અસ્તવ્યસ્ત વાક્યોને અર્થપૂર્ણ રીતે ગોઠવો.

- (1) Since 1920 I had been this job doing.
- (2) had been who playing cricket for 15 years ?
- (3) been playing better cricket Had Gavaskar since he joined cricket ?
- (4) for five hours who had been watching cricket match in Lahore ?

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કશીટ : 25
<p>આ વર્કશીટનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....</p> <ul style="list-style-type: none"> • સાદા ભવિષ્યકાળના ઉપયોગો જણાવી શકશો. • વાક્યમાં 'will અને shall' ના સ્થાન અને તેના સવિશેષ ઉપયોગો જણાવી શકશો. 			

25.0 સાદા ભવિષ્યકાળના ઉપયોગો :

નીચે સાદા ભવિષ્યકાળના ઉપયોગો આપેલા છે. આપણે તેનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

- * ભવિષ્યમાં બનનારી કે થનારી ઘટના કે ક્રિયા વિશે ઉલ્લેખ કરવા માટે આ કાળનો પ્રયોગ થાય છે.
દા.ત. **Tomorrow will be holiday.**
- * આ કાળમાં, સામાન્ય રીતે I અને We પછી '**shall**' નો પ્રયોગ થાય છે. જ્યારે you, he, she, it, they પછી '**will**' નો પ્રયોગ થાય છે. આ બાબત આપણે નીચેના કોષ્ટક દ્વારા સમજીએ.

એકવચન	બહુવચન
(1) પ્રથમ પુરુષ : I shall go.	(1) પ્રથમ પુરુષ : We shall go.
(2) બીજો પુરુષ : You will go.	(2) બીજો પુરુષ : You will go.
(3) ત્રીજો પુરુષ : He will go. She will go. It will go.	(3) ત્રીજો પુરુષ : They will go.

- * વાક્યમાં દ્રઢ નિશ્ચય, વચન, નિશ્ચિતતા, ચેતવણી, આજ્ઞા, ધમકી વગેરે બતાવવા જે તે વાક્યમાં '**shall**' અને '**will**' ના સ્થાન બદલાય છે.

દા.ત.

- (1) **I will go.** (દ્રઢ નિર્ણય)
- (2) **You shall not steal.** (હુકમ)
- (3) **We will achieve our goal.** (નિર્ણય)
- (4) **You shall be punished if you fail to do this work.** (ધમકી)

- ☞ વાક્યમાં ભવિષ્યનું આયોજન, નિર્ણય, નિશ્ચિતતા કે ઈરાદો બતાવવા '**going to**' નો ઉપયોગ થાય છે.
દા.ત.

- (1) **My brother is going to read** a new book.
- (2) **I am going to visit** Kashmir next summer.

* સાદો વર્તમાનકાળ જ્યારે If clause કે Time clause દ્વારા રજૂ થાય ત્યારે Main clause એ સાદા ભવિષ્યકાળમાં રજૂ થાય છે. દા.ત.

- (1) If you work hard, you will pass the exam.
(સાદો વર્તમાનકાળ) (સાદો ભવિષ્યકાળ)
- (2) When I go to Mumbai, I shall bring a beautiful watch.
(સાદો વર્તમાનકાળ) (સાદો ભવિષ્યકાળ)

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : ૧ કૌંસમાંથી યોગ્ય શબ્દ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) Wego to school tomorrow. (will / shall)
(2) If I work hard, I play well. (shall / will)
(3) When we go to America, we a gift for you. (will take, shall take)
(4) Ipunish you. (ધમકી) (shall, will)
(5) We are play with Pakistan next week. (going to, going, will)

પ્રશ્ન : ૨ નીચે વિભાગ A માં સાદા ભવિષ્યકાળના ઉપયોગો દર્શાવેલ છે. તેની સામે વિભાગ B માં તે ઉપયોગના સંદર્ભમાં **will / shall**નો ઉપયોગ કરી વાક્યો બનાવો.

વિભાગ A (ઉપયોગો)

વિભાગ B (વાક્યો)

- (1) ભવિષ્યમાં બનનારી ઘટના દર્શાવતું વાક્ય
- (2) ભવિષ્યના સંદર્ભમાં દ્રઢ નિર્ણય દર્શાવતું વાક્ય
- (3) If clause સાથે આવતું વાક્ય
- (4) When સાથે આવતું Main clause
- (5) going to નો ઉપયોગ કરીને

પ્રશ્ન : ૩ નીચેના કોઠા પરથી વાક્યો બનાવો.

I			go	to America	tomorrow.
We	will	not	play	the game	the next day.
You	shall		beat	you in exam	next month.
He			read	you all	next time.
She			punish	the exam	in future.
It			pass	the picture	
			see	a book	

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કકાર્ડ : 26
<p>આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....</p> <ul style="list-style-type: none"> • સાદા ભવિષ્યકાળની હકાર-નકાર વાક્યોની રચના બનાવી શકશો. • સાદા ભવિષ્યકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યો રચી શકશો. 			

26.0 સાદા ભવિષ્યકાળના હકાર-નકાર વાક્યોની રચના :

નીચે સાદા ભવિષ્યકાળના હકાર-નકાર વાક્યોની રચના આપેલી છે. આપણે આ રચનાનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

રચના :

કર્તા + **will / shall + not** (નકાર માટે) + ક્રિયાપદનું **to** વગરનું મૂળરૂપ + કર્મ + અન્ય (ક્રિયાવિશેષણ) વગેરે....

ઉપરની રચનાને આપણે નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજાએ.

વાક્યો :

- (1) Meena will help you in this matter.
- (2) I shall not see him tomorrow.
- (3) Tomorrow will be Monday.
- (4) We shall not go out for a walk in the morning.
- (5) My sister will sing a song the next day.

26.1 સાદા ભવિષ્યકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના :

અહીં સાદા ભવિષ્યકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના આપેલ છે. આપણે તેનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરીએ.

રચના :

wh-વાળા શબ્દો / **how** (હોય તો) + **will / shall** + કર્તા + ક્રિયાપદનું **to** વગરનું મૂળરૂપ + કર્મ + અન્ય ?

ઉપરની સાદા ભવિષ્યકાળની પ્રશ્નાર્થ રચનાને આપણે નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજાએ.

વાક્યો :

- (1) Will you lend me your pen ?
- (2) How will Neha read your book ?
- (3) Who will give the exam tomorrow ?

- (4) Why shall I not come with you ?
 (5) Shall we pay for this hard work ?

☞ આ કાળમાં **tomorrow, next Sunday, next week, in future, during next vacation** વગેરે જેવા ક્રિયા વિશેષણો – સમયદર્શક શબ્દો વપરાય છે.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 કૌંસમાં આપેલ ક્રિયાપદનું યોગ્યરૂપ મૂકી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) Who will the exam ? (pass)
- (2) Sachin will notfootball on this ground. (play)
- (3) We not see but shall you. (will / shall, listen)
- (4) My sister will the exam. (pass)
- (5) will you with me ? (come)

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વાક્યોનું ગુજરાતી કરો.

- (1) I will write for the society.
- (2) Will you go to my village tomorrow.
- (3) Paras will not beat you in the next competition.
- (4) What shall we keep with us ?
- (5) Boys will perform well in the next match.

પ્રશ્ન : 3 નીચેના વાક્યોનું અંગ્રેજી કરો.

- (1) હું યુદ્ધમાં લડીશ જ.
- (2) તેઓ લગ્નમાં આવશે ?
- (3) આવતા મહીને મારા કાકા સુરતથી અહીં આવશે.
- (4) તે મીઠાઈ ખાશે નહીં.
- (5) હું અને મારા મિત્રો આવતા અઠવાડીયે પ્રવાસમાં જશું નહીં.

પ્રશ્ન : 4 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) આ કાળમાં વપરાતા સમયદર્શક શબ્દોની યાદી તૈયાર કરો.
- (2) સાદા ભવિષ્યકાળના હકાર-નકાર અને પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના જણાવો.
- (3) આ કાળના ત્રણ ઉદાહરણો આપો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કકાર્ડ : 27
<p>આ વર્કકાર્ડનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરવાથી તમે.....</p> <ul style="list-style-type: none"> • ચાલુ ભવિષ્યકાળના ઉપયોગો વર્ણવી શકશો. • ચાલુ ભવિષ્યકાળના હકાર-નકાર વાક્યો બનાવી શકશો. 			

27.0 ચાલુ ભવિષ્યકાળના ઉપયોગો :

નીચે ચાલુ ભવિષ્યકાળના ઉપયોગો આપેલા છે. આપણે તેનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરીએ.

- * ભવિષ્યમાં અમુક ચોક્કસ સમયે કોઈ ક્રિયા ચાલુ હશે તે દર્શાવવા આ કાળનો ઉપયોગ થાય છે.
દા.ત. (1) **I shall be reading a book at five O'clock tomorrow.**
- * ભવિષ્યકાળની ક્રિયાના સાતત્ય ઉપર લક્ષ આપવાનું હોય ત્યારે આ કાળનો ઉપયોગ થાય છે.
જેમ કે, **At this time next day, I shall be playing cricket in Africa.**

27.1 ચાલુ ભવિષ્યકાળના હકાર-નકાર વાક્યોની રચના :

અહીં ચાલુ ભવિષ્યકાળના હકાર-નકાર વાક્યોની રચના આપેલ છે. આપણે આ રચનાનો અભ્યાસ કરીએ અને તે રચનાને સ્પષ્ટ રીતે સમજવા માટે નીચે આપેલ ઉદાહરણોનો પણ અભ્યાસ કરીએ.

રચના :

કર્તા + **shall / will + not** (નકાર માટે) + **be + V-ing** + કર્મ + અન્ય (ક્રિયાવિશેષણ).

ઉદાહરણો :

- (1) Boys **will not be doing** their work tomorrow this time.
- (2) Rekha **will be playing** Tennis between eight and nine.
- (3) He **will not be walking** with us at night.
- (4) Good boys **will not be playing** with them.
- (5) I **shall be sleeping** tomorrow at night.
- (6) Sehwag **will be playing** in the coming match against Australia.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 કૌંસમાં આપેલ ક્રિયાપદનું યોગ્યરૂપ મૂકી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) Rama will be with Ravan in third world war. (fight)
- (2) Birds will not in the sky during the war. (be + fly)
- (3) Sachin will be the ball of Akhtar in the next Test match in Pakistan. (face)
- (4) My daughter be the exam next Saturday at 10 A.M. (will/ shall + give)
- (5) Rain will betomorrow. (fall)

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વાક્યોનું ગુજરાતી કરો.

- (1) Kavita will be teaching in the next period.
- (2) I shall not be listening you.
- (3) Hema will not be playing with Rama in the next match.
- (4) We shall be watching 'Rambow' the movie.
- (5) They will not be having supper then.

પ્રશ્ન : 3 નીચેના વાક્યોનું અંગ્રેજી કરો.

- (1) આવતી કાલે સાંજે તમે ખાઈ રહ્યા હશો.
- (2) આવતા શુક્રવારે સાંજે તેણી પ્રવાસમાં જઈ રહી હશે.
- (3) આજે સાંજે છ વાગ્યે અમે વાંચી રહ્યા નહીં હોય.
- (4) મારા કાકા આ વૃક્ષોને પાણી પાઈ રહ્યા હશે.
- (5) તેઓ તે વખતે મેદાનમાં સાઈકલ ચલાવી રહ્યા હશે.

પ્રશ્ન : 4 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) ચાલુ ભવિષ્યકાળના ઉપયોગો જણાવો.
- (2) ચાલુ ભવિષ્યકાળના હકાર-નકાર વાક્યોની રચના કરો.
- (3) ચાલુ ભવિષ્યકાળના હકાર-નકારની રચનાવાળા બે ઉદાહરણો કરો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કકાર્ડ : 28
<p>આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....</p> <ul style="list-style-type: none"> ચાલુ ભવિષ્યકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના બનાવી શકશો. પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના ઉપયોગો વર્ણવી શકશો. 			

28.0 ચાલુ ભવિષ્યકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના :

નીચે ચાલુ ભવિષ્યકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના આપેલ છે. આપણે આ રચનાનો અભ્યાસ કરીએ અને તેની નીચે આપેલા ઉદાહરણો ધ્યાનથી સમજીએ.

રચના :

wh - વાળા શબ્દો / **how** (હોય તો) + **will / shall** + કર્તા + **not** (નકાર માટે) + **be + V-ing** + કર્મ + અન્ય..... ?

ઉદાહરણો :

- (1) When will your brother be coming ?
- (2) Why will you not be walking with us ?
- (3) Shall I not be having my breakfast in the morning ?
- (4) Will the flowers be growing in the garden ?
- (5) Will your friends be giving the exams ?
- (6) How will your wife be playing the game of life with you ?

28.1 પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના ઉપયોગો :

નીચે પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના ઉપયોગો આપેલા છે. આપણે તેનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરીએ.

- * ભવિષ્યમાં અમુક સમયે કોઈ ક્રિયા કે ઘટના પૂર્ણ થઈ હશે તેવું બતાવવા આ કાળનો ઉપયોગ થાય છે.
દા.ત. (1) I shall have completed the work by that time.
(2) Rahim will have passed the exam.
- * આ કાળ ભવિષ્યનો સંદર્ભ દર્શાવતા **time phrase** સાથે અથવા **before** કે **when** થી શરૂ થતા સાદા ભવિષ્યકાળના ઉપવાક્ય સાથે વપરાય છે.
દા.ત. (1) The servant must have washed clothes when I return there.
(2) By this time next year, Shila will have got the promotion.
(3) Before you leave this place, Krishna will have killed you all.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 કૌંસમાં આપેલ ક્રિયાપદનું યોગ્યરૂપ મૂકી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) Shall I not bewith you ? (travel)
- (2) What will your leader be ? (do)
- (3) Will Rekha be cricket this time tomorrow ? (play)
- (4) Why will Meena be the exam tomorrow morning in Surat ? (give)

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વાક્યોનું ગુજરાતી કરો.

- (1) Will you be going to Allahabad next Sunday ?
- (2) When shall we be searching you ?
- (3) By this time tomorrow, Alpa will have passed the bridge of victory.
- (4) By this time tomorrow, what will your father be doing ?

પ્રશ્ન : 3 નીચેના વાક્યોનું અંગ્રેજી કરો.

- (1) તેઓ કાલે શું કરી રહ્યા હશે ?
- (2) કાલે સવારે નવ વાગ્યે ભારત મેચ રમી રહ્યુ હશે ?
- (3) તમે અહીંથી જાવ તે પહેલા મે મારુ કાર્ય કરી નાખ્યુ હશે.
- (4) ખેલાડીઓ મેદાનમાં શું કરી રહ્યા હશે ?

પ્રશ્ન : 4 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) ચાલુ ભવિષ્યકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના જણાવો.
- (2) ચાલુ ભવિષ્યકાળના પ્રશ્નાર્થના બે વાક્યો આપો.
- (3) પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના બે ઉપયોગો વર્ણવો.
- (4) ચાલુ ભવિષ્યકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોના ક્રિયાપદનું સ્વરૂપ જણાવો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કકાર્ડ : 29
<p>આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....</p> <ul style="list-style-type: none"> • પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના હકારના વાક્યો બનાવી શકશો. • પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના નકાર વાક્યોની રચના રચી શકશો. 			

29.0 પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના હકાર વાક્યોની રચના :

અહીં પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના હકાર વાક્યોની રચના આપેલી છે. આપણે તેનો અભ્યાસ કરીએ અને તેની નીચે આપેલ ઉદાહરણોને બરાબર રીતે સમજીએ.

રચના :

કર્તા + **shall/will + have** + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + કર્મ + અન્ય (ક્રિયા વિશેષણ)

ઉદાહરણો :

- (1) I shall have written the essay at that time.
- (2) Before you go to see him, he will have left the place of war.
- (3) Bharati will have sung a song.
- (4) Sachin will have played many matches before he takes retirement.
- (5) Amitabh will have finished many roles in movies before 2006.

29.1 પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના નકાર વાક્યોની રચના :

નીચે પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના નકાર વાક્યોની રચના આપેલી છે. આપણે આ રચનાનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ અને તેની નીચે આપેલા વાક્યોને ધ્યાનથી વાંચીએ.

રચના :

કર્તા + **shall / will + not + have** + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + કર્મ + અન્ય (ક્રિયાવિશેષણ).

ઉદાહરણો :

- (1) She will not have won the match.
- (2) The gardener will not have watered the plants.
- (3) At the time of death, I will have not played my role of life successfully.
- (4) Players will have not practised a lot before they play the game.
- (5) My father will have not given the message tomorrow this time.
- (6) In the evening tomorrow, Bhagvandas will have left the station for Delhi.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 કૌંસમાં આપેલ ક્રિયાપદનું યોગ્યરૂપ મૂકી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) Raju will have the book then. (read)
- (2) Mona will not the game in the coming match. (have + play)
- (3) She will have a song in the next party. (sing)
- (4) Rani will better in the coming movies with Amitabh. (have + perform)

પ્રશ્ન : 2 કોઠા પરથી વાક્યો બનાવો.

Mona			played	the game.
He	will	have	seen	pictures.
She	will not		planted	trees.
I			written	a letter.
We			danced	the work.
They			completed	

પ્રશ્ન : 3 નીચેના વાક્યોનું ગુજરાતી કરો.

- (1) I will have formed the item.
- (2) The train will have left the station at 9:00 p.m.
- (3) Kalaben will not have seen the movie.

પ્રશ્ન : 4 નીચેના વાક્યોનું અંગ્રેજી કરો.

- (1) સીતાએ જંગલમાં એ ફળ ખાઈ લીધું હશે.
- (2) સૌરવએ આવતા મેચમાં સુંદર દેખાવ કર્યો હશે.
- (3) તેઓએ રાક્ષસોને માર્યા નહીં હોય.
- (4) અમે આવતીકાલે સવારે તમારી ઘરે પહોંચી ગયા હોઈશું.

પ્રશ્ન : 5 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના હકાર વાક્યોની રચના જણાવો.
- (2) પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના નકાર વાક્યોની રચના જણાવો.
- (3) પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના હકાર-નકાર વાક્યોના ઉદાહરણ આપો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કકાર્ડ : 30
<p>આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....</p> <ul style="list-style-type: none"> • પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના બનાવી શકશો. • પૂર્ણ ચાલુ ભવિષ્યકાળના ઉપયોગો જણાવી શકશો. 			

30.0 પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના :

નીચે પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના આપેલી છે. આપણે તેનો અભ્યાસ કરીએ અને તેની નીચે આપેલ ઉદાહરણોનો પણ ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

રચના :

wh-વાળા શબ્દો / **how** (હોય તો) + **will / shall** + કર્તા + **have** + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + કર્મ + અન્ય ?

ઉદાહરણો :

- (1) Why will he not have paid heed to my advice ?
- (2) Will you have played cricket ?
- (3) Who will have stolen your book ?
- (4) What will have she written in her book ?

યાદ રાખો :

આ કાળમાં by now, by this time, by the end of 2006, by noon today, by then વગેરે જેવા સમયદર્શક શબ્દોનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

30.1 પૂર્ણ ચાલુ ભવિષ્યકાળના ઉપયોગો :

અહીં પૂર્ણ ચાલુ ભવિષ્યકાળના ઉપયોગો આપેલા છે. આપણે આ ઉપયોગોનો કાળજીપૂર્વક અભ્યાસ કરીએ.

- * શરૂ થયેલ, થતી કે થનાર કોઈ ક્રિયા હવે પછી પણ ચાલવાની હોય અને ભવિષ્યમાં પણ અમુક સમયે ચાલતી હશે એવું બતાવવા માટે આ કાળનો ઉપયોગ થાય છે.
દા.ત. **It will have been drizzling since morning.**
- * કોઈ ક્રિયા કે બનાવ ભવિષ્યમાં અમુક સમયથી ચાલુ હશે તેવું દર્શાવવા આ કાળ વપરાય છે.
દા.ત. **By next july, we shall have been living there for five years.**

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 કૌંસમાં આપેલ ક્રિયાપદનું યોગ્યરૂપ મૂકી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) How will you havethe game ? (play)
- (2) By this time next year, shall I the exam ?
(have+complete)
- (3) Before you go to the office, will he have his work ?
(finish)
- (4) Why will Narotambhai have left his house ? and why will he have
..... the village also ? (leave)
- (5) Who will have the cave ? (open)

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વાક્યોનું ગુજરાતી કરો.

- (1) Which car will my sister have bought by the end of 2006 ?
- (2) Shall I have read Gandhi's autobiography by then ?
- (3) When will Mohan have done his home work today ?
- (4) Who will have invented ?

પ્રશ્ન : 3 નીચેના વાક્યોનું અંગ્રેજી કરો.

- (1) આવતા રવિવારે રેખાએ શું તૈયાર કર્યું હશે ?
- (2) તમે આવશો ત્યારે અમે મેચ જીતી લીધી હશે ?
- (3) બાર વાગ્યે રાધાએ રાંધ્યું નહીં હોય ?
- (4) આવતી કાલે સાંજે તમે ક્યાં પહોંચી ગયા હશો ?

પ્રશ્ન : 4 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના જણાવો.
- (2) પૂર્ણ ચાલુ ભવિષ્યકાળના ઉપયોગો કહો.
- (3) પૂર્ણ ભવિષ્યકાળમાં આવતા સમયદર્શક શબ્દોની યાદી તૈયાર કરો.
- (4) પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોના બે ઉદાહરણો આપો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કકાર્ડ : 31
<p>આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....</p> <ul style="list-style-type: none"> • પૂર્ણ ચાલુ ભવિષ્યકાળના હકાર-નકાર વાક્યો બનાવી શકશો. • પૂર્ણ ચાલુ ભવિષ્યકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના બનાવી શકશો. 			

31.0 પૂર્ણ ચાલુ ભવિષ્યકાળના હકાર-નકાર વાક્યોની રચના :

નીચે પૂર્ણ ચાલુ ભવિષ્યકાળના હકાર-નકાર વાક્યોની રચના આપેલી છે. આપણે તેનો અભ્યાસ કરીએ. રચનાની નીચે આપેલ ઉદાહરણોને પણ સમજીએ.

રચના :

હકાર -	કર્તા + shall / will + have + been + V-ing + કર્મ + since / for + સમયદર્શક શબ્દો..
નકાર -	કર્તા + shall / will + not + have + been + V-ing + કર્મ + since/for + સમયદર્શક શબ્દો.

ઉદાહરણો :

- (1) I shall have been serving in Mumbai for forty years by 2006.
- (2) She will have been serving as a teacher for twenty years at the time of my retirement.
- (3) We shall not have been swimming for 47 hours by then.
- (4) The mechanic will have been working at the machine for one hour.

31.1 પૂર્ણ ચાલુ ભવિષ્યકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના :

અહીં પૂર્ણચાલુ ભવિષ્યકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના આપેલી છે. આપણે તેનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

રચના :

wh - વાળા શબ્દો / how (હોય તો) + shall / will + કર્તા + have + been + V-ing + કર્મ + since / for + સમયદર્શક શબ્દો ?

ઉપરની રચનાને આપણે નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજાવે.

- (1) How will they have been managing to live with such means ?
- (2) Shall I not have been taking part in the tour since friday ?
- (3) What will you have been reading for two hours at night ?
- (4) Will she not have been looking after the baby since 10:00 a.m. ?

Note : (1) **Since** એ સમયબિંદુ (**point of time**) બતાવે છે.
 (2) **For** એ સમયગાળો (**period of time**) બતાવે છે.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 કૌંસમાં આપેલા ક્રિયાપદનું યોગ્યરૂપ મૂકી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) Krishna will have been in that factory since 1990. (work)
- (2) Will Neha have been for us for five hours ? (wait)
- (3) What will Tendulkar on the ground since morning tomorrow ?
(have + be + do)
- (4) I shall not have been this book for 10 hours. (read)

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વાક્યોનું ગુજરાતી કરો.

- (1) Shall I not have been moving towards my journey ?
- (2) Krupalu will have been dancing in the party for six hours tomorrow ?
- (3) Bhaiya will not have been passing time since morning.
- (4) Will you have been coming to my house ?

પ્રશ્ન : 3 નીચેના વાક્યોનું અંગ્રેજી કરો.

- (1) શું હું વાચ્યા કરતો હોઈશ ?
- (2) તે ત્યારથી પતંગ ઉડાડી રહ્યો હશે.
- (3) સવારથી તેઓ વાચતા નહી હોય.
- (4) આવતી કાલે સાંજે ચાર કલાકથી નરેશ કસરત કરતો હશે ?
- (5) ના, હું વાંચ્યા કરતો હોઈશ નહી.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : TENSES	વર્કકાર્ડ : 32
આ વર્કકાર્ડનો ચીવટપૂર્વક અભ્યાસ કરવાથી તમે.....			
<ul style="list-style-type: none"> કાળ વિશે વધુ માહિતી આપી શકશો. 			

32.0 કાળ (Tense) વિશે વધુ માહિતી :

કાળ વિશે ઘણું બધું સાંભળવા મળ્યું છે. અર્થાત, કાળની બાબતમાં કેટલાક અંગ્રેજી ભાષાના તજજ્ઞો બાર ઉપરાંતના કાળ વિશે ચર્ચા કરે છે. કેટલાક તજજ્ઞો માત્ર બે જ કાળ છે તેવું માને છે. બાર ઉપરાંતના કાળમાં,

- (1) The actual present tense
- (2) The historic present tense
- (3) The re-historic present tense
- (4) The dramatic present tense

- * પરંતુ, ખરા અર્થમાં ઉપરના ચારેય કાળ કોઈ મુખ્ય કાળ ન ગણાતા / જણાતા એ present tense ના પેટા કાળ ગણાવી શકાય. કારણ કે, તેની રચના જોતા તે બધા સાદા વર્તમાનકાળની રચના ધરાવે છે. હવે, આપણે આ ચારેય પેટાકાળ વિશે વધુ માહિતી પ્રાપ્ત કરીએ.
- * વર્તમાનની હકીકત રજૂ કરવા 'the actual present tense' નો ઉપયોગ થાય છે.
દા.ત. (1) I am an Indian.
(2) Who is your best friend ?
- * ભૂતકાળની કથા, વાર્તા, પ્રસંગ કે ઘટનાનું વર્ણન કરવા 'the historic present tense' નો ઉપયોગ થાય છે.
દા.ત. Sachin comes forward, lifts his bat and hits.
- * ભૂતકાળની કથા, વાર્તા, પ્રસંગ કે ઘટનાનું પુનઃ વર્ણન કરવા 'the re-historic present tense' નો ઉપયોગ થાય છે.
દા.ત. Krishna tells Arjuna to take part in the war against evils.
- * વાતચીતમાં નાટ્યાત્મકતાનો ભાવ લાવવા માટે 'the dramatic present tense' નો ઉપયોગ થાય છે.
દા.ત. (1) Here comes Tendulkar !
(2) There she goes !
(3) Look, here comes Lata !

- ☞ આમ, રચનાની દ્રષ્ટિએ ઉપરના ચારેય કાળ એ સાદા વર્તમાનકાળના જ ઉદાહરણો ગણાવી શકાય. અર્થની દ્રષ્ટિએ દરેકની પોતાની વિશેષતા જોવા મળે છે.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

- પ્રશ્ન : 1 નીચે 'વિભાગ A' માં કાળના નામ આપ્યા છે. તેની સામે 'વિભાગ B' માં જે તે કાળના ઉદાહરણ લખો.

વિભાગ A (કાળનું નામ)	વિભાગ B (ઉદાહરણો)
(1) The actual present tense
(2) The historic present tense
(3) The re-historic present tense
(4) The dramatic present tense

- પ્રશ્ન : 2 કૌંસમાંથી યોગ્ય શબ્દ પસંદ કરીને નીચેના વાક્યોમાં રહેલ ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) હકીકત રજૂ કરવા નો ઉપયોગ થાય છે.
(the actual present Tense, The historic present tense)
- (2) સાદા વર્તમાનકાળના પ્રકાર પાડી શકાય. (ચાર/બે)
- (3) નાટ્યાત્મકતાનો ભાવ રજૂ કરવા કાળનો ઉપયોગ થાય છે.
(the actual present tense, the dramatic present tense.)
- (4) ભૂતકાળની કથા રજૂ કરવા નો ઉપયોગ થાય છે.
(the historic present tense, the dramatic present tense)

- પ્રશ્ન : 3 નીચે અધૂરા વાક્યો આપેલા છે. આ વાક્યોને યોગ્ય વિકલ્પ વાળા વાક્યોમાંથી પસંદ કરી તેને પૂરા કરો.

- (A) the actual present tense દર્શાવતું વાક્ય એટલે.....
.....
- (1) I am Japanese.
(2) Here comes Amitabh !
- (B) the dramatic present tense દર્શાવતું વાક્ય એટલે.....
.....
- (1) Look, here comes Vajpayee !
(2) Who is your brother ?

Appendix - 3
Work-Card Material on Clauses

વર્કકાર્ડ સાહિત્ય

વિષય : અંગ્રેજી

ધોરણ : 9

એકમ : CLAUSES

માર્ગદર્શક

ડો. ડી.એ. ઉચાટ

M.Sc., M.Ed., Ph.D.

(Uni. first)

પ્રાધ્યાપક અને અધ્યક્ષ

પ્રયોજક

રમેશ બી. સખીયા

M.A. (Eng.), M.Ed.

શિક્ષણશાસ્ત્ર ભવન સૌરાષ્ટ્ર યુનિવર્સિટી રાજકોટ

વિદ્યાર્થી મિત્ર,

શિક્ષકની મદદ વગર જાતે શીખવાની વિવિધ રીત છે. તેમાંની આ એક રીત છે, 'વર્કકાર્ડ સાહિત્ય' થી ભણવું. વર્કકાર્ડ સાહિત્યથી તમે અન્ય કોઈ પર આધાર રાખ્યા વગર ભણી શકશો. તો ચાલો આપણે અંગ્રેજી વિષયના 'CLAUSES' એકમને આ રીતથી ભણીએ. વર્કકાર્ડ સાહિત્યથી આ એકમ ભણવાની તમને મજા પડશે. હવે, આ અભ્યાસ દરમ્યાન તમારે શું શું કરવાનું છે તે બાબતને બરાબર રીતે સમજી લો.

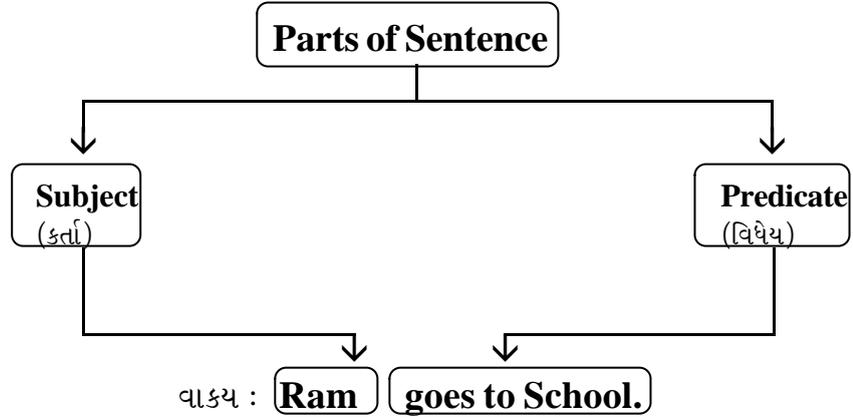
- (1) 'CLAUSES' એ એકમને કુલ ૩૨ વર્કકાર્ડમાં વિભાજિત કરેલ છે. તમને ક્રમશઃ એક પછી એક વર્કકાર્ડ આપવામાં આવશે. વર્કકાર્ડનો તમારે શાંતિથી અભ્યાસ કરવાનો છે. એક વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કર્યા પછી જ તમને બીજું વર્કકાર્ડ આપવામાં આવશે.
 - (2) દરેક વર્કકાર્ડની શરૂઆતમાં એ વર્કકાર્ડમાંથી શું શીખશો તે જણાવ્યું છે. ત્યારબાદ એ વર્કકાર્ડમાંથી શીખવાની બાબતો સમજાવેલ છે. દરેક વર્કકાર્ડમાં શીખવાની બાબત સમજાવ્યા પછી તમારે માટે સ્વમૂલ્યાંકનનાં પ્રશ્નો આપેલા છે.
 - (3) દરેક વર્કકાર્ડને તમારે માત્ર વાંચવાનું નથી, પરંતુ કાળજીપૂર્વક તેનો અભ્યાસ કરવાનો છે. જેથી વર્કકાર્ડમાં રહેલી વિગતને તમે બરાબર સમજી શકો.
 - (4) વર્કકાર્ડની નીચે આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ તમારે જાતે જ આપવાના હોય છે. તેમ છતાં જવાબ માટે કોઈ વિગત સમજવી જરૂરી જણાય તો ફરીવાર તમે જે તે વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરી શકો છો.
 - (5) વર્કકાર્ડમાં આપેલા પ્રશ્નોનાં જવાબ તમારે તે જ વર્કકાર્ડમાં આપવાના નથી. પરંતુ, આ પ્રશ્નોનાં જવાબ તમારે અલગ ઉત્તરપત્રમાં આપવાનાં છે.
 - (6) જવાબ આપ્યા પછી તમે એ નોંધ કરો કે તમને કયા મુદ્દાઓનાં જવાબ આપવામાં મુશ્કેલી પડે છે. કોઈ મુદ્દો સમજવામાં અઘરો લાગે તો તેની અલગ નોંધ કરો. આ મુદ્દાનું ફરીવાર શાંતિથી અધ્યયન કરો. જરૂર જણાય તો તમે શિક્ષકની મદદ પણ લઈ શકો છો.
- ☞ દોસ્ત, શીખવાનું શરૂ કરતા પહેલા નીચેની બે બાબતો તમારે સ્વીકારી લેવી ખૂબ જ જરૂરી છે.
- * મારે આ એકમ શીખવો જરૂરી છે.
 - * કોઈપણ ભોગે હું આ એકમ શીખીશ જ .

જાતે શીખવાનો આનંદ લેવો છે ને ? તો ચાલો હવે મંડો જાતે મહેનત કરવા.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કશીટ : 1
<p>આ વર્કશીટનો ચીવટપૂર્વક અભ્યાસ કરવાથી તમે....</p> <ul style="list-style-type: none"> • Subject અને Predicate એટલે શું તે કહી શકશો. • Object નો અર્થ અને તેના પ્રકાર જણાવી શકશો. 			

1.0 Subject અને Predicate નો અર્થ :

Subject અને Predicate ને સમજવા માટે આપણે નીચેની આકૃતિનો અભ્યાસ કરીએ.

Subject અને Predicate વિશે આપણે નીચેની બાબતો તારવી શકીશું.

- * વાક્યના મુખ્ય બે ભાગ હોય છે, **Subject** અને **Predicate**.
- * Subject અર્થાત કર્તા અને Predicate એટલે વિધેયપદ (વિધેય).
- * કર્તા (**subject**) એટલે કે વાક્યમાં નામ અથવા વસ્તુ કે જેના વિશે આપણે બોલીએ છીએ.
- * વિધેય (**predicate**) એટલે કે વાક્યમાં કર્તા વિશે જે કંઈ બોલાય છે તે.
- * વાક્યમાં કર્તા તરીકે નામ, સર્વનામ, Infinitive, Gerund (કૃદંત), adjective (as a noun), Phrase, quotation વગેરે આવી શકે છે. જેમ કે,

Subject	Predicate
(1) Mala	goes to school.
(2) He	went home.
(3) To error	is human.
(4) Walking	is good exercise.

1.1 Object (કર્મ) નો અર્થ અને તેના પ્રકાર :

કર્મ અને તેના પ્રકારને સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોનો અભ્યાસ કરીએ.

- (1) He gave **me** **a book** → **Direct Object**
 ↑ → **Indirect Object**
- (2) He took **a pen** → **Direct Object**

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- * પ્રથમ વાક્યમાં બે કર્મ છે, 'me' અને 'a book'. જેમાં, 'me' એ Indirect Object (પરોક્ષ કર્મ) છે. જ્યારે 'a book' એ Direct Object (પ્રત્યક્ષ કર્મ) છે.
- * બીજા વાક્યમાં **a pen** એ કર્મ છે. આ કર્મ એ પ્રત્યક્ષ કર્મ (Direct object) છે. અર્થાત વાક્યમાં જ્યારે એક જ કર્મ હોય ત્યારે તે પ્રત્યક્ષ કર્મ બને છે.
- * સામાન્ય રીતે વાક્યમાં સર્વનામ કે વ્યક્તિના નામો એ પરોક્ષ કર્મ અને જાતિવાચક નામ (અન્ય નામ) એ પ્રત્યક્ષ કર્મ બને છે. (જ્યારે વાક્યમાં બે કર્મ હોય ત્યારે)
- * ટૂંકમાં, જે કર્મ વગર વાક્ય અધુરું જણાય તે પ્રત્યક્ષ કર્મ હોય છે.

☞ આમ, કર્મના બે પ્રકાર છે, (1) **Direct object** (2) **Indirect Object**

હવે, આ વર્કશીટના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 નીચેના વાક્યોમાં રહેલ **Subject** (કર્તા) અને **Predicate** (વિધેય) નીચે લીટી દોરો.

- (1) All matter is indestructible.
- (2) The singing of the birds delights us.
- (3) He has a good memory.
- (4) No man can serve two masters.

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વાક્યોમાં રહેલ કર્મની નીચે લીટી દોરો અને તેના પ્રકાર જણાવો.

- (1) Rajesh reads a book.
- (2) They provided Mohan a big house.
- (3) I give her money.

પ્રશ્ન : 3 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) વાક્યના કેટલા ભાગ છે ? અને તે કયા કયા છે તે જણાવો.
- (2) Subject એટલે શું ?
- (3) Predicate એટલે શું ?
- (4) Object ના પ્રકાર જણાવો.
- (5) Object (કર્મ) નો અર્થ આપો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કશીટ : 2
<p>વિદ્યાર્થી મિત્ર, આ વર્કશીટના અભ્યાસથી તમે....</p> <ul style="list-style-type: none"> • Complement નો અર્થ અને તેના પ્રકાર જણાવી શકશો. • Finite Verb (પૂર્ણ ક્રિયાપદ) નો અર્થ આપી શકશો. 			

2.0 Complement નો અર્થ અને તેના પ્રકાર :

Complement નો અર્થ અને તેના પ્રકાર સમજવા માટે આપણે નીચેના વાક્યોનો અભ્યાસ કરીએ.

વાક્યો :

- (1) **He is a leader.**
- (2) **John was a boy.**
- (3) I made **him an officer.**
- (4) We shall make **Rajesh a teacher.**

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી

- * પ્રથમ વાક્યમાં 'He' એ કર્તા છે અને 'a leader' એ complement છે. 'a leader' એ '**subject complement**' છે.
- * બીજા વાક્યમાં 'John' એ કર્તા છે અને 'a boy' એ '**subject complement**' છે.
- * ત્રીજા વાક્યમાં 'him' એ કર્મ છે. 'an officer' એ complement છે. અર્થાત તેને '**object complement**' કહે છે.
- * ચોથા વાક્યમાં પણ 'Rajesh' એ કર્મ છે. જ્યારે 'a teacher' એ complement છે. અર્થાત તે પણ '**object complement**' છે.

☞ આમ...

Complement અર્થાત પૂરક. જે કર્તાના પૂરક તરીકે અથવા તો કર્મના પૂરક તરીકે વપરાય છે. Complement ના બે પ્રકાર છે. (1) Subject Complement (2) Object Complement.

2.1 Finite Verb (પૂર્ણ ક્રિયાપદ) નો અર્થ :

પૂર્ણ ક્રિયાપદને સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોનો અભ્યાસ કરીએ.

વાક્યો :

- (1) He **likes** to go there.
- (2) They **like** to go there.
- (3) We **liked** to go there.
- (4) **Do** your duty.

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- * પ્રથમ વાક્યમાં આવેલ **likes**, બીજા વાક્યમાં આવેલ **like**, ત્રીજા વાક્યમાં આવેલ **liked** અને ચોથા વાક્યમાં આવેલ **Do** એ પૂર્ણક્રિયાપદોના ઉદાહરણો છે.
- * ઉપરના વાક્યોમાં આવેલ **'to go'** એ **Infinitive verb** નું ઉદાહરણ છે.
- * પૂર્ણ ક્રિયાપદો એ કર્તાના સ્વરૂપ પ્રમાણે, કાળ પ્રમાણે, વચન પ્રમાણે પોતાના સ્વરૂપમાં ફેરફાર કરે છે અથવા તો ફેરફાર પામે છે.
- * **Infinitive Verbs** (અપૂર્ણ ક્રિયાપદો) એ ગમે તે કાળ, વચન, પુરુષ હોય તો પણ તેમાં (તેના સ્વરૂપમાં) ફેરફાર થતો નથી.
- * A verb which is limited by Number and Person is called a Finite Verb. All verbs in the Indicative, Imperative and subjunctive moods have to be **Finite Verbs**.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 નીચેના વાક્યોમાં રહેલ **complement** ની નીચે લીટી દોરી તેના પ્રકાર જણાવો.

- (1) You are a chairperson.
- (2) I made him a student.
- (3) My father is a pious - man.
- (4) I gave her a pen.

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વાક્યોમાં રહેલ પૂર્ણ ક્રિયાપદો નીચે લીટી દોરો.

- (1) We went in that garden to see the flowers.
- (2) We wish to play the game.
- (3) I saw the birds flying.

પ્રશ્ન : 3 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) પૂર્ણ ક્રિયાપદ એટલે શું ? તેનું એક ઉદાહરણ સમજાવો.
- (2) Complement ના પ્રકાર જણાવો.
- (3) પૂરકનો અર્થ સમજાવો.
- (4) Subject અને Object Complement આવતા હોય તેવું એક-એક ઉદાહરણ આપો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કશીટ : 3
<p>વિદ્યાર્થી મિત્ર, આ વર્કશીટના અભ્યાસથી તમે....</p> <ul style="list-style-type: none"> • Clause નો અર્થ આપી શકશો. • Clause નાં મુખ્ય પ્રકાર આપી શકશો. 			

3.0 Clause નો અર્થ :

Clause નો અર્થ સમજવા માટે આપણે નીચેના વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

વાક્યો :

- (1) Rajesh gets up early in the morning and goes out for a walk.
- (2) Boys will set out for the journey when the sun rises.
- (3) That Ram is honest is known to all.
- (4) We love our country.

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી આપણે નીચેની બાબતો તારવી શકીશું.

- * પ્રથમ વાક્ય એ બે ઉપવાક્યોનું બનેલું છે. અર્થાત બે clause નું બનેલું છે. જેમ કે, 'Rajesh gets up early in the morning' અને 'and goes out for a walk'.
- * બીજા વાક્યમાં પણ બે ઉપવાક્યો (clauses) આવેલા છે. જેમ કે, 'Boys will set out for the journey' અને 'when the sun rises'.
- * ત્રીજું વાક્ય પણ બે ઉપવાક્યોનું બનેલું છે. પ્રથમ ઉપવાક્ય તરીકે 'That Ram is honest' અને બીજા ઉપવાક્ય તરીકે 'is known to all' નો સમાવેશ થાય છે.
- * પરંતુ, ચોથા વાક્યમાં માત્ર એક જ clause છે. એટલે કે તે વાક્યના રૂપમાં છે. અને તેમાં બે ઉપવાક્યો નથી.
- * આમ, **clause** એ વાક્યનો એક ભાગ છે કે જેને ઉપવાક્ય કહેવાય છે. જેમાં, **subject** (કર્તા) અને **predicate** (પૂર્ણ ક્રિયાપદ સાથેનો ભાગ) નો સમાવેશ થાય છે.
- * clause ને (ઉપવાક્યને) પોતાનો એક કર્તા અને એક પૂર્ણ ક્રિયાપદ (finite verb) હોય છે. પૂર્ણ ક્રિયાપદો એ કર્તાના વચન અને પુરૂષ પ્રમાણે તથા કાળ પ્રમાણે પોતાનું સ્વરૂપ બદલે છે.
- * ઘણા વ્યાકરણશાસ્ત્રીઓ ઉપવાક્યોને બે જ પ્રકારમાં વહેંચે છે.
 - (1) **Principal** કે **main clause**
 - (2) **Subordinate clause**.

* clauses (ઉપવાક્યો) ના મુખ્ય ત્રણ પ્રકાર છે. જે આ મુજબના છે.

<p>(1) Principal / Main clause (મુખ્ય ઉપવાક્ય)
 (2) Co-ordinate clause (સંયુક્ત ઉપવાક્ય)
 (3) Subordinate clause (ગૌણ ઉપવાક્ય)</p> |
|---|

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 નીચેના વાક્યોમાં રહેલ ઉપવાક્યોની નીચે લીટી દોરો.

- (1) Be kind and help me.
- (2) He was my friend, therefore I loved him.
- (3) I am glad that he has recovered from illness.
- (4) This is a machine which is used for sewing.

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વાક્યોમાં રહેલ કર્તા તથા પૂર્ણ ક્રિયાપદોની નીચે લીટી દોરો.

- (1) He did not go there yesterday.
- (2) He died in this native village.
- (3) He will not pay unless he is compelled.
- (4) He was too tired to stand.
- (5) If I make a promise, I keep it.

પ્રશ્ન : 3 કૌંસમાંથી યોગ્ય શબ્દ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) Clauses (ઉપવાક્યો) ના મુખ્ય પ્રકાર છે. (એક, ત્રણ, ચાર)
- (2) ઘણા વ્યાકરણશાસ્ત્રીઓ એ ઉપવાક્યોને માત્ર પ્રકારમાં વહેંચે છે.
(એક, બે, ત્રણ)
- (3) દરેક clause માં ઓછામાં ઓછું એક subject (કર્તા) અને એક હોય છે.
(કર્મ, પૂર્ણ ક્રિયાપદ)
- (4) ને કર્તાના વચન અને પુરૂષ તથા કાળની અસર થાય છે.
(પૂર્ણ ક્રિયાપદો, અપૂર્ણ ક્રિયાપદો)

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કશીટ : 4
આ વર્કશીટનો અભ્યાસ કરવાથી તમે..... • સાદા વાક્ય (simple sentence) ને ઓળખી શકશો. • સંયુક્ત વાક્ય (compound) ના ઉદાહરણો આપી શકશો.			

4.0 Simple Sentence (સાદુ વાક્ય) :

સાદા વાક્યને સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરીએ.

વાક્યો :

- (1) I like that book very much.
- (2) Meena got the prize.
- (3) Krishna wants to be a doctor.

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- * ઉપરના ત્રણેય વાક્યોમાં ફક્ત એક જ કર્તા અને એક જ વિધેય (predicate) છે. જેમ કે, પ્રથમ વાક્યમાં I કર્તા છે અને વાક્યનો બાકીનો ભાગ એ predicate છે. બીજા વાક્યમાં Meena અને ત્રીજા વાક્યમાં Krishna એ કર્તા છે. જ્યારે બાકીનો ભાગ એ વિધેય છે.
- * simple sentence (સાદા વાક્ય) માં માત્ર એક જ principal clause હોય છે. જેને એક કર્તા અને એક વિધેય હોય છે. અર્થાત તેને એક પૂર્ણ ક્રિયાપદ (finite verb) હોય છે. જેમ કે પ્રથમ વાક્યમાં like, બીજા વાક્યમાં got અને ત્રીજા વાક્યમાં wants એ પૂર્ણ ક્રિયાપદો છે.
- * સાદા વાક્યની રચના આ મુજબની છે.

કર્તા + ક્રિયાપદ + કર્મ / ક્રિયાપૂરક + ક્રિયા વિશેષણ. S + V + O/C + A

4.1 Compound Sentence (સંયુક્ત વાક્ય) :

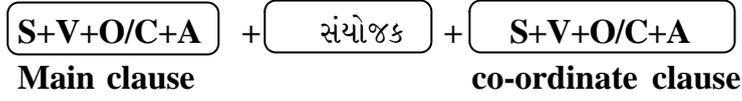
સંયુક્ત વાક્યને સમજવા માટે આપણે નીચેના વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

વાક્યો :

- (1) Mona came to the city but did not see anybody.
- (2) I love my country and am ready to die for it.
- (3) I did hard work therefore I passed the exam and then I got the job.

અહીં આપેલા વાક્યોના અભ્યાસ પરથી

- * અહીં આપેલ ત્રણેય વાક્યો એ સંયુક્ત વાક્યો છે. જેમાં એક principal કે main clause (મુખ્ય ઉપવાક્ય) અને એક કે એક કરતા વધુ સંયુક્ત ઉપવાક્યો (co-ordinate clause) હોય છે.
- * આ clauses (ઉપવાક્યો) એ co-ordinating conjunctions થી જોડાયેલા હોય છે. જેમ કે, and, but, or, otherwise, but also, therefore, so, still, neither... nor, either...or, as well as, yet, both... and વગેરે co-ordinating conjunctions કહેવાય છે.
- * સંયુક્ત વાક્યમાં આવેલ દરેક ઉપવાક્ય એ કર્તા અને વિધેય (predicate) સાથે આવે છે. અને સ્વતંત્ર હોય છે. અર્થાત એક ઉપવાક્યને અર્થપૂર્ણ કરવા માટે બીજા ઉપવાક્ય પર આધાર રાખવો પડતો નથી.
- * સંયુક્ત વાક્યની રચના :

હવે, આ વર્કશીટના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 નીચેના વાક્યોમાંનું દરેક વાક્ય એ સાદુ વાક્ય છે કે સંયુક્ત વાક્ય છે તે જે તે વાક્યની સામે લખો.

- (1) I bought a new pen. _____
- (2) Not only Ramesh but his brother also went to Mumbai. _____
- (3) Rohit got up and went out. _____
- (4) I have a house to live in. _____

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વાક્યોમાં રહેલ **main clause** ની નીચે લીટી દોરો.

- (1) The bag on the table contains books.
- (2) He is absent because he is ill.
- (3) Hurry up or you will miss the train.

પ્રશ્ન : 3 નીચેના વાક્યોમાં આવેલ પૂર્ણ ક્રિયાપદો, કર્તા તથા સંયોજકોની નીચે લીટી દોરો.

- (1) He speaks either English or Hindi.
- (2) He ran fast yet he could not catch the bus.
- (3) Entering the house, the thief put out the light.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કશીટ : 5
<p>આ વર્કશીટનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....</p> <ul style="list-style-type: none"> જટિલ (complex) વાક્યને ઓળખી શકશો. વાક્યના પ્રકાર જણાવી શકશો. 			

5.0 જટિલ વાક્ય (Complex Sentence) :

જટિલ વાક્યોને સમજવા માટે આપણે નીચેના વાક્યોનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરીએ.

વાક્યો :

- (1) **If you work hard, you will pass the exam.**
(Subordinate clause) (principal clause)
- (2) **I do not know who has stolen my book.**
(Principal clause) (subordinate clause)
- (3) **He could not come because he was ill.**
(Principal clause) (subordinate clause)
- (4) **God is with us wherever we go.**
(Main clause) (subordinate clause)

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- * જટિલ વાક્ય (complex sentence) માં એક મુખ્ય ઉપવાક્ય (principal / main clause) અને એક કે એક કરતા વધુ ગૌણ ઉપવાક્યો (subordinate clauses) નો સમાવેશ થાય છે.
- * કોઈપણ જટિલ વાક્યની શરૂઆત મુખ્ય ઉપવાક્ય કે ગૌણ ઉપવાક્યથી થઈ શકે છે.
- * Subordinate clause અને Principal clause ની પરસ્પરની મદદથી વાક્યનો અર્થ પૂર્ણ થાય છે. અર્થાત ગૌણ ઉપવાક્યને મુખ્ય ઉપવાક્ય પર આધાર રાખવો પડે છે.
- * જટિલ વાક્યની રચના આ મુજબ છે.

S + V + O/C + A	+	સંયોજક	+	S + V + O/C + A
Main clause				subordinate clause

* **Subordinate clause** તરીકે નીચેના **clauses** આવે છે.

- (1) Adjective clause
- (2) Adverb (adverbial) clause
- (3) Noun clause

* આમ, વાક્યના મુખ્ય ત્રણ પ્રકાર છે.

- (1) Simple sentence (સાદુ વાક્ય)
- (2) Compound Sentence (સંયુક્ત વાક્ય)
- (3) Complex Sentence (જટિલ વાક્ય)

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 નીચેના જટિલ વાક્યોમાં રહેલ **Principal / Main Clause** ને ઓળખી બતાવો.

- (1) He confessed that he was guilty.
- (2) He bought the library which belonged to his uncle.
- (3) He has a son who has made a name for himself.

પ્રશ્ન : 2 નીચેના જટિલ વાક્યોમાં રહેલ **subordinate clause** ને ઓળખી બતાવો.

- (1) I want to know where he has gone.
- (2) My belief is that honesty is the best policy.
- (3) Her sister sings better than she.
- (4) I have a pen which is very costly.
- (5) After I had entered the class, the bell rang.

પ્રશ્ન : 3 કૌંસમાંથી યોગ્ય શબ્દ પસંદ કરી નીચેના વિધાનોમાં રહેલ ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) વાક્યના મુખ્ય પ્રકાર છે. (બે, ત્રણ)
- (2) જટિલ વાક્યમાંMain clause હોય છે અને એક કે એક કરતા વધુ ગૌણ ઉપવાક્ય હોય છે. (એક, ત્રણ)
- (3) જટિલ વાક્યની શરૂઆત મુખ્ય કેઉપવાક્યથી થાય છે. (ગૌણ, સંયુક્ત)

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કશીટ : 6
આ વર્કશીટનો અભ્યાસ કરવાથી તમે..... <ul style="list-style-type: none"> • Principal / Main clause ને ઓળખી બતાવશો. • Subordinate clause વિશે માહિતી આપી શકશો. 			

Principal કે Main Clause તથા subordinate clause ને સમજવા માટે આપણે નીચેના વાક્યોને ધ્યાનથી સમજાએ.

વાક્યો :

- (1) God helps those who help themselves.
- (2) Ratan will wait till she returns.
- (3) He laughs best who laughs last.
- (4) They expect that we shall succeed.

ઉપરના દરેક વાક્યનો અભ્યાસ કરતા આપણે નીચેની કેટલીક બાબતો તારવી શકીશું.

- * ઉપરોક્ત દરેક વાક્યમાં બે કર્તા અને બે ક્રિયાપદ છે. તેથી દરેક વાક્યએ બે ઉપવાક્યોનું બનેલું છે. પ્રથમ વાક્યમાં God helps those એ મુખ્ય ઉપવાક્ય (Principal clause) છે. અને 'who help themselves' એ ગૌણ ઉપવાક્ય (subordinate clause) છે.
- * બીજા વાક્યમાં 'Ratan will wait' એ મુખ્ય ઉપવાક્ય છે. અને 'till she returns' એ ગૌણ ઉપવાક્ય છે.
- * ત્રીજા વાક્યમાં 'He laughs best' એ મુખ્ય ઉપવાક્ય છે. અને 'who laughs best' એ ગૌણ ઉપવાક્ય છે.
- * ચોથા વાક્યમાં 'They expect' એ મુખ્ય ઉપવાક્ય છે. જ્યારે 'that we shall succeed' એ ગૌણ ઉપવાક્ય છે.
- * આમ, મુખ્ય ઉપવાક્યો એ સ્વતંત્ર રીતે ઉભા રહી શકે છે. જ્યારે subordinate clause (ગૌણ ઉપવાક્યો) એ સ્વતંત્ર રીતે ઉભા રહી શકતા નથી. Subordinate clause ને પોતાનો અર્થપૂર્ણ કરવા કે સમજાવવા માટે Main / Principal clause પર આધાર રાખવો પડે છે.
- * એટલે કે

જે ઉપવાક્ય સ્વતંત્ર રીતે અર્થ આપે કે અર્થપૂર્ણ હોય તેવા ઉપવાક્યને **Main / Principal clause** (મુખ્ય ઉપવાક્ય) કહે છે. જ્યારે જે ઉપવાક્યને પોતાનો અર્થપૂર્ણ કરવા માટે બીજા ઉપવાક્ય પર આધાર રાખવો પડે તેવા ઉપવાક્યને **subordinate clause** (ગૌણ ઉપવાક્ય) કહે છે.

હવે આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : ૧ નીચેના વાક્યોમાં રહેલ **Main / Principal clause** ની નીચે લીટી દોરો.

- (1) I shall do as you say.
- (2) He asked me where I lived.
- (3) The question is where Ramu is.
- (4) Take all you want.
- (5) Whatever he does, he does well.
- (6) We sow that we may reap.

પ્રશ્ન : ૨ નીચેના વાક્યમાં રહેલ **subordinate clause** ને ઓળખી બતાવો.

- (1) Don't ask me what I have done.
- (2) She looks as if she is tired.
- (3) Man eats that he may live.
- (4) Wherever you go, I shall follow you.
- (5) I asked him where he lived.
- (6) We love them who love us.

પ્રશ્ન : ૩ કૌંસમાંથી યોગ્ય શબ્દ વડે નીચેના વિધાનોમાં રહેલી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) જટિલ વાક્ય (complex sentence) માંકર્તાક્રિયાપદ હોય છે.
(એક, બે)
- (2) જટિલ વાક્યમાં બે ઉપવાક્યો હોય છે. એક અને બીજું Main Clause હોય છે.
(Principal, subordinate clause)
- (3) Main / Pri. clause એ રીતે ઉભા રહી શકે છે અને અર્થપૂર્ણ હોય છે.
(સ્વતંત્ર, પરતંત્ર)
- (4) પોતાનો અર્થપૂર્ણ કરવા clause ને બીજા ઉપવાક્ય પર આધાર રાખવો પડે છે.
(principal, subordinate)

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કશીટ : 7
આ વર્કશીટનો ધ્યાનપૂર્વક અભ્યાસ કરવાથી તમે.....			
<ul style="list-style-type: none"> • Co-ordinate clause ના ઉદાહરણ આપી શકશો. • Phrase અને Clause વચ્ચેનો તફાવત સ્પષ્ટ કરી શકશો. 			

7.0 Co-ordinate clause :

આ clause ને સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોનો અભ્યાસ કરીએ.

વાક્યો :

- (1) God made the country **and** man made the town.
- (2) He **as well as** his friends is good.
- (3) **Either** this boy is dull **or** she is idle.
- (4) Meena must weep **or** she will die.
- (5) Man dies **but** mankind is eternal.
- (6) Kali is poor, **yet** he looks happy.
- (7) He was late **so** he missed the bus.
- (8) It rained heavily, **therefore** I could not go out for a walk.

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- * ઉપરના દરેક વાક્યો એ બે કે તેથી વધુ સ્વતંત્ર ઉપવાક્યો સાથે આવેલા છે. દરેક ઉપવાક્ય એ સ્વતંત્ર છે. એક બીજા પર આધારિત નથી.
- * ઉપરના દરેક વાક્યમાં આવેલ ઉપવાક્યો એ ઊભયાન્વયી અવયવો / પદ (co-ordinating conjunctions) કે અલ્પ વિરામથી જોડાયેલા છે. અર્થાત દરેક વાક્ય એ compound sentence (સંયુક્ત ઉપવાક્ય) છે.
- * ઉપરના દરેક વાક્યમાં એક ઉપવાક્ય એ main clause બને છે. અને બાકીના ઉપવાક્યો એ co-ordinate clause બને છે.
- * **Co-ordinate clause** એ **Co-ordinating conjunctions** થી જોડાયેલા હોય છે. જેમ કે, **therefore, and, as well as, either...or, neither....nor, but, yet, so** વગેરે જેવા સંયોજકોનો આ **clause** માં ઉપયોગ થાય છે .

7.1 Phrase અને clause વચ્ચેનો તફાવત :

Phrase અને clause ને સમજવા માટે નીચેના ઉદાહરણોનો અભ્યાસ કરો.

વાક્યો :

- (1) Mohan has a **beautiful watch**.
- (2) Tell me **how to wind the watch**.
- (3) Mohan has a watch **which is beautiful**.
- (4) Ram gave me a book **which was beautiful, having a bright corner**.

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી....

- * પ્રથમ વાક્યમાં આવેલ 'a beautiful watch' એ phrase છે. બીજા વાક્યમાં આવેલ 'how to wind the watch' પણ phrase છે.
- * ત્રીજા વાક્યમાં 'which is beautiful' એ clause છે. જ્યારે ચોથા વાક્યમાં આવેલ 'having a bright corner' એ phrase છે. જે clause સાથે આવેલ છે.
- * આમ, clause એ એક કર્તા અને એક પૂર્ણ ક્રિયાપદ સાથે આવેલ છે. જ્યારે phrase એ માત્ર શબ્દોના સમૂહના રૂપમાં આવે છે. Phrase એ clause ની જેમ સ્વતંત્ર અર્થ ઉભો કરી શકતું નથી. વળી, phrase ને subject કે predicate હોતા નથી.

હવે, આ વર્કશીટના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 નીચેના વાક્યોમાં રહેલ ઉપવાક્યો એ સંયોજકોથી જોડાયેલા છે. તમે તે સંયોજકોની નીચે લીટી દોરો.

- (1) He must work very hard and make up for the lost time.
- (2) He is a well-read man, but in matters of business he is a fool.
- (3) He did this and so offended his master.
- (4) He saw the danger, but pressed on.

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વાક્યોમાં રહેલ **clause** અને **phrase** ની નીચે લીટી દોરો તથા તે **clause** છે કે **phrase** તે જણાવો.

- (1) Ram gave him a book which was wonderful, having a beautiful colour.
- (2) They sat on a dharna as they wanted to protest against price rise.
- (3) I like a book to read.
- (4) They feel to see and to sleep.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કશીટ : 8
<p>આ વર્કશીટનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....</p> <ul style="list-style-type: none"> • Subordinate clause ના પ્રકાર કહી શકશો. • Subordinate clause ના ઉદાહરણો આપી શકશો. 			

8.0 Subordinate clause ના પ્રકાર :

આ clause ના પ્રકાર અને તેના ઉદાહરણોને સમજવા માટે આપણે નીચેના વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

વાક્યો :

- (1) I don't know **where he has gone**.
- (2) **What he says** is quite true.
- (3) He is opposed to **whatever I say**.
- (4) This is the reason **why he did not come**.
- (5) That is the man **who is respected by all**.
- (6) I was not at home **when he came to see me**.
- (7) I shall follow you **wherever you go**.
- (8) Rita is **as beautiful as** Amita.

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી આપણે નીચેની બાબતો જાણી શકીશું.

- * ઉપરના તમામ વાક્યો એ **complex sentences** ના ઉદાહરણો છે. જેમાંના દરેક વાક્યમાં એક principal / Main clause છે. અને બીજું subordinate clause છે.
- * દરેક વાક્યમાં વધુ કાળા અક્ષરોમાં છાપેલ ભાગ એ **subordinate clause** છે. બાકીનો ભાગ એ **Main clause** છે.
- * જટિલ વાક્યમાં subordinate clause ની પણ વિવિધ ભૂમિકા હોય છે. ક્યારેક તે **Noun clause** તરીકે આવે છે. અર્થાત સમગ્ર clause એ noun તરીકેની ભૂમિકામાં હોય છે. ક્યારેક તે **adjective clause** તરીકે આવે છે. અને ક્યારેક તે **adverbial clause** તરીકે આવે છે.
- * વાક્ય નં. 1, 2 અને 3 એ **Noun clause** ના ઉદાહરણો છે. વાક્ય નં. 4, 5 એ **adjective (relative) clause** ના ઉદાહરણો છે. અને વાક્ય નં. 6, 7 અને 8 એ **adverb (adverbial) clause** ના ઉદાહરણો છે.

આમ,

subordinate clause ના મુખ્ય ત્રણ પ્રકાર છે.

- (1) **The Noun clause**
- (2) **The Adjective (Relative) clause**
- (3) **The Adverbial (Adverb) clause**

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 નીચેના જટિલ વાક્યોમાં વધુ કાળા અક્ષરોમાં છાપેલ ઉપવાક્ય એ **subordinate clause** છે. તમે તેનો પ્રકાર નક્કી કરો.

- (1) Scientists know **why pollution is harmful.**
- (2) Do you know **where medicines are made.**
- (3) I will go **where I want to go.**
- (4) It was the last period **when they completed their journals.**
- (5) I practise English **that I may master it.**
- (6) Say **that you do not believe in superstitions.**

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વિધાનો ખરા છે કે ખોટા તે જણાવો.

- (1) જટિલ વાક્યમાં એક Main clause અને એક subordinate clause હોય છે.
- (2) Subordinate clause તરીકે Noun clause, adjective clause અને adverb clause હોય છે.
- (3) Main clause ને subordinate clause પર અર્થ પૂર્ણ કરવા માટે આધાર રાખવો પડે છે.

પ્રશ્ન : 3 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) ગૌણ ઉપવાક્યો (subordinate clause) ના પ્રકાર જણાવો.
- (2) The noun clause નું એક ઉદાહરણ આપો.
- (3) The adjective clause નું એક ઉદાહરણ આપો.
- (4) The adverb clause નું એક ઉદાહરણ આપો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કશીટ : 9
આ વર્કશીટનો અભ્યાસ કરવાથી તમે..... <ul style="list-style-type: none"> • Noun clause ની વાક્યમાં વિવિધ ભૂમિકાને ઓળખી શકશો. • Noun clause ને જુદા જુદા પ્રકારમાં વર્ગીકૃત કરી શકશો. 			

9.0 Noun clause ની વિવિધ ભૂમિકા :

આપણે Noun clause ની વાક્યમાં રહેલી વિવિધ સ્વરૂપની ભૂમિકાને સમજવા માટે નીચેના વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

વાક્યો :

- (1) **How Raju had done the job** was beyond my understanding.
- (2) He can not say **when Meena will come back**.
- (3) Bharat is opposed to **whatever I say**.
- (4) Knowing **that the exams were drawing near** he started working hard.
- (5) Rekha wanted to know **where her brother had gone**.
- (6) The fact **that he is a millionaire** is known to all.
- (7) The fact is **that he is a rogue**.
- (8) Heena was sad **that she had lost her pen**.

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- * ઉપરના આઠ વાક્યોમાં Noun clause ની વિવિધ આઠ પ્રકારની ભૂમિકા રહેલી છે.
- * ઉપરના જટિલ વાક્યોમાં, વધુ કાળા અક્ષરમાં છાપેલ ભાગ એ Noun clause ના રૂપમાં છે. અને બાકીના ભાગ એ Main clause છે.
- * પ્રથમ વાક્યમાં રહેલ Noun clause "How Raju had done the job" એ ક્રિયાપદ (was) ના કર્તા તરીકે અર્થાત "As a subject to a verb" ની ભૂમિકા ભજવે છે.
- * બીજા વાક્યમાં રહેલ Noun clause "When Meena....." એ સકર્મક ક્રિયાપદ (say) ના કર્મ તરીકે અર્થાત "As an object to the verb" ની ભૂમિકામાં છે.
- * ત્રીજા વાક્યમાં રહેલ Noun clause "Whatever I say" એ નામયોગી અવયવ (to) ના કર્મ તરીકે અર્થાત "As an object to a preposition" ની ભૂમિકામાં છે.
- * ચોથા વાક્યમાં રહેલ Noun clause "that the exams were drawing near" એ કૃદંત (knowing) ના કર્મ તરીકે અર્થાત તે "As an object to a participle" ની ભૂમિકા ભજવે છે.
- * પાંચમાં વાક્યમાં રહેલ Noun clause "Where her brother had gone" એ ઈન્ફીનીટીવ (to know) ના કર્મ તરીકે અર્થાત "As an object to an Infinitive" ની ભૂમિકામાં છે.

- * છઠ્ઠા વાક્યમાં રહેલ Noun clause "that he is a millionaire" એ "**case in Apposition to a Noun or a Pronoun**" ની ભૂમિકામાં છે.
- * સાતમાં વાક્યમાં રહેલ Noun clause "that he is a rogue" એ ક્રિયાપદ (is) ના પૂરક તરીકે અર્થાત "**As a complement to a verb (Subject complement Noun clause)**" ની ભૂમિકા ભજવે છે.
- * આઠમાં વાક્યમાં રહેલ Noun clause "that she had lost her pen" એ વિશેષણ (sad) ના પૂરક તરીકે અર્થાત as a "**complement to an adjective**" ની ભૂમિકા ભજવે છે.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : ૧ નીચેના જટિલ વાક્યોમાં રહેલ **Noun clause** નીચે લીટી દોરો.

- (1) Life is what we make of it.
- (2) Her prayer was that the child might live.
- (3) You must listen to what I say.
- (4) I don't remember when I have to go there.
- (5) Did you notice who he was ?

પ્રશ્ન : ૨ નીચેના જટિલ વાક્યોમાં રહેલ **Noun clause** એ તેની કઈ ભૂમિકામાં છે તે સ્પષ્ટ કરો.

- (1) Can you tell me what is ailing you ?
- (2) It all depends on how she will behave.
- (3) Himlal is pleased that he has won a lottery.
- (4) Why she did not attend the party is a mystery.
- (5) Believe the fact that I am innocent in that case.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કશીટ : 10
આ વર્કશીટનો અભ્યાસ કરવાથી તમે..... <ul style="list-style-type: none"> • Noun clause ની ક્રિયાપદના કર્તા તરીકેની ભૂમિકા કહી શકશો. • Noun clause ની (સકર્મક) ક્રિયાપદના કર્મ તરીકેની ભૂમિકા જણાવી શકશો. 			

10.0 Noun clause ની ક્રિયાપદના કર્તા તરીકેની ભૂમિકા :

Noun clause ની ક્રિયાપદના કર્તા તરીકેની ભૂમિકા સમજવા માટે આપણે અહીં આપેલા ઉદાહરણોનો અભ્યાસ કરીએ.

વાક્યો :

- (1) **That the chief minister is coming to this city tomorrow** is known to all.
- (2) **When man will conquer the universe** is not easy to say.
- (3) **What he says** is quite true.
- (4) **Where he dumps his black money** is a mystery.

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- * ઉપરના તમામ વાક્યો એ complex sentences છે. દરેક વાક્યમાં વધુ કાળા અક્ષરમાં છાપેલ ઉપવાક્ય એ subordinate clause છે. તેની વાક્યમાં ભૂમિકા "**noun clause as the subject of (to) a verb**" તરીકેની છે.
- * આ clause ની શરૂઆત સામાન્ય રીતે why, what, how, where, that વગેરે સંયોજકોથી થાય છે.
- * આ clause એ ઘટક તરીકે કામ કરતું હોય એકવચનમાં જ આવે છે.
- * આ clause હંમેશા બીજા clause ની પૂર્વે ક્રિયાપદના કર્તા તરીકે જ મૂકાય છે. વાક્યમાં તેની રચના આ મુજબ છે.
- * રચના :

That / wh-word + ક્રિયાપદ + અન્ય શબ્દ + to be નું રૂપ (ક્રિયાપદ) + અન્ય શબ્દો (કર્તા તરીકે - નામ - ઉપવાક્ય)	(મુખ્ય વાક્ય)
---	---------------

10.1 Noun clause ની (સકર્મક) ક્રિયાપદના કર્મ તરીકેની ભૂમિકા :

Noun clause ની સકર્મક ક્રિયાપદના કર્મ તરીકેની ભૂમિકા સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોનો અભ્યાસ કરીએ.

વાક્યો :

- (1) I do not know **where he has gone.**
- (2) Do you remember **what Raju said to say ?**
- (3) I say **(that) I am sick.**
- (4) I don't remember **when they have to go there.**
- (5) Did you notice **who he was ?**
- (6) He inquired of me **whether / if I was present at the place at 3 O'clock.**

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- * ઉપરના દરેક વાક્યમાં વધુ કાળા અક્ષરોમાં છાપેલ ઉપવાક્યોની ભૂમિકા **"Noun clause as an object to the verb"** તરીકેની છે.
- * આ વાક્યોમાં સંયોજક તરીકે that, what, if/whether, where, who, when, why, how વગેરે આવી શકે.
- * Noun clause ના અર્થ મુજબ યોગ્ય સંયોજક વપરાય છે.
- * Noun clause એ તેની આગળ આવતા clause માંના સકર્મક ક્રિયાપદ (જેવા કે tell, know, teach વગેરે) ના કર્મ તરીકે કાર્ય કરે છે.
- * સંયોજક **'that'** બોલતી વખતે રદ થઈ શકે છે. (જુઓ વાક્ય નં. ૩)
- * Noun Phrase અને Noun clause ને એકબીજામાં ફેરવી શકાય છે.
જેમ કે, I don't know **where I should go today.** (clause)
I don't know **where to go today.** (phrase)

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

- પ્રશ્ન : 1 નીચેના વાક્યોમાં રહેલ **"Noun clause as the subject of a verb"** કે **"Noun clause as an object to a verb"** ની નીચે લીટી દોરો.
- (1) What you believe about me is not true.
 - (2) What sohil hides from us is not known.
 - (3) We get what we need.
 - (4) Do you know who wrote the 'Shakuntal' ?
- પ્રશ્ન : 2 **"Noun clause as the subject of a verb"** નો ઉપયોગ કરીને નીચેના વાક્યોને જોડો.
- (1) He writes something. It seems to be incorrect.
 - (2) He interrupts our talks. It irritates me a lot.
 - (3) I shall leave for the states sometime. It is not sure.
 - (4) It pleases me. It is her nature.
- પ્રશ્ન : 3 **"Noun clause as an object to the verb"** નો ઉપયોગ કરીને નીચેના વાક્યોને જોડો.
- (1) We need something. We get it.
 - (2) The school is closed today. Can you tell me the reason ?
 - (3) You stayed there for sometime. Tell me the duration of your stay.
 - (4) Will you tell me ? Should I turn for the museum from here ?

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કકાર્ડ : 11
આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે..... <ul style="list-style-type: none"> • Noun clause ની Preposition ના કર્મ તરીકેની ભૂમિકા સમજાવી શકશો. • Noun clause ની Participle ના કર્મ તરીકેની રચના જણાવી શકશો. 			

11.0 Noun clause ની Preposition ના કર્મ તરીકેની ભૂમિકા :

Noun clause ની preposition (નામયોગી અવયવ) ના કર્મ તરીકેની ભૂમિકાને આપણે નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજાએ.

- (1) Shaileh objected to **what I said**.
- (2) All depends on **how you work**.
- (3) Please listen to **what I say**.
- (4) Bipin is opposed to **whatever I say**.

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- * ઉપરના તમામ વાક્યો એ જટિલ વાક્યોના ઉદાહરણો છે.
- * ઉપરના વાક્યોમાં વધુ કાળા અક્ષરમાં છાપેલ ઉપવાક્યો (clauses) એ 'subordinate clauses' છે. જેની વાક્યમાં ભૂમિકા નામયોગી અવયવો (preposition, જેમ કે to, on વગેરે) ના કર્મ તરીકેની છે.
- * આ રચનામાં principal clause ના ક્રિયાપદ પછી ગમે તે નામયોગી અવયવ આવે છે.
- * Noun clause - as an object to a preposition ની વાક્યમાં સામાન્ય રીતે રચના આ મુજબ છે.

Principal / Main clause + Preposition + Subordinate Noun clause
 (નામયોગી અવયવ) (નામયોગી અવયવના કર્મ તરીકે)

11.1 Noun clause ની Participle ના કર્મ તરીકેની ભૂમિકા :

જટિલ વાક્યોમાં આ પ્રકારની રચનાને સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોનો અભ્યાસ કરીએ.
 વાક્યો :

- (1) Seeing **that he was face to face with a lion**, he was terror-struck.
- (2) Finding **that Ram was left alone**, he decided to surrender.
- (3) Having experienced **that all friends and relatives are selfish**, he has resolved to renounce the world.

આ વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- * ઉપરના વાક્યોમાં લીટી દોરેલ ભાગ એ **subordinate noun clause - object to the participle** (કૃદંતના કર્મ તરીકે) ની ભૂમિકામાં છે.
- * વધુ કાળા અક્ષરોમાં છાપેલ ભાગ (Noun clause) એ કોઈ કૃદંત (seeing, finding, having experienced વગેરે)ને અનુસરે છે.
- * Noun clause - as an object to a participle ની સામાન્ય રીતે રચના આ પ્રકારની હોય છે.

કૃદંત + **subordinate clause** + **principal clause**
 (participle) (કૃદંતના કર્મ તરીકે)

હવે, આ વર્કશીટના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 **Noun clause as an object to a preposition** નો ઉપયોગ કરીને નીચેના વાક્યોને જોડો.

- (1) You have something. Be satisfied with it.
- (2) He said something about his honesty. I don't believe in it.
- (3) I am going to tell you something. Pay attention to it.
- (4) I proposed to her something. She did not agree to it.

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વાક્યોના ટૂંકડાને યોગ્ય ક્રમમાં ગોઠવીને વાક્ય ફરીથી લખો.

- (1) can you / the train will arrive / when / tell me ?
- (2) I have / I have forgotten / this medicine / when / to take.
- (3) had hidden / inquired / where / the terrorists / the police.
- (4) with elders / you should learn / how / you should speak.

પ્રશ્ન : 3 નીચેના પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) Noun clause as an object to a participle ની રચના જણાવો.
- (2) Noun clause as an object to a participle નું એક ઉદાહરણ આપો.
- (3) Noun clause as an object to a preposition ની રચના જણાવો.
- (4) Noun clause as an object to a preposition નું એક ઉદાહરણ આપો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કશીટ : 12
<p>આ વર્કશીટનો ચીવટ પૂર્વક અભ્યાસ કરવાથી તમે.....</p> <ul style="list-style-type: none"> વાક્યમાં Noun clause ની Infinitive ના કર્મ તરીકેની ભૂમિકા સમજાવી શકશો. Noun clause ની case in apposition to a noun or pronoun તરીકેની ભૂમિકાનાં ઉદાહરણ આપી શકશો. 			

12.0 Noun clause ની Infinitive ના કર્મ તરીકેની ભૂમિકા :

Noun clause ની Infinitive ના કર્મ તરીકેની ભૂમિકાને આપણે નીચેના ઉદાહરણોના અભ્યાસ દ્વારા સમજાવે.

વાક્યો :

- (1) Reena wanted to know **where her brother had gone.**
- (2) Do you want to know **why I am late ?**
- (3) The child wanted to explain **how he had fared in the examination.**

ઉપરના વાક્યોનાં અભ્યાસ પરથી.....

- * ઉપરના તમામ વાક્યો એ જટિલ વાક્યો છે.
- * આ વાક્યોમાં લીટી દોરેલ ઉપવાક્યો (clauses) એ subordinate clause છે. જેની વાક્યમાં ભૂમિકા Infinitive (જેવા કે to know, to explain વગેરે) ના કર્મ તરીકેની છે.
- * Main clause ના ક્રિયાપદ પછી Infinitive આવે છે, અને ત્યારબાદ Noun clause નું ઉપવાક્ય આવે છે.
- * Noun clause - as an object to an Infinitive ની વાક્યમાં રચના સામાન્ય રીતે આ મુજબ છે.

**Principal clause + Infinitive + Subordinate - Noun Clause
(as an object to an Infinitive)**

12.1 Noun clause ની case in apposition to a noun or pronoun તરીકેની ભૂમિકા:

Noun clause in apposition ને આપણે નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજાવે.

વાક્યો :

- (1) It is certain **that man will progress with Science.**
- (2) See to it **that work is finished in time.**
- (3) The news **that he was elected** was true.

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- * ઉપરના વાક્યોમાં વધુ કાળા અક્ષરોમાં છાપેલ ઉપવાક્યો એ **Noun clause in apposition to the noun or pronoun** એટલે કે નામ કે સર્વનામની સમાન વિભક્તિમાં (સમાનાધિકરણ તરીકે) કામ કરે છે.
- * ઘણીવાર It એ એક અવેજીકર્તા તરીકે કામ કરે છે. અને એનું વિવરણ કરવા માટે noun clause મૂકાય છે. દા.ત... **It is true that life is a struggle.**
- * પુરૂષવાચક સર્વનામ it નું noun clause શરૂ કરવા માટે that, how, when, why વગેરે વિવિધ સંયોજકો વપરાય છે, પરંતુ જાતિવાચક નામ news, report વગેરેનું વિવરણ આપતું clause ફક્ત સંયોજક **that** વડે જ શરૂ કરી શકાય છે. (જુઓ વાક્ય નં. 1)
- * શૈલીની દ્રષ્ટિએ in apposition ની રચના પ્રભાવશાળી છે.
- * Noun clause in apposition એ કર્તા સ્થાનનું સમાનાધિકરણ અને કર્મસ્થાનનું સમાનાધિકરણ એમ બે રીતે કાર્ય કરે છે. એટલે કે ... apposition (સમાનાધિકરણ) નો ઉપયોગ સમાનસંદર્ભ ધરાવતા ઉપવાક્યો, વાક્યાંશો કે શબ્દોનું વર્ણન કરવા માટે થાય છે. આ ઉપવાક્યો, વાક્યાંશો કે શબ્દો કર્તા કે કર્મ સ્થાને આવતા નામ કે સર્વનામની સમાનવિભક્તિમાં વપરાય છે.

હવે આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચે આપેલા દરેક પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 Join the following sentences using a noun clause as an object to an infinitive.

- (1) Sita wanted to know the place. Her sister had gone.
- (2) Do you want to know the reason ? I am late.
- (3) Kailash wanted to explain the way. He had played the game.

પ્રશ્ન : 2 Join the following sentences by using a noun clause in apposition to 'it' or to a noun.

Example : Man exploits man. It is shameful.

* **It is shameful that man exploits man.**

- (1) Man is thinking animal. It is true.
- (2) It is not certain. Will the bus come in time ?
- (3) It is true. I have been introduced to her once.
- (4) The idea is fantastic. We shall stay at Abu for a whole week.
- (5) The report is correct. There is Malaria in our village.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કશીટ : 13
આ વર્કશીટનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....			
<ul style="list-style-type: none"> • Noun clause ની ક્રિયાપદના પૂરક (Complement) તરીકેની ભૂમિકા સમજાવી શકશો. • Noun clause ની વિશેષણના પૂરક તરીકેની ભૂમિકાનાં ઉદાહરણ આપી શકશો. 			

13.0 Noun clause ની ક્રિયાપદના પૂરક તરીકેની ભૂમિકા :

Noun clause ની ક્રિયાપદના પૂરક તરીકેની ભૂમિકાને આપણે નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજાએ.
વાક્યો :

- (1) The fact is **that he is a rogue.**
- (2) A man becomes **what he thinks.**
- (3) This world is **as we believe it to be.**

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- * ઉપરના વાક્યોમાં વધુ કાળા અક્ષરે છાપેલ ભાગ (ઉપવાક્યો) એ Noun clauses છે. એટલે કે **"Noun clause - complement to the verb"** ની ભૂમિકા ભજવે છે.
- * ઉપરના વાક્યોમાં ઘાટા અક્ષરોમાં ન છાપેલ ઉપવાક્યો એ principal clauses છે.
- * જ્યારે principal clause ના પૂર્ણક્રિયાપદના પૂરક તરીકે clause વપરાય છે, ત્યારે તે આ પ્રકારની ભૂમિકા ભજવે છે.
- * Main clause ના પૂર્ણક્રિયાપદ તરીકે to be (am, is, are વગેરે) કે અન્ય ક્રિયાપદો પણ હોય શકે, જે 'linking verbs' તરીકે કાર્ય કરે છે.
- * ઉપરના વાક્યોમાં is, becomes એ આ પ્રકારના ક્રિયાપદો (linking verbs) છે. જેના પૂરક તરીકે noun clause નો ઉપયોગ થાય છે.

13.1 Noun clause ની વિશેષણના પૂરક તરીકેની ભૂમિકા :

Noun clause ની વિશેષણના પૂરક તરીકેની ભૂમિકાને આપણે અહીં આપેલા ઉદાહરણો દ્વારા સમજાએ.

- (1) I was certain **that Mohan would be coming the next day.**
- (2) Reena was sad **that she had lost her pen.**
- (3) We are sure **that nobody can defeat Som in the game.**

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- * ઉપરના વાક્યોમાં ઘાટા ઉપવાક્યો એ **'Noun clause as a complement to the adjective'** તરીકેની ભૂમિકા ભજવે છે.
- * જ્યારે Main / Principal clause માં આવેલ વિશેષણના પૂરક તરીકે જે clause આવે છે, તે આ પ્રકારની ભૂમિકા ભજવે છે.

- * પ્રથમ વાક્યમાં **certain**, બીજા વાક્યમાં **sad** અને ત્રીજા વાક્યમાં **sure** એ વિશેષણ છે. આ વિશેષણના પૂરક (complement) તરીકે 'adjectival complement noun clause' એટલે કે Noun clause as a complement to the adjective વપરાય છે.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચે આપેલા દરેક પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : ૧ **"Noun clause - complement to the verb"** નો ઉપયોગ કરીને નીચેના વાક્યોને જોડો.

- (1) Nothing is impossible in this world. This is the fact.
- (2) She must be allowed to take their car to the college. This was her demand.
- (3) We decided to do something. This is it.
- (4) I wanted something from him. This was the thing.

પ્રશ્ન : ૨ **"Noun clause as a complement to the adjective"** નો ઉપયોગ કરીને નીચેના વાક્યોને જોડો.

- (1) He was certain. Mohan would be there.
- (2) Alpa is happy. She has passed the exam.
- (3) They are sure. Indians can win the match.

પ્રશ્ન : ૩ નીચેના આડા અવળા થયેલા ભાગને જોડીને અર્થપૂર્ણ રીતે વાક્યો બનાવો.

- (1) that / pay all the money / my problem / by cheque / is / I can not.
- (2) why / I am innocent / I should / is / beg for / my problem / their mercy / when.
- (3) become a doctor / his ambition / that / is / he would.
- (4) in our absence / is / hijack her / the fear / they will / that / anyday / from here.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કકાર્ડ : 14
આ વર્કકાર્ડનો ચીવટ પૂર્વક અભ્યાસ કરવાથી તમે.....			
<ul style="list-style-type: none"> • The adjective (Relative) clause ના ઉદાહરણ આપી શકશો. • The adjective clause વિશે માહિતી આપી શકશો. 			

14.0 The adjective (Relative) clause :

The adjective clause ને સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.
વાક્યો :

- (1) This is the house **that my father built.**
- (2) This is the book **that Rama gave me.**
- (3) God helps those **who help themselves.**
- (4) He **that climbs too high** is sure to fall.

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- * Main clause માં આવેલ નામ કે સર્વનામને qualify કરવાનું કામ જે clause કરે છે, તેને adjective clause કહે છે. જેમ કે ઉપરના વાક્યોમાં વધુ કાળા અક્ષરોમાં છાપેલા ઉપવાક્યો એ **adjective clause** તરીકેનું કામ કરે છે.
- * ઉપરના વાક્યોમાં આવેલ adjective clause એ જે તે વાક્યના Main clause માં આવેલ (અનુક્રમે house, book, those, he) નામ અને સર્વનામને qualify કરે છે. આ નામ કે સર્વનામને પૂરોગામી (**Antecedent**) કહે છે.
- * આ clause ને relative clause પણ કહે છે. જેમ કે, પ્રથમ વાક્યમાં 'This is the house' એ principal clause છે. જ્યારે.... 'that my father built' એ Adjective કે Relative clause છે જે 'house' (નામ)ને qualify કરે છે. 'house' એ 'Antecedent' (પૂરોગામી) તરીકેનું કાર્ય કરે છે. વળી, Main clause અને subordinate clause એ Relative pronoun 'that' થી જોડાઈ છે. માટે તેને **Relative clause** કહે છે.
- * આવા clause ની શરૂઆત **Relative Pronouns** થી થતી હોય ત્યારે **that, who, whom, whose, which, of which** નો ઉપયોગ થાય છે. આવા clause ની શરૂઆત **Relative adverbs** થી થતી હોય ત્યારે **when, why, how, where** નો ઉપયોગ થતો હોય છે.
- * Connectives તરીકે 'Relative adverbs' નો ઉપયોગ થયો હોય તેવા ઉદાહરણોનો અભ્યાસ કરીએ. જેમ કે,
 - (1) This is the reason **why** he did not come.
 - (2) Youth is the time **when** the seeds of character are sown.
 - (3) I can not forget the day **when** we met for the first time.

હવે, આ વર્કશીટના અભ્યાસ પરથી તમે નીચે આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 નીચેના વાક્યોમાં આવેલ **adjective clause** ની નીચે લીટી દોરો.

- (1) This is the place where Gandhiji was born.
- (2) I have no money that I can lend you.
- (3) There I saw a woman who was very tall.
- (4) The pen which had cost me ten rupees is lost.
- (5) He who hesitates is lost.
- (6) I know theman who came here.

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વાક્યોનો અભ્યાસ કરો અને તેમાં રહેલ **adjective clause** એ કયા **noun** કે **pronoun** ને **qualify** કરે છે તે જણાવો.

- (1) We accepted every suggestion he made.
- (2) The main thing we need is morality.
- (3) The girl whose mother died yesterday, looks very sad.
- (4) At last we came to a river which was very deep.

પ્રશ્ન : 3 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) Adjective clause માં 'Antecedent' એટલે શું ?
- (2) Adjective clause નું એક ઉદાહરણ આપો.
- (3) Connectives તરીકે Relative adverbs નો ઉપયોગ થયો હોય તેવું એક ઉદાહરણ લખો.
- (4) આ clause માં આવતા Relative pronoun કે Relative adverbs ના ઉદાહરણ આપો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કકાર્ડ : 15
<p>આ વર્કકાર્ડનો ધ્યાન પૂર્વક અભ્યાસ કરવાથી તમે.....</p> <ul style="list-style-type: none"> The adjective clause ના વિશેષ ઉપયોગો જણાવી શકશો. 			

15.0 The adjective clause ના વિશેષ ઉપયોગો :

The adjective clause માં કેટલાક વિશેષ ઉપયોગો છે, જે આ મુજબના છે.

- * ઘણીવાર **'but'** એ Relative pronoun ની જેમ વપરાય છે. અને adjective clause તરીકેનું કાર્ય કરે છે. આવે વખતે but એ relative pronoun **'who.....not'** ની સમાનકક્ષાનું છે. જેમ કે,* There was not a man present **but** wept to see such a horrible sight
અર્થાત
* There was not a man present **who did not** weep to see sight.
- * **'Than'** એ ઘણીવાર Relative (adjective) clause માં Relative pronoun ની પહેલા નામયોગી અવયવ (preposition) તરીકે વપરાય છે. જેમ કે,
* Most of the voters voted for Mohan **than** whom no better candidate could be considered.
- * ઘણીવાર **'Infinitive'** એ Adjective clause ની જગ્યાએ વપરાય છે. દા.ત.
(1) I have much work **which I must do.**
અર્થાત (2) I have much work **to do.**
- * ઘણીવાર **Relative Pronoun** કે **Relative adverb** એ અધ્યાહાર (implied) રહે છે. જેમ કે,
* This is all I have.
(એટલે કે) This is all which I have.
એવી જ રીતે, The reason (**why**) he came late is well-known.
- * જે clause **'antecedent'** (પૂરોગામી) ને વ્યાખ્યાયિત કરે છે, તેને **'defining relative clause'** કહે છે. જ્યારે જે clause પૂરોગામીને વ્યાખ્યાયિત ન કરતા તેના વિશે additional માહિતિ આપે છે. તેને **'Non-defining Relative clause'** કહે છે. જેમ કે..
(1) The book which you gave me is very interesting. (**Defining relative clause**)
(2) Raj, who is my friend, is a lovable boy. (**Non-defining Relative clause**)
- * **'Who'** અને **'that'** સિવાયના સંયોજકો વાક્યના અર્થ મુજબ પોતાની આગળ in, on, for, from, with, to, at જેવા નામયોગી અવયવો લે છે. દા.ત.
* The child **for** whom I have bought this toy is my niece.

- * જ્યારે non-defining relative clause વાક્યમાં વચ્ચમાં આવે ત્યારે તેની આગળ પાછળ અલ્પવિરામ મૂકાય છે. પણ જ્યારે તે અંતમાં આવે ત્યારે આગળ અલ્પવિરામ અને પાછળ પૂર્ણવિરામ મૂકાય છે. ઢા.ત. My brother, who lives in Japan, sends me money every year.
- * Relative pronoun ક્યારેક defining relative clause માં દૂર કરવામાં આવે છે. જ્યારે non-defining relative clause માં દૂર કરવામાં આવતા નથી.

હવે, આ વર્કશીટના અભ્યાસ પરથી તમે નીચે આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 નીચેના વિધાનોમાં રહેલ ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) ઘણીવાર but એ Relative ની જેમ વપરાય છે.
- (2) Than એ ઘણીવાર relative clause માં ની પહેલા નામયોગી અવયવ તરીકે વપરાય છે.
- (3) ઘણીવાર Infinitive એ ની જગ્યાએ વપરાય છે.
- (4) જે clause પૂરોગામી ને વ્યાખ્યાયિત કરે છે તેનેકહે છે.

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વાક્યો ખરા છે કે ખોટા તે જણાવો.

- (1) Non-defining Relative clause વાક્યમાં વચ્ચમાં આવે ત્યારે તેની આગળ પાછળ અલ્પવિરામ મૂકાય છે.
- (2) Relative Pronoun ને non defining relative clause માં દૂર કરવામાં આવતા નથી.
- (3) 'who' અને 'that' સિવાયના સંયોજકો વાક્યના અર્થ મુજબ નામયોગી અવયવો લે છે.
- (4) જ્યારે જે clause પૂરોગામીને વ્યાખ્યાયિત ન કરતા તેના વિશે additional માહિતી આપે છે ત્યારે તેને defining relative clause કહે છે.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કકાર્ડ : 16
આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....			
<ul style="list-style-type: none"> The adjective (relative) clause ની કેટલીક રચનાઓ જણાવી શકશો. 			

16.0 The adjective clause ની કેટલીક રચનાઓ :

The adjective clause ની કેટલીક રચનાઓને આપણે ઉદાહરણો સાથે સમજાએ.

- * વાક્યમાં આવતા 'such' કે 'same' નિશ્ચાયકો (determiners) થી અનુસરાતા નામ પછી 'as' સંયોજકથી જોડાઈને જે ઉપવાક્ય બને છે તે, તે નામના અર્થમાં વધારો કરનારું હોય છે, જે વિશેષણ – ઉપવાક્ય તરીકે ઓળખાય છે. આમ **such as, the same as** પણ relative pronoun તરીકે વપરાય છે અને તે relative clause બનાવે છે. દા.ત.

(1) It was **such** a sight **as I had never seen before.**

(2) It was the **same** kind of umbrella **as she lost.**

હવે, આપણે the **same**as અને such....as ની રચનાનો અભ્યાસ કરીએ.

રચના (the same....as) the same + એકવચન કે બહુવચનનું નામ	as.....
	મુખ્ય વાક્ય	સંયોજક ગૌણવાક્ય
રચના (such...as)	(1)such a/an + એકવચનનું નામ	as.....
	મુખ્ય વાક્ય	સંયોજક ગૌણવાક્ય
	(2)such + બહુવચનનું નામ	as.....
	મુખ્ય વાક્ય	સંયોજક ગૌણવાક્ય

- * ઘણીવાર Relative pronoun એ co-ordinate clause પણ બનાવે છે. એવે વખતે તેને Relative (adjective) clause ગણવાની ભૂલ ન કરવી.
- * 'same' શબ્દ ધરાવતા clause માં same ની પહેલા આર્ટિકલ 'the' આવવો ફરજિયાત છે.
- * સંયોજક **why, where, when** માટેની રચનાને સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોનો અભ્યાસ કરીએ.

(1) Do you know the reason **why Mitesh has left his studies** ?

(2) We offered a floral tribute at Rajghat **where lies the father of our nation.**

(3) Autumn is the season **when almost all the trees shed their leaves.**

રચના (why, where, when) :

રચના-૧ (why)reason મુખ્ય વાક્ય	why Relative adverb (સંબંધક ક્રિયાવિશેષણ)	વિશેષણ ઉપવાક્ય (ગૌણવાક્ય)
રચના-૨ (where)સ્થળદર્શક શબ્દ મુખ્ય વાક્ય	where..... સંયોજક (સંબંધક ક્રિયાવિશેષણ)	વિશેષણ ઉપવાક્ય (ગૌણવાક્ય)
રચના-૩ (when)સમયદર્શક શબ્દ મુખ્ય વાક્ય	when સંયોજક (સંબંધક ક્રિયાવિશેષણ)	વિશેષણ ઉપવાક્ય (ગૌણવાક્ય)

હવે આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 નીચેનાં વાક્યમાં આવેલી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) 'Same.....as' ની રચનાવાળા વાક્યમાં 'same' ની પહેલા આર્ટિકલ મૂકવામાં આવે છે. (a, the)
- (2) 'the same અને such' પછી સંયોજકમૂકી ગૌણ ઉપવાક્ય બનાવાય છે. (as, a)
- (3) કારણ બતાવતા વાક્યો માટે ની રચના (સંયોજક) વાળુ ગૌણ ઉપવાક્ય વપરાય છે. (why, when)
- (4) સ્થળ બતાવતા main clause પછી ની રચના વાળુ ગૌણ ઉપવાક્ય વપરાય છે. (where, why)
- (5) સમય બતાવતા principal clause પછી થી શરૂ થતુ ગૌણ ઉપવાક્ય વપરાય છે. (when, where)

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વાક્યમાં આવેલ સંયોજકો નીચે લીટી દોરો.

- (1) Shall we visit the hospital where my father's friend has been admitted ?
- (2) Swati can't guess the reason why nobody dared to speak in front of the principal.
- (3) Can you tell me the exact time when I can see you at your place ?
- (4) I want to purchase such a pen as has two colours.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કશીટ : 17
આ વર્કશીટનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરવાથી તમે.... <ul style="list-style-type: none"> • The adverb (adverbial) clause ની વાક્યમાં વિવિધ ભૂમિકા સમજાવી શકશો. • The adverb clause ને જુદા જુદા પ્રકારમાં વિભાજિત કરી શકશો. 			

17.0 The adverb clause ની વાક્યમાં વિવિધ ભૂમિકા :

The adverb clause ની વાક્યમાં વિવિધ ભૂમિકાને સમજવા માટે આપણે નીચેના વાક્યોનો અભ્યાસ કરીએ.

- (1) Do it **before you forget**.
- (2) They can stay **where they are**.
- (3) Work hard **so that you can get through**.
- (4) **If it rains**, we shall stay at home.
- (5) I did it **because I wanted to**.
- (6) He spoke in such a low voice **that few could hear him**.
- (7) **Though I am poor**, I am honest.
- (8) He is older **than he looks**.
- (9) Do **as she likes**.

ઉપરના નવ વાક્યોના અભ્યાસ પરથી....

- * ઉપરના નવ વાક્યોમાં વધુ કાળા અક્ષરોમાં છાપેલ ભાગ એ **adverb clause** ની વિવિધ પ્રકારની ભૂમિકા દર્શાવે છે.
- * જટિલ વાક્યમાં adverb clause એ adverb તરીકેની ભૂમિકા ભજવે છે. જે Main clause માં આવેલ **adjective, verb** કે **adverb** ને **modify** કરે છે.
- * પ્રથમ વાક્યમાં વધુ કાળા અક્ષરે છાપેલ ભાગ એ **adverb clause of time** દર્શાવે છે.
- * બીજા વાક્યમાં વધુ કાળા અક્ષરે છાપેલ ભાગ એ **adverb clause of place** બતાવે છે.
- * ત્રીજા વાક્યમાં વધુ કાળા અક્ષરે છાપેલ ભાગ એ **adverb clause of purpose** બતાવે છે.
- * ચોથા વાક્યમાં વધુ કાળા અક્ષરે છાપેલ ભાગ એ **adverb clause of condition** બતાવે છે.
- * પાંચમાં વાક્યમાં વધુ કાળા અક્ષરે છાપેલ ભાગ એ **adverb clause of cause or reason** બતાવે છે.
- * છઠ્ઠા વાક્યમાં ઘાટો ભાગ એ **adverb clause of result or effect or consequence** બતાવે છે.
- * સાતમાં વાક્યમાં ઘાટો ભાગ એ **adverb clause of concession, contrast or supposition** ની ભૂમિકા ભજવે છે.

- * આઠમાં વાક્યમાં વધુ કાળા અક્ષરે છાપેલ ભાગ એ **adverb clause of comparison of degree** બતાવે છે.
- * નવમાં વાક્યમાં વધુ કાળા અક્ષરે છાપેલ ભાગ એ **adverb clause of manner** તરીકેની ભૂમિકા ભજવે છે.
- * આમ, the adverb clauses ને તેના કાર્યો મુજબ જુદા જુદા આઠ પ્રકારમાં વર્ગીકૃત કરી શકીએ.
જેમ કે,
 - (1) Adverb clause of time
 - (2) Adverb clause of place
 - (3) Adverb clause of purpose
 - (4) Adverb clause of comparison. (degree & Manner)
 - (5) Adverb clause of condition
 - (6) Adverb clause of Result or effect or consequence
 - (7) Adverb clause of cause or reason
 - (8) Adverb clause of concession, contrast or supposition

હવે આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 નીચે આપેલા વાક્યોમાં **adverb clause** ની નીચે લીટી દોરો.

- (1) We sow that we may reap.
- (2) He did it as I told him.
- (3) He arrived as we were setting out.
- (4) If this story were false, what should you do ?
- (5) Since you say so, I must believe it.
- (6) Stand still if you value your life.
- (7) He labours that he may become rich.

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વાક્યોમાં **adverb clause** આવેલ છે. દરેક વાક્યમાં આવેલ **adverb clause** ને પસંદ કરી તેના પ્રકાર જણાવો.

- (1) The earth is larger than the moon.
- (2) He ran so fast that I could not overtake him.
- (3) I make friends wherever I go.
- (4) Forgive us as we forgive our enemies.
- (5) Wherever I went was my door dog tray.
- (6) Since you desire it, I will look into the matter.

પ્રશ્ન : 3 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) adverb clause એ કોને modify કરે છે ?
- (2) adverb clause ના મુખ્ય પ્રકાર કેટલા અને તેના ત્રણ નામ લખો.
- (3) adverb clause નું કોઈપણ એક ઉદાહરણ આપો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કકાર્ડ : 18
આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે..... <ul style="list-style-type: none"> • Adverb clause of time ના ઉદાહરણ આપી શકશો. • Adverb clause of time ની રચના જણાવી શકશો. 			

18.0 Adverb clause of time ની રચના :

Adverb clause of time ની ભૂમિકાને સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

વાક્યો :

- (1) **As soon as the bell rang,** the prayer began.
- (2) **Hardly / scarcely had the teacher entered the class** when the students stopped noising.
- (3) **No sooner did my mother enter the kitchen** than the cat jumped off the platform.

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- * ઉપરના વાક્યોમાં વધુ કાળા અક્ષરોમાં છાપેલ ભાગ એ **adverb clause of time** બતાવે છે. જે મુખ્ય વાક્યના પૂર્ણ ક્રિયાપદ દ્વારા સૂચવાયેલી ક્રિયાનો સમય દર્શાવે છે.
- * adverb clause of time ને મુખ્ય વાક્ય (main clause) ની સાથે when, whenever, till, until, as, since, before, after, as long as, no sooner than, so long as, hardly / scarcely....when, as soon as વગેરે જેવા સંયોજકો કે ઉભયાન્વયી પદ દ્વારા જોડવામાં આવે છે.
- * સામાન્ય રીતે બે ક્રિયાઓ એકબીજાને લગોલગ થતી હોય, તેમાં પહેલી ક્રિયા પૂરી થાય કે ન થાય ત્યાં બીજી ક્રિયા બનતી હોય તેવું દર્શાવવા "**as soon as, no sooner... than** અને **hardly / scarcely....when**" નો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. જેની વાક્યરચના ઉદાહરણની સાથે અહીં આપેલ છે. આપણે તેનો અભ્યાસ કરીએ.

રચના (as soon as) :

As soon as + time clause + main clause

અથવા

Main clause + as soon as + time clause

ઉદાહરણો :

- (1) **As soon as** Asha got her result, she began to dance.
- (2) The lights went out **as soon as** there was a lightning in the sky.

* રચના (No sooner..... than) :

No sooner + સહાયકારક ક્રિયાપદ + કર્તા + ક્રિયાપદ + અન્ય + than + મુખ્યવાક્ય
(do/does/did)

ઉદાહરણો :

- (1) No sooner does the door open than a flood of light comes out.
- (2) No sooner did he see us than he disappeared.

* રચના (Hardly / scarcely.....when) :

Hardly / scarcely + had + કર્તા + ભૂતકૃદંતનું રૂપ + અન્ય + when + મુખ્ય વાક્ય

ઉદાહરણો :

- (1) Hardly had the child tried to peep off the terrace when he fell down.
- (2) Hardly had we stepped out when it began to rain.

હવે આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 'as soon as' નો ઉપયોગ કરીને નીચેના વાક્યોને જોડી એક અર્થપૂર્ણ વાક્ય બનાવો.

- (1) The bell rang. The prayer began.
- (2) The hunter saw the lion. He fired at it soon.
- (3) The mice saw the cat. They ran into their hole.
- (4) Kruti got her result. She began to dance immediately.
- (5) The building collapsed. The firebrigade was summoned.

પ્રશ્ન : 2 'no sooner....than' નો ઉપયોગ કરીને નીચેના વાક્યોને જોડી એક અર્થપૂર્ણ વાક્ય બનાવો.

- (1) The child saw a snake. He cried out soon.
- (2) The storm started. The lights went out immediately.
- (3) She heard the sad news. She began to weep.

પ્રશ્ન : 3 'Hardly / scarcely.....when' નો ઉપયોગ કરીને નીચેના વાક્યોને જોડી એક અર્થપૂર્ણ વાક્ય બનાવો.

- (1) She heard about her father's death. Soon she fainted.
- (2) The dog sees a stranger. Soon it starts barking.
- (3) The infant heard a loud plop. Soon it stopped crying.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કશીટ : 19
આ વર્કશીટનો અભ્યાસ કરવાથી તમે..... <ul style="list-style-type: none"> • Adverb clause of place ની રચના જણાવી શકશો. • Adverb clause of purpose ની રચનાના ઉદાહરણ આપી શકશો. 			

19.0 Adverb clause of place ની રચના :

Adverb clause of place ની રચના સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

વાક્યો :

- (1) **Where you go, I will go.**
- (2) This is the school **where I read.**
- (3) I shall follow you **wherever you go.**

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- * ઉપરના વાક્યોમાં વધુ કાળા અક્ષરોમાં છાપેલ ઉપવાક્યો એ **adverb clause of place** તરીકેની ભૂમિકા ભજવે છે. જ્યારે વાક્યમાં બાકીના ઉપવાક્યો એ main clause તરીકે કાર્ય કરે છે.
- * adverb clause of place એ મુખ્ય વાક્ય દ્વારા રજૂ થયેલી ક્રિયાના સ્થળની ઓળખ કે તે સ્થળ વિશે વિશેષ માહિતી આપે છે.
- * મોટેભાગે '**where**' અને '**wherever**' એ બન્ને ક્રિયાવિશેષણો adverb clause of place ની રચના કરવા માટે સંયોજક તરીકે વપરાય છે. એ ઉપરાંત whereas, whence, whither વગેરેનો ઉપયોગ પણ થાય છે.
- * where કે wherever ધરાવતુ adverb clause of place મુખ્ય વાક્યની આગળ કે પાછળ મૂકી શકાય છે.

- * **Adverb clause of place** ની રચના :

Main clause + wherever / where + adverb clause of place
(સંયોજક)

19.1 Adverb clause of purpose ની રચના :

આ રચનાને આપણે નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજીએ.

વાક્યો :

- (1) He walked quietly **so that the child wouldn't wake.**
- (2) He worked hard **in order that he might pass the exam.**
- (3) Walk carefully **lest you should fall down.**

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- * ઉપરના દરેક વાક્યમાં વધુ કાળા અક્ષરે છાપેલ ઉપવાક્યો એ **adverb clause of purpose** ની ભૂમિકા ભજવે છે. જે મુખ્ય વાક્યના પૂર્ણ ક્રિયાપદ દ્વારા રજૂ થયેલી ક્રિયાનો હેતુ કે ઉદ્દેશ્ય દર્શાવે છે.
- * Adverb clause of purpose ની રચના કરવામાં (બનાવવામાં) કેટલાંક conjunctions વપરાય છે. જેવા કે '**so that**', '**lest**', '**in order that**', '**that**' વગેરે.
- * આ ક્રિયાવિશેષણ-ઉપવાક્યમાં so that વગેરે conjunctions પછી કર્તાની સાથે would, may, might, can, could કે should એ સહાયકારક ક્રિયાપદ વપરાય છે.

* **Adverb clause of purpose** ની રચના :

મુખ્ય વાક્ય + સંયોજક + ક્રિયાવિશેષણ-ઉપવાક્ય
(ગૌણવાક્ય)

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 **'where'** અથવા **'wherever'** નો ઉપયોગ કરીને નીચેના વાક્યોને ઉદાહરણ પ્રમાણે જોડી અર્થપૂર્ણ વાક્ય બનાવો.

ઉદાહરણ :

- * There is dirt and filth at many places.
- * Diseases often spread at such places.

Ans. Diseases often spread wherever there is dirt and filth.

- (1) You will find peace there. You may go to my place.
- (2) Let's go and sit at a place. Nobody should come there.
- (3) Children always like to go to the places. They find love there.
- (4) Keep this milk - pot at some place. The cat should not be able to reach there.

પ્રશ્ન : 2 **'In order that'** અથવા **'so that'** નો ઉપયોગ કરીને નીચેના વાક્યોને જોડી એક અર્થપૂર્ણ વાક્ય બનાવો.

ઉદાહરણ :

- * I preferred a window seat. I wanted to enjoy the scenery below.

Ans. I preferred a window seat so that / in order that I could enjoy the scenery below.

- (1) Many people go abroad. Their intention is to earn more money.
- (2) I took a window seat. I could get fresh air.
- (3) More trees should be grown. We may control pollution then.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કકાર્ડ : 20
આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે..... <ul style="list-style-type: none"> • Adverb clause of comparison ના ઉદાહરણ આપી શકશો. • Adverb clause of Degree અને Manner ની રચના સમજાવી શકશો. 			

20.0 Adverb clause of comparison ની રચના :

નીચેના ઉદાહરણોના અભ્યાસ દ્વારા આપણે adverb clause of comparison ને સમજી શકીશું.
વાક્યો :

- (1) He is older **than he looks**.
- (2) It is later **than I thought**.
- (3) He is as stupid **as he is lazy**.
- (4) He is not so clever **as you think**.
- (5) You may do **as you please**.
- (6) **As he has lived** so will he die.
- (7) It all ended **as I expected**.

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- * ઉપરના દરેક વાક્યમાં વધુ કાળા અક્ષરોમાં છાપેલ ઉપવાક્યો એ **adverb clause of comparison** ની રચના ધરાવે છે.
- * Adverb clause of comparison ના બે પ્રકાર પાડી શકાય.

- (1) Adverb clause of Degree
 - (2) Adverb clause of Manner.
- * ઉપરના વાક્ય નં. 1 થી 4 એ adverb clause of comparison of Degree ના ઉદાહરણો છે. અને 5 થી 7 એ adverb clause of comparison of Manner ના ઉદાહરણો છે.
- * Adverb clause of comparison of Degree બતાવવા માટે સંયોજક '**than**' અને Relative adverb '**as**' (અથવા as.....as) વપરાય છે.
- * Adverb clause of comparison of manner બતાવવા માટે Relative adverb '**as**' વપરાય છે.
- * Adverb clause of comparison of degree નું ક્રિયાપદ એ મોટેભાગે અધ્યાહાર (implied / understood) રહે છે.
 - જેમ કે, (1) Nobody knows it better **than I (do)**.
 - (2) Few are better leaders **than he (is)**.
 - (3) It will happen as sure **as death (is sure)**.

- * ઘણીવાર Adverb clause of extent કે degree બતાવવા માટે 'as far as', 'so far as' જેવા સંયોજકો વપરાય છે. ક્યારેક definite article 'the' નો ઉપયોગ થાય છે.

દા.ત.

- (1) **The** higher we go, **the** cooler it is.
- (2) **As far as** I know, he is an honest man.
- (3) **The** more one has, **the** more one wants.

હવે, આ વર્કશીટના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 નીચેના વાક્યોનો અભ્યાસ કરો. આ વાક્યોને **Adverb clause of comparison of Degree** અને **Adverb clause of comparison of Manner** એમ બે વિભાગમાં વર્ગીકૃત કરો.

- (1) Not many know the truth of this better than you (know it).
- (2) He is not so clever as you believe.
- (3) As the twig is bent the branch will grow.
- (4) As you have made your bed so you must lie on it.
- (5) It is latter than I thought.

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વાક્યોમાં રહેલી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) Adverb clause of comparison ના પ્રકાર પાડી શકાય છે.
- (2) Adverb clause of comparison of degree બતાવવા માટે સંયોજક અને Relative adverb તરીકે નો ઉપયોગ થાય છે.
- (3) ઘણીવાર Adverb clause of extent કે Degree બતાવવા માટે article નો ઉપયોગ થાય છે.
- (4) Adverb clause of comparison of manner બતાવવા માટે સંયોજક તરીકે નો ઉપયોગ થાય છે.

પ્રશ્ન : 3 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) Adverb clause of comparison ના બે ઉદાહરણ આપો.
- (2) Adverb clause of comparison ના બન્ને પ્રકારના નામ લખો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કશીટ : 21
<p>આ વર્કશીટનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....</p> <ul style="list-style-type: none"> • Adverb clause of condition ની રચના સમજાવી શકશો. • Adverb clause of condition ના ઉદાહરણ આપી શકશો. 			

21.0 Adverb clause of condition ની રચના :

Adverb clause of condition ને સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

વાક્યો :

- (1) **If you had gone to the rescue of the drowning child,** latter's life would have been saved.
- (2) **In case you burn the midnight oil,** you can get top position in the university examination.
- (3) I am ready to help him, **provided he asks for this help.**
- (4) **Unless she works hard,** she will not pass the exam.
- (5) **Whether it is pleasant or unpleasant,** I will always speak the truth.
- (6) **If I were a millionaire,** I would own a big mansion.

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- * ઉપરના દરેક વાક્યમાં વધુ કાળા અક્ષરે છાપેલ ઉપવાક્યો એ **Adverb clause of condition** બતાવે છે. આ clause એ principal clause માં આવેલ ક્રિયાપદની ક્રિયા પર લાદેલ condition (સ્થિતિ) નો ઉલ્લેખ કરવા વપરાય છે.
- * **Conditional clause માં સામાન્ય રીતે if, in case, provided, whether, unless વગેરે સંયોજકોનો ઉપયોગ થાય છે.**
- * કેટલીક વાર Antecedent (પૂરોગામી) ની હાજરી વગર Relative pronoun, adjective કે adverb દ્વારા conditional clauses વપરાય છે. દા.ત.
 - (1) **However hard he may work,** he can not pass the exam.
 - (2) **Whatever may happen,** I shall not feel disturbed.
- * Subordinating conjunctions (સંયોજકો) ની હાજરી વગર કેટલાક conditional clauses પોતાના અર્થ પૂર્ણ રીતે દર્શાવે છે. દા.ત.
 - (1) **Had he run faster,** he would have
 - (2) **Were he braver** he would not be afraid.
 - (3) What would you answer **did I ask you such a question ?**

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 નીચેના વાક્યોમાં **Adverb clause of condition** વાળા ઉપવાક્યોની નીચે લીટી દોરો.

- (1) If you have tears, prepare to shed them now.
- (2) I will forgive you on condition that you do not repeat the offence.
- (3) If it rains they shall go back at home.
- (4) Whether the chief gives him blows or money, he will speak the truth.
- (5) Whatever happens keep calm.
- (6) However cleverly you may cheat, you will be found at last.

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વિધાનોમાં રહેલી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) Conditional clause માં સામાન્ય રીતે..... સંયોજકનો ઉપયોગ થાય છે.
(if, and)
- (2) કેટલીકવાર, પૂરોગામીની હાજરી વગર Relative Pronoun, adjective કે adverb દ્વારા clauses વપરાય છે. (Conditional / Main)
- (3) સંયોજકોની હાજરી વગર કેટલાક conditional clauses પોતાનો પૂર્ણ રીતે દર્શાવે છે. (અર્થ / ઉપયોગ)
- (4) Adverb clause of condition એ principal clause માં આવેલ ની ક્રિયા પર લાદેલ condition નો ઉલ્લેખ કરવા વપરાય છે. (ક્રિયાપદ, કર્તા)

પ્રશ્ન : 3 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) Conditional clause નો ઉપયોગ ક્યારે થાય ?
- (2) Adverb clause of condition ના બે ઉદાહરણો જણાવો.
- (3) Conditional clause માં વપરાયતા સંયોજકોની યાદી બનાવો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કકાર્ડ : 22
<p>આ વર્કકાર્ડનો ચીવટ પૂર્વક અભ્યાસ કરવાથી તમે.....</p> <ul style="list-style-type: none"> • Adverb clause of Result or Consequence ની રચના ઉદાહરણ સહિત સમજાવી શકશો. 			

22.0 Adverb clause of Result ની રચના :

Adverb clause of Result ની રચનાને આપણે નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજીએ.

- (1) Very heavy rain fell **so that the rivers were soon in flood.**
- (2) Our soldiers fought so bravely **that the enemy troops were repulsed.**
- (3) The Romans built in such a way **that their walls are still standing.**
- (4) Raju is **so weak that he can not walk.**
- (5) So cold was it **that many died.**

ઉપરના વાક્યોનાં અભ્યાસ પરથી.....

- * ઉપરના દરેક વાક્યમાં વધુ કાળા અક્ષરોમાં છાપેલ ઉપવાક્ય એ **Adverb clause of Result or Effect or consequence** તરીકેની ભૂમિકા ભજવે છે.
- * Adverb clause of Result એ Principal clause માંના ક્રિયાપદની ક્રિયાની અસર વિશે ચર્ચા કરતું clause છે. બીજા શબ્દોમાં, subordinate clause ની ક્રિયા એ Main clause માંના ક્રિયાપદની ક્રિયાની સીધી અસર કે પરિણામ છે.
- * Adverb clause of Result માં '**so.....that**', '**such... that**' જેવા સંયોજકોનો ઉપયોગ થાય છે. જેમાં, **so** અને **such** એ Main clause માં આવે છે, અને **that** એ subordinate clause (Adverb clause of Result) ની શરૂઆતમાં આવે છે.
- * ઘણીવાર subordinating conjunctions '**that**' એ Adverb clause of Result માં અધ્યાહાર (omitted) રહે છે. દા.ત.
 - (1) He is so honest **he can not cheat anybody.**
 - (2) They are so poor **they can not make both ends meet.**

હવે, આ વર્કશીટના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 **Result clause**નો ઉપયોગ કરીને નીચેના વાક્યોને જોડો. (કૌંસમાં આપેલ સંયોજકોનો ઉપયોગ કરીને)

- (1) Totaram is a trustworthy watchman. All our neighbours trust him. (such ..that)
- (2) Anil's grandfather is very weak. He can not eat two chapatis. (so .. that)
- (3) Uma is a very regular student. She can not fail in any test. (so .. that)
- (4) Anita dances very gracefully. All love to watch her performance. (so ..that)
- (5) Mr. Gohil is an honest police officer. He never accepts bribe. (such ..that)

પ્રશ્ન : 2 કૌંસમાંથી યોગ્ય શબ્દ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) Is Science too difficult for me study, sir ? (to, that)
- (2) Sardar Patel was such a speaker that people crowded to listen to him. (forceful, forcefully)
- (3) Mrs. Indira Gandhi was an effective speaker that people carried out her message. (such, so)
- (4) Remember, it is never too late begin a good work. (for, to)
- (5) Science and technology are useful all our students should learn them. (so, so..... that)
- (6) Is English not an easy language that even a child can learn it easily ? (so, such)

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કશીટ : 23
આ વર્કશીટનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....			
<ul style="list-style-type: none"> Adverb clause of Result ની કેટલીક સ્પષ્ટ રચનાઓ સમજાવી શકશો. 			

23.0 Adverb clause of Result ની કેટલીક સ્પષ્ટ રચનાઓ :

નીચે 'so.....that' અને 'such.....that' માટેની કેટલીક રચનાઓ આપેલી છે. આપણે તેનો ઉદાહરણ સહિત અભ્યાસ કરીએ.

રચના : ૧ (so + adjective + that)

Main clause	+	result clause
(કર્તા + ક્રિયાપદ + કારણ શબ્દ + વિશેષણ)		(સંયોજક + કર્તા + ક્રિયાપદ)

ઉદાહરણો :

- (1) Mala's songs were **so** sweet **that** the people became mad after her.
- (2) The earthquake was **so** powerful **that** all the houses collapsed.

રચના : ૨ (so + adverb + that)

Main clause	+	result clause
(કર્તા + ક્રિયાપદ + કારણ શબ્દ + ક્રિયા વિશેષણ)		(સંયોજક + કર્તા + ક્રિયાપદ)

ઉદાહરણો :

- (1) Rajesh tried **so** hard **that** he got success.
- (2) Ameena works **so** regularly **that** all praise her.

રચના : ૩ (so + adjective + noun + that)

Main clause	+	result clause
(કર્તા અને ક્રિયાપદ + કારણ શબ્દ + વિશેષણ)		(નામ + સંયોજક + કર્તા + ક્રિયાપદ)

ઉદાહરણો :

- (1) JRD TATA was **so** successful an industrialist **that** he became the richest man.
- (2) Bananas are **so** sweet fruits **that** children eat them gladly.

રચના : ઝ (such + adjective + noun + that)

Main clause	+	result clause
(કર્તા + ક્રિયાપદ + કારણ શબ્દ + વિશેષણ)		(નામ + સંયોજક + કર્તા + ક્રિયાપદ)

ઉદાહરણો :

- (1) Mangoes are **such** sweet fruits **that** people enjoy them.
- (2) Dr. Rao is **such** a kind person **that** patients love him.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 'such....that' નો ઉપયોગ કરીને નીચેના વાક્યોને જોડી અર્થપૂર્ણ વાક્ય બનાવો.

- (1) It was a very nice place. We did not want to leave it soon.
- (2) His is a large business. He can not handle it alone.
- (3) Ram is a very kind teacher. He often keeps surrounded by pupils.
- (4) My neighbour has a very pretty dog. They can not keep it away.

પ્રશ્ન : 2 'so....that' નો ઉપયોગ કરીને નીચેના વાક્યોને એક અર્થપૂર્ણ વાક્યમાં ફેરવો.

- (1) This man is very dishonest. Nobody trusts him.
- (2) You should write clearly. Even a child should be able to read it.
- (3) Vandita was greatly overcome with feelings. She could not utter a single word.
- (4) His writing is quite illegible. Hardly anybody can read it easily.

પ્રશ્ન : 3 **Rearrange the parts in the following jumbled sentences and rewrite them as meaningful sentences.**

- (1) the entire crop failed / so heavily / it rained / that.
- (2) so nice / that / everybody welcomed / a suggestion / it was / it / quite warmly.
- (3) we can not / before 7 P.M. / Agra is / reach there / so far / from / Delhi / that.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કશીટ : 24
આ વર્કશીટનો ચીવટ પૂર્વક અભ્યાસ કરવાથી તમે.....			
<ul style="list-style-type: none"> • Adverb clause of cause or reason ની રચના વર્ણવી શકશો. 			

24.0 Adverb clause of cause or reason ની રચના :

Adverb clause of cause or reason ની રચનાને સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

વાક્યો :

- (1) **Because I like you**, I shall help you.
- (2) He can not come **because he is ill**.
- (3) **Since you are my friend**, I shall stand by you through thick and thin.
- (4) **Since you are so clever** you will be able to explain this.
- (5) I am glad **that you like it**.
- (6) **As she was not there**, I spoke to her mother.

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- * ઉપરના દરેક વાક્યમાં વધુ કાળા અક્ષરે છાપેલ ભાગ (ઉપવાક્ય) એ **Adverb clause of cause or reason** ના ઉદાહરણ છે.
- * Adverb clause of reason એ principal clause માંના ક્રિયાપદની ક્રિયાનું કારણ દર્શાવવા માટે ઉપયોગમાં લેવાય છે.
- * Adverb clause of cause or reason માં **because, as, since, that** જેવા subordinating conjunctions (સંયોજકો) વપરાય છે.
- * સામાન્ય રીતે સંયોજકો **as** અને **since** વડે બનતું reason clause તેના main clause ની આગળ મૂકાય છે. જેથી ભારપૂર્વક કારણ દર્શાવી શકાય છે.
- * મોટેભાગે because વડે બનતું reason clause એ તેના main clause પછી મૂકાય છે.
- * કારણ પર ભાર મૂકવા કે પરિણામ પર ભાર મૂકવા માટેના ઉદાહરણો અહીં આપેલા છે. આપણે તેને બરાબર રીતે વાંચીએ.

- (1) **Since she is illiterate**, she can not get the job. (કારણ પર ભાર)
- (2) **Raju has remained absent** as it is raining today. (પરિણામ પર ભાર)

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 Join the following sentences by using 'as' and 'since'.

- (1) Many Indian villagers are illiterate. These villagers are poor and backward.
- (2) English is the language of Science and technology. We must learn English very well.
- (3) Seema is a brilliant student. Seema will be a scientist.
- (4) Don't go to the laboratory now. The laboratory is closed now.
- (5) Young men and women like T. V. programmes. These programmes are full of music and dance.

પ્રશ્ન : 2 Fill in the gaps with the appropriate word from brackets.

- (1) The Narmada dam is the backbone of Gujarat, we must complete it early. (since / therefore)
- (2) Vapi has many industries, people go there in search of jobs. (that, since)
- (3) Jobs are so few now a days there is unemployment in India. (so, that)

પ્રશ્ન : 3 Rearrange the parts in the following jumbled sentences and rewrite them as meaningful sentences.

- (1) our tour / as / the heat / we had to / was extreme / postpone.
- (2) are fine / we are tempted / the looks / in the display windows / of certain things / as / to buy them.
- (3) all the employees / the new commissioner / since / or the municipality / have been / is very strict / quite alert.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કશીટ : 25
આ વર્કશીટનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....			
<ul style="list-style-type: none"> • Adverb clause of supposition or concession, contrast ની રચના ઉદાહરણ સહિત સમજાવી શકશો. 			

25.0 Adverb clause of supposition or concession, contrast ની રચના :

આ રચનાને આપણે નીચેના ઉદાહરણોના અભ્યાસ દ્વારા સમજીએ.

વાક્યો :

- (1) I would not do it **even if you paid me.**
- (2) **Even if she is old** she is able to do a great deal of work.
- (3) I shall be able to get in **although I have no ticket.**
- (4) **Although I forbade this,** you have done it.
- (5) He set sail **though the storm threatened.**
- (6) **Though he worked hard,** yet he failed.
- (7) **Though I am poor,** I am honest.

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- * ઉપરના દરેક વાક્યોમાં વધુ કાળા અક્ષરે છાપેલ ઉપવાક્યો એ **Adverb clause of supposition or concession or contrast** ની ભૂમિકા ભજવે છે.
- * આ clause એ પોતાના ક્રિયાપદ કે principal clause માંના ક્રિયાપદની ક્રિયાઓ વિશે supposition (ધારણા), concession or contrast (તફાવત / ભેદ) રજૂ કરવા માટે વપરાય છે.
- * આ clause માં "**though**", "**although**", "**even if**", "**however**", "**even though**" જેવા subordinating conjunctions (સંયોજકો) વપરાય છે.
- * ટૂંકમાં

જટિલ વાક્ય (complex sentence) માં Adverb clause એ વાક્યમાંના ઉપવાક્યને કે શબ્દને modify કરે છે. જ્યારે Adjective clause એ વાક્યમાંના ઉપવાક્યને કે શબ્દને qualify કરે છે.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 નીચેના વાક્યોમાં આવેલ **Adverb clause of contrast** ની નીચે લીટી દોરો.

- (1) Although Heena is a brilliant girl, she can not speak English well.
- (2) Though he is poor, he is brilliant.
- (3) Even if she is a naughty girl she comes first in the exam.
- (4) Raju won the match though his friends played unwell.
- (5) I will come though you have not invited me.

પ્રશ્ન : 2 કૌસંમાથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી નીચેના વાક્યોમાં આપેલ ખાલી જગ્યા પૂરો.

- (1) 'The adverb clause of contrast' વાળા ઉપવાક્યમાં..... સંયોજક વપરાય છે. (though, if)
- (2) જટિલ વાક્યમાં Adverb clause એ ઉપવાક્ય કે શબ્દને modify કરે છે. જ્યારે Adjective clause એ તેમને કરે છે. (qualify, open)
- (3) The adverb clause of contrast વાળુ ઉપવાક્ય જટિલ વાક્યની શરૂઆતમાં કે પણ આવી શકે છે. (છેવટે, સંયુક્તની શરૂઆતમાં)
- (4) The adverb clause of contrast એ પોતાના કે Principal clause માંના ક્રિયાપદની ક્રિયાઓ વિશે ધારણા, ભેદ રજૂ કરવા માટે વપરાય છે. (ક્રિયાપદ, કર્તા)

પ્રશ્ન : 3 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) Adverb clause of contrast નું એક ઉદાહરણ આપો.
- (2) Adverb clause of contrast માં કયા કયા સંયોજકોનો ઉપયોગ થાય છે.
- (3) Adverb clause of contrast એ વાક્યમાં કયારે ઉપયોગમાં લેવાય છે ?

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કકાર્ડ : 26
આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....			
<ul style="list-style-type: none"> • Synthesis નો અર્થ આપી શકશો. • Infinitive, a noun or phrase in apposition અને a participle નો ઉપયોગ કરીને સાદા વાક્યોનું synthesis કરી શકશો. 			

26.0 Synthesis નો અર્થ :

Synthesis અર્થાત બે કે તેથી વધુ સાદા વાક્યોને એક નવા જ વાક્યમાં ફેરવવા. આ નવું વાક્ય એ સાદુ (simple), સંયુક્ત (compound) અથવા તો જટિલ (complex) વાક્ય હોય શકે. ટૂંકમાં, synthesis અર્થાત બે કે તેથી વધુ વાક્યોનું એક નવા જ વાક્યમાં સંયોજન કરવું તે.

26.1 સાદા વાક્યોનું synthesis :

સાદા વાક્યોનું synthesis સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોનો અભ્યાસ કરીએ.

- (a) He has four children. He has to support them.
He has four children to support.
- (b) Reena is very weak. She can not walk.
Reena is too weak to walk.
- (c) This is my brother. His name is Paresh.
This is my brother, Paresh.
- (d) He is a true patriot. He will not betray his country.
Being a true patriot, he will not betray his country.
- (e) He listened to the music. He was thrilled.
On listening to the music he was thrilled.
- (f) The workers finished their work. Then they left for home.
Having finished their work, the workers left for home.

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- * ઉપર આપેલા (a) થી (f) સુધીના છ વાક્યોનું **synthesis** આપેલું છે. તે દરેક બે સાદા વાક્યોનું એક સાદા વાક્યમાં synthesis થયેલું છે.
- * વાક્ય (a) અને (b) માં બે-બે સાદા વાક્યો આપેલા છે. જેનું synthesis (એક વાક્યમાં સંયોજન) **Infinitive** નો ઉપયોગ કરીને થયું છે.
- * વાક્ય નં. (c) માં પણ બે સાદા વાક્યો આપેલા છે. તેનું એક સાદા વાક્યમાં રૂપાંતર થયું છે. આ રૂપાંતર **"noun or phrase in apposition"** નો ઉપયોગ કરીને થયું છે.

- * વાક્ય નં. (d), (e) અને (f) માં પણ બે-બે સાદા વાક્યો આપેલા છે. તે દરેક બે નું એક સાદા વાક્યમાં રૂપાંતર (સંયોજન) થયું છે. આ સંયોજન (synthesis) એ **Participle** (કૃદંત) નો ઉપયોગ કરીને થયું છે.
- * આમ

સાદા વાક્યોનું એક વાક્યમાં (એક સાદા વાક્યમાં) synthesis કરવા માટે Infinitive, Noun or phrase in apposition અને participle નો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ સરળતાથી આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 નીચે સાદા વાક્યોની જોડી (**pair**) આપેલી છે. તે દરેક બે સાદા વાક્યોનું એક સાદા વાક્યમાં '**synthesis**' (સંયોજન) કરો.

- (1) I have much work. I must do it.
- (2) That is your uncle. His name is Sureshbhai Parikh.
- (3) J. L. Nehru was a famous author. He wrote "The Discovery of India".
- (4) He was frustrated with life. He committed suicide.
- (5) They can have work. They should complete it.

પ્રશ્ન : 2 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) Synthesis એટલે શું ?
- (2) સાદા વાક્યોનું એક સાદા વાક્યમાં synthesis કરવા માટેની ત્રણ રીતના નામ આપો.
- (3) Synthesis માટેનું એક ઉદાહરણ આપો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કકાર્ડ : 27
આ વર્કકાર્ડનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરવાથી તમે.....			
<ul style="list-style-type: none"> (Nominative) Absolute construction, an adverb or an adverbial phrase અને a preposition with noun or gerund દ્વારા સાદા વાક્યોનું Synthesis કરી શકશો. 			

27.0 સાદા વાક્યોનું synthesis :

સાદા વાક્યોનું synthesis સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોનો મહાવરો કરીએ.

વાક્યો :

- (1) It was a fine day. We decided to go out for a picnic.
It being a fine day we decided to go out for a picnic.
- (2) He finished his studies. Then he started his own business.
He, having finished his studies, started his own business.
- (3) He is a great scholar. There is no doubt about it.
Undoubtly he is a great scholar.
- (4) It was noon. They had not arrived.
They had not arrived till noon.
- (5) The child heard my voice. It rushed to me.
On hearing my voice, the child rushed to me.
- (6) He is very weak. Still he works hard.
Inspite of being very weak he works hard.
- (7) You helped the child. Otherwise, it would have been drowned.
But for your help, the child would have been drowned.

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી.....

- * ઉપરના તમામ વાક્યો એ સાદા વાક્યો છે. દરેક બે વાક્યોનું (સાદા વાક્યોનું) એક સાદા વાક્યમાં **synthesis** કરેલું છે.
- * વાક્ય નં. 1 અને 2 નું synthesis, **The (Nominative) Absolute construction** નો ઉપયોગ કરીને થયેલ છે.
- * વાક્ય નં. 3 અને 4 નું synthesis કરવા માટે **An adverb or an adverbial phrase** નો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે.
- * વાક્ય નં. 5, 6 અને 7 નું synthesis કરવા માટે **a preposition with a noun or gerund** નો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે.

* આમ...

સાદા વાક્યોનું એક સાદા વાક્યમાં synthesis કરવા માટે The (Nominative) Absolute construction, An adverb or an adverbial phrase અને A Preposition with a noun or Gerund નો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 નીચે સાદા વાક્યો આપેલા છે. તે દરેક બે સાદા વાક્યોનું એક સાદા વાક્યમાં **synthesis** (સંયોજન) કરો.

- (1) She kissed her lover's lips. Then she died.
- (2) The Pakistani soldiers were encircled. They had to surrender before the Indian army.
- (3) Radha is raking the old matter. It is not necessary.
- (4) He burnt the midnight oil. He topped the list of successful candidates.
- (5) Mahesh was very weak. Still he worked hard.

પ્રશ્ન : 2 ટૂંકમાં જવાબ આપો.

- (1) સાદા વાક્યોનું synthesis કરવા માટેની ત્રણ રીત સંદર્ભિત વર્ણવો.
- (2) Absolute construction નો ઉપયોગ કરીને સાદા વાક્યોનું synthesis કરવા માટેના એક ઉદાહરણની રજૂઆત કરો.
- (3) A preposition with a noun or Gerund નો ઉપયોગ કરીને બે સાદા વાક્યોનું એક સાદા વાક્યમાં synthesis કરવા માટેના એક ઉદાહરણની રજૂઆત કરો.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કકાર્ડ : 28
આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....			
<ul style="list-style-type: none"> Simple sentences નું Compound sentences માં synthesis કરી શકશો. 			

28.0 Simple sentences નું compound sentences માં synthesis :

બે કે તેથી વધુ સાદા વાક્યોને એક compound sentence માં ફેરવી શકાય છે. આ માટે કેટલાક co-ordinative Conjunction નો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. આપણે આ પ્રકારના synthesis ને નીચેના ઉદાહરણોના અભ્યાસ દ્વારા સમજીએ.

વાક્યો :

- (1) We went to school. We studied there.
We went to school **and** studied there.
- (2) Kiran is intelligent. Kiran is beautiful.
Kiran is **both** intelligent **and** beautiful.
- (3) Do not be a borrower. Do not be a lender.
Neither a borrower **nor** a lender be.
- (4) Work hard. Otherwise you will fail.
Work hard **or** you will fail.
- (5) I know Mohan. I don't know Ganesh.
I know Mohan **but** not Ganesh.
- (6) I rebuked him. He kept mum.
I rebuked him, **yet** he kept mum.
- (7) He was late. He could not catch the train.
He was late **so** he could not catch the train.
- (8) I can not depend upon him. He is a rogue.
I can not depend upon him, **for** he is a rogue.

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી....

- * ઉપરના દરેકમાં બે સાદા વાક્યો આપેલા છે. તેનું એક સંયુક્ત (compound) વાક્યમાં synthesis થયેલું છે.
- * પ્રથમ બે વાક્યોનું synthesis એ **cumulative co-ordinative conjunctions** (and, both...and) નો ઉપયોગ કરીને થયેલ છે.
- * ત્રીજા અને ચોથા વાક્યોનું synthesis કરવા માટે **Alternative co-ordinative conjunctions** (Neither.....nor, or) નો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે.

- * પાંચમાં અને છઠ્ઠા વાક્યનું synthesis એ **Adversative co-ordinative conjunctions** (but, yet) નો ઉપયોગ કરીને થયેલ છે.
- * સાતમાં અને આઠમાં વાક્યનું synthesis કરવા માટે **an illative co-ordinative conjunctions** (so, for) નો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે.
- * આમ....

સાદા વાક્યોનું સંયુક્ત વાક્યમાં synthesis કરવા માટે cumulative co-ordinative conjunctions, Alternative co-ordinative Conjunctions, an adversative co-ordinative conjunctions અને an illative co-ordinative conjunctions નો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. એટલે કે and, both....and, Neither...nor, or, but, yet, so, for જેવા સંયોજકોનો પ્રયોગ આ પ્રકારના synthesis માટે થાય છે.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 Combine each set of simple sentences into one compound sentence.

- (1) The way was long. The wind was cold.
- (2) He does well. He is nervous at the start.
- (3) It is raining heavily. I will take an umbrella with me.
- (4) It was a stormy night. We ventured out.
- (5) He is foolish. He is also obstinate.
- (6) I am in the right. You are in the wrong.
- (7) We must hasten. The robbers will overtake us.

પ્રશ્ન : 2 વિભાગ **A** માં સાદા વાક્યો આપેલા છે. વિભાગ **B** માં સાદા વાક્યોનું સંયુક્ત વાક્યમાં રૂપાંતર (સંયોજન) કરેલ છે. યોગ્ય રીતે જોડકા જોડો.

વિભાગ A	વિભાગ B
(1) She is a coward. She is a fool.	(1) She is a nice lady, only she lost her temper.
(2) Pay the price of this book. Otherwise return it.	(2) She is a coward and a fool.
(3) She is a nice lady. She lost her temper	(3) Either pay the price of this book or return it.

જવાબ : (1 -), (2 -), (3 -)

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કકાર્ડ : 29
આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....			
<ul style="list-style-type: none"> • બે કે તેથી વધુ સાદા વાક્યોનું એક જટિલ વાક્યમાં synthesis કરી શકશો. 			

29.0 સાદા વાક્યોનું જટિલ (complex) વાક્યોમાં synthesis :

બે કે તેથી વધુ સાદા વાક્યોને એક જટિલ વાક્યમાં ફેરવી શકાય છે. આ પ્રક્રિયા કરવા માટે subordinate clause નો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. subordinate clause ના રૂપમાં (1) **Noun clause** (2) **An adjective clause** અને (3) **An adverb clause** વપરાય છે. આ બાબતને સમજવા માટે આપણે નીચેના વાક્યોનો અભ્યાસ કરીએ.

વાક્યો :

- (1) He is an honest boy. Everybody knows it.
Everybody knows that he is an honest boy.
- (2) Why is he late ? Ask him.
Ask him why he is late.
- (3) This is a boy. He stood first in his class.
This is the boy who stood first in his class.
- (4) This is a girl. Her mother is calling her.
This is the girl whom her mother is calling.
- (5) You may go. Go to the place of your liking.
Go wherever you like.
- (6) He is poor. He is honest.
Although he is poor, yet he is honest.
- (7) He looked at the sight. He was stunned.
He was stunned when he looked at the sight.

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી....

- * ઉપરના દરેકમાં બે સાદા વાક્યો આપેલા છે. તે બે સાદાવાક્યોમાંથી એક જટિલ વાક્ય (**complex sentence**) બનાવવામાં આવ્યું છે.
- * પ્રથમ અને બીજું જટિલ વાક્ય બનાવવા માટે **noun clause** નો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે.
- * ત્રીજું અને ચોથું જટિલ વાક્ય બનાવવા માટે **an adjective clause** નો ઉપયોગ થયો છે.
- * જ્યારે પાંચમું, છઠ્ઠું અને સાતમું જટિલ વાક્ય બનાવવા માટે **an adverb clause** નો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે.

* આમ....

બે કે તેથી વધુ સાદા વાક્યો (simple sentences) નું એક જટિલ વાક્ય (complex sentence) માં Synthesis કરવા માટે **Noun clause**, **Adjective clause** અને **Adverb clause** નો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 Combine each set of Simple sentences into one complex sentence containing a noun clause.

- (1) He will succeed. We expect it.
- (2) What have you done ? Tell me.
- (3) We wishes to know. We were going somewhere.
- (4) He is a great orator. This fact can not be denied.

પ્રશ્ન : 2 Combine each set of simple sentences into one complex sentence containing an adjective clause.

- (1) The time was six o'clock. The accident happend then.
- (2) That is the school. I was taught there.
- (3) You put it somewhere. Show me the place.
- (4) A lion was proud of his strength. He despised the weakness of the mouse.

પ્રશ્ન : 3 Combine each set of simple sentences into one complex sentence containing an adverb clause.

- (1) He ran so quickly. He soon overtook me.
- (2) I will get ready. Do not go till then.
- (3) He spoke in a very low voice. Nobody could hear him.
- (4) I may help you. I may not help you. You are sure to lose the game.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કકાર્ડ : 30
આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે..... <ul style="list-style-type: none"> • Transformation of sentences નો અર્થ આપી શકશો. • Transformation (વાક્ય રૂપાંતર) ની જુદી જુદી રીત સમજાવી શકશો. 			

30.0 Transformation of sentences :

Transformation of sentences અર્થાત વાક્ય રૂપાંતર. વાક્ય રૂપાંતર એ એટલી મહત્વની વ્યાકરણ (ભાષા) વિષયક પ્રક્રિયા છે કે જેમાં આપણે વાક્યનો મૂળ અર્થ જાળવી રાખી વાક્યના એક સ્વરૂપને બીજા સ્વરૂપમાં ફેરવીએ છીએ. આમ, વાક્યરૂપાંતર એ વ્યાકરણ (ભાષા)માં બહુ મૂલ્યવાન મનોયત્ન છે, જે આપણને અંગ્રેજી લેખનની વિવિધ રજૂઆત કરવાના મહાવરાથી પરીચિત કરે છે.

વાક્ય રૂપાંતરની જુદી જુદી રીત આપેલી છે. આપણે તેનો ટૂંકમાં મહાવરો કરીએ.

[A] Removing too :

આપણે વાક્યમાં રહેલ too ક્રિયાવિશેષણને દૂર કરીને વાક્યનું સ્વરૂપ બદલી શકીએ. દા.ત.

The news is **too** good to be true.

The news is **so** good **that** it can not be true.

[B] Changing Degrees of Comparison :

વાક્યને તુલનાની એક કક્ષામાંથી બીજી કક્ષામાં ફેરવીને વાક્ય રૂપાંતર કરી શકાય છે. દા.ત.

Positive : I am as strong as he.

Comparative : He is not stronger than I.

[C] Interchange of Affirmative and Negative Sentences :

હકાર – નકાર વાક્યોને પરસ્પર બદલીને વાક્ય રૂપાંતર થાય છે. દા.ત.

હકાર : You are more intelligent than I.

નકાર : I am not so intelligent as you.

[D] Interchange of Active and Passive Voice :

કર્તરિ પ્રયોગના વાક્યને કર્મણિ પ્રયોગમાં ફેરવીને વાક્યરૂપાંતર કરી શકાય છે. દા.ત.

Active voice : He will make him king.

Passive voice : He will be made king by him.

[E] Interchange of Assertive and Interrogative Sentences :

વિધાન અને પ્રશ્નાર્થ વાક્યોને પરસ્પર બદલીને વાક્ય રૂપાંતર થઈ શકે છે. દા.ત.

પ્રશ્નાર્થ : How can you talk ill of him ?

વિધાન : You can not talk ill of him.

[F] Interchange of Assertive and Exclamatory Sentences :

વિધાન વાક્ય અને ઉદ્ગારવાક્યને પરસ્પર બદલીને વાક્યરૂપાંતર કરી શકાય છે. દા.ત.

ઉદ્ગાર વાક્ય : How beautiful night is !

વિધાન વાક્ય : Night is very beautiful.

હવે, આ વર્કશીટના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 Transform the following into Exclamatory sentences.

- (1) It is a horrible night.
- (2) He leads a most unhappy life.
- (3) It is hard to believe that he did such a deed.

પ્રશ્ન : 2 Transform the following sentences into Assertive sentences.

- (1) Who does not know the owl ?
- (2) Why waste time in this fruitless occupation ?
- (3) Is that the way a gentleman should behave ?

પ્રશ્ન : 3 સૂચના મુજબ જવાબ લખો.

- (1) He is too proud to beg. ('too' ને કાઢો)
- (2) Bangalore is cooler than Madras. (Change the **Degree** of Comparison)
- (3) We admire the brave. (વાક્યને **passive** માં ફેરવો)
- (4) He was seen by my brother. (વાક્યને **active** માં ફેરવો)
- (5) He did not live many years in India. (વાક્યને **affirmative** માં ફેરવો)
- (6) What a piece of work man is ! (વાક્યને **assertive** માં ફેરવો)

ધોરણ :	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કકાર્ડ : 31
આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....			
<ul style="list-style-type: none"> વાક્ય રૂપાંતરની જુદી જુદી રીત ઉદાહરણ સાથે વર્ણવી શકશો. 			

31.0 Transformation of sentences :

વાક્ય રૂપાંતરની કેટલીક રીત આપણે શીખી ગયા છીએ. હવે, વાક્યરૂપાંતરની બાકી રહેતી કેટલીક રીતો વિશે ટૂંકમાં શીખીશું.

[A] Interchange of one part of speech for another :

વાક્યમાં આવેલ 'part of speech' ને પરસ્પર બદલીને અર્થાત એક part of speech ને બદલીને બીજા part of speech નો ઉપયોગ કરીને વાક્યરૂપાંતર કરવું. દા.ત.

- (1) Our soldiers **fought** bravely. (verb)
* Our soldiers put up a brave **fight**. (noun)
- (2) Be **careful** about your health. (Adjective)
* **Care** for your health. (verb)

[B] Expressing condition :

ઘણીવાર વાક્યરૂપાંતર કરવા માટે 'condition' આપવામાં આવે છે. એટલે કે **If, unless, Infinitive**, વગેરેનો ઉપયોગ કરીને વાક્ય રૂપાંતર કરવામાં આવે છે. દા.ત.

- (1) **If** you work hard, you will pass.
- (2) You will be loved by the people **if** you work for them.

[C] Expressing concession or contrast :

ઘણીવાર 'though', 'although', 'even if', જેવા સંયોજકો અને અન્ય concession કે contrast બતાવતા શબ્દો, કૃદંત, સંયોજકો, નામયોગી અવયવ, શબ્દસમૂહ કે Relative Pronoun નો ઉપયોગ કરીને વાક્યરૂપાંતર કરવામાં આવે છે.

જેમ કે,

- (i) **Although** he is poor, yet he is honest.
- (ii) I shall do it **whatever** the price.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

પ્રશ્ન : 1 **In the following sentences replace the Nouns in italics by Verbs.**

- (1) He rejected all our *proposals*.
- (2) You can not gain *admission* without ticket.
- (3) He made an *agreement* to supply me with firewood.
- (4) He has no *intention* of leaving the city.

પ્રશ્ન : 2 નીચેના વાક્યોમાં લીટી દોરેલ ભાગ (**adverb**)ની જગ્યાએ ક્રિયાપદ (**verb**)નો ઉપયોગ કરી વાક્ય ફરીથી લખો.

- (1) The defenders successfully repelled every attack on the city.
- (2) This scene is surpassingly beautiful.
- (3) They welcomed the good news most joyfully.

પ્રશ્ન : 3 નીચેના વાક્યોમાં નામ, ક્રિયાવિશેષણોની નીચે લીટી દોરેલ છે. આ નામ, ક્રિયાવિશેષણોની જગ્યાએ વિશેષણો મૂકી વાક્ય ફરીથી લખો.

- (1) In all probability the day will be fine.
- (2) The rats gave us a great deal of trouble.
- (3) He was dismissed for negligence rather than incompetence.

પ્રશ્ન : 4 નીચેના વાક્યોમાં અન્ડરલાઈન કરેલ શબ્દોની જગ્યાએ **adverb** મૂકી વાક્ય ફરીથી લખો.

- (1) Her dress was poor and mean.
- (2) His mistake was evident, but his sincerity was also obvious.

ધોરણ : 9	વિષય : અંગ્રેજી	એકમ : CLAUSES	વર્કકાર્ડ : 32
આ વર્કકાર્ડનો અભ્યાસ કરવાથી તમે.....			
<ul style="list-style-type: none"> • Simple, Compound અને Complex sentences નું Transformation કરી શકશો. 			

32.0 Simple, Compound અને Complex sentences નું transformation :

સાદા (simple), સંયુક્ત (compound) અને જટિલ (complex) વાક્યોનું પરસ્પરમાં વાક્યરૂપાંતર થઈ શકે છે. આ માટે તેની કેટલીક જુદી જુદી રીત છે. આપણે તે દરેક રીતનો ઉદાહરણ દ્વારા અભ્યાસ કરીએ. વાક્યો :

- (1) She must come in time to avoid the punishment.
She must come in time otherwise she will be punished.
- (2) We must eat, or we can not live.
We must eat to live.
- (3) Do you know him ?
Do you know who he is ?
- (4) I love honest boys.
I love boys who are honest.
- (5) You may go anywhere.
Go where you like.
- (6) He asked me why I was late.
He asked the reason for my being late.
- (7) This is the house where I was born.
I was born in this house.
- (8) She was shocked when she heard the noise.
She was shocked to hear the noise.
- (9) He is weak but courageous.
Although he is weak, he is courageous.
- (10) Walk carefully, lest you should fall.
Walk carefully or you will fall.

ઉપરના વાક્યોના અભ્યાસ પરથી...

- * વાક્ય નં. (1) માં simple sentence આપેલ છે. આ વાક્યનું compound (double) sentence માં રૂપાંતર કરવામાં આવ્યું છે.
- * વાક્ય નં. (2) માં compound sentence નું simple sentence માં રૂપાંતર થયું છે.

- * વાક્ય નં. (3) માં simple sentence નું complex sentence (Noun clause) માં રૂપાંતર થયુ છે.
- * વાક્ય નં. (4) માં અને વાક્ય નં. (5) માં સાદા વાક્યનું જટિલ વાક્યો (અનુક્રમે Adjective clause અને Adverb clause) માં રૂપાંતર કરવામાં આવેલ છે.
- * વાક્ય નં. (6), (7) અને (8) માં જટિલ વાક્યો (અનુક્રમે Noun clause, Adjective clause અને Adverb clause) નું સાદા વાક્યોમાં રૂપાંતર કરવામાં આવ્યુ છે.
- * વાક્ય નં. (9) માં સંયુક્ત વાક્યનું જટિલ વાક્યમાં રૂપાંતર થયુ છે.
- * વાક્ય નં. (10) માં જટિલ વાક્યનું સંયુક્ત વાક્યમાં રૂપાંતર કરવામાં આવ્યુ છે.
- * આમ....

સાદા, સંયુક્ત અને જટિલ વાક્યોને પરસ્પરમાં અર્થ બદલ્યા વગર જુદી - જુદી (લગભગ) દશ રીતથી રૂપાંતર કરી શકાય છે.

હવે, આ વર્કકાર્ડના અભ્યાસ પરથી તમે નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકશો.

- પ્રશ્ન : 1 નીચેના વાક્યોમાં સૂચના મુજબ ફેરફાર કરો.
- (1) I do not think he will come. (સંયુક્ત વાક્યમાં ફેરવો.)
 - (2) If you run, you will be in time. (સંયુક્ત વાક્ય બનાવો.)
 - (3) You called me and here I am. (જટિલ વાક્યમાં ફેરવો.)
 - (4) He is poor, but contented. (જટિલ વાક્ય બનાવો.)
 - (5) Tell me where you live. (સાદુ વાક્ય બનાવો.)
 - (6) It is time you went. (સાદુ વાક્ય બનાવો.)
 - (7) The boy ran as fast as he could. (સાદુ વાક્ય બનાવો.)
 - (8) A man who is dead needs no riches. (સાદુ વાક્ય બનાવો.)
 - (9) He asked why I came. (સાદા વાક્યમાં રૂપાંતર કરો.)
 - (10) Tell me your age. (જટિલ વાક્યમાં રૂપાંતર કરો.)
 - (11) He was too dull to understand. (જટિલ વાક્ય બનાવો.)
 - (12) I saw a wounded bird. (જટિલ વાક્ય બનાવો.)
 - (13) Tell the truth. (જટિલ વાક્ય બનાવો.)
 - (14) Be good and you will be happy. (સાદુ વાક્ય બનાવો.)
 - (15) I called him, but he gave me no answer. (સાદા વાક્યમાં રૂપાંતર કરો.)
 - (16) To avoid punishment he ran away. (સંયુક્ત વાક્યમાં ફેરવો.)
 - (17) By his pleasant manners he gained many friends.(સંયુક્ત વાક્ય બનાવો .)

Appendix - 4
Programmed Learning Material
on Tenses

A

વિદ્યાર્થી મિત્ર,
દરરોજ શિક્ષક તમોને જે તે એકમ જ્યારે ભણાવે છે ત્યારે તમો તે એકમ ભણો છો. પરંતુ અંગ્રેજી વિષયનાં **'Tenses'** એ એકમને તમારે શિક્ષકની મદદ વગર તમારી જાતે શીખવાનો છે. આમ, આ એકમને જાતે નો એક અનેરો જ આનંદ પ્રાપ્ત થશે. (ભણવા/ ભણાવવા)

B

[ભણવા]

'Tenses' એ એકમને નાના મુદ્દાના સ્વરૂપે ક્રમશઃ પગથિયાની જેમ ગોઠવેલ છે. આ દરેક પગથિયાને 'ફરમો' અથવા 'ફેઈમ' કહેવામાં આવે છે. આ ફરમાનો ધ્યાનપૂર્વક અભ્યાસ કરવાથી તમે તેને સહેલાઈથી સમજી શકશો અને જે તે ફરમાંમાં આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ પણ આપી શકશો. જાતે શીખવાની આ પદ્ધતિને 'અભિક્રમિત અધ્યયન' કહે છે.

ટૂંકમાં, અભિક્રમિત અધ્યયન અર્થાત જે તે એકમનું નાના નાના માં વિભાજન અને તે દરેક ફરમાંનો ક્રમશઃ અભ્યાસ. (ફરમા / વાક્યો)

C

[ફરમા]

'Tenses' એ એકમને કુલ ૧૧૫ પગથિયા (ફરમા / ફેઈમ) માં વહેંચવામાં આવેલ છે. તમારે એક પછી એક એમ ક્રમશઃનો અભ્યાસ કરવાનો છે. (ફરમા/શબ્દો)

D

[ફરમા]

દરેક 'ફરમા' માં થોડી વિગત સમજાવ્યા પછી એકાદ બે નાના પ્રશ્નો કે ખાલી જગ્યા આપેલ છે. તમારે તે 'પ્રશ્ન' કે ના જવાબ તમને આપવામાં આવેલ અલગ કોરા કાગળમાં (**Response sheet** માં) જે તે ફરમાના ક્રમ નંબર લખી તેની સામે જ લખવાના છે.

E**[ખાલી જગ્યા]**

ફરમાના અભ્યાસ દરમ્યાન, ફરમામાં આપેલ પ્રશ્નોનાં જવાબ સમજી વિચારીને લખવા. જ્યાં એક કરતા વધુ વિકલ્પો આપ્યા હોય ત્યાં યોગ્ય પસંદ કરી જવાબ આપવો.

F**[વિકલ્પ]**

દરેક ફરમાનો જવાબ તેના પછીના ફરમાની પહેલી લીટીમાં (ફરમાની શરૂઆતમાં) જ કૌંસમાં આપેલ છે. તમે લખેલ જવાબ સાચો છે કે ખોટો તે આપેલ જવાબ સાથે મેળવી જુઓ. જો તમારો જવાબ સાચો હોય તો તમારે ત્યાર પછીના ફરમાનો અભ્યાસ કરવો. પરંતુ, તમારો જવાબ ખોટો હોય તો 'Response sheet' માં ✕ ચોકડી કરી તે જ નો ફરીથી અભ્યાસ કરી સાચો જવાબ લખવો.

G**[ફરમા]**

કેટલાક ફરમાના જવાબ આપવાના હશે નહીં. પરંતુ તમારે આવા ફરમાનો પણ ધ્યાનપૂર્વક અભ્યાસ કરવાનો છે. કારણ કે તે દરેક ફરમો પછીના દરેક માટે ઉપયોગી હશે જ. (ફરમા / વિષય)

H**[ફરમા]**

દરેક ફરમાની સંપૂર્ણ સમજ મેળવ્યા પછી જ આગળ વધવું. જેથી તમને ત્યાર પછીનાં ફરમા સમજવામાં મુશ્કેલી ન પડે. વળી, નિશ્ચિત સમયમાં જ અમૂક કાર્ય પૂરું કરવું એવી પણ કોઈ મર્યાદા નથી. માટે ખોટી ઉતાવળ ન કરતા, સમજપૂર્વક અને ધ્યાનપૂર્વક અભ્યાસ કરો. તો ચાલો, હવે કરવા મંડો 'Tenses' એકમ નો જાતે અભ્યાસ.

1

નીચે આપેલા ત્રણેય વાક્યોને ધ્યાનથી વાંચો.

(1) I **write** a letter to you.

(2) She **wrote** a letter to you.

(3) We **shall write** a letter to you.

ઉપરનાં ત્રણેય વાક્યોમાં જુદા-જુદા સ્વરૂપોવાળા ક્રિયાપદો આપેલા છે. ક્રિયાપદનાં આ જુદા જુદા સ્વરૂપો એ વર્તમાનકાળ, ભૂતકાળ કે.....કાળનાં સમયનો ઉલ્લેખ કરે છે.

2

[ભવિષ્ય]

વાક્યમાં ક્રિયાપદ જ્યારે વર્તમાન સમયનો ઉલ્લેખ કરે છે ત્યારે તે વાક્ય વર્તમાનકાળનું બને છે. ક્રિયાપદ જ્યારે ભૂતકાળનાં સમયનો ઉલ્લેખ કરે છે ત્યારે તે વાક્ય ભૂતકાળનું બને છે. એવી જ રીતે જ્યારે ભવિષ્યનાં સમયનો ઉલ્લેખ કરે છે ત્યારે તે વાક્ય ભવિષ્યકાળનું બને છે.

3

[ક્રિયાપદ]

Tense એટલે વાક્યમાં ક્રિયાપદ દ્વારા બનતું એવું સ્વરૂપ કે જે ક્રિયા કે ઘટનાનો સમય બતાવે છે. Tense એ મૂળભૂત રીતે લેટિન શબ્દ છે. લેટિનમાં તેને "Tempus" અર્થાત્ 'Time' કહેવાય છે.

આમ, Tense (કાળ) નો સંબંધ વાક્યમાં ક્રિયાપદનાં.....સાથે હોય છે. (સ્વરૂપ, સમય)

4

[સ્વરૂપ]

Tense નાં મુખ્યત્વે ત્રણ પ્રકાર છે. જેમાં વર્તમાનકાળ (Present tense), ભૂતકાળ (Past tense) અને.....નો સમાવેશ થાય છે.

5

[ભવિષ્યકાળ - Future Tense]

અહીં આપેલ વાક્યનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

વાક્ય : Amit **reads** this book everyday.

સાદા વર્તમાનકાળનાં આ વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે **reads** આપેલ છે. અર્થાત્ તેનાં ક્રિયાપદનાં સ્વરૂપ તરીકે ક્રિયાપદનું **to** વગરનું મૂળરૂપ આવે છે. ક્રિયાપદનાં આ સ્વરૂપ પરથી કહી શકાય કે ઉપરનું વાક્ય એ.....કાળનું છે.

6

[સાદા વર્તમાન]

નીચે આપેલ વાક્યનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

વાક્ય : Mona **is playing** cricket now.

આ વાક્યમાં, ક્રિયાપદ તરીકે મુખ્ય ક્રિયાપદનું "ing" વાળું રૂપ છે. અર્થાત્ તેનું સ્વરૂપ એટલે "**to be** નું યોગ્યરૂપ + મુખ્ય ક્રિયાપદનું **ing** વાળું રૂપ ". આ વાક્ય એ ચાલુ વર્તમાનકાળનું છે અને તેના ક્રિયાપદ તરીકે.....આપેલ છે.

7

[is playing]

અહીં આપેલ વાક્યને આપણે બરાબર રીતે વાંચીએ અને સમજીએ.

વાક્ય : Amit **has played** the game just now.

પૂર્ણ વર્તમાનકાળનાં આ વાક્યમાં ક્રિયાપદનાં સ્વરૂપ તરીકે "**have / has +** ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ" હોય છે. ઉપરનાં આ વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે.....છે.

8

[has played]

અહીં આપેલ વાક્યનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

વાક્ય : Kabir **has been walking** since morning.

પૂર્ણ ચાલુ વર્તમાનકાળનાં આ વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે "**has been walking**" આપેલ છે. આ કાળનાં ક્રિયાપદના સ્વરૂપ તરીકે "**have / has + been +** મુખ્ય ક્રિયાપદનું - **ing** વાળું રૂપ " હોય છે. આમ, આ વાક્ય એ.....કાળનું છે.

9

[પૂર્ણચાલુ વર્તમાન]

સાદો વર્તમાનકાળ (Simple present tense), ચાલુ વર્તમાનકાળ (Present continuous tense), પૂર્ણવર્તમાનકાળ (Present perfect tense) અને પૂર્ણચાલુ વર્તમાનકાળ (Present perfect continuous tense) એ વર્તમાનકાળનાં પેટા પ્રકાર છે. આમ, વર્તમાનકાળનાં કુલ.....પેટા પ્રકાર છે.

10

[ચાર]

નીચે આપેલ બન્ને વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

- વાક્યો : (1) She gave me a pen yesterday.
(2) Radha was looking at me.

ઉપરનાં વાક્યોમાં, પ્રથમ વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે 'gave' આપેલ છે, જે સાદાભૂતકાળનું ક્રિયાપદ છે. બીજા વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે 'was looking' છે. બીજું વાક્ય એ ચાલું ભૂતકાળનું છે. જેનું ક્રિયાપદનું સ્વરૂપ - "to be"નું ભૂતકાળનું રૂપ + મુખ્ય ક્રિયાપદનું.....વાળું રૂપ " હોય છે. (ing, ed)

11

[ing]

અહીં આપેલ વાક્યને આપણે ધ્યાનથી વાંચીએ.

વાક્ય : My friend had played cricket at that time.

પૂર્ણ ભૂતકાળનાં આ વાક્યમાં ક્રિયાપદના સ્વરૂપ તરીકે - "had + મુખ્ય ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ " હોય છે. અર્થાત્ આ વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે.....આપેલ છે.

12

[had played]

નીચેના વાક્યને આપણે બરાબર રીતે સમજીએ.

વાક્ય : Tara had been watering the plants for five minutes.

પૂર્ણચાલુ ભૂતકાળનાં આ વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે "had been Watering" આપેલ છે. આ કાળનાં ક્રિયાપદનાં સ્વરૂપ તરીકે - "had + been + મુખ્ય ક્રિયાપદનું.....વાળું રૂપ " હોય છે.

13

[ing]

ભૂતકાળ (Past tense) નાં કુલ ચાર પેટા પ્રકાર છે. જેમાં સાદો ભૂતકાળ (Simple past tense), ચાલુ ભૂતકાળ (Past continuous tense), પૂર્ણ ચાલુ ભૂતકાળ (Past perfect continuous tense) અને.....નો સમાવેશ થાય છે.

14

[પૂર્ણ ભૂતકાળ - Past perfect tense]

અહીં આપેલ વાક્યનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

વાક્ય : He will go there tomorrow.

સાદા ભવિષ્યકાળનાં આ વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે "will go" આપેલ છે. આ કાળનાં ક્રિયાપદનાં સ્વરૂપ તરીકે "**Shall / will + મુખ્ય ક્રિયાપદનું to** વગરનું..... " હોય છે. (મૂળ રૂપ, ભૂતકૃદંતનું રૂપ)

15

[મૂળરૂપ]

નીચેના વાક્યને આપણે બરાબર રીતે સમજીએ.

વાક્ય : They will be reading Hamlet at this time next sunday.

ચાલુ ભવિષ્યકાળનાં આ વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે "**will be reading**" છે. આ કાળનાં ક્રિયાપદના સ્વરૂપ તરીકે "**shall / will + be + મુખ્ય ક્રિયાપદનું - ing** વાળું રૂપ " આવે છે. આમ, આ વાક્ય એ.....કાળનું છે.

16

[ચાલુ ભવિષ્ય]

અહીં આપેલ વાક્યને ધ્યાનથી વાંચો.

વાક્ય : By this time tomorrow, kailash will have finished his exam.

પૂર્ણ ભવિષ્યકાળનાં આ વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે 'will have finished' આપેલ છે. આ કાળનાં ક્રિયાપદનાં સ્વરૂપ તરીકે - "**shall / will + have + મુખ્ય ક્રિયાપદનું**નું રૂપ" હોય છે. (ભૂતકાળ / ભૂતકૃદંત)

17

[ભૂતકૃદંત]

નીચે આપેલા વાક્યનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

વાક્ય : Meena will have been sleeping at night for five hours.

આ વાક્ય એ પૂર્ણચાલુ ભવિષ્યકાળનું છે. જેનાં ક્રિયાપદના સ્વરૂપ તરીકે "**shall / will + have + been + મુખ્ય ક્રિયાપદનું - ing** વાળું રૂપ " હોય છે. ઉપરનાં વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે.....છે.

18

[will have been sleeping]

સાદો ભવિષ્યકાળ (simple future tense), ચાલુ ભવિષ્યકાળ (future continuous tense), પૂર્ણ ભવિષ્યકાળ (future perfect tense) અને પૂર્ણચાલુ ભવિષ્યકાળ (future perfect continuous tense) એ ભવિષ્યકાળનાં પેટા પ્રકાર છે. આમ, ભવિષ્યકાળનાં કુલ.....પેટા પ્રકાર બને છે.

19

[ચાર]

નીચેના ત્રણેય ઉદાહરણોનો અભ્યાસ કરો.

(1) I **read** the newspaper everyday. (સાદો વર્તમાનકાળ)

(2) **Go** there. (આજ્ઞાર્થ)

(3) Raju wants her **to call**. (Infinitive)

ઉપરનાં ત્રણેય વાક્યોમાં ક્રિયાપદનું મૂળરૂપ વપરાયું છે. પ્રથમ વાક્ય એ સાદા વર્તમાનકાળનું છે. બીજું વાક્ય એ આજ્ઞાર્થ છે. ત્રીજા વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે "to call" આપેલ છે, જે.....કહેવાય છે.

20

[Infinitive]

નીચે આપેલ બન્ને ઉદાહરણોને ધ્યાનથી સમજાવો.

(1) He **reads** a book.

(2) Radhika **drinks** water.

ઉપરનાં બન્ને વાક્યોમાં ક્રિયાપદનું 's' વાળું સ્વરૂપ આપેલ છે. આ સ્વરૂપ એ સાદાવર્તમાનકાળનું છે. જ્યારે વાક્યમાં કર્તા ત્રીજો પુરુષ.....હોય ત્યારે આ સ્વરૂપ વપરાય છે. (એકવચન / બહુવચન)

21

[એકવચન]

ક્રિયાપદનું ભૂતકાળનું સ્વરૂપ એ સાદા ભૂતકાળમાં વપરાય છે. આ સ્વરૂપ ભૂતકાળનાં કોઈપણ કર્તા સાથે વપરાય છે. જેમકે,

(1) I **took** a pen yesterday.

(2) They **took** a pen yesterday.

આમ, પ્રથમ વાક્યમાં કર્તા તરીકે 'I' છે અને બીજા વાક્યમાં કર્તા તરીકે 'They' છે. પરન્તુ બન્નેમાં ક્રિયાપદ તરીકે.....નો જ ઉપયોગ થયેલ છે, જે ક્રિયાપદનું ભૂતકાળનું સ્વરૂપ છે.

22

[took]

આપણે નીચેનાં વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

(1) I **am reading** a book.

(2) He **was reading** a book.

(3) I **shall be reading** a book.

(4) He **has been reading** a book.

(5) He **had been reading** a book.

(6) He **will have been reading** a book.

(7) **Calling** early, I found her at home.

ઉપરનાં સાતેય વાક્યમાં "ક્રિયાપદનું-ing" વાળું સ્વરૂપ (વર્તમાન કૃદંત) વપરાયું છે.

23

ચાલુ વર્તમાનકાળ, ચાલુ ભૂતકાળ, ચાલુ ભવિષ્યકાળ, પૂર્ણ ચાલુ વર્તમાનકાળ, પૂર્ણ ચાલુ ભૂતકાળ, પૂર્ણ ચાલુ ભવિષ્યકાળ કે વર્તમાનકૃદંતમાં ક્રિયાપદ તરીકે "મુખ્ય ક્રિયાપદનું મુળરૂપ +" વપરાય છે. (ing, ed)

24

[ing]

નીચેનાં ચારેય વાક્યોનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરો.

(1) Meena **has called** the people.

(2) Radha **had called** the boys.

(3) Rekha **will have called** the people.

(4) **Called** early, he had a quick breakfast.

ઉપરના ચારેય વાક્યોમાં, પ્રથમ વાક્ય એ પૂર્ણવર્તમાનકાળનું, બીજું વાક્ય પૂર્ણભૂતકાળનું છે. ત્રીજું વાક્ય પૂર્ણભવિષ્યકાળનું અને ચોથું વાક્ય એ ભૂતકૃદંતનું છે. આમ, ચારેય વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે "ક્રિયાપદનું - ed વાળું સ્વરૂપ અર્થાત્....." વપરાય છે. (ભૂતકૃદંત / વર્તમાનકૃદંત)

25

[ભૂતકૃદંત]

અંગ્રેજી ક્રિયાપદો મુખ્યત્વે નીચેનાં સ્વરૂપમાં જોવા મળે છે.

જેમ કે (1) the base (ક્રિયાપદનું મૂળરૂપ) (2) the s - form (ક્રિયાપદનું 's' વાળું રૂપ) (3) the past (ક્રિયાપદનું ભૂતકાળનું રૂપ) (4) the-ing participle (ક્રિયાપદનું વર્તમાનકૃદંતનું રૂપ) અને (5) the-ed participle (ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ).

આમ, અંગ્રેજી ક્રિયાપદો મોટેભાગે.....સ્વરૂપમાં જોવા મળે છે. (પાંચ / સાત)

26

[પાંચ]

આપણે નીચેનાં વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

(1) Ram takes milk every morning.

(2) They sometimes read the Ramayana.

ઉપરનાં બન્ને ઉદાહરણો સાદા વર્તમાનકાળનાં છે. આ કાળ દરરોજ બનતી ઘટના દર્શાવવા કે નિયમિત રીતે થતા કાર્યો / ટેવો દર્શાવવા વપરાય છે. પ્રસંગોપાત, અમૂક સમયાંતરે કે અવારનવાર બનતી ક્રિયા માટે પણ.....કાળનો ઉપયોગ થાય છે.

27

[સાદા વર્તમાન]

અહીં આપેલાં વાક્યોને આપણે ધ્યાનથી વાંચીએ.

(1) The sun rises in the east.

(2) Two and two make four.

(3) Ozone creates Ion - negative.

(4) Honey is sweet.

ઉપરનાં આ સાદા વર્તમાનકાળનાં વાક્યો તેનાં વિશેષ ઉપયોગનાં સંદર્ભમાં વપરાયા છે. આ વાક્યો સનાતન સત્યો, ગાણિતિક સત્યો, વૈજ્ઞાનિક સત્યો કે વૈશ્વિક સત્યો દર્શાવવા માટે વપરાયા છે. આમ,..... એ વિવિધ ઉપયોગનાં સંદર્ભમાં વપરાય છે.

28

[સાદો વર્તમાનકાળ]

કહેવતો, રૂઢિપ્રયોગો, શાસ્ત્રનાં સિદ્ધાંતો કે નિયમો, વ્યાખ્યા અથવા તો લેખક કે વ્યક્તિની અથવા ગ્રંથની ઉક્તિ રજૂ કરવા માટે પણ સાદા વર્તમાનકાળનો ઉપયોગ થાય છે. દા.ત.

(1) Honesty is the best policy.

(2) Gandhiji says, "The truth is God."

(3) A man is known by the company his mind.....(kept / keeps)

[keeps]

29

નીચેના ઉદાહરણોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

- (1) Sachin comes foreword and plays with bat.
- (2) Gandhiji tells the Britishers to quit India.
- (3) Mohanlal retires next month.

ઉપરનાં વાક્યો એ સાદાવર્તમાનકાળનાં છે. તેના અભ્યાસ પરથી કહી શકાય કે રમત, સભા, પ્રસંગ સરઘસ વગેરેનો આંખે દેખ્યો અહેવાલ આપવા, ભૂતકાળની કથા - વાર્તા કે ઘટના રજૂ કરવા અથવા તો વાતચીતમાં નાટ્યાત્મકતા લાવવા માટે અને નજીકના ભવિષ્યની ક્રિયા દર્શાવવા માટે..... કાળનો ઉપયોગ થાય છે.

[સાદાવર્તમાન]

30

આપણે અહીં આપેલા વાક્યોને ધ્યાનથી સમજાવો.

- (1) Amitabh is the man of voice.
- (2) I see an aeroplane.
- (3) If you go out, I shall punish you.
- (4) When I return, I will tell you the truth.

ઉપરનાં વાક્યોનો ઉપયોગ વ્યક્તિની આગવી કુશળતા બતાવવા કે ચાલુ વર્તમાનકાળની જગ્યાએ અને If કે when વાળા ઉપવાક્યમાં થયો છે. આ પ્રકારનાં ઉપયોગો પણ.....કાળમાં દર્શાવાય છે.

[સાદાવર્તમાન]

31

અહીં આપેલી રચનાનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

રચના : કર્તા + ક્રિયાવિશેષણ (હોય તો) + મુખ્ય ક્રિયાપદનું to વગરનું મૂળરૂપ + s/es
+ કર્મ + અન્ય.

આ રચના સાદા વર્તમાનકાળનાં હકાર વાક્ય માટેની છે. આ રચનાનું એક ઉદાહરણ જોઈએ તો,
વાક્ય : Meera goes to school in time.

આમ, ઉપરનાં વાક્યમાં Meera એ કર્તા છે. જ્યારે.....એ ક્રિયાપદ તરીકે આવેલ છે.

[goes]

32

આપણે નીચે આપેલા વાક્યોનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરીએ.

- (1) You always speak the truth.
- (2) It rains heavily.

ઉપરનાં વાક્યોની રચના જોતા, ઘણીવાર કર્તા પછી તરત જ 'always' જેવા ક્રિયાવિશેષણો આવી શકે છે. જ્યારે કેટલાંક વાક્યોમાં કર્મ પછી કે ક્રિયાપદ પછી ક્રિયાવિશેષણ આવતા હોય છે. આમ, સાદા વર્તમાનકાળની રચનામાં.....એ કર્તા પછી કે કર્મ અથવા ક્રિયાપદ પછી પણ જોવા મળે છે.

[ક્રિયાવિશેષણ]

33

અહીં આપેલ વાક્યોને ધ્યાનથી વાંચો અને સમજો.

(1) He goes to the garden everyday.

(2) Reena reads a book daily.

ઉપરના વાક્યો પરથી કહી શકાય કે કર્તા જ્યારે ત્રીજો પુરુષ એકવચન (He અને Reena) હોય ત્યારે ક્રિયાપદ પછી 's' કે 'es' પ્રત્યય મૂકાય છે. જ્યારે વાક્યમાં ક્રિયાપદનો છેલ્લો અક્ષર s, sh, ch, x કે o આવતા હોય ત્યારે.....ની પાછળ es પ્રત્યય મૂકવો.

[ક્રિયાપદ]

34

નીચે આપેલ વાક્યોને ધ્યાનથી વાંચો.

(1) It flies in the sky.

(2) She buys the toys every year.

આ વાક્યનાં અભ્યાસ પરથી, સાદા વર્તમાનકાળનાં વાક્યમાં કર્તા ત્રીજો પુરુષ એકવચન હોય અને ક્રિયાપદનો છેલ્લો અક્ષર y આવતો હોય ત્યારે 'y' નો 'i' બનાવીને 'es' પ્રત્યય મૂકવો. પરંતુ, ક્રિયાપદનો છેલ્લો અક્ષર y હોય અને y ની પહેલા સ્વર આવતો હોય તો માત્ર 's' પ્રત્યય જ મૂકવો. માટે 'y' ની આગળ વ્યંજન આવતો હોય ત્યારે જ 'y' નો i કરી.....પ્રત્યય મૂકાય છે.

[es]

35

સાદા વર્તમાનકાળમાં always, sometimes, regularly, manytimes, frequently, occasionally, daily, everyday, in a day, generally, usually, often, seldom, rarely, never વગેરે જેવા ક્રિયાવિશેષણો વપરાય છે. બીજી રીતે આ શબ્દોને.....શબ્દો પણ કહેવાય છે. (સમયદર્શક / ક્રિયાયુક્ત)

[સમયદર્શક]

36

અહીં આપેલ રચનાને બરાબર રીતે સમજો.

રચના : કર્તા + do / does + not + મુખ્ય ક્રિયાપદનું to વગરનું મૂળરૂપ + કર્મ + અન્ય.

આ રચના એ સાદા વર્તમાનકાળના નકાર વાક્યો માટેની છે. જેમાં ક્રિયાપદની પાછળ 'es' કે 's' પ્રત્યય લાગતા નથી. પરંતુ, not ની પહેલા.....અથવા.....મૂકવામાં આવે છે.

37

[do/does]

નીચે આપેલ સાદાવર્તમાનકાળનાં નકાર વાક્યોને ધ્યાનથી વાંચો.

- (1) We do not hate anybody.
- (2) Mohan does not go to school regularly.

આ કાળમાં,

જ્યારે કર્તા ત્રીજો પુરુષ એકવચન હોય ત્યારે નકારવાક્યમાં **does not** કે **doesn't** (ટૂકુરૂપ) વપરાય છે. કર્તા ત્રીજો પુરુષ એકવચન ન હોય ત્યારે.....કે.....(ટૂકુરૂપ) નો ઉપયોગ થાય છે.

38

[do not / don't]

અહીં આપેલ રચનાનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરો.

રચના : **Wh -** વાળા શબ્દો કે **how + do/does + કર્તા + not** (નકાર માટે) + મુખ્ય ક્રિયાપદનું **to** વગરનું મૂળરૂપ + કર્મ + અન્ય ?

આ રચના એ સાદા વર્તમાનકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યો માટેની છે. જેની શરૂઆત **wh -** વાળા શબ્દો કે **how** થી અથવા તો **do** કે.....થી થતી હોય છે.

39

[does]

નીચેના વાક્યોને ધ્યાનથી વાંચો અને તેની રચનાને સમજો.

- (1) Do they go to my village ?
- (2) Who goes there every sunday ?
- (3) Does she play every day ?

ઉપરના વાક્યો એ પ્રશ્નાર્થ સૂચવે છે. રચનાની દ્રષ્ટિએ આ વાક્યો.....કાળનાં છે.

40

[સાદાવર્તમાન]

નીચે આપેલા વાક્યોને ધ્યાનથી સમજાવો.

- (1) Fetch me a glass of water.
- (2) Work hard to pass the exam.
- (3) Please, Open the window.
- (4) Do not go there.

ઉપરના વાક્યો એ આજ્ઞાર્થનો ભાવ સૂચવે છે. આજ્ઞાર્થ વાક્યો (Imperative sentences) માં આજ્ઞા, આજ્ઞા, માર્ગદર્શન, વિનંતી, હુકમ, સલાહસૂચન વગેરે જેવા.....સમાયેલા હોય છે. (ભાવો/ક્રિયાપદો)

[ભાવો]

41

આજ્ઞાર્થ વાક્યોની શરૂઆત **please** જેવા શબ્દો કે ક્રિયાપદથી થતી હોય છે. આવા વાક્યોમાં કર્તા એ ગર્ભિત (implied) હોય છે. જેમ કે 'work hard' અર્થાત્ you work hard કહેવાય. આમ, આવા વાક્યોમાં કર્તા તરીકે.....એ ગર્ભિત હોય છે. (we / you)

[you]

42

અહીં આપેલા વાક્યો અને તેની રચનાને બરાબર ધ્યાનથી વાંચો અને સમજો.

(1) What a charming face she has !

(2) How lucky I am !

(3) Ah ! What I have done.

આ પ્રકારનાં વાક્યો એ વિવિધ પ્રકારનાં ઉદ્ગારો રજૂ કરે છે. જેમકે, આનંદ, ભય, દુઃખ, પીડા વગેરે. આવા વાક્યનાં અંતે ઉદ્ગાર ચિહ્ન મૂકાય છે. ઉદ્ગાર વાક્યોની શરૂઆત મોટેભાગે **what** કે.....થી થતી હોય છે.

[how]

43

ઉદ્ગાર વાક્યોની રચના આ મુજબ છે.

રચના : **what / how + આર્ટિકલ (હોયતો) + વિશેષણ / ક્રિયાવિશેષણ + કર્તા + ક્રિયાપદ + અન્ય..... !**

ઉદ્ગાર વાક્યોમાં oh, bravo, alas, ha, hurrah, what, hush વગેરે જેવા Interjection (ઈન્ટરજેક્શન) નો ઉપયોગ થાય છે. પરન્તુ દરેક ઉદ્ગાર વાક્યમાં.....નો ઉપયોગ ફરજિયાત હોતો નથી. (ઈન્ટરજેક્શન/ક્રિયાપદ)

[Interjection]

44

અહીં કેટલાક વાક્યો આપ્યા છે. તે વાક્યોને ધ્યાનથી વાંચો અને સમજો.

(1) God bless you !

(2) May he die !

(3) May you live long !

ઉપરનાં વાક્યો એ ઈચ્છાદર્શક (Optative) નાં ઉદાહરણો છે. અર્થાત્ તેમાં ઈચ્છા, આશીર્વાદ જેવા ભાવ સમાયેલા હોય છે. ઘણીવાર આવા વાક્યનાં અંતે.....ચિહ્ન મૂકાય છે.

45

[ઉદ્ગાર]

નીચેનાં વાક્યોને બરાબર રીતે વાંચો.

- (1) He is reading a book now.
- (2) Reeta is learning Sanskrit.
- (3) My brother is giving the exam tomorrow.

ઉપરનાં વાક્યો એ ચાલુ વર્તમાનકાળનાં છે. બોલતી વખતે ક્રિયા ચાલુ છે તેવું દર્શાવવા અથવા વાક્ય બોલાય તે ગાળામાં કોઈ ક્રિયા ચાલુ છે તેવું બતાવવા કે નજીકનાં ભવિષ્યમાં થવાની ક્રિયાનો ઉલ્લેખ કરવા માટે.....કાળનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

46

[ચાલુવર્તમાન]

ચાલુ વર્તમાનકાળમાં now, still, at present, at this moment, now a days, this time વગેરે જેવા ક્રિયાવિશેષણો કે સમયદર્શક શબ્દોનો ઉપયોગ થાય છે. આવા.....એ કાળને ઓળખવામાં ખૂબજ મદદરૂપ સાબિત થતા હોય છે.

47

[ક્રિયાવિશેષણો કે સમયદર્શક શબ્દો]

નીચે ચાલુ વર્તમાનકાળનાં હકાર-નકાર વાક્યોની રચના આપેલી છે. આપણે તેનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

રચના : કર્તા + am / is / are + not (નકાર માટે) + V-ing + કર્મ + અન્ય.

આમ, ચાલુ વર્તમાનકાળનાં હકાર-નકાર વાક્યોની શરૂઆત કર્તાથી થાય છે. કર્તાને અનુરૂપ am, is કે are નો ઉપયોગ થાય છે અને મુખ્ય ક્રિયાપદનું.....વાળું રૂપ મૂકવામાં આવે છે. (ing, ed)

48

[ing]

નીચે ચાલુ વર્તમાનકાળનાં હકાર-નકારની રચનાવાળા વાક્યો આપ્યા છે. આ વાક્યોનો ધ્યાનથી મહાવરો કરો.

- (1) He is playing cricket now.
- (2) My uncle is arriving tomorrow.

આ પરથી નીચેના વાક્યની ખાલી જગ્યા પૂરો.

She is not.....the game now. (playing/play)

49

[playing]

ચાલુ વર્તમાનકાળમાં "going to" વાળી રચનાનો પણ ઉપયોગ થાય છે. આ રચના એ ભવિષ્યનો ઉલ્લેખ કરે છે. દા.ત.

(1) Maya is going to Surat tomorrow.

(2) We are going to play cricket next Sunday.

આ પરથી, નીચેનાં વાક્યમાં ક્રિયાપદનું યોગ્ય સ્વરૂપ મૂકી ખાલી જગ્યા પૂરો.

They are.....a new book tomorrow. (go + to read)

50

[going to read]

નીચેનાં વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) Why are you making noise ?

(2) With whom are you staying ?

(3) Are you not taking your book ?

ઉપરનાં વાક્યો એ ચાલુ વર્તમાનકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચનાવાળા છે. આ પરથી, નીચેના વાક્યમાં રહેલી ખાલી જગ્યા પૂરો.

Which book.....you.....? (to be + read)

51

[are, reading]

અહીં ચાલુ વર્તમાનકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના આપેલ છે.

રચના : **wh**-વાળા શબ્દો/ **how** (હોયતો) + **am/is/are** + કર્તા + **not** (નકાર માટે)
+ **V-ing** + કર્મ + અન્ય ?

ઉપરની રચના પરથી, નીચેના વાક્યોમાંની ખાલી જગ્યા પૂરો.

(1) What are you.....now ? (do)

(2) How is she.....fast ? (run)

52

[doing/running]

ચાલુ વર્તમાનકાળમાં સામાન્ય રીતે કેટલાક ક્રિયાપદો વપરાતા નથી. જેમકે, see, hear, smell, notice, appear, seem, want, desire, feel, think, suppose, hope, agree, know, understand, remember, mean, consider, believe વગેરે.

આ ક્રિયાપદો મોટેભાગે.....કાળમાં વપરાતા હોય છે. (સાદા વર્તમાન/ચાલુ વર્તમાન)

53

[સાદા વર્તમાન]

નીચેના ઉદાહરણોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

- (1) He has just gone out.
- (2) I have finished it just now.
- (3) I have known him for a long time.
- (4) Have you read 'Guliver's Travels' ?

ઉપરનાં વાક્યો એ પૂર્ણવર્તમાનકાળનાં છે. કોઈ ક્રિયા કે ઘટના ભૂતકાળમાં બની હોય પરંતુ તેની અસર વર્તમાનમાં કે બોલતી વખતે ચાલુ છે તેવું બતાવવા માટે.....કાળનો ઉપયોગ થાય છે.

54

[પૂર્ણવર્તમાન]

કોઈ પૂરી થયેલી ક્રિયા કે ઘટનાનો સમય બહુ જ નજીકનો હોય, ભૂતકાળમાં કોઈ સમયે કોઈ ક્રિયા ચાલું થઈ હોય અને તે વર્તમાન ક્ષણ સુધી ચાલું હોય કે પૂરી થઈ હોય તેવું દર્શાવવા અને ભૂતકાળની ક્રિયાઓ રજૂ કરવા કે જેનો સમય ન આપ્યો હોય ત્યારે.....કાળનો પ્રયોગ કરવામાં આવે છે.
(ભૂતકાળ/પૂર્ણ વર્તમાન)

55

[પૂર્ણવર્તમાન]

નીચે પૂર્ણવર્તમાન કાળનાં હકાર-નકાર વાક્યોની રચના આપેલી છે. આપણે તેને ધ્યાનથી સમજાએ.

રચના : કર્તા + **have / has + not** (નકાર માટે) + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ +
કર્મ + અન્ય.

પૂર્ણવર્તમાનકાળનાં હકાર-નકાર વાક્યોની શરૂઆત કર્તાથી થાય છે. જ્યારે મુખ્ય ક્રિયાપદ તરીકે ક્રિયાપદનું.....નું રૂપ વપરાય છે.

56

[ભૂતકૃદંત]

નીચે પૂર્ણવર્તમાનકાળનાં હકાર અને નકારની રચનાવાળા વાક્યો આપેલા છે.

- (1) Rasila has not returned yet.
- (2) We have met her in Surat.

આ પરથી, નીચેના વાક્યમાં રહેલી ખાલી જગ્યા પૂરો.

Shailesh.....not.....the whole class. (has/have + handle)

57

[has / handled]

અહીં પૂર્ણવર્તમાનકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના આપેલી છે. આપણે તેનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

રચના : **wh** - વાળા શબ્દો / **how** (હોયતો) + **have/has** + કર્તા + **not** (નકારમાટે)
+ ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + કર્મ + અન્ય ?

આમ, આ કાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યની શરૂઆત પણ **wh** - વાળા શબ્દો કે **how** થી થાય છે, અને ત્યારબાદ કર્તાને અનુરૂપ **have** અથવા.....મૂકાય છે.

58

[has]

નીચે પૂર્ણવર્તમાનકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યો આપેલા છે.

- (1) Who has stolen your purse ?
- (2) Where has she gone ?
- (3) Has Meena passed the exam ?

આ પરથી, નીચેનાં વાક્યમાં રહેલી ખાલી જગ્યા પૂરો.

Why.....you.....me there ? (have / has + call)

59

[have, called]

પૂર્ણવર્તમાનકાળમાં સામાન્ય રીતે just, today, ever, yet, never, already, so far, recently, now, lately, this week, this month, till now વગેરે જેવા સમય દર્શક શબ્દો કે ક્રિયાવિશેષણોનો ઉપયોગ થાય છે. આ શબ્દો મોટેભાગે કર્તા પછી અથવા તો ક્રિયાપદ કે..... પછી આવતા હોય છે. (કર્મ/વિશેષણ)

60

[કર્મ]

નીચે આપેલા ત્રણેય વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

- (1) Since how long have you been ill ?
- (2) He has gone to kolkata yesterday.
- (3) He went to kolkata yesterday.

ઉપરનાં ત્રણેય વાક્યોનાં અભ્યાસ પરથી આપણે આ બાબત તારવી શકીએ કે પૂર્ણ વર્તમાનકાળમાં ક્યારેક since/ for નો ઉપયોગ થાય છે. (જુઓ ઉદા. નં.1) જ્યારે બીજા અને ત્રીજા વાક્યમાં બીજું વાક્ય એ ખોટું છે. કારણકે પૂર્ણવર્તમાનકાળમાં ભૂતકાળ બતાવતા ક્રિયાવિશેષણો વપરાતા નથી. જેમ કે yesterday એ મોટેભાગે.....કાળમાં જ વપરાય છે.

61

[સાદાભૂત]

આપણે અહીં આપેલા વાક્યોને ધ્યાનથી વાંચીએ અને સમજીએ.

(1) Rekha has been suffering from fever since morning.

(2) I have been watering the garden.

ઉપરનાં બન્ને વાક્યો એ ચાલુપૂર્ણ વર્તમાન કાળનાં છે. ભૂતકાળમાં કોઈ ક્રિયા ચાલુ થઈ હોય અને બોલતી વખતે કે વર્તમાન સમયમાં પણ તે ક્રિયા ચાલુ છે તેવું બતાવવા માટે આ કાળનો ઉપયોગ થાય છે. ઘણીવાર કોઈ ક્રિયા પૂર્ણ થયા પછી, તે ક્રિયાની ગતિ પર ભાર મૂકવા માટે પણ.....કાળનો ઉપયોગ થાય છે.

62

[ચાલુપૂર્ણવર્તમાન]

નીચે ચાલુ પૂર્ણ વર્તમાનકાળનાં હકાર અને નકાર વાક્યોની રચના આપેલ છે. આપણે તેનો અભ્યાસ કરીએ.

રચના : કર્તા + **has / have + not** (નકાર માટે) + **been + V-ing + કર્મ + since / for + સમયદર્શક શબ્દો.....**

આમ, આ કાળની શરૂઆત પણ કર્તાથી થાય છે. જેમાં have/has અને been પછી મુખ્ય ક્રિયાપદનું વાળુ રૂપ વપરાય છે. (ing, ed)

63

[ing]

અહીં ચાલુપૂર્ણ વર્તમાનકાળનાં હકાર-નકાર વાક્યો આપેલા છે.

(1) We have been waiting for two decades.

(2) Kala has not been playing the game for five weeks.

આ વાક્યોનાં અભ્યાસ પરથી નીચેના વાક્યમાં આપેલી ખાલી જગ્યા પૂરો.

Mala.....not.....watching T.V. for two hours.

64

[has, been]

ચાલુ પૂર્ણ વર્તમાનકાળમાં આવેલ નામયોગી અવયવ for એ Period of time અર્થાત્ સમયગાળો બતાવે છે. જ્યારે since એ Point of time અર્થાત્ સમયબિંદુ બતાવે છે. આમ, સમયગાળા માટે.....અને સમયબિંદુ માટે.....નો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

65

[For, Since]

અહીં ચાલુ પૂર્ણ વર્તમાનકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચનાં આપેલી છે.

રચના : **wh** - વાળા શબ્દો / **how** (હોય તો) + **have / has** + કર્તા + **not** (નકારમાટે) + **been + V-ing** + કર્મ + **since / for** + સમયદર્શક શબ્દો.....?

આમ, આ કાળની શરૂઆત પણ **wh** - વાળા શબ્દો કે **how** થી થાય છે. આવા વાક્યનાં અંતમાં પૂર્ણ વિરામ ન મૂકાતા.....ચિહ્ન મૂકાય છે.

66

[પ્રશ્નાર્થ]

નીચે ચાલુપૂર્ણ વર્તમાનકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યો આપેલા છે. આપણે તેનો અભ્યાસ કરીએ.

(1) Has she been reading a book for five days ?

(2) Who has been playing this game ?

ઉપરનાં વાક્યોનાં અભ્યાસ પરથી નીચેનાં વાક્યમાં રહેલી ખાલી જગ્યા પૂરો.

Have boys been.....fast in the race since morning ? (run)

67

[running]

ભૂતકાળમાં બનેલ ક્રિયા કે ઘટનાનો ઉલ્લેખ કરવા માટે સાદા ભૂતકાળનો ઉપયોગ થાય છે. ભૂતકાળની ટેવોનું વર્ણન કરવા માટે પણ.....કાળનો ઉપયોગ થાય છે. જેમકે,

(1) I received a letter yesterday.

(2) He studied many hours everyday.

68

[સાદાભૂત]

નીચેના વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) He used to walk in this garden.

(2) If she came, he would have helped her.

આમ, ભૂતકાળની છૂટી ગયેલી ટેવ "used to" ક્રિયાપદ દ્વારા રજૂ થાય છે. (જુઓ વાક્ય નં. 1). If clause સાથે અસંબંધિત પરિસ્થિતિ જણાવવા માટે પણ..... કાળનો ઉપયોગ થાય છે.

(જુઓ વાક્ય નં. 2)

69

[સાદાભૂત]

અહીં આપેલા બન્ને વાક્યોનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરો.

(1) The train had left before I reached the station.

(2) I was reading a story when Ram came there.

આમ, ભૂતકાળમાં બનેલ બે ક્રમિક બનાવોમાં, પ્રથમ બનેલ બનાવ એ પૂર્ણ ભૂતકાળમાં અને પછી બનેલ બનાવ એ સાદાભૂતકાળમાં મૂકાય છે. (જુઓ વાક્ય નં. 1). ભૂતકાળમાં એક ક્રિયા બનતી હોય ત્યારે જે બીજી ક્રિયા બને તે સાદાભૂતકાળમાં અને જે બનતી ક્રિયા હોય એ.....કાળમાં રજૂ થાય છે. (જુઓ વાક્ય નં. 2)

70

[ચાલુ ભૂત]

નીચે સાદાભૂતકાળનાં હકાર-નકાર વાક્યોની રચના આપેલી છે.

રચના :

હકાર માટે : કર્તા + ક્રિયાપદનું ભૂતકાળનું રૂપ + કર્મ + અન્ય.

નકાર માટે : કર્તા + **did + not** + મુખ્ય ક્રિયાપદનું **to** વગરનું મૂળરૂપ + કર્મ + અન્ય.

આમ, આ કાળની હકાર રચનામાં ક્રિયાપદનું ભૂતકાળનું રૂપ મૂકાય છે. જ્યારે નકારમાં **did** મૂકાય છે અને ક્રિયાપદનું **to** વગરનું.....રૂપ મૂકવામાં આવે છે.

71

[મૂળ]

નીચે સાદા ભૂતકાળનાં હકાર-નકાર વાક્યો આપેલા છે.

(1) I took this pen yesterday.

(2) We planted the trees here last week.

(3) They did not read Hamlet in the last exam.

ઉપરનાં વાક્યોનાં અભ્યાસ પરથી નીચેનાં વાક્યમાં રહેલી ખાલી જગ્યા (કૌંસમાંથી ક્રિયાપદનું યોગ્ય સ્વરૂપ મૂકી) પૂરો.

(1) Rekha.....fast. (run)

(2) We.....not.....the exam. (do + pass)

72

[ran, did + pass]

નીચે સાદા ભૂતકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના આપેલી છે.

રચના : **wh** વાળા શબ્દો / **how** (હોય તો) + **did** + કર્તા + મુખ્ય ક્રિયાપદનું **to** વગરનું મૂળરૂપ + કર્મ + અન્ય ?

ઉપરની રચનામાં પણ દરેક કાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની જેમ **wh** વાળા શબ્દો કે **how** થી વાક્યની શરૂઆત થાય છે. આવા વાક્યમાં કર્તાની પહેલા.....શબ્દનો ઉપયોગ થાય છે. (**did/do**)

73

[did]

અહીં સાદાભૂતકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યો આપેલા છે. આપણે તેનો અભ્યાસ કરીએ.

(1) What did she give me yesterday ?

(2) Did you remove it ?

આ વાક્યોનાં અભ્યાસ પરથી નીચેનાં વાક્યમાં રહેલ ખાલી જગ્યા પૂરો.

(1) When.....you draw this picture ?

(2) Did he.....you ? (support)

74

[did, support]

સાદા ભૂતકાળમાં a week ago, yesterday, last summer, long time ago, the day before, a few minutes ago વગેરે જેવા સમયદર્શક શબ્દો વપરાય છે. ઘણીવાર always, generally, sometimes, often, whenever વગેરે સમયદર્શક શબ્દો એ કાળની સાથોસાથ સાદા ભૂતકાળમાં પણ વપરાય છે. પરન્તુ એવે વખતે તેમનાં ઉપયોગમાં સમતત્વ દ્રષ્ટિમાં રાખવું.

75

[સાદાવર્તમાન]

નીચે આપેલ ચાલુ ભૂતકાળનાં વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) Raja was reading the Ramayana at 6 o'clock yesterday.

(2) He was crossing the road when the old man came there.

આમ, ભૂતકાળમાં કોઈ (ચોક્કસ) સમયે ક્રિયા ચાલુ હતી તેવું બતાવવા માટે ચાલુ ભૂતકાળનો ઉપયોગ થાય છે. ભૂતકાળમાં કોઈ ક્રિયા બને ત્યારે બીજી કોઈ ક્રિયા ચાલતી હોય તો તે ચાલુ ક્રિયા માટે પણ.....નો ઉપયોગ થાય છે.

76

[ચાલુ ભૂતકાળ]

નીચે ચાલુ ભૂતકાળનાં હકાર-નકાર વાક્યોની રચના આપેલી છે.

રચના : કર્તા + **was / were + not** (નકાર માટે) + **V-ing + કર્મ + અન્ય.**

ચાલુ ભૂતકાળની હકાર-નકાર રચનામાં કર્તાને ધ્યાનમાં રાખી **was** અથવા **were** નો ઉપયોગ થાય છે. વાક્યમાં કર્તા તરીકે I, She, it, he કે કોઈ ત્રીજા પુરુષ એકવચનનું નામ હોય ત્યારે **was** અને **we, you, they** કે બહુવચનનું કોઈ નામ હોય ત્યારે.....મૂકાય છે.

77

[were]

અહીં ચાલુ ભૂતકાળનાં હકાર-નકાર વાક્યો આપેલા છે.

(1) I was writing a letter yesterday this time.

(2) She was not crying bitterly.

ઉપરનાં વાક્યોનાં અભ્યાસ પરથી નીચેના વાક્યોમાં રહેલ ખાલી જગ્યા પૂરો.

(1) The saints.....singing Bhajans at that time. (were/was)

(2) The child was not.....(weep)

78

[were, weeping]

નીચે ચાલુ ભૂતકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના આપેલી છે.

રચના : **wh**-વાળા શબ્દો / **how** (હોય તો) + **was / were** + કર્તા + **V-ing** + કર્મ + અન્ય ?

ઉપરની રચનાને આપણે નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજાએ.

(1) Was she playing ?

(2) What were you doing when I came ?

આ પરથી નીચેના વાક્યમાં રહેલી ખાલી જગ્યા પૂરો.

Who was.....cricket in the morning ? (play)

79

[playing]

ચાલુ ભૂતકાળમાં then, often, while, just, at that time, in the morning yesterday, last sunday evening, at 9:00 p.m., at noon વગેરે જેવા સમયદર્શક શબ્દો વપરાય છે. વળી, જે ક્રિયાપદો ચાલુ વર્તમાનકાળમાં વપરાતા નથી તે.....માં પણ વપરાતા નથી.

80

[ચાલુ ભૂતકાળ]

નીચેના વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) Boys were playing **when** teacher came in the class-room.

(2) Teacher came in the class-room **while** boys were playing.

આમ, વાક્યમાં સાદો ભૂતકાળ અને ચાલુ ભૂતકાળ એમ બે કાળનો ઉપયોગ થયેલ હોય ત્યારે **when** કે **while** નો ઉપયોગ થતો હોય છે. સામાન્ય રીતે **when** પછી સાદો ભૂતકાળ અને **while** પછી.....વપરાય છે.

81

[ચાલુ ભૂતકાળ]

અહીં આપેલ પૂર્ણભૂતકાળના બન્ને વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) I had done my exercise yesterday at 7 p.m.

(2) I had written a letter before you arrived.

આમ, ભૂતકાળમાં કોઈ સમયે કોઈ ક્રિયા કે ઘટના પૂર્ણ થયેલ હોય અને તે વખતે તે ક્રિયા કે ઘટનાની અસર ચાલુ છે તેવું બતાવવા પૂર્ણભૂતકાળનો ઉપયોગ થાય છે. વળી, જ્યારે ભૂતકાળમાં કોઈ બે ક્રિયાઓ થઈ હોય ત્યારે તે બે ક્રિયાઓમાં પ્રથમ પૂરી થયેલ ક્રિયાને.....માં રજૂ કરવામાં આવે છે. (જુઓ વાક્ય નં. 2)

82

[પૂર્ણભૂતકાળ]

નીચે પૂર્ણ ભૂતકાળનાં હકાર-નકાર વાક્યોની રચના આપેલી છે.

રચના : કર્તા + had + not (નકાર માટે) + મુખ્ય ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + કર્મ + અન્ય.

આમ, પૂર્ણભૂતકાળની રચનામાં કર્તા પછી had મૂકાય છે. 'had' સહાયકારક ક્રિયાપદ પછી ક્રિયાપદનું.....નું રૂપ મૂકવામાં આવે છે.

83

[ભૂતકૃદંત]

અહીં પૂર્ણભૂતકાળનાં હકાર-નકારનાં વાક્યો આપેલા છે.

(1) I had never seen the Taj.

(2) We had done our home work before I went to school.

ઉપરનાં વાક્યોનાં અભ્યાસ પરથી નીચેના વાક્યોમાં રહેલ ખાલી જગ્યા પૂરો.

(1) You came to my house after I.....eaten the food. (had/have)

(2) You had.....out side. (go)

84

[had, gone]

નીચે પૂર્ણભૂતકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના આપેલી છે. આપણે તેનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

રચના : **wh** - વાળા શબ્દો / **how** (હોય તો) + **had** + કર્તા + મુખ્ય ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + કર્મ + અન્ય ?

આ રચનાને આપણે નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજીએ.

(1) Had you come here before 3.00 p.m. ?

(2) Where had you hidden your treasure ?

આ પરથી, નીચેના વાક્યમાં રહેલી ખાલી જગ્યા પૂરો.

What.....you.....before I came ? (had / have + do)

85

[had, done]

નીચેના વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) I had finished reading **before** the teacher asked me about it.

(2) I had had my breakfast **when** my friend called on me.

આમ, જ્યારે ભૂતકાળમાં બે બનાવ બન્યા હોય ત્યારે 'time clause' નો ઉપયોગ કરીને પહેલા બનેલ બનાવને પૂર્ણભૂતકાળમાં મૂકાય છે. અને પછી બનેલ બનાવને સાદાભૂતકાળમાં મૂકાય છે. 'time clause' વાળુ વાક્ય વાક્યની શરૂઆતમાં કે વાક્યના પાછળના ભાગમાં પણ મૂકાય છે.

86

નીચેના બન્ને વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) He ran out to play **after** he had done his home work.

(2) We had played a big game **when** he came there.

આમ, પૂર્ણ ભૂતકાળમાં **after** પછી આવતું ઉપવાક્ય એ પૂર્ણભૂતકાળમાં હોય છે. અને **before** કે **when** પછી આવતું ઉપવાક્ય એ સામાન્ય રીતે.....નું હોય છે. (સાદા ભૂતકાળ / ચાલુ ભૂતકાળ)

87

[સાદાભૂતકાળ]

અહીં આપેલ વાક્યને આપણે ધ્યાનથી સમજાએ.

વાક્ય : If I had been the president of India, I would have solved the problem of unemployment in India.

ઉપરનાં વાક્યનાં અભ્યાસ પરથી, "should, would, could, might + have + V-3" વાળું મુખ્ય ઉપવાક્ય પણ If વાળા શરતી વાક્યમાં વપરાય છે. એટલે કે, સાથે પૂર્ણભૂતકાળ વાળુ શરતી ઉપવાક્ય પણ વપરાય છે. (If/unless)

88

[If]

નીચે આપેલ પૂર્ણચાલુ ભૂતકાળનાં બન્ને વાક્યોને ધ્યાનથી વાંચો.

(1) He had been examining the papers since thursday.

(2) She had been trying to meet him.

આમ, ભૂતકાળમાં અમૂક સમયે કોઈ ક્રિયા કે ઘટના અમૂક ચોક્કસ સમય બિંદુ કે સમયગાળાથી ચાલુ થઈ હતી અને જે તે સમયે પણ ચાલુ હતી તેવું દર્શાવવા પૂર્ણચાલુ ભૂતકાળનો ઉપયોગ થાય છે. આ કાળમાં પણકાળની જેમ "been + ક્રિયાપદનું ing વાળું રૂપ" અને since તથા for નો ઉપયોગ થાય છે.

[યાલુપૂર્ણવર્તમાન]

89

અહીં પૂર્ણયાલુ ભૂતકાળનાં હકાર-નકારનાં વાક્યોની રચના આપેલ છે.

રચના : કર્તા + **had + not** (નકાર માટે) + **been + V-ing + કર્મ + since / for**
+ સમયદર્શક શબ્દો.....

આ રચનાને આપણે નીચેનાં ઉદાહરણો દ્વારા સમજીએ.

(1) I had been waiting for 20 minutes.

(2) Anand had not been reading this book.

આ પરથી, નીચેના વાક્યમાં રહેલી ખાલી જગ્યા પૂરો.

He had not.....teaching you for five years.

90

[been]

નીચે પૂર્ણયાલુ ભૂતકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના આપેલી છે.

રચના : **wh -** વાળા શબ્દો / **how** (હોય તો) + **had + કર્તા + been + V-ing + કર્મ**
+ **since/for** + સમયદર્શક શબ્દો.....?

આમ, આ રચનાની શરૂઆત પણ અન્ય પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની જેમ **wh**-વાળા શબ્દો કે **how** થી થતી હોય છે. ઘણીવાર **wh**-વાળા શબ્દો કે **how** ન હોય ત્યારે વાક્યની શરૂઆત.....શબ્દથી કરવામાં આવે છે.

91

[had]

અહીં પૂર્ણયાલુ ભૂતકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યો આપેલા છે.

(1) Where had you been staying for such a long time ?

(2) Had Radha been sleeping since yesterday ?

ઉપરનાં વાક્યોનાં અભ્યાસ પરથી નીચેનાં વાક્યમાં રહેલ ખાલી જગ્યા કૌંસમાં આપેલ ક્રિયાપદનાં યોગ્ય સ્વરૂપ દ્વારા પૂરો.

Had you not been.....by bus for two hours ? (travel)

92

[travelling]

પૂર્ણયાલુ ભૂતકાળમાં **since** અને **for** નો પ્રયોગ થાય છે. સમયબિંદુ બતાવવા માટે **since** નો પ્રયોગ અને સમયગાળો બતાવવા માટે **for** નો પ્રયોગ કરવામાં આવે છે. જેમ કે, **since 1990, since yesterday, since we met, for two weeks, for three years.**

આ અભ્યાસ પરથી, તમે નીચેના શબ્દો પહેલા **since/for** નો પ્રયોગ કરો.

.....6 O'clock

.....two decades

93

[Since/for]

નીચેના સાદા ભવિષ્યકાળનાં વાક્યોનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરો.

- (1) Tomorrow will be sunday.
- (2) I shall go to your house.

આમ, ભવિષ્યમાં બનતી કે થનારી ઘટના કે ક્રિયાનો / ક્રિયા વિશે ઉલ્લેખ કરવા માટે સાદા ભવિષ્યકાળનો ઉપયોગ થાય છે. આ કાળમાં સામાન્ય રીતે I અને we કર્તા હોય ત્યારે "shall" નો પ્રયોગ થાય છે. જ્યારે you, he, she, it, they એ કર્તા તરીકે હોય ત્યારે.....નો ઉપયોગ થાય છે. (will/shall)

94

[will]

નીચેના વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

- (1) I will go.
- (2) You shall not steal.

ઉપરના વાક્યોમાં કર્તા પછી will અને shall એ તેની સામાન્ય પરિસ્થિતિમાં વપરાયા નથી. વાક્યમાં દ્રઢનિશ્ચય, વચન, નિશ્ચિતતા, ચેતવણી, આજ્ઞા, ધમકી વગેરે બતાવવા માટે વાક્યમાં shall અને will ના સ્થાન.....છે. (બદલાય/એકજ રહે)

95

[બદલાય]

અહીં આપેલા વાક્યોનો અભ્યાસ કરો.

- (1) My brother **is going to read** a new book.
- (2) I **am going to visit** Delhi next Sunday.

વાક્યમાં, ભવિષ્યનું આયોજન, નિર્ણય, નિશ્ચિતતા કે ઈરાદો બતાવવા માટે "going to" નો ઉપયોગ થાય છે. આમ, આપણે સાદા ભવિષ્યકાળમાં will/shall ની જગ્યાએ "**to be + going to**" પછી ક્રિયાપદનું to વગરનું.....રૂપ મૂકી શકીએ. (મૂળ / ભૂતકાળનું)

96

[મૂળ]

નીચેના વાક્યોનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરો.

- (1) If you work hard, you will pass the exam.
(સાદો વર્તમાનકાળ) (સાદો ભવિષ્યકાળ)

- (2) When I go to Delhi, I shall bring a beautiful watch.

આમ, સાદો વર્તમાન કાળ જ્યારે If clause કે time clause દ્વારા રજૂ થાય ત્યારે Main clause એ.....માં રજૂ થાય છે. (સાદા ભવિષ્યકાળ /સાદા ભૂતકાળ)

97

[સાદાભવિષ્યકાળ]

નીચે સાદા ભવિષ્યકાળનાં હકાર-નકાર વાક્યોની રચના આપેલી છે.

રચના : કર્તા + **will/shall + not** (નકાર માટે) + ક્રિયાપદનું **to** વગરનું મૂળરૂપ + કર્મ + અન્ય.

ઉપરની રચનાને આપણે નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજાએ.

(1) Meena will help you.

(2) I shall not see him tomorrow.

ઉપરના વાક્યોનાં અભ્યાસ પરથી, નીચેના વાક્યમાં રહેલી ખાલી જગ્યા પૂરો.

We.....not go out tomorrow. (shall/will)

98

[shall]

અહીં સાદા ભવિષ્યકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના આપેલી છે.

રચના : **wh -** વાળા શબ્દો / **how** (હોય તો) + **will/shall +** કર્તા
+ ક્રિયાપદનું **to** વગરનું મૂળરૂપ + કર્મ + અન્ય ?

ઉપરની રચનાને આપણે નીચેનાં ઉદાહરણો દ્વારા સમજાએ.

(1) Will you lend me your pen ?

(2) How will Neha read your book ?

આ પરથી , નીચેના વાક્યની ખાલી જગ્યા પૂરો.

Why.....I not.....with you ? (shall / will + came/come)

99

[shall, come]

સાદા ભવિષ્યકાળમાં tomorrow, next sunday, next week, in future, during next vacation વગેરે જેવા ક્રિયાવિશેષણો કે સમયદર્શક શબ્દો વપરાય છે. વળી, આ.....શબ્દો એ સ્પષ્ટ રીતે ભવિષ્યનો ઉલ્લેખ કરે છે.

100

[સમયદર્શક]

નીચેના વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) I shall be reading a book at five o'clock tomorrow.

(2) At this time next day, I shall be playing cricket in India.

ઉપરનાં વાક્યો એ ચાલુ ભવિષ્યકાળનાં છે. આમ, ભવિષ્યમાં અમુક ચોકકસ સમયે કોઈ ક્રિયા ચાલુ હશે

તે દર્શાવવા માટે.....કાળનો પ્રયોગ થાય છે.

101

[ચાલુ ભવિષ્ય]

નીચે ચાલુ ભવિષ્યકાળનાં હકાર-નકાર વાક્યોની રચના આપેલી છે. આપણે તેનો અભ્યાસ કરીએ.

રચના : કર્તા + **shall / will + not** (નકાર માટે) + **be + V-ing + કર્મ + અન્ય.**

ઉપરની રચનાને આપણે નીચેનાં વાક્યોનાં અભ્યાસ દ્વારા સમજીએ.

(1) He will not be walking with us at night.

(2) I shall be sleeping tomorrow at this time.

આ પરથી, નીચેના વાક્યમાંની ખાલી જગ્યા પૂરો.

Boys.....not.....doing their work tomorrow this time.

102

[will, be]

અહીં ચાલુ ભવિષ્યકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના આપેલી છે.

રચના : **wh -** વાળા શબ્દો / **how** (હોય તો) + **will / shall + કર્તા + be + V-ing + કર્મ + અન્ય ?**

આ રચનાને આપણે નીચેનાં ઉદાહરણો દ્વારા સમજીએ.

(1) When will he be coming ?

(2) Will the flowers be growing in the gardens ?

આ પરથી, નીચેના વાક્યમાં રહેલી ખાલી જગ્યા પૂરો.

Why.....you.....reading this book only ?

103

[will, be]

નીચે આપેલ વાક્યનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરો.

વાક્ય : I shall have completed the work by that time.

ઉપર આપેલ વાક્ય એ પૂર્ણ ભવિષ્યકાળનું છે. ભવિષ્યમાં અમૂક સમયે કોઈ ક્રિયા કે ઘટના પૂર્ણ થઈ હશે તેવું બતાવવા માટે.....કાળનો ઉપયોગ થાય છે.

104

[પૂર્ણભવિષ્ય]

અહીં આપેલ પૂર્ણભવિષ્યકાળનાં બન્ને વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) The servant must have washed clothes **when** I return there.

(2) By this time next year, Suresh will have got the promotion.

આમ, ભવિષ્યનો સંદર્ભ દર્શાવતા time phrase સાથે અથવા before કે when થી શરૂ થતા સાદા ભવિષ્યકાળનાં ઉપવાક્યો સાથે.....વપરાય છે. (પૂર્ણભવિષ્યકાળ / વર્તમાનકાળ)

105

[પૂર્ણભવિષ્યકાળ]

નીચે પૂર્ણભવિષ્યકાળનાં હકાર-નકાર વાક્યોની રચના આપેલી છે.

રચના : કર્તા + **shall / will + not** (નકાર માટે) + **have +** ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + **કર્મ + અન્ય.**

ઉપરની રચનાને આપણે નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજાએ.

(1) Bharat will not have written my essay.

(2) Before you go to see him, he will have left the place.

આમ, આ પ્રકારનાં વાક્યોમાં કર્તા પછી **will** અથવા **shall** અને **have** પછી ક્રિયાપદનું.....નું રૂપ મૂકાય છે.

106

[ભૂતકૃદંત]

અહીં પૂર્ણ ભવિષ્યકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના આપેલી છે.

રચના : **wh -** વાળા શબ્દો / **how** (હોય તો) + **will / shall + કર્તા + have** + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + **કર્મ + અન્ય ?**

ઉપરની રચનાને આપણે નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજાએ.

(1) Who will have stolen your book ?

(2) What will have she written in her book ?

આ પરથી,you havecricket ? (will / shall + play)

107

[Will, played]

પૂર્ણ ભવિષ્યકાળમાં **by now, by this time, by the end of 2006, by noon today, by then** વગેરે જેવા સમયદર્શક શબ્દોનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. આ શબ્દો દ્વારા.....ને ઓળખવામાં મદદ મળે છે. (પૂર્ણભવિષ્યકાળ / પૂર્ણ વર્તમાનકાળ)

108

[પૂર્ણભવિષ્યકાળ]

નીચેના વાક્યનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

વાક્ય : **By next july, we shall have been living there for five years.**

ઉપરનું વાક્ય એ પૂર્ણ ચાલુ ભવિષ્યકાળનું છે. શરૂ થયેલ, થતી કે થનાર કોઈ ક્રિયા હવે પછી પણ ચાલવાની હોય અને ભવિષ્યમાં પણ અમુક સમયે ચાલતી હશે એવું બતાવવા માટે પૂર્ણચાલુ ભવિષ્યકાળનો ઉપયોગ થાય છે. આમ, કોઈ ક્રિયા કે બનાવ ભવિષ્યમાં અમુક સમયથી ચાલુ હશે તેવું દર્શાવવા માટે.....કાળ વપરાય છે.

109

[પૂર્ણચાલુ ભવિષ્ય]

નીચે પૂર્ણચાલુ ભવિષ્યકાળનાં હકાર-નકાર વાક્યોની રચના આપેલી છે.

રચના : કર્તા + **shall / will + not** (નકાર માટે) + **have + been + V-ing + કર્મ**
+ **since / for + સમય દર્શક શબ્દો.....**

આમ, ઉપરની રચના પણ 'shall / will' ને બાદ કરતા.....કાળની રચના જેવી છે.
વળી આ રચનામાં પણ since એ સમયબિંદુ અને for એ.....બતાવે છે.

110

[પૂર્ણચાલુવર્તમાન/સમયગાળો]

નીચે પૂર્ણચાલુ ભવિષ્યકાળનાં હકાર-નકાર વાક્યો આપેલાં છે. આપણે તેનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

(1) I shall have been serving in Mumbai for fifty years by 2006.

(2) We shall not have been swimming for 47 hours by then.

આ પરથી, નીચેનાં વાક્યમાં રહેલી ખાલી જગ્યા પૂરો.

She will.....been.....as a teacher for twenty years
at the time of her retirement. (has/have + serve)

111

[have, serving]

અહીં પૂર્ણચાલુ ભવિષ્યકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચના આપેલી છે.

રચના : **wh-** વાળા શબ્દો / **how** (હોય તો) + **shall / will + કર્તા + have + been**
+ **V-ing + કર્મ + since / for + સમય દર્શક શબ્દો.....?**

ઉપરની રચનાને આપણે નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજીએ.

* How will they have been managing to live with such means ?

આ પરથી, નીચેના વાક્યમાં રહેલી ખાલી જગ્યા પૂરો.

* What.....you.....been reading for two hours at night ?

112

[will / have]

કાળ (tense) નાં પ્રકારની બાબતમાં ઘણુબધુ વાંચવા અને સાંભળવા મળ્યું છે. કેટલાંક તજજ્ઞો કાળનાં બારથી વધુ પ્રકાર છે તેમ જણાવે છે. જ્યારે કેટલાકનાં મતે કાળનાં માત્ર બે જ પ્રકાર છે. આમ,..... અને તેનાં પ્રકાર વિશે આપણે સ્પષ્ટ થઈ જવું જોઈએ.

[કાળ]

113

નીચેનાં બંને વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) I am an Indian.

(2) Sachin comes forward, lifts his bat and hits.

ઉપરનાં વાક્યોમાં પ્રથમ વાક્ય એ વર્તમાનની હકીકત રજૂ કરવા માટે વપરાયું છે. માટે તે વાક્ય "the actual present tense" નું છે. જ્યારે બીજું વાક્ય એ ભૂતકાળની કથા, વાર્તા કે પ્રસંગ/ઘટનાનું વર્ણન કરવા માટે વપરાયું છે. માટે તે વાક્ય એ "the historic present tense" નું છે. આમ, બંને વાક્યો છેવટે.....કાળનાં પેટા પ્રકાર જણાય છે. (સાદા વર્તમાન/સાદાભૂત)

[સાદા વર્તમાન]

114

નીચેનાં બંને વાક્યોનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરો.

(1) Krishna tells Arjuna to take part in the war against evils.

(2) Here comes Tendulkar !

ઉપરનાં બંને વાક્યોમાં, પ્રથમ વાક્યએ 'the re-historic present tense' નું છે. આ કાળ ભૂતકાળની કથા, વાર્તા, પ્રસંગ વગેરેનું પુનઃ વર્ણન કરવા વપરાય છે. બીજું વાક્ય એ 'the dramatic present tense' નું છે. જે વાતચીતમાં નાટ્યાત્મકતાનો ભાવ લાવવા માટે વપરાય છે. આમ, આ બંને કાળ પણ.....ના પેટા પ્રકાર ગણાવી શકાય.

[સાદા વર્તમાનકાળ]

115

રચનાની દ્રષ્ટિએ the actual present tense, the historic present tense, the re-historic present tense અને the dramatic present tense એ સાદા વર્તમાનકાળ નાં જ ઉદાહરણો ગણાવી શકાય. અર્થની દ્રષ્ટિએ દરેકની પોતાની વિશેષતા જોવા મળે છે.

Appendix - 5
Programmed Learning Material
on Active & Passive voice

A

વિદ્યાર્થી મિત્ર,

દરરોજ શિક્ષક તમોને જે તે એકમ જ્યારે ભણાવે છે ત્યારે તમો તે એકમ ભણો છો. પરંતુ અંગ્રેજી વિષયનાં 'Active & Passive Voice' એ એકમને તમારે શિક્ષકની મદદ વગર તમારી જાતે શીખવાનો છે.

આમ, આ એકમને જાતે નો એક અનેરો જ આનંદ પ્રાપ્ત થશે. (ભણવા/ ભણાવવા)

B

[ભણવા]

'Active & Passive Voice' એ એકમને નાના મુદ્દાના સ્વરૂપે ક્રમશઃ પગથિયાની જેમ ગોઠવેલ છે. આ દરેક પગથિયાને 'ફરમો' અથવા 'ફેઈમ' કહેવામાં આવે છે. આ ફરમાનો ધ્યાનપૂર્વક અભ્યાસ કરવાથી તમે તેને સહેલાઈથી સમજી શકશો અને જે તે ફરમાંમાં આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ પણ આપી શકશો. જાતે શીખવાની આ પદ્ધતિને 'અભિક્રમિત અધ્યયન' કહે છે.

ટૂંકમાં, અભિક્રમિત અધ્યયન અર્થાત જે તે એકમનું નાના નાના માં વિભાજન અને તે દરેક ફરમાંનો ક્રમશઃ અભ્યાસ. (ફરમા / વાક્યો)

C

[ફરમા]

'Active & Passive Voice' એ એકમને કુલ ૧૧૨ પગથિયા (ફરમા / ફેઈમ) માં વહેંચવામાં આવેલ છે. તમારે એક પછી એક એમ ક્રમશઃનો અભ્યાસ કરવાનો છે. (ફરમા/શબ્દો)

D

[ફરમા]

દરેક 'ફરમા' માં થોડી વિગત સમજાવ્યા પછી એકાદ બે નાના પ્રશ્નો કે ખાલી જગ્યા આપેલ છે. તમારે તે 'પ્રશ્ન' કે ના જવાબ તમને આપવામાં આવેલ અલગ કોરા કાગળમાં (Response sheet માં) જે તે ફરમાના ક્રમ નંબર લખી તેની સામે જ લખવાના છે.

E

[ખાલી જગ્યા]

ફરમાના અભ્યાસ દરમ્યાન, ફરમામાં આપેલ પ્રશ્નોનાં જવાબ સમજી વિચારીને લખવા. જ્યાં એક કરતા વધુ વિકલ્પો આપ્યા હોય ત્યાં યોગ્ય પસંદ કરી જવાબ આપવો.

F

[વિકલ્પ]

દરેક ફરમાનો જવાબ તેના પછીના ફરમાની પહેલી લીટીમાં (ફરમાની શરૂઆતમાં) જ કૌંસમાં આપેલ છે. તમે લખેલ જવાબ સાચો છે કે ખોટો તે આપેલ જવાબ સાથે મેળવી જુઓ. જો તમારો જવાબ સાચો હોય તો તમારે ત્યાર પછીના ફરમાનો અભ્યાસ કરવો. પરંતુ, તમારો જવાબ ખોટો હોય તો 'Response sheet' માં x ચોકડી કરી તે જ નો ફરીથી અભ્યાસ કરી સાચો જવાબ લખવો.

G

[ફરમા]

કેટલાક ફરમાના જવાબ આપવાના હશે નહીં. પરંતુ તમારે આવા ફરમાનો પણ ધ્યાનપૂર્વક અભ્યાસ કરવાનો છે. કારણ કે તે દરેક ફરમો પછીના દરેક માટે ઉપયોગી હશે જ. (ફરમા / વિષય)

H

[ફરમા]

દરેક ફરમાની સંપૂર્ણ સમજ મેળવ્યા પછી જ આગળ વધવું. જેથી તમને ત્યાર પછીનાં ફરમા સમજવામાં મુશ્કેલી ન પડે. વળી, નિશ્ચિત સમયમાં જ અમૂક કાર્ય પૂરું કરવું એવી પણ કોઈ મર્યાદા નથી. માટે ખોટી ઉતાવળ ન કરતા, સમજપૂર્વક અને ધ્યાનપૂર્વક અભ્યાસ કરો. તો ચાલો, હવે કરવા મંડો 'Active & Passive Voice' એકમ નો જાતે અભ્યાસ.

1

કર્તરિ પ્રયોગ (Active Voice) અને કર્મણિ પ્રયોગ (Passive voice) ને સમજવા માટે વાક્યમાં રહેલ કર્તા, ક્રિયાપદ અને કર્મ એ ઘટકોને સમજવા ખૂબ જ જરૂરી છે. કર્તરિ અને કર્મણિ પ્રયોગની રચનાને સમજવા માટે આ.....(બે/ત્રણ) ઘટકોની ભૂમિકા ખૂબ જ અગત્યની છે.

2

(ત્રણ)

અહીં આપેલ વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) Rajesh helps Hari.

(2) Hari is helped by Rajesh.

આ બંન્ને વાક્યમાં પ્રથમ વાક્ય એ કર્તરિ પ્રયોગનું છે. બીજું વાક્ય એ કર્મણિ પ્રયોગનું છે. અર્થની દ્રષ્ટિએ બંન્ને વાક્ય સમાન છે. પરંતુની દ્રષ્ટિએ બંન્ને વાક્ય અલગ અલગ છે.

3

(વાક્યરચના)

અહીં આપેલ વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) Rajesh reads a book. (Active voice)

(2) A book is read by Rajesh. (Passive Voice)

અહીં, કર્તરિ પ્રયોગનો કર્તા (Rajesh) એ કર્મણિ પ્રયોગમાં કર્મનું સ્થાન લે છે. જ્યારે કર્મ (a book) એ કર્તાનું સ્થાન લે છે. આમ, વાક્યમાં.....અને.....એ એકબીજાના સ્થાન બદલે છે.

4

(કર્તા, કર્મ)

આ વાક્યને બરાબર રીતે વાંચો અને સમજો.

વાક્ય : Table is taken by me.

કર્મણિ પ્રયોગનાં આ વાક્યનું ક્રિયાપદનું સ્વરૂપ "is + taken" છે. આમ, કર્મણિ વાક્યનાં ક્રિયાપદનું સ્વરૂપ એટલે "Be નું યોગ્યરૂપ + મુખ્ય ક્રિયાપદનું.....નું રૂપ". (ભૂતકૃદંત/ભૂતકાળ)

5

(ભૂતકૃદંત)

Voice એ ક્રિયાપદનાં સ્વરૂપનો એવો સમૂહ છે કે જે દ્વારા ક્રિયાપદ એ Active માં છે કે Passive માં તે બતાવાય છે. માટે, વાક્યનાં.....ના સ્વરૂપ પરથી જાણી શકાય છે કે વાક્ય Active Voice માં છે કે Passive Voice માં.

6

(ક્રિયાપદ)

Voice નાં બે પ્રકાર છે, કર્તરિ પ્રયોગ અને કર્મણિ પ્રયોગ. કર્તરિ પ્રયોગમાં કર્તાની પ્રધાનતા હોય છે. કર્તા એ ક્રિયાનો કરનાર હોય છે. માટે, કર્તા એ.....સ્થાને હોય છે. (મુખ્ય / ગૌણ)

7

(મુખ્ય)

જે વાક્યમાં કર્મ આવ્યું હોય તેવા પ્રત્યેક.....પ્રયોગનાં વાક્યનું કર્મણિ પ્રયોગમાં રૂપાંતર થાય છે.

8

(કર્તરિ)

કર્મણિ પ્રયોગમાં કર્મની પ્રધાનતા હોય છે. કર્મ એ મુખ્ય સ્થાને હોય છે. જ્યારે કર્તા એ.....સ્થાને હોય છે. (મુખ્ય / ગૌણ)

9

(ગૌણ)

અહીં આપેલ વાક્યનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

કર્તરિ વાક્ય : **Rekha met Amit.**

ઉપરના કર્તરિ વાક્યનું ક્રિયાપદ બતાવે છે કે કર્તા (**Rekha**) એ ક્રિયાનો કરનાર (**doer**) છે. કર્તા એ બીજી વસ્તુ કે વ્યક્તિ પર કંઈક ક્રિયા કરે છે. જેમકે, આ કર્તરિ વાક્યમાંએ અમિતને મળવાની ક્રિયા કરી એવું બતાવાય છે.

10

(રેખા)

નીચેના કર્મણિ પ્રયોગના વાક્યનો બરાબર અભ્યાસ કરો.

કર્મણિ વાક્ય : **Amit was met by Rekha.**

ઉપરનાં આ કર્મણિ વાક્યનું ક્રિયાપદ એમ બતાવે છે કે કર્મ (કર્તરિ પ્રયોગનું કર્મ) એ કર્મણિ પ્રયોગના વાક્યમાં મુખ્ય હોય છે. કર્મણિ પ્રયોગમાં કર્તા (કર્તરિ પ્રયોગનાં કર્તા) ઉપર કંઈક ક્રિયા થાય છે. આ કર્મણિ વાક્યમાં રેખા દ્વારા.....ને મળવાની ક્રિયા થઈ એવું બતાવાય છે.

11

(અમિત)

નીચેના વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) **My Country is loved by me.**

(2) **An apple is cut with the knife.**

ઉપરનાં બન્ને વાક્યો એ કર્મણિ પ્રયોગનાં છે. કર્મણિ પ્રયોગના વાક્યોમાં **agent** (કર્મ) ની પહેલા નામયોગી અવયવો મૂકાય છે. પ્રથમ વાક્યમાં નામયોગી અવયવ તરીકે **by** છે. જ્યારે બીજા વાક્યમાં નામયોગી અવયવ તરીકે.....છે.

12

(With)

નીચેનાં વાક્યોનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરો.

(1) **She is known to me.**

(2) **I am surprised at her decision.**

ઉપરનાં કર્મણિ પ્રયોગનાં વાક્યોમાં **agent** (કર્મ) ની પહેલા બે જુદા-જુદા નામયોગી અવયવો આવેલા છે. પ્રથમ વાક્યમાં નામયોગી અવયવ તરીકે **to** અને બીજા વાક્યમાં.....આવેલ છે.

13

(at)

કર્મણિ પ્રયોગનાં વાક્યમાં agent તરીકે સજીવો હોય તો 'by' નામયોગી અવયવ મૂકવું. agent તરીકે સાધન હોય તો with મૂકવું. વાક્યમાં know ક્રિયાપદ આવતું હોય તો to અને ક્યારેક અન્ય વાક્યમાં at નામયોગી અવયવ (Preposition) મૂકાય છે.

14

કર્મણિ પ્રયોગનાં વાક્યોમાં agent (કર્મ) ની પહેલા નામયોગી અવયવો તરીકે by, with, to અને.....નો સમાવેશ થાય છે.

15

(at)

અહીં આપેલ ઉદાહરણોને સમજો

કર્તરિ પ્રયોગ : **He** gave a book. (Active voice)

કર્મણિ પ્રયોગ : A book was given by **him**. (Passive voice)

અહીં, Active Voice નાં વાક્યમાં 'He' એ સર્વનામ છે. જે કર્મણિ વાક્યમાં સ્થાન બદલતા 'him' બને છે. આમ, આવા વ્યક્તિવાચક સર્વનામો પોતાનું.....બદલતા પોતાનું સ્વરૂપ પણ બદલે છે.

16

(સ્થાન)

કર્મણિ વાક્યમાં સર્વનામ I એ કર્મનાં સ્થાને me બને છે. એવી જ રીતે We એ us બને છે. you એ you જ રહે છે. he એ him બને છે. She એ her બને છે. It એ it જ રહે છે. અને they નું.....થાય છે.

17

[them]

કર્તરિ પ્રયોગમાં બે કર્મ આવતા હોય તેવા વાક્યનું કર્મણિ પ્રયોગમાં રૂપાંતર નીચેના ઉદાહરણ પ્રમાણે બે રીતે કરી શકાય છે.

(1) The manager gave **me the book**. (કર્તરિ વાક્ય)

* The book was given (to) **me** by the manager. (કર્મણિ વાક્ય)

* I was given **the book** by the manager. (કર્મણિ વાક્ય)

અહીં, પ્રથમ કર્મણિ વાક્યમાં 'the book' કર્તાના સ્થાને આવે છે. અને 'me' ત્યાંનું ત્યાં જ રહે છે. જ્યારે બીજા કર્મણિ વાક્યમાં 'me' કર્તાના સ્થાને આવતા 'I' બને છે અને બીજું કર્મ.....ત્યાંનું ત્યાં જ રહે છે.

18

[the book]

વાક્યમાં બે કર્મ આવ્યા હોય તેવા કર્તરિ પ્રયોગના વાક્યનું કર્મણિ પ્રયોગમાં રૂપાંતર બે રીતે થાય છે. એક રીત પ્રમાણે, વાક્યમાં આવેલ પ્રથમ કર્મ (પરોક્ષ કર્મ) એ કર્મણિ પ્રયોગમાં કર્તાના સ્થાને જાય છે અને બીજું કર્મ (પ્રત્યક્ષ કર્મ) ત્યાંનું ત્યાં જ રહે છે. બીજી રીત પ્રમાણે, બીજું કર્મ (પ્રત્યક્ષ કર્મ) કર્મણિ પ્રયોગમાં નાં સ્થાને જાય છે અને પ્રથમ કર્મ (પરોક્ષ કર્મ) ત્યાંનું ત્યાં જ રહે છે.

19

[કર્તા]

નીચે કર્તરિ પ્રયોગનું વાક્ય આપેલ છે. જેમાં બે કર્મ છે. આ વાક્યને બે રીતથી કર્મણિ પ્રયોગમાં ફેરવવાનો મહાવરો કરીએ.

કર્તરિ વાક્ય : The bank sanctioned **me the loan**.

કર્મણિ વાક્ય : **The loan** was sanctioned to **me** by the bank.

(એક રીત)

બીજી રીતથી કર્મણિ વાક્ય, I was sanctioned.....by the bank.

20

[The loan]

કર્મણિ પ્રયોગમાં કાળ પ્રમાણે સહાયકારક ક્રિયાપદ તરીકે 'to be' નાં યોગ્ય રૂપ મૂકાય છે. જેમકે, (1) સાદા વર્તમાનકાળ માટે 'to be' નાં રૂપ તરીકે am, is, are છે. (2) સાદા ભૂતકાળ માટે was, were (3) સાદા ભવિષ્યકાળ માટે shall, will + be અને (4) ચાલુ વર્તમાનકાળ માટે am, is, are + being નો સમાવેશ થાય છે.

21

કર્મણિ પ્રયોગનાં વાક્યમાં સહાયકારક ક્રિયાપદ તરીકે 'to be' નું યોગ્ય રૂપ મૂકાય છે. (1) ચાલુ ભૂતકાળ માટે 'to be' નાં રૂપ તરીકે was, were + being (2) પૂર્ણ વર્તમાનકાળ માટે have / has + been (3) પૂર્ણ ભૂતકાળ માટે had + been અને (4) પૂર્ણ ભવિષ્યકાળ માટે will / shall + have been નો ઉપયોગ થાય છે.

22

કર્તરિ પ્રયોગમાંથી કર્મણિ પ્રયોગમાં ફેરવી શકાય તેવા કાળની સંખ્યા.....છે. (આઠ, બાર)

23

[આઠ]

નીચેના બંને વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

કર્તરિ વાક્ય : This bottle Contains milk.

કર્મણિ વાક્ય : Milk is contained by this bottle.

❖ ઉપરનાં કર્મણિ વાક્યમાં 'to be' નાં રૂપ તરીકે.....ને મૂકવામાં આવેલ છે.

24

[is]

ચાલુ ભવિષ્યકાળ, ચાલુ પૂર્ણ ભવિષ્યકાળ, ચાલુ પૂર્ણ વર્તમાનકાળ અને ચાલુ પૂર્ણ ભૂતકાળ એ ચાર કાળ ને કર્મણિ પ્રયોગમાં ફેરવી શકાતા નથી. આ ચાર કાળ સિવાય બાકીના.....કાળને કર્તરિ પ્રયોગમાંથી કર્મણિ પ્રયોગમાં ફેરવી શકાય છે.

(આઠ / દશ)

25

[આઈ]

સાદા વર્તમાનકાળનાં કર્મણિ પ્રયોગની રચનાનું ક્રિયાપદનું સ્વરૂપ આ મુજબ છે. "am, is, are + મુખ્ય ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ". જેમાં I પુરુષવાચક સર્વનામ પછી to be નાં રૂપ તરીકે am મૂકાય છે. એજ રીતે, you, we અને they સર્વનામ પછી are અને he, she, it એ સર્વનામો પછી to be નાં રૂપ તરીકે.....મૂકાય છે.

26

[is]

અહીં આપેલ બંને ઉદાહરણોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

- ❖ કર્તરિ વાક્ય : Rekha takes the bag.
કર્મણિ વાક્ય : The bag is taken by Rekha.
આ પરથી,
- ❖ કર્તરિ વાક્ય : My brother loves them.
કર્મણિ વાક્ય : They.....by my brother.

27

[are loved]

અહીં આપેલ સાદા વર્તમાનકાળનાં હકારવાક્યની કર્તરિ અને કર્મણિ પ્રયોગની રચનાનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરો.

- ❖ કર્તરિ પ્રયોગ : કર્તા + મુખ્ય ક્રિયાપદનું to વગરનું મૂળરૂપ + કર્મ.
- ❖ કર્મણિ પ્રયોગ : કર્તા + am / is / are + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + by + કર્મ.

28

સાદા વર્તમાનકાળનાં હકારાત્મક વાક્યોની કર્તરિ અને કર્મણિ પ્રયોગની રચનાને સમજાવતા વાક્યોનો અભ્યાસ કરીએ.

- (1) I help you. (Active voice)
❖ You are helped by me. (Passive voice)
આ પરથી,
- (2) We read the book every day. (Active voice)
❖ The book.....every day by us. (Passive voice)

29

[is read]

સાદા વર્તમાનકાળનાં નકારાત્મક વાક્યોની Active-Passive રચનાને સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરીએ.

(1) I do not beat him. (Active Voice)

❖ He is not beaten by me. (Passive Voice)

આ પરથી,

(2) You don't tease me. (Active Voice)

❖ I.....not teased by..... (Passive Voice)

30

[am, you]

નીચે સાદા વર્તમાનકાળનાં નકારાત્મક વાક્યોની Active-Passive Voice ની રચના આપેલી છે. આપણે તેનો અભ્યાસ કરીએ.

Active Voice : કર્તા + do, does + not + મુખ્ય ક્રિયાપદનું to વગરનું મૂળરૂપ + કર્મ.

Passive Voice : કર્તા + am, is, are + not + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + by + કર્મ.

31

સાદા વર્તમાનકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યના કર્તરિ પ્રયોગની શરૂઆત do / does થી થતી હોય, ત્યારે તે વાક્યના કર્મણિ પ્રયોગની શરૂઆત કર્તાને ધ્યાનમાં રાખીને am / is કે.....થી કરવી.

જેમકે,

(1) Do you want those books ? (A.V.)

❖ Are those books wanted by you ? (P.V.)

32

[are]

કર્તરિ પ્રયોગનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યની શરૂઆત why, how, how much, which વગેરે જેવા પ્રશ્નસૂચક શબ્દોથી થાય ત્યારે તે વાક્યોના કર્મણિ પ્રયોગની શરૂઆત એ જ પ્રશ્નસૂચક શબ્દોથી થાય છે. who અને whom પરસ્પર બદલી વાક્યની શરૂઆતમાં જ રહે છે.

33

અહીં આપેલ સાદા વર્તમાનકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ રચનાને સમજાવતા વાક્યોનો અભ્યાસ કરીએ.

(1) Why do they not meet him ? (Active Voice)

❖ Why is he not met by them ? (Passive Voice)

આ પરથી,

(2) Why does he not read a book ? (A.V.)

❖is a book not read by.....? (P.V.)

34

[why, him]

નીચે સાદા વર્તમાનકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ રચનાને સમજાવતા વાક્યો આપેલા છે.

(1) Who does not obey them ? (A.V.)

❖ By whom are they not obeyed ? (P.V.)

આ પરથી,

(2) Who does not take this ? (A.V.)

❖ By whom.....this not.....? (P.V.)

35

[is, taken]

આજ્ઞાર્થ વાક્યોને Active Voice માંથી Passive Voice માં ફેરવતી વખતે તેમાં સમાયેલ વિવિધ ભાવને સમજવા ખૂબજ જરૂરી છે. આજ્ઞાર્થ વાક્યમાં (1) વિનંતી (request) (2) હુકમ (order) (3) સલાહ (advice) (4) સૂચન (suggestion) (5) મનાઈ કરવી (forbidden) (6) નિષેધ (prohibition) જેવા.....સમાયેલ હોય છે. (ભાવ/કાર્યો)

36

[ભાવ]

અકર્મક આજ્ઞાર્થ વાક્યની Passive voice ની શરૂઆત 'you' થી થાય છે. એટલે કે આવા વાક્યની રચના "you are + ભૂતકૃદ્દત (આજ્ઞાના ભાવ પ્રમાણે) + to થી મૂળ વાક્ય જોડાઈને થાય છે.

37

નીચેના અકર્મક આજ્ઞાર્થ વાક્યોની કર્તરિ અને કર્મણિ પ્રયોગની રચનાને સમજાવે.

(1) Come here. (Active Voice)

❖ You are ordered to come here. (Passive Voice)

(આજ્ઞાનાં ભાવ પ્રમાણે) (to + મૂળવાક્ય જોડાઈને)

(2) Please, run fast. (Active Voice)

❖ You are requested to run fast. (Passive Voice)

પ્રથમ વાક્યમાં હુકમનો ભાવ સમાયેલ છે, જ્યારે બીજા વાક્યમાં.....નો ભાવ સમાયેલ છે.

38

(વિનંતી)

કર્મ લેતું હોય એવા આજ્ઞાર્થ વાક્યનું Passive Voice માં રૂપાંતર 'Let' મૂકવાથી થાય છે. એટલે કે તેની Passive Voiceની વાક્ય રચના "Let + કર્મ + be + ભૂતકૃદંત" થી થાય છે.

39

સકર્મક આજ્ઞાર્થ વાક્યોની કર્તરિ અને કર્મણિ પ્રયોગની રચનાને સમજવા માટે આપણે નીચેના વાક્યોનો અભ્યાસ કરીએ.

(1) Join the army. (Active voice)

❖ Let the army be joined. (Passive voice)

આ પરથી નીચેના વાક્યોમાં રહેલી ખાલી જગ્યા પૂરો.

(2) Send for the policeman. (Active voice)

❖ Let.....be sent for. (Passive voice)

40

[the Policeman]

નીચે ચાલુ વર્તમાનકાળનાં હકારાત્મક વાક્યોની Active અને Passive voice ની 'વાક્ય રચના' આપેલી છે. આપણે આ વાક્ય રચનાને બરાબર સમજાવે.

Active voice : કર્તા + am / is / are + મુખ્ય ક્રિયાપદનું to વગરનું મૂળરૂપ + ing + કર્મ.

Passive voice : કર્તા + am / is / are + being + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + by + કર્મ.

41

ચાલુ વર્તમાનકાળનાં હકારાત્મક વાક્યોની રચનાને સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોનો અભ્યાસ કરીએ.

(1) The leader is making a speech. (A.V.)

❖ A speech is being made by the leader. (P.V.)

આ પરથી નીચેના વાક્યમાં રહેલી ખાલી જગ્યા પૂરો.

(2) I am burning the midnight lamp. (A.V.)

❖ The midnight lamp.....by me. (P.V.)

42

[is being burnt]

ચાલુ વર્તમાનકાળનાં હકારાત્મક વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની રચના વાળા વાક્યોનો અભ્યાસ કરીએ.

(1) Rajubhai is teaching the class. (A.V.)

❖ The class is being taught by Rajubhai. (P.V.)

આ પરથી નીચેના વાક્યમાં રહેલી ખાલી જગ્યા પૂરો.

(2) He is sending the message. (A.V.)

❖ The message.....sent by him. (P.V.)

43

[is being]

કર્તરિ પ્રયોગના વાક્યમાં ક્રિયાપદ પછી કોઈ નામયોગી અવયવ આવતું હોય તો કર્મણિપ્રયોગમાં તેના સ્થાન બદલવા નહીં પરંતું બન્ને ને સાથે જ રાખવા. જેમકે, નીચેના વાક્યમાં looking ક્રિયાપદ પછી at નામયોગી અવયવ (Preposition) આવે છે.

(1) I am looking at the Taj. (A.V.)

❖ The Taj is being.....by me. (P.V.)

44

[looked at]

અહીં ચાલુ વર્તમાનકાળના નકારાત્મક વાક્યોની Active અને Passive Voice ની વાક્ય રચના આપેલી છે. આપણે આ વાક્ય રચનાને બરાબર સમજીએ.

કર્તરિ પ્રયોગ : કર્તા + am/is/are + not + મુખ્ય ક્રિયાપદનું to વગરનું મુળરૂપ + ing + કર્મ.

કર્મણિ પ્રયોગ : કર્તા + am/is/are + not + being + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + by + કર્મ.

45

ચાલુ વર્તમાનકાળના નકારાત્મક વાક્યોની Passive Voice ની રચનાની શરૂઆત કર્તાથી થાય છે. કર્તા પછી સહાયકારક ક્રિયાપદ તરીકે am, is કે.....મૂકાય છે.

46

[are]

ચાલુ વર્તમાનકાળના નકારાત્મક વાક્યોની કર્તરિ અને કર્મણિ પ્રયોગની રચનાને સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોનો મહાવરો કરીએ.

(1) They are not taking exercise. (A.V.)

❖ Exercise is not being taken by them. (P.V.)

આ પરથી નીચેના વાક્યની ખાલી જગ્યા પૂરો.

(2) Boys are not driving the cart. (A.V.)

.....is not being driven by.....(P.V.)

47

[The cart, boys]

ચાલુ વર્તમાનકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યના કર્તરિ પ્રયોગની શરૂઆત am, is, are થી થતી હોય ત્યારે તે વાક્યનાં કર્મણિ પ્રયોગની શરૂઆત પણ કર્તાને ધ્યાનમાં રાખીને am, is, are, થી જ થાય છે. જેમકે,

(1) Is the writer giving the message ? (A.V.)

●the message being given by the writer ? (P.V.)

48

[Is]

ચાલુ વર્તમાનકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યનાં કર્તરિપ્રયોગની શરૂઆત when, where, whose, which, why, who, how વગેરે જેવા પ્રશ્નસૂચક શબ્દોથી થતી હોય ત્યારે તે વાક્યનાં કર્મણિ પ્રયોગની શરૂઆત પણ તે જ.....(શબ્દો/વાક્યો) થી થાય છે.

49

[શબ્દો]

ચાલુ વર્તમાનકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યનાં કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગને સમજવા માટે નીચેના ઉદાહરણોને સમજાવો.

(1) How are you passing your time ? (A.V.)

● How is your time being passed by you ? (P.V.)

આ પરથી નીચેના વાક્યની ખાલી જગ્યા પૂરો.

(2) Whose brother is helping you ? (A.V.)

● Whose brother are you.....by ? (P.V.)

50

[being helped]

ચાલુ વર્તમાનકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યની કર્તરિ પ્રયોગની શરૂઆત **who** થી થતી હોય ત્યારે કર્મણિ પ્રયોગની શરૂઆત **by whom** થી થાય, જ્યારે કર્તરિ પ્રયોગની શરૂઆત **whom** થી થતી હોય ત્યારે કર્મણિ પ્રયોગની શરૂઆત **who** થી કરવી.

જેમકે,

(1) Who is waiting for you ? (A.V.)

●are you being waited for ? (P.V.)

51

[By whom]

નીચે પૂર્ણ વર્તમાનકાળના હકારાત્મક વાક્યોની Active અને Passive voice ની વાક્ય રચના આપેલી છે. આપણે આ વાક્ય રચનાને બરાબર રીતે સમજાવો.

Active voice : કર્તા + has / have + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + કર્મ.

Passive voice: કર્તા + have / has + been + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + by + કર્મ.

52

પૂર્ણ વર્તમાનકાળના હકારાત્મક વાક્યોની Passive voice ની રચનામાં ક્રિયાપદ તરીકે ક્રિયાપદનું..... નું રૂપ વપરાય છે. (ભૂતકાળ, ભૂતકૃદંત)

53

[ભૂતકૃદંત]

પૂર્ણ-વર્તમાનકાળમાં કર્તાને ધ્યાનમાં રાખી 'to be' ના રૂપ તરીકે have અથવા has નો ઉપયોગ થાય છે. કર્તા ત્રીજો પુરુષ એકવચન એટલે કે he, she, it, Rajesh વગેરે હોય ત્યારે જ.....વપરાય છે. (have / has)

54

[has]

પૂર્ણવર્તમાન કાળમાં કર્તા ત્રીજો પુરુષ એકવચન ન હોય એટલે કે I, we, you, they, boys વગેરે હોય તો 'to be' નાં રૂપ તરીકે.....નો જ ઉપયોગ થાય છે. (have / has)

55

[have]

પૂર્ણ વર્તમાનકાળના હકારાત્મક વાક્યોની Active Passive voice ની રચનાને સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોને ધ્યાનથી સમજાએ.

- (1) I have sung a song. (Active voice)
 - A song has been sung by me. (Passive voice)
આ પરથી,
- (2) He has taken pens. (Active voice)
 - Pens.....by him. (Passive voice)

56

[have been taken]

અહીં પૂર્ણવર્તમાન કાળનાં નકારાત્મક વાક્યોની Active-Passive voice ની વાક્ય રચના આપેલ છે. આપણે તેનો બરાબર અભ્યાસ કરીએ.

Active voice : કર્તા + have / has + not + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + કર્મ.

Passive voice: કર્તા + have / has + not + been + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + by + કર્મ.

57

પૂર્ણ વર્તમાનકાળના નકારાત્મક વાક્યોની કર્તરિ - કર્મણિ પ્રયોગની રચનાને સમજવા માટે આપણે નીચેના વાક્યોનો મહાવરો કરીએ.

(1) She has not cheated him. (A.V.)

❖ He has not been cheated by her. (P.V.)

આ પરથી,

(2) He has not arranged the toys. (A.V.)

❖have not been arranged by.....(P.V.)

58

[the toys, him]

ઘણીવાર નકાર વાક્યમાં 'not' અને 'any body' ને 'no body' તરીકે પણ લખી શકાય છે. દા.ત.

વાક્ય : - She has not cheated any body. (A.V.)

- Nobody has been cheated by her. (P.V.)

59

પૂર્ણ વર્તમાનકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યનાં કર્તરિ પ્રયોગની શરૂઆત has કે have થી થતી હોય ત્યારે તે વાક્યના કર્મણિ પ્રયોગની શરૂઆત પણ કર્તાને ધ્યાનમાં રાખીને have અથવા has થી જ થાય છે.

જેમ કે,

વાક્ય : - Have you written a book ? (A.V.)

-a book been written by you ? (P.V.)

60

[Has]

પૂર્ણ વર્તમાનકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યના કર્તરી પ્રયોગની શરૂઆત 'wh' પ્રકારના પ્રશ્નસૂચક શબ્દથી કે how થી થતી હોય ત્યારે તે વાક્યના કર્મણિ પ્રયોગની શરૂઆત પણ તે જ પ્રશ્નસૂચક શબ્દથી થાય છે. પરંતુ who હોય તો by whom થી અને whom હોય તો થી Passive voice ની શરૂઆત કરવી.

61

[Who]

પૂર્ણ વર્તમાનકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની રચનાને સ્પષ્ટ રીતે સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોનો અભ્યાસ કરીએ.

- (1) Who has never seen a lion ? (A.V.)
 - By whom.....(has/have) a lion never been seen ? (A.V.)
- (2) Why have you not given attention to me ? (P.V.)
 - Why.....I not been given attention to by you ? (P.V.)

62

[has / have]

Infinitive (ઈન્ફીનીટીવ) એટલે કે મુખ્ય ક્રિયાપદનું to સાથેનું રૂપ. જેમકે, to go, to take, to live વગેરેને અંગ્રેજીમાં.....કહેવાય.

63

[Infinitive]

'Infinitive' નો ઉપયોગ કર્તરિ પ્રયોગ અને કર્મણિ પ્રયોગ એમ બન્નેમાં થાય છે. તેનો ઉપયોગ ચાર કાળના કર્તરિપ્રયોગમાં અને બે કાળના કર્મણિ પ્રયોગમાં થાય છે. કર્તરિ પ્રયોગ માટે સાદો વર્તમાનકાળ, ચાલુ વર્તમાનકાળ, પૂર્ણ વર્તમાનકાળ અને પૂર્ણ ચાલુ વર્તમાનકાળનો સમાવેશ થાય છે. જ્યારે કર્મણિ પ્રયોગ માટે સાદો અને.....નો જ સમાવેશ થાય છે. (પૂર્ણ વર્તમાનકાળ / પૂર્ણ ભવિષ્યકાળ)

64

[પૂર્ણવર્તમાનકાળ]

Infinitive ની કર્તરિ અને કર્મણિ પ્રયોગની રચના આ મુજબ છે.

કર્તરિ પ્રયોગ : to + ક્રિયાપદનું મૂળરૂપ

કર્મણિ પ્રયોગ : to + be + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ

65

Infinitive ની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની રચનાને નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સ્પષ્ટ રીતે સમજાવે.

(1) I have letters to write. (A.V.)

❖ I have letters to be written. (P.V.)

આ પરથી નીચેના વાક્યની ખાલી જગ્યા પૂરો.

(2) I want her to sweep this room. (A.V.)

❖ I want.....to be swept by her. (P.V.)

66

[this room]

વાક્યમાં મુખ્ય ક્રિયાપદને મદદ કરતા કે સાથે રહેતા કેટલાક ગૌણ ક્રિયાપદો હોય છે. આવા ક્રિયાપદો એ 'Helping verbs' કે 'Modal Auxiliaries' અર્થાત્.....ક્રિયાપદો કહેવાય છે. (મુખ્ય /સહાયકારક)

67

[સહાયકારક]

અંગ્રેજીમાં should, would, can, could, should have, would have, can have, could have, may have, might have, must, ought to, must have, may, might, need, dare, used to ને.....ક્રિયાપદો કહેવાય છે.

68

[સહાયકારક]

સહાયકારક ક્રિયાપદોનાં રૂપ પછી મુખ્ય ક્રિયાપદ એ મૂળરૂપવાળું હોય તો "be + ભૂતકૃદંત" મૂકી કર્મણિ પ્રયોગની રચના થાય છે. પરંતુ should વગેરે પછી "have + ભૂતકૃદંત" આવે તો અન્ય ફેરફાર સાથે been ઉમેરી.....પ્રયોગની રચના થાય છે. (કર્તરિ/કર્મણિ)

69

[કર્મણિ]

સહાયકારક ક્રિયાપદોની કર્તરિ અને કર્મણિની રચનાને આપણે નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજીએ.

(1) I may finish it. (Active voice)

❖ It may be finished by me. (Passive voice)

આ પરથી નીચેના વાક્યની ખાલી જગ્યા પૂરો.

(2) She ought to love her motherland. (A.V.)

❖ Her motherland.....to.....by her. (P.V.)

70

[ought, be loved]

Modal Auxiliaries ની Active-Passive voice ની રચનાવાળા ઉદાહરણોનો અભ્યાસ કરીએ.

(1) I dare not to speak the truth. (A.V.)

❖ The truth is not dared to be spoken by me. (P.V.)

આ પરથી,

(2) I could have started a firm. (A.V.)

❖ A firm could havestarted by me. (P.V.)

71

[been]

અહીં આપેલ સાદા ભૂતકાળના હકારાત્મક વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની રચનાનો અભ્યાસ કરીએ.

કર્તરિ પ્રયોગ : કર્તા + ક્રિયાપદનું ભૂતકાળનું રૂપ + કર્મ.

કર્મણિ પ્રયોગ : કર્તા + was / were + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + by + કર્મ.

72

સાદા ભૂતકાળનાં હકારાત્મક વાક્યોની કર્તરિ પ્રયોગની રચનામાં ક્રિયાપદ તરીકે ક્રિયાપદનું.....નું રૂપ મુકવામાં આવે છે.

73

[ભૂતકાળ]

નીચે સાદા ભૂતકાળના હકારાત્મક વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની રચના સમજાવતા વાક્યો આપેલ છે. આપણે આ વાક્યોનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરીએ.

(1) She cut a tree. (Active voice)

❖ A tree was cut by her. (Passive voice)

આ પરથી,

(2) He loved his friends very much. (A.V.)

❖ His friends.....very much by him. (P.V.)

74

[were loved]

અહીં સાદા ભૂતકાળનાં નકારાત્મક વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની 'વાક્ય રચના' આપવામાં આવી છે. આપણે આ રચનાને સમજીએ.

કર્તરિ પ્રયોગ : કર્તા + did + not + ક્રિયાપદનું મૂળરૂપ + કર્મ.

કર્મણિ પ્રયોગ : કર્તા + was / were + not + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + by + કર્મ.

75

આપણે સાદા ભૂતકાળના નકારાત્મક વાક્યોને સમજવા નીચે આપેલ ઉદાહરણોનો અભ્યાસ કરીએ.

(1) You did not listen to me. (Active voice)

❖ I was not listened to by you. (Passive voice)

આ પરથી,

(2) Boys did not see the class. (A.V.)

❖ The class was not seen by..... (P.V.)

76

[boys]

ઘણીવાર વાક્યમાં કર્તા કે કર્મ એ 'એક શબ્દ' નાં રૂપમાં અથવા 'શબ્દસમૂહ' નાં રૂપમાં પણ હોય છે. દા.ત.

(1) She did not know **anything about the accident.** (A.V.)

(2) **Nothing about the accident** was known to her. (P.V.)

77

સાદા ભૂતકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યની કર્તરિ પ્રયોગની શરૂઆત 'did' થી થતી હોય ત્યારે તે વાક્યની કર્મણિ પ્રયોગની શરૂઆત કર્તાને ધ્યાનમાં રાખીને 'was' કે 'were' થી થાય છે.

જેમકે,

- વાક્ય : - Did you not stop that work ? (A.V.)
- Was.....not stopped by you ? (P.V.)

78

[that work]

સાદા ભૂતકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની કર્તરિ પ્રયોગની શરૂઆત 'wh' પ્રકારનાં પ્રશ્નસૂચક શબ્દોથી કે 'how' થી થતી હોય ત્યારે તે વાક્યનાં કર્મણિ પ્રયોગની શરૂઆત પણ તે જ પ્રશ્નસૂચક શબ્દોથી થાય છે. પરન્તુ who હોય તો by whom થી અને whom હોય તો.....થી passive voice ની શરૂઆત કરવી.

79

[who]

સાદા ભૂતકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની રચના સમજાવતા નીચેના વાક્યોનો અભ્યાસ કરીએ.

- (1) Why did you not tell me ? (A.V.)
❖ Why was I not told by you ? (P.V.)
આ પરથી,
(2) Whom did you want to see ? (A.V.)
❖was wanted to be seen by you ? (P.V.)

80

[who]

ચાલુ ભૂતકાળના હકારાત્મક વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની "વાક્ય-રચના" નો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરીએ.

કર્તરિ પ્રયોગ : કર્તા + was / were + ક્રિયાપદનું મૂળરૂપ + ing + કર્મ.

કર્મણિ પ્રયોગ : કર્તા + was / were + being + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + by + કર્મ.

81

ચાલુ ભૂતકાળના હકારાત્મક વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની રચનાને સમજવા માટે આપણે અહીં આપેલ ઉદાહરણોને સમજાએ.

(1) They were saying their prayers. (A.V.)

❖ Their prayers were being said by them. (P.V.)

આ પરથી,

(2) You were listening to us. (A.V.)

❖were being listened to by you. (P.V.)

82

[we]

અહીં આપેલ ચાલુ ભૂતકાળના નકારાત્મક વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની 'વાક્ય રચના' ને સમજાએ.

Active voice : કર્તા + was / were + not + ક્રિયાપદનું મૂળરૂપ + ing + કર્મ.

Passive voice : કર્તા + was / were + not + being + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + by + કર્મ.

83

ચાલુ ભૂતકાળના નકારાત્મક વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની રચનાને નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજાએ.

(1) I was not looking at you. (A.V.)

❖ You were not being looked at by me. (P.V.)

આ પરથી,

(2) Rupesh was not leaving the cart. (A.V.)

❖ The cart was not.....by Rupesh. (P.V.)

84

[being left]

ચાલુ ભૂતકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યની કર્તરિ પ્રયોગની શરૂઆત 'was/were' થી થતી હોય ત્યારે તે વાક્યના કર્મણિ પ્રયોગની શરૂઆત કર્તાને ધ્યાનમાં રાખીને 'was' કે.....થી થાય છે.

જેમકે,

વાક્યો : - Was he speaking the truth ? (A.V.)

- Was the truth being spoken by him ? (P.V.)

85

[were]

ચાલુ ભૂતકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની શરૂઆત 'wh' પ્રકારનાં પ્રશ્નસૂચક શબ્દોથી કે 'how' થી થાય ત્યારે તેવા વાક્યના કર્મણિ પ્રયોગની શરૂઆત પણ.....પ્રશ્ન-સૂચક શબ્દોથી થાય છે. (તે જ, બીજા જ)

86

[તે જ]

ચાલુ ભૂતકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની રચનાને સમજવા માટે આપણે આ ઉદાહરણોનો અભ્યાસ કરીએ.

- (1) Why were you calling me names ? (A.V.)
 - ❖ Why was I being called names by you ? (P.V.)
- (2) Which book were you reading ? (A.V.)
 - ❖ Which book.....read by you ? (P.V.)

87

[was being]

પૂર્ણ ભૂતકાળના હકારાત્મક વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની રચનાને સમજાવે.

Active voice : કર્તા + had + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + કર્મ.

Passive voice : કર્તા + had + been + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + by + કર્મ.

88

પૂર્ણ ભૂતકાળના હકારાત્મક વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની રચનાને આપણે નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજાવે.

- (1) I had done the work in time. (A.V.)
 - ❖ The work had been done in time by me. (P.V.)
- આ પરથી,
- (2) The doctor had done the operation. (A.V.)
 - ❖had been done by the doctor. (P.V.)

89

[The operation]

પૂર્ણભૂતકાળના નકારાત્મક વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની રચનાને સમજાવે.

Active voice : કર્તા + had + not + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + કર્મ.

Passive voice : કર્તા + had + not + been + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + by + કર્મ.

90

પૂર્ણભૂતકાળના નકારાત્મક વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની રચનાને આપણે નીચેના ઉદાહરણોનાં અભ્યાસ દ્વારા સમજાવે.

(1) Reena had not seen that picture. (A.V.)

❖ That picture had not been seen by Reena. (P.V.)

આ પરથી,

(2) The batsman had not made a century. (A.V.)

❖ A century had not.....by the batsman. (P.V.)

91

[been made]

પૂર્ણભૂતકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યની કર્તરિ પ્રયોગની શરૂઆત 'had' થી થતી હોય ત્યારે તે વાક્યના કર્મણિ પ્રયોગની શરૂઆત પણ 'had' થી જ થાય છે. જેમકે,

વાક્ય : - Had she persisted in her demand ? (A.V.)

-her demand been persisted in by her ? (P.V.)

92

[Had]

પૂર્ણ ભૂતકાળનાં પ્રશ્નાર્થ વાક્યોનાં કર્તરિ પ્રયોગની શરૂઆત 'wh' પ્રકારનાં પ્રશ્નસૂચક શબ્દોથી કે 'how' થી થતી હોય ત્યારે તે વાક્યનાં કર્મણિ પ્રયોગની શરૂઆત પણ તેજ પ્રશ્નસૂચક શબ્દોથી થાય છે. પરંતુ 'who' હોય તો 'by whom' થી અને whom હોય તો.....થી કર્મણિ પ્રયોગની શરૂઆત કરવી.

93

[who]

પૂર્ણભૂતકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની રચનાને સમજવા માટે આપણે અહીં આપેલા ઉદાહરણોનો અભ્યાસ કરીએ.

(1) How had he achieved his object ? (A.V.)

❖ How had his object been achieved by him ? (P.V.)

આ પરથી,

(2) Why had they left the city ? (A.V.)

❖ Why had.....been left by them ? (P.V.)

94

(the city)

સાદા ભવિષ્યકાળના હકારાત્મક વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની રચનાનો અભ્યાસ કરીએ.

Active voice : કર્તા + shall / will + ક્રિયાપદનું મૂળરૂપ + કર્મ.

Passive voice : કર્તા + shall / will + be + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + by + કર્મ.

95

સાદા ભવિષ્યકાળના હકારાત્મક વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની રચનાને આપણે નીચે આપેલ ઉદાહરણો દ્વારા સમજીએ.

(1) I will always stand by you. (A.V.)

❖ You will always be stood by by me. (P.V.)

આ પરથી,

(2) Raju will read 'Hamlet'. (A.V.)

❖ Hamlet.....read by Raju. (P.V.)

96

[will be]

સાદા ભવિષ્યકાળના નકારાત્મક વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની રચનાનો અભ્યાસ કરીએ.

Active voice : કર્તા + shall / will + not + ક્રિયાપદનું મૂળરૂપ + કર્મ.

Passive voice : કર્તા + shall / will + not + be + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + by + કર્મ.

97

સાદા ભવિષ્યકાળના નકારાત્મક વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની રચનાને નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજાવો.

- (1) Boys will not close the door. (A.V.)
 ❖ The door will not be closed by them. (P.V.)
 આ પરથી,
 (2) He will not put the cap there. (A.V.)
 ❖ The cap will not.....there by..... (P.V.)

98

[be put, him]

સાદા ભવિષ્યકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની કર્તરિ પ્રયોગની શરૂઆત 'will/shall' થી થતી હોય ત્યારે તે વાક્યના કર્મણિ પ્રયોગની શરૂઆત પણ કર્તાને ધ્યાનમાં રાખીને will કે shall થી થાય છે. જેમકે,

- વાક્યો : - Will you have a cup of tea ? (A.V.)
 -a cup of tea be had by you ? (P.V.)

99

[will]

સાદા ભવિષ્યકાળના વાક્યોની કર્તરિ પ્રયોગની શરૂઆત 'wh' પ્રકારનાં પ્રશ્નસૂચક શબ્દોથી કે 'how' થી થતી હોય ત્યારે તે વાક્યના કર્મણિ પ્રયોગની શરૂઆત પણ તે જ પ્રશ્ન સૂચક શબ્દોથી..... (કરવી, ન કરવી)

100

[કરવી]

સાદા ભવિષ્યકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની રચનાને સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોનો અભ્યાસ કરીએ.

- (1) Where will you meet her ? (A.V.)
 ❖ Where will she be met by you ? (P.V.)
 આ પરથી,
 (2) Whom will he give a book ? (A.V.)
 ❖will be given a book by him ? (P.V.)

101

[Who]

પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના હકારાત્મક વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની રચનાને બરાબર રીતે સમજાવે.

Active voice : કર્તા + shall / will + have + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + કર્મ.

Passive voice : કર્તા + shall / will + have + been + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + by + કર્મ.

102

પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના હકારાત્મક વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની રચનાને આપણે નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજાવે.

(1) Reena will have loved children. (A.V.)

❖ Children will have been loved by Reena. (P.V.)
આ પરથી,

(2) People will have elected him their leader. (A.V.)

❖ He will have.....their leader by people. (P.V.)

103

(been elected)

પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના નકારાત્મક વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની રચનાને સમજાવે.

Active voice : કર્તા + shall / will + not + have + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + કર્મ.

Passive voice : કર્તા + shall / will + not + have + been + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + by + કર્મ.

104

પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના હકારાત્મક કે નકારાત્મક વાક્યોની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની 'વાક્ય-રચના' માં ક્રિયાપદ તરીકે ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ (હોય છે, હોતુ નથી)

105

[હોય છે]

પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના નકારાત્મક વાક્યોની કર્તરી-કર્મણિ પ્રયોગની રચનાને સમજવા માટે આપણે નીચેના ઉદાહરણોનો અભ્યાસ કરીએ.

(1) My father will not have read the magazine. (A.V.)

❖ The magazine will not have been read by my father. (P.V.)

આ પરથી,

(2) Neeta will not have opened the library. (A.V.)

❖ The library will not have been.....by Neeta. (P.V.)

106

[opened]

પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યની કર્તરિ પ્રયોગની શરૂઆત will/shall થી થતી હોય ત્યારે તે વાક્યની કર્મણિ પ્રયોગની શરૂઆત પણ કર્તાને ધ્યાનમાં રાખીને will અથવા.....થી થાય છે. જેમકે,

વાક્યો : - Will Nayan have cooked the food ? (A.V.)

-the food have been cooked by Nayan ? (P.V.)

107

[shall, Will]

પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની રચનાને આપણે નીચેના ઉદાહરણો દ્વારા સમજીએ.

(1) Who will have opposed you ? (A.V.)

❖ By whom will you have been opposed ? (P.V.)

આ પરથી,

(2) Who will have elected you ? (A.V.)

❖will you have been elected ? (P.V.)

108

[By whom]

પૂર્ણ ભવિષ્યકાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યોની કર્તરિ પ્રયોગની શરૂઆત 'wh'- પ્રકારના પ્રશ્નસૂચક શબ્દોથી કે 'how' થી થતી હોય ત્યારે તે વાક્યના કર્મણિ પ્રયોગની શરૂઆત પણ તેજ પ્રશ્નસૂચક શબ્દોથી થાય છે. પરંતુ 'who' હોય તો 'by whom' થી અને 'whom' હોય તો.....થી Passive voice ની શરૂઆત કરવી.

109

[Who]

એ ખાસ યાદ રહે કે માત્ર સકર્મક ક્રિયાપદ (transitive verb) નું જ કર્મણિ પ્રયોગમાં રૂપાંતર થાય છે. go, come, walk એ બધા.....ક્રિયાપદો છે, જેનું Passive voice માં રૂપાંતર થાય નહીં. (અકર્મક/સકર્મક)

110

[અકર્મક]

ઘણીવાર Passive voice માં કર્તા (કર્તરિ પ્રયોગનો કર્તા) ની હાજરી હોતી નથી. એટલે કે કર્તા અધ્યાહાર હોય છે. છતાંપણ વાક્યનો અર્થ પૂર્ણ થતો હોય છે. આવા વાક્યમાં ક્રિયા મહત્વની હોય છે. વાક્યમાં.....(ક્રિયા/કર્તા) પર ભાર મૂકવાનો હોય ત્યારે આ પ્રકારની રચના વપરાય છે. જેમકે,

વાક્ય : The bell is rung. (by the peon)

111

[ક્રિયા]

ઘણીવાર કર્તરિ પ્રયોગ અને કર્મણિ પ્રયોગના વાક્યોની શરૂઆત "It is time" અથવા "It was time" થી થતી હોય છે. જેમકે,

- (1) It is time to send a telegram. (A.V.)
 - ❖ It is time for a telegram.....(P.V.)
- (2) It was time to repair the watch. (A.V.)
 - ❖for the watch to be repaired. (P.V.)

112

[to be sent, It was time]

"That clause" આવતું હોય તેવા વાક્યની કર્તરિ-કર્મણિ પ્રયોગની રચના બતાવતા વાક્યોનો અભ્યાસ કરીએ.

- (1) We say that she is teacher. (A.V.)
 - ❖ It is said that she is teacher. (P.V.)
 આ પરથી, નીચેના વાક્યમાં રહેલી ખાલી જગ્યા પૂરો.
- (2) It proved that she had written a letter. (A.V.)
 - ❖that she had written a letter. (P.V.)

[It was proved]

Appendix - 6
Programmed Learning Material
on Clauses

A

વિદ્યાર્થી મિત્ર,
દરરોજ શિક્ષક તમોને જે તે એકમ જ્યારે ભણાવે છે ત્યારે તમો તે એકમ ભણો છો. પરંતુ અંગ્રેજી વિષયનાં '**Clauses**' એ એકમને તમારે શિક્ષકની મદદ વગર તમારી જાતે શીખવાનો છે.
આમ, આ એકમને જાતે નો એક અનેરો જ આનંદ પ્રાપ્ત થશે. (ભણવા/ ભણાવવા)

B

[ભણવા]

'**Clauses**' એ એકમને નાના મુદ્દાના સ્વરૂપે ક્રમશઃ પગથિયાની જેમ ગોઠવેલ છે. આ દરેક પગથિયાને 'ફરમો' અથવા 'ફેઈમ' કહેવામાં આવે છે. આ ફરમાનો ધ્યાનપૂર્વક અભ્યાસ કરવાથી તમે તેને સહેલાઈથી સમજી શકશો અને જે તે ફરમાંમાં આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ પણ આપી શકશો. જાતે શીખવાની આ પદ્ધતિને 'અભિક્રમિત અધ્યયન' કહે છે.

ટૂંકમાં, અભિક્રમિત અધ્યયન અર્થાત જે તે એકમનું નાના નાના માં વિભાજન અને તે દરેક ફરમાંનો ક્રમશઃ અભ્યાસ. (ફરમા / વાક્યો)

C

[ફરમા]

'**Clauses**' એ એકમને કુલ ૧૧૨ પગથિયા (ફરમા / ફેઈમ) માં વહેંચવામાં આવેલ છે. તમારે એક પછી એક એમ ક્રમશઃનો અભ્યાસ કરવાનો છે. (ફરમા/શબ્દો)

D

[ફરમા]

દરેક 'ફરમા' માં થોડી વિગત સમજાવ્યા પછી એકાદ બે નાના પ્રશ્નો કે ખાલી જગ્યા આપેલ છે. તમારે તે 'પ્રશ્ન' કે ના જવાબ તમને આપવામાં આવેલ અલગ કોરા કાગળમાં (**Response sheet** માં) જે તે ફરમાના ક્રમ નંબર લખી તેની સામે જ લખવાના છે.

E

[ખાલી જગ્યા]

ફરમાના અભ્યાસ દરમ્યાન, ફરમામાં આપેલ પ્રશ્નોનાં જવાબ સમજી વિચારીને લખવા. જ્યાં એક કરતા વધુ વિકલ્પો આપ્યા હોય ત્યાં યોગ્ય પસંદ કરી જવાબ આપવો.

F

[[વિકલ્પ]

દરેક ફરમાનો જવાબ તેના પછીના ફરમાની પહેલી લીટીમાં (ફરમાની શરૂઆતમાં) જ કૌંસમાં આપેલ છે. તમે લખેલ જવાબ સાચો છે કે ખોટો તે આપેલ જવાબ સાથે મેળવી જુઓ. જો તમારો જવાબ સાચો હોય તો તમારે ત્યાર પછીના ફરમાનો અભ્યાસ કરવો. પરંતુ, તમારો જવાબ ખોટો હોય તો 'Response sheet' માં ✕ ચોકડી કરી તે જ નો ફરીથી અભ્યાસ કરી સાચો જવાબ લખવો.

G

[ફરમા]

કેટલાક ફરમાના જવાબ આપવાના હશે નહીં. પરંતુ તમારે આવા ફરમાનો પણ ધ્યાનપૂર્વક અભ્યાસ કરવાનો છે. કારણ કે તે દરેક ફરમો પછીના દરેક માટે ઉપયોગી હશે જ. (ફરમા / વિષય)

H

[ફરમા]

દરેક ફરમાની સંપૂર્ણ સમજ મેળવ્યા પછી જ આગળ વધવું. જેથી તમને ત્યાર પછીનાં ફરમા સમજવામાં મુશ્કેલી ન પડે. વળી, નિશ્ચિત સમયમાં જ અમૂક કાર્ય પૂરું કરવું એવી પણ કોઈ મર્યાદા નથી. માટે ખોટી ઉતાવળ ન કરતા, સમજપૂર્વક અને ધ્યાનપૂર્વક અભ્યાસ કરો. તો ચાલો, હવે કરવા મંડો '**Clauses**' એકમ નો જાતે અભ્યાસ.

1

નીચેનાં વાક્યનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

વાક્ય : Maya goes to school.

વાક્યનાં મુખ્ય બે ભાગ હોય છે, **subject** અને **predicate**. **Subject** અર્થાત્ કર્તા અને **Predicate** એટલે વિધેયપદ. કર્તા એટલે કે વાક્યમાં નામ અથવા વસ્તુ કે જેનાં વિશે આપણે બોલીએ છીએ તે. જ્યારે વિધેય (**predicate**) એટલે કે વાક્યમાં કર્તા વિશે જે કંઈ બોલાય છે તે.

ઉપરનાં વાક્યમાં.....એ કર્તા છે અને 'goes to school' એ વિધેયપદ છે.

2

[Maya]

કર્તા અને વિધેયપદને સમજવા માટે આપણે નીચેનાં વાક્યોને બરાબર રીતે સમજાવે.

- (1) He walks on the road.
- (2) To error is human.
- (3) Walking is good exercise.

ઉપરનાં વાક્યોનાં અભ્યાસ પરથી આપણે કહી શકીએ કે વાક્યમાં કર્તા તરીકે નામ, સર્વનામ, **Infinitive**, **Gerund**, **Adjective (as a Noun)**, **Phrase**, **Quotation** વગેરે આવી શકે છે. ઉપરના પ્રથમ વાક્યમાં કર્તા તરીકે.....આવેલ છે. (નામ, સર્વનામ)

3

[સર્વનામ]

નીચે આપેલાં વાક્યોનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરો.

- (1) He gave me a book.
- (2) He took a pen.

પ્રથમ વાક્યમાં બે કર્મ છે, **me** અને **a book**. જેમાં 'me' એ **Indirect object** (પરોક્ષ કર્મ) છે. જ્યારે 'a book' એ **Direct object** (પ્રત્યક્ષ કર્મ) છે. બીજા વાક્યમાં 'a pen' એ એક જ કર્મ છે. જ્યારે એક જ કર્મ હોય ત્યારે તે પ્રત્યક્ષ કર્મ બને છે. આમ, કર્મનાં બે પ્રકાર છે, એક પ્રત્યક્ષ અને બીજું.....કર્મ.

4

[પરોક્ષ]

સામાન્ય રીતે વાક્યમાં સર્વનામ કે વ્યક્તિનાં નામો એ પરોક્ષ કર્મ બને છે, અને જાતિવાચક નામ (અન્ય નામ અથવા વસ્તુ) એ પ્રત્યક્ષ કર્મ બને છે.

5

નીચે આપેલા વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) He is a leader.

(2) I made him an officer.

પ્રથમ વાક્યમાં 'He' એ કર્તા છે, જ્યારે 'a leader' એ complement છે. જેને subject complement કહે છે. બીજા વાક્યમાં 'him' એ કર્મ છે, અને 'an officer' એ complement છે. જેને object complement કહેવાય છે. આમ, complement એ પૂરક છે. જે કર્તાનાં કે કર્મનાં પૂરક તરીકે કામ કરે છે. પૂરકનાં બે પ્રકાર છે, જેમાં subject complement અને.....નો સમાવેશ થાય છે.

6

[object complement]

પૂર્ણ ક્રિયાપદો એ કર્તાનાં સ્વરૂપ, વચન, કાળ પ્રમાણે પોતાનાં સ્વરૂપમાં ફેરફાર કરે છે. દા.ત.

(1) He likes to go there.

(2) We went to play the game.

આમ, પ્રથમ વાક્યમાં likes એ પૂર્ણ ક્રિયાપદ છે. જ્યારે બીજા વાક્યમાં.....એ પૂર્ણ ક્રિયાપદ છે.

7

[went]

પૂર્ણ ક્રિયાપદો એ Number અને Person દ્વારા મર્યાદિત છે. અર્થાત્ પૂર્ણક્રિયાપદો વચન અને કર્તાના સ્વરૂપ પ્રમાણે ફેરફાર પામે છે. ટૂંકમાં, જે ક્રિયાપદો Indicative, Imperative અને Subjunctive Moods ધરાવતા હોય તો તે.....ક્રિયાપદો ગણાય. (પૂર્ણ, અપૂર્ણ)

8

[પૂર્ણ]

નીચેનાં વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) Boys will set out for the journey when the sun rises.

(2) We love our country.

ઉપરનાં વાક્યોમાં, પ્રથમ વાક્ય એ બે ઉપવાક્યો (clauses) નું બનેલું છે. જેમાં લીટી દોરેલા ભાગ એ બે ઉપવાક્યો છે. જ્યારે બીજા વાક્યમાં માત્ર એક જ ઉપવાક્ય છે અને તે વાક્યનાં રૂપમાં છે. આમ, પ્રથમ વાક્યમાં બે ઉપવાક્યો અને બીજા વાક્યમાં.....ઉપવાક્યનો સમાવેશ થાય છે. (એક, બે)

9

[એક]

અંગ્રેજીમાં **clause** (ઉપવાક્ય) એ વાક્યનો એક ભાગ છે, જેને ઉપવાક્ય કહેવાય છે. જેમાં **subject** (કર્તા) અને **predicate** (વિધેય અથવા પૂર્ણક્રિયાપદ સાથેનો ભાગ) નો સમાવેશ થાય છે. આમ, ઉપવાક્ય તરીકે (1) **Principal / Main clause** (મુખ્ય ઉપવાક્ય) (2) **Co-ordinate clause** (સંયુક્ત ઉપવાક્ય) અને (3) **Subordinate clause** (ગૌણ ઉપવાક્ય) નો સમાવેશ થાય છે. આમ, **clause** ને મુખ્યત્વે.....ભાગમાં વહેંચી શકાય છે. (ત્રણ, ચાર)

10

[ત્રણ]

નીચે આપેલા સાદા વાક્યો (simple sentences) નો અભ્યાસ કરો.

(1) He likes that pen.

(2) Meera got the prize.

સાદા વાક્યમાં માત્ર એક **Main / Principal clause** હોય છે. જેને એક કર્તા અને એક વિધેયપદ હોય છે. અર્થાત્ એક પૂર્ણ ક્રિયાપદ હોય છે. જેમકે, પ્રથમ વાક્યમાં **likes** અને બીજા વાક્યમાં..... એ પૂર્ણ ક્રિયાપદો છે.

11

[got]

સાદા વાક્યની રચના આ મુજબ છે.

રચના :	કર્તા	+	ક્રિયાપદ	+	કર્મ / ક્રિયાપૂરક	+	ક્રિયા વિશેષણ
	S		V		O/C		A

12

[got]

નીચેનાં સંયુક્ત વાક્ય (Compound sentence) નો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

વાક્ય : Mona came to the city but did not see anybody.

સંયુક્ત વાક્યમાં એક **Principal** કે **Main clause** (મુખ્ય ઉપવાક્ય) અને એક કે એક કરતા વધુ સંયુક્ત ઉપવાક્યો (co-ordinate clauses) હોય છે.

આમ, ઉપરનાં વાક્યમાં પણ એક.....અને એક **co-ordinate clause** આવેલ છે.

13

[Main clause]

સંયુક્ત વાક્ય (compound sentence) માં આવેલ clauses એ co-ordinating conjunctions થી જોડાયેલા છે. આવા વાક્યમાં આવતા શબ્દો, જેવા કે, and, but, or, otherwise, but also, therefore, so, still, neither.....nor, either.....or, yet, both.....and વગેરેને.....કહેવાય છે. [Co-ordinating conjunctions / Interjections]

14

[Co-ordinating conjunctions]

સંયુક્ત વાક્યમાં આવેલ દરેક ઉપવાક્ય એ કર્તા અને વિધેય (Predicate) સાથે આવે છે. વળી, તે સ્વતંત્ર હોય છે. તેને અર્થપૂર્ણ કરવા માટે બીજા ઉપવાક્ય પર આધાર રાખવો પડતો નથી. આવા વાક્યોમાં આવેલા ઉપવાક્યો એ.....થી જોડાયેલા હોય છે. [Co-ordinating conjunctions / verbs]

15

[Co-ordinating conjunctions]

સંયુક્ત વાક્યની રચના આ મુજબ છે.

રચના : $\boxed{S + V + O/C + A}$ + સંયોજક + $\boxed{S + V + O/C + A}$
Main clause Co-ordinate clause

16

નીચે આપેલા જટિલ વાક્યો (Complex sentences) નો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) If you work hard, you will pass.

(subordinate clause) (Main clause)

(2) I don't know who has stolen my bicycle.

(Principal Clause) (Subordinate clause)

જટિલ વાક્યમાં એક principal clause અને એક કે એક કરતા વધુ subordinate clause નો સમાવેશ થાય છે. કોઈપણ જટિલ વાક્યની શરૂઆત મુખ્ય ઉપવાક્ય (Principal Clause) કે..... થી થઈ શકે છે.

17

[ગૌણ ઉપવાક્ય]

જટિલ વાક્યમાં subordinate clause અને principal clause ની પરસ્પરની મદદથી વાક્યનો અર્થપૂર્ણ થાય છે. અર્થાત્ ગૌણ ઉપવાક્યને પોતાનો અર્થ પૂર્ણ કરવા માટે.....ઉપવાક્ય પર આધાર રાખવો પડે છે. (મુખ્ય / ગૌણ)

18

[મુખ્ય]

જટિલ વાક્યની રચના આ મુજબ છે.

રચના : $\boxed{S + V + O/C + A}$ + $\boxed{\text{સંયોજક}}$ + $\boxed{S + V + O/C + A}$
 Main clause Subordinate clause

19

Subordinate clause તરીકે (1) Noun clause (2) Adjective clause અને (3) clause નો સમાવેશ થાય છે.

20

[Adverb]

કોઈપણ વાક્યને બરાબર રીતે સમજવા માટે Simple sentence (સાદું વાક્ય), Compound sentence (સંયુક્ત વાક્ય) અને complex sentence (જટિલ વાક્ય) ની રચના સમજવી ખૂબ જ જરૂરી હોય છે. આમ, વાક્યનાં આ.....પ્રકાર અને તેની રચના અંગ્રેજી ભાષા શીખવા માટે ખૂબજ ઉપયોગી છે. (ત્રણેય, બન્ને)

21

[ત્રણેય]

- (1) God helps those who help themselves.
- (2) Ratan will wait till she returns.

ઉપરનાં બંને વાક્યો એ બે ઉપવાક્યોનાં બનેલા છે. પ્રથમ વાક્યમાં 'God helps those' એ મુખ્ય ઉપવાક્ય (Principal clause) છે. જ્યારે 'who help themselves' એ ગૌણ ઉપવાક્ય (Subordinate clause) છે. એવી જ રીતે બીજા વાક્યમાં 'Ratan will wait' એ મુખ્ય ઉપવાક્ય અને.....એ ગૌણ ઉપવાક્ય છે.

22

[till she returns]

જે ઉપવાક્ય સ્વતંત્ર રીતે અર્થ આપે કે અર્થપૂર્ણ હોય તેવા ઉપવાક્યને Main / Principal clause (મુખ્ય ઉપવાક્ય) કહે છે. જે ઉપવાક્યને પોતાનો અર્થ પૂર્ણ કરવા માટે બીજા ઉપવાક્ય પર આધાર રાખવો પડે તેવા ઉપવાક્યને.....કહેવાય છે.

23

[ગૌણ ઉપવાક્ય - Subordinate clause]

નીચેનાં બંને વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

- (1) God made the country **and** man made the town.
- (2) Man dies **but** mankind is eternal.

ઉપરનું દરેક સંયુક્ત વાક્ય એ બે સ્વતંત્ર ઉપવાક્યો સાથે આવેલ છે. દરેક ઉપવાક્ય એ સ્વતંત્ર છે. એકબીજા પર આધારિત નથી. આ બંને સંયુક્ત વાક્યોમાં પ્રથમ વાક્ય એ **and** થી અને બીજું વાક્ય એ.....ઉભયાન્વયી પદથી જોડાયેલ છે.

24

[but]

નીચે આપેલા બંને સંયુક્ત વાક્યો (compound sentences) નો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરો.

- (1) He was late so he missed the bus.
- (2) Kali is poor, yet he looks happy.

ઉપરનાં દરેક વાક્યમાં બે ઉપવાક્યો આપેલા છે. જેમાં એક main clause અને બીજું co-ordinate clause છે. Co-ordinate clause એ co-ordinating conjunctions થી જોડાયેલ હોય છે. પ્રથમ વાક્યએ co-ordinating conjunction 'so' થી અને બીજું વાક્ય એ.....થી જોડાયેલું છે.

25

[yet]

નીચેનાં બન્ને વાક્યોનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરો.

(1) Mohan has **a beautiful watch**.

(2) Mohan has a **watch is beautiful**.

સામાન્ય રીતે **clause** એ એક કર્તા અને એક પૂર્ણ ક્રિયાપદ સાથે આવે છે. જ્યારે **phrase** એ માત્ર શબ્દોના સમૂહનાં રૂપમાં આવે છે. વળી, **phrase** એ **clause** ની જેમ સ્વતંત્ર અર્થ ઉભો કરી શકતા નથી. ઉપરનાં બન્ને વાક્યોમાં.....એ **phrase** છે.

26

[a beautiful watch]

નીચે આપેલ જટિલ વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) I don't know **Where he has gone**.

(2) **What he says** is quite true.

ઉપરનાં દરેક વાક્યમાં એક **Main clause** અને બીજું **Subordinate** છે. પ્રથમ વાક્યમાં 'where he has gone' એ **subordinate clause** છે. જ્યારે બીજા વાક્યમાં.....એ ગૌણ ઉપવાક્ય છે.

27

[What he says]

જટિલ વાક્ય (**complex sentence**) માં **subordinate clause** (ગૌણ ઉપવાક્ય) ની પણ વિવિધ ભૂમિકા હોય છે. ક્યારેક તે **Noun clause** તરીકે આવે છે. ક્યારેક તે **Adjective clause** તરીકે આવે છે, અને ક્યારેક તે **Adverb clause** તરીકે આવે છે. આમ, **clause** નાં મુખ્ય ત્રણ પ્રકાર છે. જેમાં, **The Noun clause, The Adjective (Relative) clause** અને.....**clause** નો સમાવેશ થાય છે.

28

[Adverb]

નીચે આપેલ જટિલ વાક્યનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

વાક્ય : How Mohan has done the job was beyond my understanding.

ઉપરનાં વાક્યમાં લીટી દોરેલ ભાગ એ **Noun clause** ની ભૂમિકા દર્શાવે છે. જે ક્રિયાપદ (**was**)નાં કર્તા તરીકે અર્થાત્ "as a subject to a verb" ની ભૂમિકા દર્શાવે છે. 'Noun clause as a subject to a verb' એ વાક્યની.....માં આવે છે. (શરૂઆત, અંત)

29

[શરૂઆત]

નીચે આપેલ જટિલ વાક્યનો અભ્યાસ કરો.

વાક્ય : He can not say when Reeta will come back.

ઉપરનાં વાક્યમાં લીટી દોરેલ ભાગ એ Noun clause ની ભૂમિકા દર્શાવે છે. જે સકર્મક ક્રિયાપદ (say) ના કર્મ તરીકે અર્થાત 'as an object to the verb' તરીકેની ભૂમિકા ભજવે છે.

30

નીચેનાં જટિલ વાક્યનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરો.

વાક્ય : Bharat is opposed to whatever I say.

ઉપરનાં આ વાક્યમાં લીટી દોરેલ ભાગ એ Noun clause ની એક ભૂમિકા બતાવે છે. જે નામયોગી અવયવ (to) ના કર્મ તરીકે અર્થાત્ "as an object to a preposition" ની ભૂમિકા ભજવે છે. આમ, આ વાક્યમાં Noun clause એ નામયોગી અવયવનાં.....તરીકે આવેલ છે.

31

[કર્મ]

નીચેનાં જટિલ વાક્યનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

વાક્ય : **Knowing that the exams were drawing near he started working hard.**

ઉપરનાં વાક્યમાં વધુ કાળા અક્ષરમાં છાપેલ ભાગ એ કૃદંત (knowing) નાં કર્મ તરીકે અર્થાત્ "as an object to a participle" ની ભૂમિકા ભજવે છે. આમ, આ વાક્યમાં Noun clause એ કૃદંતનાંતરીકે આવેલ છે. (કર્તા, કર્મ)

32

[કર્મ]

અહીં આપેલ જટિલ વાક્યનો અભ્યાસ કરો.

વાક્ય : Rekha wanted to know **where her brother had gone**.

ઉપરનાં આ વાક્યમાં વધુ કાળા અક્ષરે છાપેલ ભાગ એ Noun clause ની ભૂમિકા દર્શાવે છે. જે Infinitive (to know) નાં કર્મ તરીકે અર્થાત્ "as an object to an Infinitive" તરીકેની ભૂમિકા ભજવે છે. આ વાક્યમાં Noun clause એ.....નાં કર્મ તરીકે કાર્ય કરે છે.

33

[Infinitive]

નીચે આપેલ જટિલ વાક્યનો અભ્યાસ કરો.

વાક્ય : **The fact that he is a millionaire** is known to all.

આ વાક્યમાં ઘાટા અક્ષરે છાપેલ ભાગ એ Noun clause બતાવે છે. જે "Case in Apposition to a Noun or Pronoun" તરીકેની ભૂમિકામાં છે.

34

નીચે આપેલ complex sentence નો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

વાક્ય : **The fact that he is a rogue.**

આ વાક્યમાં વધુ કાળા અક્ષરે છાપેલ ભાગ એ Noun clause ની એક ખાસ ભૂમિકા બતાવે છે. જે ક્રિયાપદ (is) નાં પૂરક તરીકે ની અર્થાત્ "as a complement to a verb" ની ભૂમિકા ભજવે છે. આમ, આ વાક્યમાં આવેલ Noun clause એ.....તરીકેની ભૂમિકા ભજવે છે.

35

[Complement (પૂરક)]

નીચે આપેલ જટિલ વાક્યનો અભ્યાસ કરો.

વાક્ય : Heena was sad **that she had lost her pen.**

આ વાક્યમાં વધુ કાળા અક્ષરે છાપેલ ભાગ એ વિશેષણ (sad) ના પૂરક તરીકે અર્થાત્ "as a complement to an adjective" ની ભૂમિકા ભજવે છે. આમ, આ વાક્યમાં આવેલ Noun clause એ.....તરીકેની ભૂમિકા ભજવે છે.

36

[Complement (પૂરક)]

નીચે આપેલ Noun clause ના વાક્યનો અભ્યાસ કરો.

(1) **What he says** is quite true.

(2) **That the chief minister is coming to this city** is known to all.

ઉપરનાં બન્ને જટિલ વાક્યોમાં વધુ કાળા અક્ષરે છાપેલ ભાગ એ Noun clause નાં ઉદાહરણ છે.

તેની વાક્યમાં ભૂમિકા "Noun clause as the subject to verb" (ક્રિયાપદનાં કર્તા) તરીકેની છે.

37

"Noun clause as the subject to a verb" એ એક ઘટક તરીકે કામ કરતું હોવાથી તે એકવચનમાં જ આવે છે. આ clause ની શરૂઆત સામાન્ય રીતે why, what, how, where, that વગેરે સંયોજકોથી થાય છે. આમ, આ clause એ હંમેશા Main clause ની પૂર્વે ક્રિયાપદનાં.....તરીકે જ મૂકાય છે. (કર્તા / કર્મ)

38

[કર્તા]

નીચે આપેલ Noun clause નાં વાક્યોને ધ્યાનથી વાંચો.

(1) I do not know **where he has gone.**

(2) I say **(that) I am sick.**

ઉપરનાં બંને જટિલ વાક્યોમાં વધુ કાળા અક્ષરે છાપેલ ભાગ એ "Noun clause-as an object to a verb" (ક્રિયાપદનાં કર્મ) તરીકેની ભૂમિકા ભજવે છે. આ વાક્યોમાં that, what, if / whether, where, who, when, why, how વગેરે.....નો તેના અર્થ પ્રમાણે ઉપયોગ થાય છે. (સંયોજકો / ક્રિયાપદો)

39

[સંયોજકો]

નીચેનાં બંને વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) I do not know **where I should go today.**

(2) I do not know **where to go today.**

પ્રથમ વાક્યમાં વધુ કાળા અક્ષરે છાપેલ ભાગ એ Noun clause છે. બીજા વાક્યમાં વધુ કાળા અક્ષરે છાપેલ ભાગ phrase છે. આ બંનેને એકબીજામાંશકાય છે. (બદલી, ન બદલી)

40

[બદલી]

નીચે આપેલ વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) Meena objected to what I said.

(2) All depends on how you work.

ઉપરનાં જટિલ વાક્યોમાં લીટી દોરેલા ઉપવાક્યો એ "Noun clause as an object to a preposition" (નામયોગી અવયવનાં કર્મ) તરીકેની ભૂમિકા ભજવે છે. આ પ્રકારની રચનામાં Principal clause નાં ક્રિયાપદ પછી કોઈ એક.....આવે છે. (નામયોગી અવયવ, કૃદંત)

41

[નામયોગી અવયવ]

નીચે આપેલ વાક્યને વાંચો અને સમજો.

વાક્ય : Seeing **that he was face to face with a lion**, he was terror-struck.

આ જટિલ વાક્યમાં વધુ કાળા અક્ષરે છાપેલ ભાગ એ Noun clause -object to the participle (કૃદંતના કર્મ) તરીકેની ભૂમિકા ભજવે છે. આમ, આ પ્રકારની રચનામાં Noun clause એ કોઈ ને અનુસરે છે. (કૃદંત, ક્રિયાપદ)

42

[કૃદંત]

નીચે આપેલ જટિલ વાક્યમાં લીટી દોરેલ ભાગ એ Noun clause-as an object to an Infinitive તરીકે કાર્ય કરે છે.

વાક્ય : Rama wanted to know **where her brother had gone**.

આમ, ઉપરના વાક્યમાં વધુ કાળા અક્ષરમાં છાપેલ ભાગ એ Infinitive (જેવા કે, to know) ના કર્મ તરીકે આવેલ છે. તેમાં Main clause નાં ક્રિયાપદ પછી.....આવે છે. અને ત્યારબાદ Noun clause વાળું ઉપવાક્ય આવે છે. (Infinitive, subject)

43

[Infinitive]

નીચે આપેલ વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) The news **that he was elected** was true.

(2) It is certain **that man will progress** with science.

ઉપરનાં જટિલ વાક્યોમાં ઘાટા અક્ષરે છાપેલ ભાગ એ subordinate clause (Noun clause) નાં ઉદાહરણો છે. જેની વાક્યમાં ભૂમિકા "Noun clause in apposition to a Noun or Pronoun" (એટલે કે નામ કે સર્વનામની સમાન વિભક્તિ) તરીકે કામ કરે છે. આમ, શૈલીની દ્રષ્ટિએ.....ની રચના પ્રભાવશાળી છે. (in apposition, participle)

44

[in apposition]

'Noun clause in apposition to a noun or pronoun' ની રચનામાં ઘણીવાર It એ એક અવેજી કર્તા તરીકે કામ કરે છે. અને તેનું વિવરણ કરવા Noun clause મૂકાય છે. પુરૂષવાચક સર્વનામ 'it' નું noun clause શરૂ કરવા માટે that, how, when, why વગેરે સંયોજકો વપરાય છે. પરંતુ જાતિવાચક નામ news, report વગેરેનું વિવરણ કરતું clause ફક્ત સંયોજક.....વડે જ શરૂ કરી શકાય છે. (that, how)

[that]

45

નીચે આપેલ વાક્યનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) The fact is **that he is a rogue.**

(2) A man becomes **what he thinks.**

ઉપરનાં બન્ને જટિલ વાક્યોમાં ઘાટા અક્ષરે છાપેલ ભાગ એ "Noun clause as a complement to the verb" તરીકે કાર્ય કરે છે. આ પ્રકારની રચનામાં Main clause નાં પૂર્ણ ક્રિયાપદ તરીકે to be (am, are, is વગેરે) કે અન્ય ક્રિયાપદો પણ હોય શકે. આમ, પ્રથમ વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે 'is' અને બીજા વાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે.....નો ઉપયોગ થયો છે, જેના પૂરક તરીકે આ Noun clause આવેલ છે.

[becomes]

46

અહીં આપેલ વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) Meena was sad **that she had lost her pen.**

(2) We are sure **that nobody can defeat us.**

ઉપરનાં બન્ને જટિલ વાક્યોમાં વધુ કાળા અક્ષરે છાપેલ ઉપવાક્યો એ "Noun clause as a complement to the adjective" તરીકેની ભૂમિકા ભજવે છે. જ્યારે Main / Principal clause માં આવેલ વિશેષણનાં પૂરક તરીકે જે clause આવે છે ત્યારે તે આ પ્રકારની ભૂમિકા ભજવે છે. ઉપરનાં પ્રથમ વાક્યમાં sad અને બીજા વાક્યમાં.....એ વિશેષણ તરીકે કાર્ય કરે છે.

[sure]

47

નીચેનાં વાક્યનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) This is the house **that my father built.**

(2) God helps those **who help themselves.**

ઉપરના જટિલ વાક્યોમાં વધુ કાળા અક્ષરે છાપેલ ભાગ એ adjective (Relative) clause તરીકે કાર્ય કરે છે. આ clause એ Main clause માં આવેલ નામ કે સર્વનામને qualify કરે છે. જેમકે, આ વાક્યોમાં આવેલ adjective clause એ અનુક્રમે house અને.....ને qualify કરે છે.

[those]

48

The adjective (Relative) clause એ Principal clause માં આવેલ નામ કે સર્વનામને qualify કરે છે. આ નામ કે સર્વનામને પૂરોગામી "Antecedent" કહે છે. Adjective clause એ.....clause તરીકે પણ કાર્ય કરે છે. (Relative / Noun clause)

49

[Relative]

The adjective clause ની શરૂઆત Relative pronouns થી થતી હોય ત્યારે that, who, whom, whose, which, of which નો ઉપયોગ થાય છે. વળી આવા clause ની શરૂઆત Relative adverbs થી થતી હોય ત્યારે when, why, how, where જેવા.....નો ઉપયોગ થતો હોય છે. (ક્રિયાપદો, ક્રિયાવિશેષણો, સંયોજકો)

50

[સંયોજકો]

સંયોજકો (Connectives) તરીકે 'Relative adverbs' નો ઉપયોગ થતો હોય તેવા ઉદાહરણોનો અભ્યાસ કરો.

(1) This is the reason **why** he did not come.

(2) Youth is the time **when** the seeds of character are sown.

આમ, પ્રથમ વાક્યમાં સંયોજક તરીકે **why** નો ઉપયોગ થયો છે. જ્યારે બીજા વાક્યમાં સંયોજક તરીકે.....નો પ્રયોગ થયેલ છે.

51

[when]

નીચેનાં વાક્યોનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરો.

(1) There was not a man present but wept to see such a horrible sight. અર્થાત્

(2) There was not a man present "who did not weep to see such a horrible sight."

આ વાક્યોનાં અભ્યાસ પરથી કહી શકાય કે, ઘણીવાર 'but' એ not સાથે Relative Pronoun ની જેમ વપરાય છે. અને adjective clause તરીકેનું કાર્ય કરે છે. આવે વખતે but એ relative pronoun "who.....not" ની.....કક્ષાનું હોય છે. (સમાન, અસમાન)

52

[સમાન]

'Than' એ ઘણીવાર Relative (adjective) clause માં Relative Pronoun ની પહેલા નામયોગી અવયવ (Preposition) તરીકે વપરાય છે. જેમ કે,

વાક્ય : Most of the voters voted for Mohan **than whom** no better candidate could be considered.

આમ, ઉપરના વાક્યમાં than એ Relative Pronoun ની પહેલા.....તરીકે વપરાયું છે.

53

[whom, નામયોગી અવયવ]

ઘણીવાર 'Infinitive' એ adjective clause ની જગ્યાએ વપરાય છે. જેમકે,

(1) I have much work which I must do.

(2) I have much work to do.

આમ, ઉપરનાં વાક્યોમાં ઈન્ફીનીટીવ તરીકે.....આવેલ છે. જે adjective clause ની જગ્યા એ વપરાયું છે.

54

[to do]

ઘણીવાર Relative pronoun કે Relative adverb એ અધ્યાહાર (implied) રહે છે. જેમકે,

(1) This is all I have.

એટલે કે, **This is all which I have.**

એવી જ રીતે, (2) The reason (why) he came late is well-known.

ઉપરનાં પ્રથમ વાક્યમાં Relative pronoun 'which' અને બીજા વાક્યમાં Relative adverb.....એ અધ્યાહાર (implied) રહ્યા છે.

55

[why]

નીચેના વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) The book which you gave me is very interesting.

(2) Raj, who is my friend, is a loveable boy.

જે clause 'Antecedent' (પૂરોગામી) ને વ્યાખ્યાયિત કરે છે, તેને "Defining Relative clause" કહે છે. જ્યારે જે clause પૂરોગામીને વ્યાખ્યાયિત ન કરતા તેના વિશે additional માહિતી આપે છે તેને "Non-defining Relative clause" કહે છે.

આમ, પ્રથમ વાક્ય એ Defining Relative clause છે અને બીજું વાક્ય એ.....છે.

56

[Non-defining Relative clause]

'who' અને 'that' સિવાયનાં સંયોજકો વાક્યનાં અર્થ મુજબ પોતાની આગળ નામયોગી અવયવો લે છે. ઇ.ત.

(1) The child for whom I have bought this toy is my niece.

(2) The person in whose house we live is millionaire.

આમ, પ્રથમ વાક્યમાં સંયોજક whom આગળ For અને બીજા વાક્યમાં સંયોજક whose આગળનામયોગી અવયવનો ઉપયોગ થયો છે.

57

[in]

જ્યારે **Non-defining Relative clause** એ વાક્યમાં વચ્ચે આવે ત્યારે તેની આગળ-પાછળ અલ્પ વિરામ મૂકાય છે. પણ જ્યારે તે અંતમાં આવે ત્યારે આગળ અલ્પવિરામ અને પાછળ પૂર્ણ વિરામ મૂકાય છે. દા.ત.

વાક્ય : **My brother, who lives in Japan, sends me money every year.**

આમ, આ વાક્યનાં **Non-defining Relative clause** ની આગળ અને પાછળમૂકાયુ છે. (અલ્પ વિરામ, પૂર્ણવિરામ)

58

[અલ્પ વિરામ]

Such as અને **the same as** પણ **Relative pronoun** તરીકે વપરાય છે અને તે **Relative clause** બનાવે છે.

દા.ત. (1) **It was such a sight as I had never seen before.**

(2) **It was the same kind of umbrella as she lost.**

આમ, પ્રથમ વાક્યમાં 'as I had never seen before' એ **relative clause** બને છે. જ્યારે બીજા વાક્યમાં.....એ **relative clause** બને છે.

59

[as she lost]

વાક્યમાં આવતા **such** કે **same** નિશ્ચાયકો (**determiners**) થી અનુસરાતા નામ પછી 'as' સંયોજકથી જોડાઈ જે ઉપવાક્ય બને છે તે, તે નામનાં અર્થમાં વધારો કરનારું હોય છે. જે.....ઉપવાક્ય તરીકે ઓળખાય છે. (વિશેષણ / સર્વનામ)

60

[વિશેષણ]

નીચેનાં વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) **I don't know why he is late.**

(2) **Put these keys where we can find.**

(3) **Can you tell me the time when I can see you ?**

ઉપરનાં ત્રણેય વાક્યોમાં કાળા અક્ષરે છાપેલ ભાગ એ **adjective clause** નાં છે. જેમાં સંયોજકો તરીકે **relative adverbs** નો પ્રયોગ થયો છે. આ **relative adverbs** માં **why, where** અને.....નો સમાવેશ થાય છે.

61

[when]

નીચેનાં બન્ને વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

- (1) Do it **before you forget.**
- (2) They can stay **where they are.**

ઉપરનાં બન્ને જટિલ વાક્યોનાં ઉદાહરણો છે. પ્રથમ વાક્યમાં કાળા અક્ષરે છાપેલ ભાગ એ **adverb clause of time** અને બીજા વાક્યમાં કાળા અક્ષરે છાપેલ ભાગ એ **adverb clause of place** તરીકે છે. આમ, પ્રથમ વાક્યમાં **adverb clause** એ **time** અને બીજા વાક્યમાં.....ની ભૂમિકા દર્શાવે છે. (place, purpose)

62

[place]

નીચેનાં વાક્યોનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરો.

- (1) Work hard **so that you can get through.**
- (2) **If it rains,** we shall stay at home.
- (3) I did it **because I wanted to.**

ઉપરનાં જટિલ વાક્યોમાં વધુ કાળા અક્ષરે છાપેલ ભાગ એ અનુક્રમે **adverb clause of purpose,** **adverb clause of condition** અને **adverb clause of cause or reason** બતાવે છે. આમ, ઉપરનાં વાક્યોમાં **adverb clause** એ તેની.....ભૂમિકામાં રજૂ થયા છે. (ત્રણ, બે)

63

[ત્રણ]

નીચેનાં વાક્યોને ધ્યાનથી વાંચો.

- (1) He spoke in such a low voice **that few could hear him.**
- (2) **Though I am poor,** I am honest.

ઉપરનાં જટિલ વાક્યોમાં, ઘાટા અક્ષરે છાપેલ ભાગ એ અનુક્રમે **adverb clause of result or effect or consequence** અને **adverb clause of concession, contrast or supposition** ની ભૂમિકા ભજવે છે. આમ, આ બન્ને વાક્યોમાં.....એ પોતાની બે વિશિષ્ટ ભૂમિકામાં રજૂ થયા છે.

64

[adverb clause]

નીચેનાં વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

- (1) He is older **than he looks.**
- (2) Do **as she likes.**

જટિલ વાક્યોનાં આ ઉદાહરણોમાં વધુ કાળા અક્ષરમાં છાપેલ ઉપવાક્યો એ અનુક્રમે **adverb clause of comparison of degree** અને **adverb clause of comparison of manner** તરીકેની ભૂમિકા ભજવે છે. આમ, આ બન્ને વાક્યોમાં **adverb clause** ની.....પ્રકારની ભૂમિકા રજૂ થયેલ છે. (બે, એક)

65

[બે]

જટિલ વાક્યમાં adverb clause એ adverb તરીકેની ભૂમિકા ભજવે છે. જે Main clause માં આવેલ adjective, verb કે adverb ને modify કરે છે. adverb clauses ને તેના કાર્યો મુજબ જુદા-જુદા.....પ્રકારમાં વર્ગીકૃત કરી શકાય છે. (આઠ, દશ)

66

[આઠ]

adverb clause એ વાક્યમાં વિવિધ પ્રકારની ભૂમિકાનાં રૂપમાં રજૂ થાય છે. જેમકે, adverb clause of.....(1) time (2) place (3) purpose (4) comparison (degree & manner) (5) condition (6) result or effect or consequence (7) cause or reason અને (8).....નો સમાવેશ થાય છે.

67

[Concession, contrast, supposition]

નીચે આપેલા વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

- (1) **As soon as the bell rang,** the prayer began.
- (2) **Hardly/scarcely had the teachers entered the class** when the students stopped noising.
- (3) No sooner did he sees us **than he disappeared.**

ઉપરનાં વાક્યોમાં કાળા અક્ષરે છાપેલ ભાગ એ adverb clause of time બતાવે છે. જે મુખ્ય વાક્યનાં પૂર્ણક્રિયાપદ દ્વારા સૂચવાયેલી ક્રિયાનો.....દર્શાવે છે. (સમય, કર્મ)

68

[સમય]

Adverb clause of time ને મુખ્ય વાક્ય (main clause) ની સાથે when, whenever, till, until, as, since, before, after, as long as, no sooner.....than, so long as, hardly/scarcely.....when, as soon as વગેરે જેવા.....કે ઉભયાન્વયી પદો દ્વારા જોડવામાં આવે છે. (સંયોજકો, ક્રિયાપદો)

69

[સંયોજકો]

સામાન્ય રીતે બે ક્રિયાઓ એકબીજાને લગોલગ થતી હોય, અને તેમાં પહેલી ક્રિયા પૂરી થઈ કે ન થઈ ત્યાં બીજી ક્રિયા થતી હોય એવું દર્શાવવા "as soon as", "no sooner.....than" અને "Hardly/ Scarcely.....when" નો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

70

નીચેની ત્રણ પ્રકારની રચનાઓનો અભ્યાસ કરો.

(રચના - 1) : as soon as + time clause + Main clause. અથવા
Main clause + as soon as + time clause.

(રચના - 2) : No sooner + સહાયકારક ક્રિયાપદ + કર્તા + ક્રિયાપદ + અન્ય + than + મુખ્ય
ઉપવાક્ય.

(રચના - 3) : Hardly / Scarcely + had + કર્તા + ક્રિયાપદનું ભૂતકૃદંતનું રૂપ + અન્ય +
when + મુખ્ય ઉપવાક્ય.

આમ, પ્રથમ રચના એ as soon as માટેની છે. બીજી રચના એ No sooner.....than માટેની, અને ત્રીજી રચના એ.....માટેની છે.

71

[Hardly / Scarcely.....when]

નીચેના વાક્યોનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરો.

(1) Where you go, I will go.

(2) I shall follow you wherever you go.

આ વાક્યોમાં લીટી દોરેલ ભાગ (ઉપવાક્યો) એ adverb clause of place તરીકેની ભૂમિકા ભજવે છે. આમ, મુખ્ય ઉપવાક્ય (Main clause) દ્વારા રજૂ થયેલી ક્રિયાનાં સ્થળની ઓળખ કે તે સ્થળ વિશે વિશેષ માહિતી આપવા.....નો ઉપયોગ થાય છે.

72

[adverb clause of place]

મોટે ભાગે 'where' અને 'wherever' એ બંન્ને ક્રિયા વિશેષણો adverb clause of place ની રચના કરવા માટે સંયોજકો તરીકે વપરાય છે. એ ઉપરાંત where as, whence, whither વગેરે સંયોજકો પણ વપરાય છે. ટૂંકમાં, where કે wherever ધરાવતું adverb clause of place એ Main clause ની આગળ કે.....મૂકી શકાય છે. (પાછળ, વચ્ચેમાં)

73

[પાછળ]

અહીં આપેલા વાક્યોને ધ્યાનથી વાંચો.

(1) He walked quietly so that the child would'nt wake.

(2) He worked hard in order that he might pass the exam.

ઉપરનાં વાક્યોમાં લીટી દોરેલા ઉપવાક્યો એ adverb clause of purpose ની ભૂમિકા ભજવે છે. જે મુખ્ય ઉપવાક્ય (main clause) નાં પૂર્ણક્રિયાપદ દ્વારા રજૂ થયેલી ક્રિયાનો.....દર્શાવે છે. (હેતુ, ભાવ)

74

[હેતુ]

Adverb clause of purpose ની રચના બનાવવા માટે "so that", "lest", "in order that", "that" જેવા સંયોજકો વપરાય છે. આ ક્રિયા વિશેષણ ઉપવાક્યમાં સંયોજક પછી કર્તાની સાથે would, may, might, can, could, કે should જેવા.....ક્રિયાપદો વપરાય છે. (સહાયકારક, મુખ્ય)

75

[સહાયકારક]

નીચેના વાક્યોનો અભ્યાસ કરો.

(1) He is older than he looks.

(2) You may do as you please.

ઉપરનાં દરેક વાક્યોમાં લીટી દોરેલા ઉપવાક્યો એ adverb clause of comparison ની રચના ધરાવે છે. આ રચનાનાં બે પ્રકાર છે, (1) adverb clause of degree (2) adverb clause of manner. આમ, પ્રથમ વાક્ય એ adverb clause of comparison of degree અને બીજું વાક્ય એ adverb clause of comparison of.....નું ઉદાહરણ છે.

76

[Manner]

Adverb clause of comparison of degree બતાવવા માટે સંયોજક 'than' અને relative adverb 'as' અથવા (as.....as) વપરાય છે. જ્યારે adverb clause of comparison of manner બતાવવા માટે relative adverb.....વપરાય છે.

77

[as]

Adverb clause of comparison of degree નું ક્રિયાપદ એ મોટેભાગે અધ્યાહાર (implied/ understood) રહે છે. જેમકે,

- (1) Few are better leaders than he (is).
- (2) Nobody knows it better than I (do).

આમ, પ્રથમ વાક્યનાં adverb clause of comparison of degree વાળા ઉપવાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે 'is' અધ્યાહાર રહે છે. જ્યારે બીજા વાક્યનાં આ પ્રકારનાં ઉપવાક્યમાં ક્રિયાપદ તરીકે.....એ અધ્યાહાર રહે છે.

78

[do]

ઘણીવાર adverb clause of extent કે degree બતાવવા માટે 'as far as', 'so far as' જેવા સંયોજકો વપરાય છે. ક્યારેક definite article 'the' નો ઉપયોગ થાય છે. દા.ત.

- (1) The higher we go, the cooler it is.
- (2) As far as I know, he is an honest man.
- (3) The more one has, the more one wants.

આમ, ઉપરનાં પ્રથમ વાક્યમાં article 'the' નો ઉપયોગ થયો છે. જ્યારે બીજા વાક્યમાં સંયોજક તરીકે.....નો પ્રયોગ થયો છે.

79

[as far as]

નીચેનાં વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

- (1) If you had gone to the rescue of the drowning child, latter's life would have been saved.
- (2) Unless she works hard, she will not pass the exam.

ઉપરનાં લીટી દોરેલા ઉપવાક્યો એ adverb clause of condition બતાવે છે. આ clause એ Main clause માં આવેલ ક્રિયાપદની ક્રિયા પર લાદેલ condition (સ્થિતિ) નો ઉલ્લેખ કરે છે. આમ, ઉપરનાં બન્ને વાક્યોની શરૂઆત.....થી થયેલ છે. (Main clause, adverb clause of condition)

80

[adverb clause of Condition]

Adverb clause of condition માં સામાન્ય રીતે if, in case, provided, whether, unless વગેરે.....નો ઉપયોગ થાય છે. (સંયોજકો, વિશેષણો)

81

[સંયોજકો]

કેટલીકવાર Antecedent (પૂરોગામી) ની હાજરી વગર relative pronoun, adjective કે adverb દ્વારા Conditional clauses વપરાય છે. દા.ત.

વાક્ય : whatever may happen, I shall not feel disturbed.

આમ, ઉપરનાં વાક્યમાં લીટી દોરેલ clause એ.....ની ભૂમિકા ભજવે છે.

82

[Conditional clause]

ઘણીવાર subordinating conjunctions (સંયોજકો) ની હાજરી વગર કેટલાક conditional clauses પોતાનો અર્થપૂર્ણ રીતે દર્શાવે છે. દા.ત.

(1) **Had he run faster** he would have.....

(2) **Were he brave** he would not be afraid.

ઉપરનાં clauses માં સંયોજકો તરીકે.....ની હાજરી વગર વાક્યો અર્થપૂર્ણ થાય છે. (if, though)

83

[if]

નીચેનાં વાક્યોનો બરાબર અભ્યાસ કરો.

(1) Raju is **so weak that he can not walk.**

(2) The Romans built in **such a way that their walls are still standing.**

ઉપરનાં વાક્યોમાં કાળા અક્ષરે છાપેલ ઉપવાક્યો એ adverb clause of result or effect or consequence તરીકેની ભૂમિકા ભજવે છે. adverb clause of result એ main clause માના ક્રિયાપદની ક્રિયાની અસર વિશે ચર્ચા કરતું clause છે. બીજા શબ્દોમાં, subordinate clause ની ક્રિયા એ Main clause માના.....ની ક્રિયાની સીધી અસર કે પરિણામ છે.

84

[ક્રિયાપદ]

Adverb clause of result માં 'so.....that', 'such.....that', જેવા સંયોજકોનો ઉપયોગ થાય છે. જેમાં 'so', અને 'such' એ main clause માં આવે છે. જ્યારે 'that' એ subordinate clause (adverb clause of result) ની.....આવે છે. (શરૂઆતમાં, અંતમાં)

85

[શરૂઆતમાં]

નીચેનાં વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) He is so honest **he can not cheat anybody.**

(2) They are so poor **they can not make both ends meet.**

ઉપરનાં વાક્યોમાં કાળા અક્ષરે છાપેલ ઉપવાક્યો એ adverb clause of result દર્શાવે છે. જેમાં, subordinating conjunction તરીકે.....એ અધ્યાહાર (implied) રહે છે. (that, therefore)

86

[that]

નીચે આપેલી ચાર પ્રકારની રચનાનો અભ્યાસ કરો.

(રચના - 1) : so + adjective + that

(રચના - 2) : so + adverb + that

(રચના - 3) : so + adjective + noun + that

(રચના - 4) : such + adjective + noun + that

આમ, ઉપરની રચના એ જટિલ વાક્યોની છે. આ રચના એ adverb clause of.....ની છે. (result, time)

87

[result]

નીચેના વાક્યોનો બરાબર રીતે અભ્યાસ કરો.

1. Mala's songs were so sweet that the people became mad after her.

2. He tried so hard that he got success.

3. JRD TATA was so successful an industrialist that he became the richest man.

4. Mangoes are such sweet fruits that people enjoy them.

ઉપરનાં ચારેય એ જટિલ વાક્યોની રચના ધરાવે છે. adverb clause of result નાં આ વાક્યોમાં 'so.....that' અને.....ની રચના જોવા મળે છે. (such.....that, for....that)

88

[such.....that]

નીચેનાં ઉદાહરણોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) **Because I like you,** I shall help you.

(2) **Since you are my friend,** I shall stand by you through thick and thin.

(3) I am glad **that you like it.**

ઉપરનાં જટિલ વાક્યોમાં કાળા અક્ષરે લખેલ ભાગ એ adverb clause of cause or reason બતાવે છે. આમ, Principal clause માંનાં ક્રિયાપદની ક્રિયાનું કારણ દર્શાવવા માટે adverb clause ofનો ઉપયોગ થાય છે. (reason, purpose)

89

[reason]

Adverb clause of cause or reason માં because, as, since, that જેવા subordinating conjunctions (સંયોજકો) વપરાય છે. સામાન્ય રીતે સંયોજકો 'as' અને 'since' વડે બનતું reason clause તેનાં Main clause ની આગળ મૂકાય છે. જેથી ભારપૂર્વક.....દર્શાવી શકાય છે. (કારણ, અર્થ)

90

[કારણ]

નીચેનાં વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) **Since she is illiterate**, she can not get the job.

(2) **Raju has remained absent** as it is raining today.

ઉપરનાં વાક્યોમાં કાળા અક્ષરે છાપેલ ભાગ એ adverb clause of cause or reason બતાવે છે. જેમાં પ્રથમ વાક્ય એ કારણ પર ભાર મૂકવા વપરાયું છે. જ્યારે બીજું વાક્ય એ.....પર ભાર મૂકે છે. (પરિણામ, હેતુ)

91

[પરિણામ]

નીચેનાં વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) I would not do it even if you paid me.

(2) Although I forbade this, you have done it.

ઉપરનાં વાક્યોમાં લીટી દોરેલ ઉપવાક્યો એ adverb clause of supposition or concession or contrast ની ભૂમિકા ભજવે છે. આમ, પોતાનાં ક્રિયાપદ કે Principal clause માના ક્રિયાપદની ક્રિયાઓ વિશે supposition, concession or contrast રજૂ કરવા માટે.....નો ઉપયોગ થાય છે.

92

[adverb clause of supposition or contrast]

The adverb clause of concession, contrast or supposition માં 'though', 'although', 'even if', 'however', 'even though' જેવા subordinating વપરાય છે. (conjunctions, verbs)

93

[conjunctions]

જટિલ વાક્યોમાં adverb clause એ ઉપવાક્યને કે અન્ય શબ્દને modify કરે છે. જ્યારે adjective clause એ તેમને qualify કરે છે.

94

Synthesis અર્થાત્ બે કે તેથી વધુ સાદા વાક્યોને અર્થ ન બદલાય તે રીતે એક નવા વાક્યમાં ફેરવવા. આ નવું વાક્ય એ સાદુ (Simple), સંયુક્ત (Compound) અથવા તો.....વાક્ય હોય શકે છે.

95

[જટિલ (complex)]

નીચેનાં વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) Reena is very weak. She can not walk.

❖ **Reena is too weak to walk.**

(2) He listened to the music. He was thrilled.

❖ **On listening to the music he was thrilled.**

ઉપરનાં બન્ને વાક્યોમાં બે-બે સાદા વાક્યો આપેલા છે. તે દરેકનું એક સાદા વાક્યમાં 'synthesis' થયેલ છે. પ્રથમ વાક્યમાં 'Infinitive' તથા બીજા વાક્યમાં કૃદંત (Participle) નો ઉપયોગ કરીને.....થયેલ છે. (synthesis, co-ordination)

96

[synthesis]

નીચેનાં વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) This is my brother. His name is Paresh.

❖ **This is my brother, Paresh.**

(2) It was a fine day. We decided to go out for a picnic.

❖ **It being a fine day we decided to go out for a picnic.**

ઉપરનાં દરેકમાં બે સાદા વાક્યોનું એક સાદા વાક્યમાં synthesis થયેલ છે. પ્રથમ વાક્યમાં 'Noun or phrase in apposition' તથા બીજા વાક્યમાં 'the absolute construction દ્વારા.....થયેલ છે. (synthesis, construction)

97

[synthesis]

નીચેનાં દરેકમાં બે સાદા વાક્યોનું એક સાદા વાક્યમાં synthesis કરવામાં આવ્યું છે. આપણે તેનો અભ્યાસ કરીએ.

(1) It was noon. They had not arrived.

❖ **They had not arrived till noon.**

(2) The child heard my voice. It rushed to me.

❖ **On hearing my voice, the child rushed to me.**

ઉપરનાં વાક્યોનું synthesis બે રીતથી થયું છે. પ્રથમ વાક્યમાં 'an adverb or an adverbial phrase' અને બીજા વાક્યમાં 'a preposition with a noun or gerund' દ્વારા.....થયેલ છે.

98

[synthesis]

બે કે તેથી વધુ સાદા વાક્યોને એક Compound sentence માં ફેરવી શકાય છે. આ માટે કેટલાક co-ordinating conjunctions નો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. આ.....દ્વારા બે કે તેથી વધુ સાદા વાક્યોને એક સંયુક્ત વાક્યમાં ફેરવી શકાય છે. (સંયોજકો, ક્રિયાપદો)

99

[સંયોજકો]

નીચેનાં વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) We went to school. We studied there.

❖ **We went to school and studied there.**

(2) Do not be a borrower. Do not be a lender.

❖ **Neither a borrower nor a lender be.**

ઉપરનાં દરેકમાં બે સાદા વાક્યોનું એક સંયુક્ત વાક્યમાં 'synthesis' થયેલ છે. પ્રથમ વાક્યમાં synthesis માટે and અને બીજા વાક્યમાં.....સંયોજકોનો ઉપયોગ થયો છે.

100

[Neither.....nor]

નીચેનાં વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) I know Mohan. I don't know Ganesh.

❖ **I know Mohan but not Ganesh.**

(2) He was late. He could not catch the train.

❖ **He was late so he could not catch the train.**

ઉપરનાં દરેકમાં બે સાદા વાક્યોનું એક સંયુક્ત વાક્યમાં synthesis થયેલ છે. પ્રથમ બંને વાક્યોનાં synthesis માટે સંયોજક but અને બીજામાં આવેલ વાક્યો માટે સંયોજક.....નો ઉપયોગ થયેલ છે.

101

[so]

બે સાદા વાક્યોનું એક સંયુક્ત વાક્યમાં synthesis કરવા માટે cumulative co-ordinative conjunctions (જેવાકે, and, both-and), Alternative co-ordinative conjunctions (જેવા કે neither.....nor, nor), Adversative co-ordinative conjunctions (જેવા કે but,yet) અને illative co-ordinative conjunctions (જેવા કે, so, for) નો ઉપયોગ થાય છે. આ વાક્યમાં તેના અર્થ પ્રમાણે વપરાય છે. (સંયોજકો, વિકર્ષકો)

102

[સંયોજકો]

બે કે તેથી વધુ સાદા વાક્યોને એક જટિલ વાક્યમાં ફેરવી શકાય છે. આ પ્રક્રિયા કરવા માટે subordinate clause નો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. Subordinate clause નાં રૂપમાં a noun clause, an adjective clause અને.....clause નો સમાવેશ થાય છે.

103

[an adverb]

નીચેના વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) Why is he late ? Ask him.

❖ **Ask him why he is late.**

(2) This is a boy. He stood first in the exam.

❖ **This is the boy who stood first in the exam.**

(3) He is poor. He is honest.

❖ **Although he is poor, he is honest.**

ઉપરનાં દરેકમાં બે સાદા વાક્યોનું એક જટિલ વાક્યમાં synthesis થયેલ છે. પ્રથમ વાક્યનાં synthesis માટે a noun clause, બીજા વાક્યમાં an adjective clause અને ત્રીજા વાક્યમાં.....clause નો ઉપયોગ થયો છે.

104

[an adverb]

Transformation of sentences અર્થાત્ વાક્યરૂપાંતર. વાક્ય રૂપાંતર એ એટલી મહત્વની વ્યાકરણ વિષયક પ્રક્રિયા છે કે જેમાં વાક્યનો મૂળ અર્થ જાળવી રાખી વાક્યનાં એક સ્વરૂપને બીજા સ્વરૂપમાં ફેરવી શકાય છે. આમ, વાક્ય રૂપાંતર કરવાની સાથે તેનાં.....માં ફેરફાર થતો નથી. (અર્થ, સ્વરૂપ)

[અર્થ]

105

નીચેનાં વાક્યોને એક સ્વરૂપમાંથી બીજા સ્વરૂપમાં ફેરવવામાં આવ્યા છે. આપણે તેનો અભ્યાસ કરીએ.

(1) The news is too good to be true.

❖ **The news is so good that it can not be true.**

(2) I am as strong as he.

❖ **He is not stronger than I.**

આમ, પ્રથમ વાક્યનું રૂપાંતર 'too' ને દૂર કરીને થયેલ છે. બીજા વાક્યનાં transformation માટે 'changing the degree of comparison' નો ઉપયોગ થયો છે. આમ, transformation માટેરીતનો પ્રયોગ થયો છે. (ત્રણ, બે)

[બે]

106

નીચેનાં વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) He will make him a king.

❖ **He will be made a king by him.**

(2) You are more intelligent than I.

❖ **I am not so intelligent as you.**

આમ, પ્રથમ વાક્યનાં transformation માટે "Interchange of voice" નો પ્રયોગ થયો છે. જ્યારે બીજા વાક્યમાં "Interchange of Affirmative and Negative sentences" દ્વારા વાક્યનું.....થયેલ છે. (રૂપાંતર, પરિવર્તન)

[રૂપાંતર]

107

નીચેનાં વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) How can you talk ill of him ?

❖ **You can not talk ill of him.**

(2) How beautiful the night is !

❖ **The night is very beautiful.**

ઉપરનાં બન્ને વાક્યોમાં બે જુદી-જુદી રીતથી વાક્યોનું transformation થયેલ છે. પ્રથમ વાક્યમાં "Interchange of Assertive and Interrogative sentences" અને બીજા વાક્યમાં વિધાન અને ઉદ્ગાર વાક્યને પરસ્પર બદલીને વાક્યોનું.....થયેલ છે. (transformation, synthesis)

[transformation]

108

નીચેના વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) Be **careful** about your health. (adjective)

❖ **Care for your health.** (verb)

(2) If you work hard, you will pass.

(3) Although he is poor, he is honest.

પ્રથમ વાક્યમાં "Interchange of one part of speech for another" નો ઉપયોગ કરીને adjective ની જગ્યાએ verb મૂકી વાક્યનું રૂપાંતર થયેલ છે. જ્યારે બીજા અને ત્રીજા વાક્યમાં અનુક્રમે condition તથા contrast બતાવવામાં આવ્યા છે. અર્થાત્ તે દ્વારા પણ..... થઈ શકે છે. (transformation, construction)

109

[transformation]

સાદા, સંયુક્ત તથા જટિલ વાક્યોનું પણ પરસ્પરમાં વાક્ય રૂપાંતર થઈ શકે છે. જેમકે,

(1) She must come in time to avoid punishment.

❖ **She must come in time otherwise she will be punished.**

(2) We must eat, or we can not live.

❖ **We must eat to live.**

આમ, transformation માટે પ્રથમ વાક્યમાં સાદા વાક્યનું સંયુક્ત વાક્યમાં રૂપાંતર થયું છે. જ્યારે બીજા વાક્યમાં સંયુક્ત વાક્યનું.....વાક્યમાં રૂપાંતર થયેલ છે.

110

[સાદા]

નીચેનાં વાક્યોનો ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) I love honest boys.

❖ **I love the boys who are honest.**

(2) This is the house where I was born.

❖ **I was born in this house.**

પ્રથમ વાક્ય એ સાદુ છે. જેનું transformation જટિલ વાક્યમાં થયું છે. જ્યારે બીજું વાક્ય એ જટિલ છે. જેનું transformation.....વાક્યમાં થયેલ છે.

111

[સાદા]

નીચેનાં વાક્યોનો બરાબર ધ્યાનથી અભ્યાસ કરો.

(1) He is weak but courageous.

❖ **Although he is weak, he is courageous.**

(2) Walk carefully, lest you should fall.

❖ **Walk carefully or you will fall.**

આમ, પ્રથમ વાક્યમાં સંયુક્ત વાક્યનું જટિલ વાક્યમાં રૂપાંતર થયેલ છે. જ્યારે બીજા વાક્યમાં જટિલ વાક્યનું.....વાક્યમાં રૂપાંતર કરવામાં આવ્યું છે. (સંયુક્ત, સાદા)

112

[સંયુક્ત]

સાદા, સંયુક્ત અને જટિલ વાક્યોને પરસ્પરમાં અર્થ બદલ્યા વગર જુદી-જુદી (લગભગ) દશ રીતથી રૂપાંતર કરી શકાય છે. જેમ કે, સાદા વાક્યોનું સંયુક્ત વાક્યમાં, સંયુક્ત વાક્યનું સાદા વાક્યમાં, સાદા વાક્યોનું જટિલ વાક્યમાં (Noun clause, adjective clause, adverb clauseમાં) જટિલ વાક્યો (Noun clause, adjective તથા adverb clause) નું સાદા વાક્યોમાં, સંયુક્ત વાક્યનું જટિલ વાક્યમાં અને જટિલ વાક્યનું સંયુક્ત વાક્યમાં રૂપાંતર કરી શકાય છે.

Appendix - 7
Unit Test on Tenses

કસોટી પત્ર

ધોરણ : 9
વિષય : અંગ્રેજી

એકમ : TENSES

કુલ ગુણ : 40
સમય : 45 મિનિટ

- પ્રશ્ન : 1 કૌંસમાં આપેલ ક્રિયાપદનું યોગ્ય સ્વરૂપ પસંદ કરી નીચેનાં વાક્યોમાં આપેલી ખાલી જગ્યા પૂરો. (કોઈપણ દશ) 10
- (1) These lettersalready..... (stamp)
 - (2) Reshma the book everyday. (read)
 - (3) Are youcricket now ? (play)
 - (4) Ram been a letter for two hours ? (have + write)
 - (5) Paresh the message yesterday. (get)
 - (6) Who was in the club when Sachin went out ? (dance)
 - (7) Rajoutside before the officer entered into the office. (go)
 - (8) Teacher had not beenus for seven hours. (teach)
 - (9) Will youwith me tomorrow ? (come)
 - (10) My daughterbethe exam next Saturday at 11.00 A.M. (will + give)
 - (11) Mona will notthe game in the coming match. (have + play)
 - (12) Will Neha have been for us for five hours ? (wait)

- પ્રશ્ન : 2 નીચેના વિધાનોમાં ખરા વિધાનની સામે માં ની નિશાની અને ખોટા વિધાન સામે માં × ની નિશાની કરો. 6
- (1) Tense એ સમયનો ઉલ્લેખ કરે છે.
 - (2) વર્તમાનકાળનાં પેટા પ્રકાર ચાર છે.
 - (3) પૂર્ણભૂતકાળમાં ક્રિયાપદ તરીકે 'had+V-3' આવે છે.
 - (4) ક્રિયાપદનું 's/es' વાળુ રૂપ એ ચાલુ વર્તમાનકાળમાં વપરાય છે.
 - (5) કોઈપણ કાળના પ્રશ્નાર્થ વાક્યની શરૂઆત wh-વાળા શબ્દોથી જ કરવી પડે છે.
 - (6) અંગ્રેજીમાં ક્રિયાપદોના પાંચ સ્વરૂપો હોય છે.

- પ્રશ્ન : 3 નીચે 'વિભાગ- A' માં કાળના નામ આપેલા છે. તેની સામે 'વિભાગ B' માં તે કાળના ઉપયોગો દર્શાવેલ છે. યોગ્ય રીતે જોડકા જાડો. 5

વિભાગ- A	વિભાગ- B
(1) પૂર્ણવર્તમાનકાળ	(A) ભૂતકાળમાં કોઈ ક્રિયા ચાલુ થઈ હોય અને બોલતી વખતે કે વર્તમાન સમયમાં પણ તે ક્રિયા ચાલુ છે તે બતાવવા.
(2) સાદો વર્તમાનકાળ	(B) કોઈ ક્રિયા કે ઘટના ભૂતકાળમાં બની હોય પરંતુ તેની અસર વર્તમાન કે બોલતી વખતે ચાલુ છે તેવું બતાવવા.
(3) સાદો ભૂતકાળ	(C) ભવિષ્યમાં અમૂક ચોક્કસ સમયે કોઈ ક્રિયા ચાલુ હશે તે દર્શાવવા.
(4) ચાલુ પૂર્ણવર્તમાનકાળ	(D) ભૂતકાળમાં બનેલ ક્રિયા કે ઘટનાનો ઉલ્લેખ કરવા માટે.
(5) ચાલુ ભવિષ્યકાળ	(E) દરરોજ બનતી ઘટના દર્શાવવા.

જવાબ : (1 -), (2 -), (3 -), (4 -), (5 -)

પ્રશ્ન : 4 (A)નીચે આપેલ અંગ્રેજી વાક્યોનું ગુજરાતીમાં ભાષાંતર કરો.

6

(1) Krupa will have been dancing in the party for six hours.

(2) The train will have left the station at 10 p.m.

(3) How will Neha read your book ?

(4) Kalaben had not been reading the Ramayana for ten days.

(5) How many students had arrived at your class when I came there ?

(6) I came back while you were playing the game.

પ્રશ્ન : 4 (B)નીચે આપેલ ગુજરાતી વાક્યોનું અંગ્રેજીમાં ભાષાંતર કરો.

7

(1) તમે દરરોજ સવારમાં શું કરો છો ?

(2) પરીક્ષામાં પાસ થવા માટે સખત મહેનત કરો.

(3) તે કેટલું અદ્ભૂત દ્રશ્ય છે !

(4) ભગવાન તમારું ભલું કરે.

(5) અત્યારે તેઓ ક્યાં જઈ રહ્યા છે ?

(6) મેં હમણાં જ તે વાહનને જોયું છે.

(7) તેઓ ક્યારથી આ કાર્ય કરી રહ્યા છે ?

પ્રશ્ન : 5 સૂચના મુજબ જવાબ આપો.

6

(1) Mona took their toys. (ક્રિયાપદ ની નીચે લીટી દોરો.)

(2) They went to their village yesterday
(ખાલી જગ્યામાં વાક્યનો કાળ જણાવો.)

(3) We had done this job. (સહાયકારક ક્રિયાપદ ની નીચે લીટી દોરો.)

(4) અંગ્રેજીમાં કાળના કુલ પ્રકાર (વાક્ય પુરૂ કરો.)

(5) વાતચીતમાં નાટ્યાત્મકતાનો ભાવ લાવવા માટે વપરાતા કાળનું નામ ?
(ખાલી જગ્યામાં કાળનું નામ લખો.)

(6)(ચાલુ ભૂતકાળની હકાર રચના જણાવો.)

Appendix - 8

Unit Test on Active & Passive Voice

કસોટી પત્ર

ધોરણ : ૯

એકમ : ACTIVE AND PASSIVE VOICE

કુલ ગુણ : ૪૦

વિષય : અંગ્રેજી

સમય : ૪૫ મિનિટ

પ્રશ્ન : ૧(A) કૌંસમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો. (૪)

- (૧) કર્તારિ પ્રયોગમાં —————ની પ્રધાનતા હોય છે. (કર્તા, કર્મ, નામયોગી અવયવ)
 (૨) 'to see'નું Passive Voice ————— થાય. (to be seen, be seen, to be see)
 (૩) 'Voice'નાં ————— પ્રકાર છે. (એક, બે, ત્રણ)
 (૪) વાક્યમાં સર્વનામ 'I' કર્મના સ્થાને જતા ————— બને છે. (you, us, me)

(B) નીચે "Active Voice"નાં વિધાનો પરથી "Passive Voice" ના વિધાનો બનાવેલા છે.
 "Passive Voice" ના વિધાનોમાં રહેલી ખાલી જગ્યા પૂરો. (૪)

- (૧) She does the work. (A.V)
 The work is done by ————. (P.V.)
 (૨) Bharat did not take a book. (A.V.)
 A book was not ———— by Bharat. (P.V.)
 (૩) They are laughing at the strangeman. (A.V.)
 The strangeman is ———— laughed at by them. (P.V.)
 (૪) Complete the work. (A.V.)
 Let the work ———— Completed. (P.V.)

પ્રશ્ન : ૨ નીચે 'વિભાગ A'માં Active Voiceના વાક્યો આપેલા છે. અને તેના Passive Voiceના વાક્યો 'વિભાગ- B'માં આપેલા છે તે યોગ્ય રીતે જોડો. (૪)

'વિભાગ- A'

'વિભાગ- B'

(Active Voiceના વાક્યો)	(Passive Voiceના વાક્યો)
(૧) The boy did not catch the ball.	(અ) When will the game be played by boys ?
(૨) Is Padma Painting a picture ?	(બ) It was Time for the Chair to be repaired.
(૩) It was time to reaire the chair.	(ક) Is a picture being painted by Padma ?
(૪) When will boys play the game ?	(ડ) The ball was not caught by the boy

જવાબ : (૧-) (૨-) (૩-) (૪-)

- પ્રશ્ન :૩ નીચેના વિધાનો ખરા છે કે ખોટા તે જાણાવો. ખરા વિધાન સામે ચોરસમાં ✓ ની નિશાની અને ખોટા વિધાન માટે ✗ ની નિશાની કરો. (૫)
- (૧) જે વાક્યમાં કર્મ આવ્યું હોય તેવા પ્રત્યેક કર્તરિ વાક્યનું કર્મણિમાં રૂપાંતર થાય છે.
- (૨) બે કર્મ હોય તેવા કર્તરિ વાક્યને કર્મણિ પ્રયોગમાં ફેરવી શકાય નહીં.
- (૩) સાદા ભૂતકાળનું 'to be'નું રૂપ was/were છે.
- (૪) ચાલુ ભવિષ્યકાળના વાક્યને કર્મણિ પ્રયોગમાં ફેરવી શકાય છે.
- (૫) 'can'ને સહાયકારક ક્રિયાપદ (Modal Auxiliary) કહેવાય.

પ્રશ્ન ૪ (A): નીચેના વાક્યોને **Passive Voice**માં ફેરવો. (૧૦)

(૧) Do you want this book ?

(૨) He has taken a pen.

(૩) I may finish it.

(૪) Why did you not tell me ?

(૫) I had done the work in time.

(B) નીચેના વાક્યોને **Active Voice**માં ફેરવો. (૮)

(૧) The door will be closed by you.

(૨) Books will have been bought by Rama.

(૩) The examination is given by Rajesh

(૪) Is the message being given by the writer ?

પ્રશ્ન : ૫ સૂચના મુજબ જવાબ આપો. (૫)

(૧) Ram reads a book. (કર્મ નીચે લીટી દોરો.)

(૨) A banana is eaten by Shyam. (ક્રિયાપદ નીચે લીટી દોરો.)

(૩) Not a word was spoken by Latif.

(નામયોગી અવયવ (**preposition**) નીચે લીટી દોરો.)

(૪) I want to write the Letter. (**'Infinitive'** નીચે લીટી દોરો.)

(૫) She was reading the book. (કર્તા નીચે લીટી દોરો.)

Appendix - 9
Unit Test on Clauses

કસોટી પત્ર

ધોરણ : 9

એકમ : CLAUSES

કુલ ગુણ : 40

વિષય : અંગ્રેજી

સમય : 45 મિનિટ

પ્રશ્ન: 1 કૌંસમાંથી યોગ્ય શબ્દ પસંદ કરી નીચેના વાક્યોમાં રહેલી ખાલી જગ્યા પૂરો.

(કોઈપણ પાંચ)

	5
--	---

1. The adjective clause ની રચનાવાળા વાક્યમાં 'the same' અને 'such' પછી સંયોજક મૂકી ગૌણ ઉપવાક્ય બનાવાય છે. (as, that)
2. Conditional clause માં સામાન્ય રીતેસંયોજકનો ઉપયોગ થાય છે. (if, and)
3. Vapi has many Industries, people go there in search of jobs. (that, since)
4. 'The adverb clause of contrast' વાળા ઉપવાક્યમાં સંયોજક તરીકે વપરાય છે. (though, if)
5. Mala's songs weresweet that the people became mad after her. (such, so)
6. He is older he looks. (than, that)
7. God helps thosehelp themselves. (who, which)

પ્રશ્ન: 2 (A)'Noun clause' નો ઉપયોગ કરીને નીચેના વાક્યોને જોડો.

	4
--	---

- (1) Do you want to know the reason ? I am late.
.....

- (2) He was certain. Mohan would be there.
.....

- (3) I am going to tell you something. Pay attention to it.
.....

- (4) He writes something. It seems to be incorrect.
.....

પ્રશ્ન : 2 (B)'Adverb clause' નો ઉપયોગ કરીને નીચેના વાક્યોને જોડો. (કૌંસમાં આપેલ

સંયોજકોનો ઉપયોગ કરીને)

	5
--	---

- (1) The bell rang. The prayer began. (as soon as)
.....

- (2) Children always like to go to the places. They find love there. (wherever)
.....

- (3) I took a window seat. I could get fresh air. (so that)
.....

(4) The dog sees a stranger. Soon it starts barking. (Hardly / scarcely....when)
.....

(5) Mr. Gohil is an honest police officer. He never accepts bribe. (such...that)
.....

પ્રશ્ન: 3 નીચેના વિધાનોમાં ખરા વિધાનની સામે માં ✓ નિશાની અને ખોટા વિધાનની સામે માં × ની નિશાની કરો. 6

(1) Clause એ વાક્યનો એક ભાગ છે કે જેને ઉપવાક્ય કહેવામાં આવે છે.

(2) સાદા વાક્યમાં એક main clause અને બીજું subordinate clause હોય છે.

(3) સંયુક્ત વાક્યમાં આવેલા clauses એ co-ordinating conjunctions થી જોડાયેલ હોય છે.

(4) જટિલ વાક્યની રચના અર્થાત 'main clause + સંયોજક + subordinate clause.'

(5) જે ઉપવાક્યને પોતાનો અર્થપૂર્ણ કરવા માટે બીજા ઉપવાક્ય પર આધાર રાખવો પડે છે તેવા ઉપવાક્યને main clause કહે છે.

(6) Synthesis અર્થાત બે કે તેથી વધુ સાદા વાક્યોને એક નવા જ વાક્યમાં ફેરવવા.

પ્રશ્ન: 4 (A) નીચેના જટિલ વાક્યોમાં **subordinate clause** ની નીચે લીટી દોરો અને બાજુમાં આપેલ ખાલી જગ્યામાં તે **clause** ના પ્રકાર લખો. 4

(1) What he says is quite true.

(2) This is the book that Rama gave me.

(3) Do as she likes.

(4) All depends on how you work.

પ્રશ્ન: 4 (B) કૌંસમાં આપેલા સંયોજકોનો ઉપયોગ કરીને નીચેના બે વાક્યોને જોડી એક વાક્ય બનાવો. 3

(1) The child is sleeping. Don't make noise. (before, while)
.....

(2) Mr. Patel lives near the Bank. I know this. (because, that)
.....

(3) The girl is crying. Her purse is stolen. (who, whose)
.....

પ્રશ્ન : 5 સૂચના મુજબ જવાબ આપો.

- (1) He is a leader. ('complement' ની નીચે લીટી દોરો.)
.....
- (2) We like to play this game. (પૂર્ણ ક્રિયાપદની નીચે લીટી દોરો.)
.....
- (3) He has a good memory. (predicate ની નીચે લીટી દોરો.)
.....
- (4) We provided Mohan a big house. (કર્મની નીચે લીટી દોરો.)
.....
- (5) He was late so he missed the bus. (સંયોજક નીચે લીટી દોરો.)
.....
- (6) Do you know him ? (જટિલ વાક્યમાં રૂપાંતર કરો.)
.....
- (7) Although he is weak, he is courageous. (સંયુક્ત વાક્યમાં રૂપાંતર કરો.)
.....
- (8) Be careful about your health. (Adjective ની જગ્યાએ verb મૂકી વાક્ય ફરીથી લખો.)
.....
- (9) How beautiful the night is ! (ઉદગાર વાક્યને વિધાન વાક્યમાં ફેરવો)
.....
- (10) Why is he late ? Ask him. (જટિલ વાક્યમાં synthesis કરો.)
.....
- (11) He was late. He could not catch the train. (સંયુક્ત વાક્યમાં synthesis કરો.)
.....
- (12) It was noon. They had not arrived. (સાદા વાક્યમાં synthesis કરો.)
.....
- (13) Can you / the train will arrive /when / tell me ? (વાક્યને યોગ્ય ક્રમમાં ગોઠવી ફરીથી લખો.)
.....

* * *

Appendix - 10
High Achieving Boys'
Achievement Scores (Exp.1)

High achieving boys' achievement scores (Exp.1)

Group - A (23 Boys)				Group - B (24 Boys)				Group - C (25 Boys)			
Marks of Annual Exam (out of 100 marks)	Achievement scores on post tests			Marks of Annual Exam (out of 100 marks)	Achievement scores on post tests			Marks of Annual Exam (out of 100 marks)	Achievement scores on post tests		
	W.C. (Tenses)	P.L. (Active Passive Voice)	L.M. (Clauses)		W.C. (Clauses)	P.L. (Tenses)	L.M. (Active & Passive Voice)		W.C. (Active Passive Voice)	P.L. (Clauses)	L.M. (Tenses)
98	20	18	19	83	20	18	16	90	21	19	18
83	22	14	16	93	21	15	14	94	27	22	22
76	23	14	11	80	20	15	17	85	24	19	21
87	23	16	12	79	26	20	21	90	21	38	17
80	20	23	14	97	25	19	21	92	25	20	19
80	26	24	20	91	25	23	17	78	24	14	16
94	24	18	21	76	19	16	15	84	23	19	16
95	19	18	12	80	18	37	24	90	18	15	12
90	19	35	16	94	38	23	21	84	27	16	20
80	29	25	24	85	23	24	22	90	23	14	22
95	21	20	20	81	29	20	21	87	29	19	20
95	22	17	18	90	29	20	18	90	20	17	11
98	28	18	14	93	20	23	19	89	26	18	18
98	25	19	19	85	35	32	19	90	26	24	19
80	32	19	19	99	25	25	20	92	19	32	13
89	23	25	14	86	20	19	22	99	27	20	35
87	24	19	17	99	32	25	30	95	27	24	19
80	24	25	15	97	27	25	29	92	27	21	14
96	20	26	19	98	24	28	28	89	18	16	14
93	20	19	16	92	24	24	22	85	20	13	18
98	27	24	20	93	22	17	22	92	19	34	17
92	24	24	17	90	23	18	14	92	24	14	19
92	22	35	16	91	23	17	19	91	27	14	23
				94	22	32	33	79	27	16	10
								85	26	30	19

Where,

W.C. = Work Card Method, P.L. = Programmed learning Method, L.C. = Lecture Method

Appendix - 11
Low Achieving Boys'
Achievement Scores (Exp.2)

Appendix - 12
High Achieving Girls'
Achievement Scores (Exp.3)

High achieving girls' achievement scores (Exp.3)

Group - A (26 Girls)				Group - B (26 Girls)				Group - C (24 Girls)			
Marks of Annual Exam (out of 100 marks)	Achievement scores on post tests			Marks of Annual Exam (out of 100 marks)	Achievement scores on post tests			Marks of Annual Exam (out of 100 marks)	Achievement scores on post tests		
	W.C. (Tenses)	P.L. (Active Passive Voice)	L.M. (Clauses)		W.C. (Clauses)	P.L. (Tenses)	L.M. (Active & Passive Voice)		W.C. (Active Passive Voice)	P.L. (Clauses)	L.M. (Tenses)
81	22	15	13	93	25	21	16	87	18	16	17
90	34	25	18	96	26	22	18	92	26	18	14
80	24	25	24	89	26	19	20	88	22	11	19
83	19	17	13	95	29	20	20	88	25	16	15
87	26	23	18	91	27	20	19	95	23	24	16
85	19	16	17	79	27	19	21	93	28	20	13
95	37	37	23	90	27	18	17	86	19	17	10
84	27	35	19	96	20	13	16	89	23	24	18
94	32	28	19	88	21	18	18	95	21	19	18
91	23	21	19	97	25	16	20	88	20	19	18
82	30	25	17	94	28	18	21	89	32	17	21
95	30	31	20	86	17	12	15	86	20	19	16
92	19	33	17	88	27	19	19	84	25	20	16
95	23	22	20	84	19	21	15	89	31	17	19
92	20	17	18	86	27	19	20	90	23	21	13
92	19	21	21	80	25	21	18	92	21	16	17
83	21	17	14	85	20	18	18	90	24	18	17
94	24	23	14	82	16	16	14	88	25	19	13
85	27	19	14	98	22	20	19	92	30	22	21
91	31	34	23	83	25	21	19	91	26	19	15
89	32	26	19	93	28	22	20	95	27	19	17
92	21	20	15	89	19	22	15	94	23	15	14
98	35	29	22	88	16	21	15	90	22	16	19
90	25	25	18	81	22	17	14	92	22	19	15
90	32	21	19	88	25	19	18				
89	22	23	11	88	24	18	19				

Appendix - 13
Low Achieving Girls'
Achievement Scores (Exp.4)

Low achieving girls' achievement scores (Exp.4)

Group - A (24 Girls)				Group - B (24 Girls)				Group - C (26 Girls)			
Marks of Annual Exam (out of 100 marks)	Achievement scores on post tests			Marks of Annual Exam (out of 100 marks)	Achievement scores on post tests			Marks of Annual Exam (out of 100 marks)	Achievement scores on post tests		
	W.C. (Tenses)	P.L. (Active Passive Voice)	L.M. (Clauses)		W.C. (Clauses)	P.L. (Tenses)	L.M. (Active & Passive Voice)		W.C. (Active Passive Voice)	P.L. (Clauses)	L.M. (Tenses)
40	21	24	15	70	15	16	12	68	24	14	13
60	22	21	15	40	16	10	12	72	17	14	14
42	20	26	18	74	18	19	17	55	24	18	16
65	22	20	19	69	22	19	16	45	21	15	12
75	19	16	15	74	20	12	14	74	29	12	14
48	20	19	20	40	16	15	13	74	24	15	17
74	19	16	15	35	16	09	12	62	17	15	10
75	23	18	14	40	21	11	17	52	21	16	16
35	19	22	15	75	19	14	14	58	18	14	15
38	17	17	19	68	19	14	17	60	19	18	16
60	17	16	19	35	15	11	16	43	21	15	14
60	22	15	18	63	17	12	15	70	21	19	18
43	17	25	19	62	21	22	15	62	21	19	17
60	24	18	19	73	26	18	19	64	20	17	07
70	17	15	20	60	23	11	18	60	17	15	09
74	19	16	18	70	21	15	15	65	16	16	16
56	22	20	18	58	18	15	19	70	16	16	16
75	30	27	20	71	17	17	15	64	15	21	17
37	16	16	15	45	20	24	16	40	13	14	24
75	20	21	19	60	16	19	16	40	19	20	15
62	21	25	16	40	18	15	17	40	19	18	19
55	18	17	13	73	17	23	14	35	15	16	14
72	24	23	18	40	18	15	19	59	17	18	17
50	16	19	16	74	24	18	19	64	19	16	20
								74	23	16	17
								70	29	24	22

Appendix - 14

*Students' achievement scores
on post test for establishing
reliability and validity*

Students' Achievement Scores on post tests for establishing reliability and validity

No.	Marks of Annual Exam (out of 100 marks)	Post Test on 'Active & Passive Voice' (out of 40 marks)		Post Test on 'Tenses' (out of 40 marks)		Post Test on 'Clauses' (out of 40 marks)	
		Test	Re-Test	Test	Re-Test	Test	Re-Test
1	48	17	15	20	17	19	22
2	52	18	18	21	20	17	16
3	65	21	21	20	21	20	21
4	90	22	18	33	30	34	33
5	88	22	18	31	28	28	30
6	92	30	23	30	25	30	25
7	78	26	20	25	20	27	26
8	76	24	14	24	25	24	20
9	66	20	20	23	24	25	24
10	58	18	20	19	20	21	20
11	62	21	21	21	20	28	29
12	79	23	23	23	16	27	28
13	81	24	24	25	23	30	25
14	87	26	26	28	20	35	25
15	76	23	23	22	21	20	18
16	73	21	21	19	18	20	17
17	68	19	19	19	17	19	14
18	65	20	20	18	20	20	19
19	64	18	18	18	15	23	20
20	58	19	19	20	19	24	19
21	44	14	16	17	16	20	17
22	48	16	16	18	22	16	14
23	66	21	21	20	24	18	15
24	72	27	27	27	23	32	27
25	80	28	26	27	24	28	20
26	55	28	28	21	20	25	20
27	60	17	17	20	18	17	18
28	75	24	24	24	20	24	21
29	83	29	28	27	25	28	25
30	82	29	29	25	24	30	24
31	81	27	27	26	23	25	20
32	47	16	16	19	20	16	17
33	53	23	23	25	21	20	18
34	66	24	24	20	20	23	15
35	78	25	25	27	24	30	24
36	72	24	19	21	20	19	15
37	74	23	23	30	27	26	24
38	78	22	22	27	24	24	20
39	80	24	24	25	23	28	18
40	85	20	20	23	24	25	23
41	69	16	16	18	17	20	19
42	89	24	24	23	20	21	18
43	92	25	25	28	25	27	24
44	69	17	17	19	17	18	20
45	53	14	14	17	14	18	17
46	47	16	16	19	14	16	14
47	75	24	24	24	18	30	23
48	66	28	28	23	20	30	18
49	65	30	30	25	17	32	27
50	70	28	28	29	20	25	23

Appendix: 15
A Copy of the Letter to Experts

R.B. Sakhiya
8/2 Vishvanagar,
Patel Boarding Road,
Rajkot-360004.

Dear sir/Madam,

I have taken up a doctoral study on 'effectiveness of Work-Card and Programmed learning as a self-learning technique with reference to teaching of English grammar' under the guidance of Dr. D.A. Uchat, Prof. & Head, Department of Education, Saurashtra University, Rajkot.

Under the above title, I have selected three teaching units from the English grammar. These teaching units are namely, (1) Tenses, (2) Active & Passive voice, (3) Clauses. I want your valuable suggestions and comments on the following points (questions).

- (1) Are these teaching units equal at their difficulty level?
- (2) Do you think any of them unequal?
If so what change do you suggest?

Kindly return this letter with your valuable suggestions and comments.

Thanking you,

Yours Truly,
R.B. Sakhiya

Appendix: 16
A List of Experts & English teachers

- (1) Dr. Sandeep Ghetiya
Lecturer,
P.D. Malaviya B.Ed. College,
Rajkot.
- (2) Dr. Hasuben Barochiya
English teacher (Higher Secondary section),
G.T. Sheth High School,
Rajkot.
- (3) Dr. K.M. Donga
Principal Shree,
Kundaliya B.Ed. College,
Rajkot.
- (4) Dr. Rupalben Mankad (Interview)
Lecturer (English method)
Darbar Gopaldas Shikshan Maha Vidyalaya,
(B.Ed. College), Aliabada.
- (5) Sonalben Shah
English teacher & Principal,
Kadvibai Kanya Vidyalaya,
Rajkot.
- (6) Shree Rameshbhai Pachani
English Teacher,
Shree Prakash High School,
Rajkot.
- (7) Shree Keyur Bhatt
Teacher,
Brilliant Institute of English,
Rajkot.
- (8) Prof. Rahul M. Ravaliya (Lecturer of English)
Dhamsaniya Commerce College,
Rajkot.